

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.1

Völ heil en zêegn in 't nije joar!

Met deze klassieke Twentse nieuwjaarswens vat ik de draad van onze regio-brievenbus weer op, maar ik moet eerst even teruggrijpen op mijn Nieujaarsprakkesoasies uit r.b.b. 76.128. U zult begrepen hebben, dat mijn rijmelarij „biej 'n heerd" slechts een parodie was. Waarop? Niet op het bekende gedicht van Mr. Ter Kuile, waarvan ik alleen de trant van de aanhef heb overgenomen in aangepaste vorm. Waarop dan wèl? U moogt daar driemaal naar raden. Maar dat wou ik eigenlijk niet zeggen. De zetter is weer even door het zedduiveltje beetgenomen. In de eerste plaats is er een hele regel uitgevallen, waardoor de kadans buitenspel werd gezet. Wilt u als volgt lezen, vanaf regel 34, 1e kolom:

D'r is weer 'n joar vuurbiej en 't nije steet op 'n sproonk te kommn, wat is nôw één zô'j joar west in der eeuwen gaank? Wat zal et nije joar oons brengn? oons, oonverschelligen en vromn? Wiej zölt 't wal zeen, dreehonderdviefenzestig daagn laank! enzovoort.

Voorts had ik de angstige moed, aan het eind een Franse strofe te plaatsen. Jammer, dat de huidige minister het Frans wil afschaffen als onderwijsvak! Het Frans eruit, en het Twents heeft nog nooit meegeteld, straks houwe we alleen nog maar het Hilversumse Hollans over, dat zal eerst nog wel een wenne weze, maar behelpe is geen zat ettn! Afijn, wat ik zeggn wou komt erop neer dat „une chère mon dâme" een opeenstapeling van fouten is. Maar niet van mij. Het moet zijn „une chère dame", zonder „mon" en zonder kapje op de a. De hele strofe luidt dus: „J' aime mon Dieu et une chère dame! L'un pour mon coeur, l'autre pour mon âme", en dat betekent zoets als: (een beetje „vrij" vertaald): „Mijn God heb ik lief, en (ook) een liefvallige vrouw (dame) - de een voor mijn hart, de andere voor mijn gemoed!" - Nou, èn...? Wat zas as dös was kaans? - Hony soit qui mal y pense! - „Ze" hebbe me (en ook m'n vrouw) dan toch maar weer verwend met euliebolle en appelflappe en 'n gebraaje haantje, die dringinge as koek-van-jaap! Intussen (onder het eten) keek ik naar Wim te luisteren en ik dacht: wat die Kan kan kan Kan toch maar alleen! En voorts dacht ik: ken het zijn dat ik jou kan, Kan? ik wou dat ik kon, man, wat jij kan! En verder: Metamentenalitèr kàn 1977 een interessant jaar worden van zanderover. Maar dan zonder zit- en drekfouten... ik bedoel: zet- en drukfouten! Of zou het een jaar worden van het doorbrèken van de Twentse geluidsbarrière en het afschaffen van het Nederlands op de Twentse openbare lagere scholen? Welk een jaar der vreugde zou dat wezen: een toekomst zonder beef en vrezèn, en elke dag een nieuwe Twentse dichter(es), en elke dag in elke krant op rijm een moodersproake-les... Maar laat ik mij serieus bij mijn kompetenties houden: ik ben niet aangenomen om over politiek of kultuur te schrijven, maar over regionale aangelegeheje. En als ik niet in de heete as ga zitte, ken ik me bille ook niet braaje!

Nieujaarsbrief

Gewoontegetrouw kreeg ik van een van m'n beste en hooggeachte collega-schrijvers-vrinden een nieuwjaarsbrief, die me weer een hart onder de riem heeft gestoken. „Zooas ieder jaor", schrijft hij. En mèt hem hoop ik, zoals hij eindigt: „da'k ow tēgen Niiar nog verscheeden jaoren mag

oudere lezers willen horen, wat zij zich nog uit eigen ervaring herinneren van dergelijke oude gebruiken.

Boeken en schrijvers

De nieuwjaarsbrief gaat verder. „Ik heb nog pas 'n dik book krēgen, n.m. het book van de Lönneker landbouw, en ak dat almaol nog duurlēzen wil, dan kaank nog wa, alverveel ik mij niks..."

Mijn tussen-opmerking: he'j wa geluk had, da'j dat book nog kreggn hebt, want 't is beteun. Da'j doar nog wal met verdàn könt, dat zal wa woar

JOHAN BUURSINK

wear! 'k Heb d'r ja zōnne vief joar oawer doan um 't te schriewwn, twintig joar lèn!

De briefschrijver weer aan het woord: „De schriewers wōdt minner. ... is vot ... is ok oetschōd en van ... heur ik ok niks meer van, mer Buursink blif, volhoolen! En dat was ok te hopen. Het is zon gezellig lēzen in dissen tied, dee regio-brievenbus. Mer wèrkzam, mer ho ho kriege i'j 't nog vuur meka, 'k zol d'r tēgen an zeen".

Mijn tussenopmerking: de een is (vōls

te vroom) vot, wil zeggen: overleden; maar dat de ander is oetschōd is me niet duidelik. Is die uitgeschud, omdat die niet meer weet of niet meer wil of niet meer kan, of is hij uitgescheiden, is hij ermee opgehouden? Dat je van de derde niks meer hoort, komt omdat die met wat nieuws aan het uitbroeden is, waarvan ik de beste verwachtingen heb. En wāt mijzelf betreft: den schrif, umdat e nog blif en hee blif umdat e nog schrif! wèrkzam is de regiobreevenbus wis, mār hee zut d'r nich tēggn-àn en nich tēggn-óp, en dat hefe allennig mār te daankn an de leu dee 't mētleawt! Hee is nog vōl van plan, hee zut d'r nich tēggn-àn, hee dōt nog wat e kàn, wat wō'j dan? Tōtdat ók ik an de buurt bin bie'j 't ósteln: ót-bót-kat-vót...

Briefschrijver heeft een boek gelezen, waarin Ootmarsum op z'n Twents gespeld wordt: „Ootmaskum". Volgens hem een voorbeeld van hoe het niet moet. Ik ben het met hem eens. Aan een dergelik „testwoord" kun je namelijk zien of iemand z'n Twents kent of niet. Maar dat is een onderwerp op zichzelf. - Verder heeft briefschrijver onlangs een Twents gedicht gelezen: „'k Dachen man, d'r zit 16 fouten in, dat brek ow bij 't rugge op, hak hoaste zeg!" - Ik wil daarop liever geen commentaar geven: ik heb het bewustte gedicht niet gelezen. Ik lees vaak bij voorbaat geen Twentse gedichten, althans geen Twentse gedichten, waarvan ik bij voorbaat al weet dat 't mij tēggn de rugge óp zōl kroepn... - En dan bewaar ik de rest van deze nieuwjaarsbrief, die over de spelling van het Twents gaat, tot de volgende regio-brievenbus. Ook aan deze briefschrijver, mede namens de vrouw, „'n zēgenriek 1977" gewenst voor hem en z'n vrouw en 't verdere hoesvolk!

Een probleem, dat de in de vorige regio-brievenbus genoemde eefschrijver aanroert, heeft ons al verschillende malen bezig gehouden, maar ik wil er nog even op ingaan. Naar aanleiding van het gepraat de laatste tijd over een uniforme Twentse spelling.

Spellingsproblemen

Briefschrijver X. is van mening, dat je eenvoudige zaken ook te ingewikkeld kunt maken. Inderdaad! Ik betrap mezelf maar al te vaak op die ondeugd. X formuleert het zo: „A'j d'r te völle geleerden bi'j haalt, dan löp 't op 't ende, zegt ze wal es. Meer 't sprek vanzölven, dak mien eegen weg gao! Is 't nich good, dan lat 't mi'j ok wa koold. Volgens de kraante koomp de e d'r oet in de weurde dee eindigt met n. Dan zi'w almaol fout, nich ikke allene mer ok Vloodbeld, Plegt en al de annern". En daar zit ik nu, want als de dialektschrijvers allemaal fout zitten, dan ben ik misschien wel de grote aanstichter, al kan men mij gelukkig niet voor de voeten gooien: woo geleerder, woo verkeerder. Briefschrijver is bang, dat we dan terecht komen bij woorden als könnn, binnn, wöddn, kloppn, enz., d.w.z. de e vôt! Wel, mag ik mijn overwegingen nóg eens naar voren brengen? Sedert in de schrijfwijze van de Nederlandse taal De Vries en Te Winkel aan de kant werden gezet, is er aan het gedokter en - vergeef me de uitdrukking - geouwehoer over de spelling en ook over allerlei taalregels geen einde gekomen. Iedere taalmakelaar weet het beter dan iedere andere taalmakelaar, en tot nu toe was de voorkeurspelling met het zogenaamde groene boekje het toppunt van taalmisère, dat was het einde. Maar er zijn altijd weer andere geleerden, die óók weleens aan bod willen komen om hun zegje te zeggen. Nu hebben wij, in de Nederlandse randgebieden, ons er maar mee te verzoenen dat, moge dan de wijsheid uit het oosten komen, de culturele bemoedering uit het westen komt. Maar dat heeft toch zijn grenzen. Wat nu die taalbemoedering betreft: die in (of uit) het westen moeten niet denken, dat zij het patent bezitten op de Nederlandse taal, die wij, uit hoofde van ons Nederlanderschap, ook als onze officiële taal te beschouwen hebben. Het is al erg genoeg, dat wij zoveel kapsones-Hollands over radio en televisie dagelijks voorgeschoteld krijgen, nu willen ze ons ook nog de Hollandse accentueringen en taalvergroeiingen opdringen, die ons helemaal niet liggen. Een standaardvoorbeeld, dat mij altijd de grootste ergernissen op het lijf jaagt, is het weglaten van de **uitgangs-n**. Ik hoor het een Twentenaar hen al nazeggen: lope (in plaats van lopen), kome (i.p.v. komen), slape, lache, enzoalsmaarvoort. Dat is toch om van-je-eige te kokhalze, nietwaar? Maar die daar kunne toch hun ennetjes niet helemaal verdonkeremane, en zo ziejenum weer op andere plaatsen opduike, waar die net niet hoort. Let u maar eens goed op: in plaats van Twente zult u dan weleens Twenten hore, bijvoorbeeld: in Twenten hebben ze gebrek aa cente. Welnu, als zij dan die uitgangs-n niet wille uitspreke, moete zij dat wete, maar ze moete ons niet opdringe en niet wettelijk voorschrijve, dat wij dat óók zulle moete. En nu ben ik bang, dat onze Twentse spelling daarmee óók „in de verknöttering kömp", en daarom heb ik (als een soort van éénmansprotest)

uitdrukkelijk die e in onze en-uitgangen weggelaten, zodat ik inderdaad blij ben, dat anderen er netzo over denken. Dus tòch: kōmmn, loopn, hebbn (desnoods hebn), enzo voort. Maar nu woorden als können, binnen, e.d. In zulke gevallen pas ik de uitzondering op de regel toe: daar dan maar wèl een e in (die laten we er bij het praten wel weer uit), om geen lelijk woordbeeld te krijgen en om het niet moeilijker te maken dan nodig is. We zouden daar een weglatingskommaatje kunnen plaatsen (bovenaan), maar dat maakt het schriftbeeld, naar mijn mening, te lelijk. En verder: wöddn (of woddn) schrijf ik niet (voor worden), omdat ik de r niet weglaat, waar die niet uitgesproken wordt. In plaats van wöddn of woddn spel ik dus (konsekwent: r erin, e eruit): wördn of wordn. Wie mij in dit onderdeel van mijn wijze van spellen, die ik al geruime tijd toepas, volgt, wel..., die heeft mijn zegen. Mijn Twentse zegen.

Ik kan niet alles weten...

Ik heb altijd echt „nen voeln wil" als er lezers zijn, die met dingen komen aandragen, die ik niet weet. Als ik overal een antwoord op zou weten of

JOHAN BUURSINK

proberen te geven, dan zou deze rubriek op 't laatst vervelend voor mezelf worden. U moest mij eens vaker „proberen", kö'j lol hebbn! Zo ook in r.b.b. 76.126 en 76.127: wat heb ik dáár m'n onwetendheid gedemonstreerd.

- **Nen ulk oet de kniepe haaln** - Men had mij geschreven: knippe, en dat is een portemenee. Wat weten die stadsjongens, die me die vraag voorlegden, van ne kniepe? Die hebben nog nooit een ulk (bunzing) geroken, laat staan een val gezien. Als die kniepe horen, denken ze aan nen knieperd, maar méér nog aan de „knip". Gelukkig, dat ik daarbij m'n twijfels al geuit heb en daarin had ik toch wel gelijk. Zoals dhr. N.N. te Volthe schrijft: „Volgens mij is of was een kniep een val. Ik kan me nog herinneren, dat ik ze zag staan op een houtwal. Hoe het precies werkte, weet ik niet meer, maar het was een plankje, met een touw verbonden, en als de bunzing hier over liep, dan viel er een zwaar stuk hout boven op hem en dat drukte of kneep hem dood. Vandaar de uitdrukking kniep". - Dat kniep betekent dan val. En ik kan me voorstellen, dat zo'n ulk wou stinken, als die uit de val werd gelaten, oftewel uit de kniep werd gehaald. Verder schrijft ook dhr H.J.L. te H.: „Nen ulk oet de kniepe en niet uit de knippe = ne kniepende klem" - Ik was er dus wel dicht bij met mijn poging tot

verklaring van de uitdrukking. De overdrachtelijke betekenis, daar had ik geen moeite mee: een wind laten. Dhr. H.J.L. noemt dat de „figuurlijke" betekenis. Nou-moe, zóó figuurlijk is dat laatste nu óók weer niet... - **Stamppot** - Stamppot is op z'n Twents: duurpot, schreef ik. Dhr. H.J.L. wil dat liever „deurpot" genoemd hebben, en dat vind ik best. Vooral om de spellingsverwarring tussen deur en duur ga ik ermee akkoord, en daarover schrijf ik weleens in een apart stukje. En wat ik noemde „eerpel apart" (aardappels, vlees, sju, groente) noemt hij: „eerpel met 't blote gat". Nee, dat ben ik niet met hem eens. In de oorlog gebruikten wij de uitdrukking (bij ons): „eerpel met 'n blootn eers" voor een maaltijd, die hoofdzakelijk uit aardappels bestond, zo. Hoogstens hadden wij in de stad wat kunst-sju, en groente dee't gin naam môch hebbn (d.w.z. erg karig) bij die bloote-eers-eerpel, wee'j nog wa?

- **Hutjesvul moet zijn: kötjesvul** - Ja, met dat „Hutjesvul" heb ik me dan wel leuk vergalopperd. Mijn verontschuldiging: ik heb het handschrift van deze inzender niet goed gelezen, om het eufemistisch uit te drukken. Dhr. H.J.L. schrijft nu: „'n Hutjesvul is onzin. Bedoeld is 'n kötjesvul, spreek uit als möt - mut = moeten".

(Ja, hadjgedacht, ik kiek wa zwoar oet!) „As bie'n boer 't weentervoer verdeeld môs wordn, kreeg 't oawerjoarig vul (veulen) 't leste kötje (handjevol) en dat môs dan in 't veurjoar zo gauw meugelijk noar boetn. Begriep ie nôw?" (Eerlijk gezegd: nee!) „Bijvoorbeeld: as oew breur 'n luk verkeering hef en ze goat, zeg mär, noa de karke en oew moo zeg: jönge, loop ie ók mär mèt! dan zöl ie zeggn: moo, bie'j wiezer: ik wil d'r nich as kötjesvul achteràn loopn!" (Dat kö'j nôw wa dênkn, mär wel zeg oe dat ik mien breur nich onder de doeven zöl willn scheetn?)

De rest van deze brief moet weer wachten tot de volgende bus. Intussen hartelijk dank aan deze inzender voor zijn: „Völle geluk en zègen in 't Niejjoar, veur oe, de vrouw en de regio-breewnbusse!" - Van 't zölfde!

Rektifikatie - Nauwelijks is het nieuwe jaar één regiobrievenbus oud, of ik moet weer op de correctiezetel gaan zitten, niet dan overigens met alle lof voor de zetter, die aan mijn kopij alle zorg besteedt. En voor de corrector natuurlijk. Als ze zó doorgaan ben ik dik tevreden. Maar één misstap kan ik toch niet onverbeterd laten. In r.b.b. 77.1, 1e kolom, regel 14 van onderen, laat men een inzender zeggen: „mien breur was schepen later", maar dat zou een anachronisme zijn, want schout en schepenen zijn al lang wijlen. Schrijvers breur was echter scheper (met een r) en een scheper is een schaapherder! Aans niks!

77.3

De rest van de brief, die ik in de vorige r.b.b. niet heb afgehandeld, komt nu aan de beurt, maar eerst nog een uitdrukking uit r.b.b. 77.1.

Dat was ôk a net zo'n ambach, schreef de man, wiens broer vroeger scheper (= schaapherder) was geweest. Ik ben daarover aan het piekeren gegaan, want ik vond dat ôk a net zonne oetdrukkinge. Een typische uitdrukking, waar je van alles bij kunt denken. Ik was koojông, en mien breur wör schêper en dat was ôk a net zô'n ambach! - Wat wil daarmee nu precies gezegd zijn? Ik voel er iets in van: dat was me óók een ambacht! of: dat was ook al een ambacht van likmienveske! - Maar als ik ôk a net zonne oetdrukkinge vindt, dan kan ik daarmee bedoelen: ook al zo'n waarde-loze uitdrukking! maar ook: dat is ook al zomaar bij wieze van sprekkn! Wie helpt me zoeken naar de juiste betekeniswaarde en naar de toepassingsmogelijkheden? Is dat niet: ôk a net zonnen koekoek-éénzaank? **Dungeln**, zegt **thr. H.J.L. te H.**, is: „sloom slenteren, ongeïnspireerd” - waarop ik meteen de vraag stel: kan men ook kwiek slenteren? is dat sloom slenteren niet dubbel-ôp? En wat doet dat ongeïnspireerd erbij? Hebt u weleens geïnspireerd geslenterd? - Ik ken wel gângeln voor slenteren, en slungeln voor onzorgvuldig lopen, met de benen slingeren onder het lopen (slingerbeen). Kan dungeln ook de betekenis hebben van klungeln? Dan zou je kunnen zeggen: ongeïnteresseerd, ongeïnspireerd(?) en onzorgvuldig werken, het werk verknoeien, enz. - Wie weet het beter? **Neegeln en neggeln** - **Thr. H.J.L. te H.**: „neegeln kan vastnagelen zijn, neggeln is hard lopen, as of 't leawn d'r van ôf hêank; alles op alles zetn en d'r oet haaln wat d'r in zit”. Dat weten we dan ook weer, maar in mijn Enscheder plat is nêegeln: vastspijkeren. Neggeln ken ik niet in de door **H.J.L.** genoemde betekenis. U ook niet?

Hilske had ik ook weer verkeerd gekokt. **Hilske** is volgens **thr. H.J.L. te H.**: „zeer lang iemand, vooral vrouwens. Komt, dacht ik, van hielsleet, balknsleet. Met zeer lange, dunne sleten werden de boeren-hooi-zolders afgedekt van gebint tot gebint ('t veerkaante wêrk)”. - Wat moet ik daarop voor commentaar geven? In verouderde streektaal (waar?) werd met een hilt de handgreep van een steel (van schup of greep) aangeduid, lees ik in mijn woordenboeken. Wie kent dat woord? Maar dan zijn we er nog niet, want hoe kan dat overdrachtelijk op een vrouwpersoon worden toegepast? Ik blijf echter twijfelen, of **hilske** wel een algemeen gebruikelijk Twents dialectwoord is of geweest is. Nogmaals: ik heb verder nog geen boeken geraadpleegd, omdat ik eerst graag de herinneringen van oudere of meer belesen lezers wil uitmelken!

- **Geboont**. Een afdeling van een boerenhuis tussen twee gebinten. De uitdrukking van **thr. H.J.L. te H.**: „de vrouw en de hond moeten op het huis passen als de boer en het volk buitenshuis zijn. Maar dan niet onder het laatste, maar onder het eerste geboont, d.w.z. vóóran op de deel, waar ze meteen ongewenste indringers de pas kunnen afsnijden en alarm

slaan naar buiten. - **Thr. H.J.L.**: „Och joa, wiej majt nich klaagn de leste joarn; wiej hebt 'r wier 'n geboont bij annezet!” - Hierop heb ik weer een vraag: wordt daarmee letterlijk de uitbreiding van de boerderij met een geboont bedoeld, of kan deze uitdrukking ook en figuurlike betekenis hebben? Zo ja, welke bijvoorbeeld?

- **Piepnsniesterd**. - **Thr. H.J.L. te H.**: „Nen piepnsniesterd heb ik nooit neumd en wat dat is weet ik ôk nich!” - Daarop mijn nadere verklaring. **Thr. H.J.L.** schreef, dat hij nooit van nen döske-konink had gehoord. Dat klonk me even zo in de oren alsof hij zeggen wou: ik heb er nooit van gehoord, dus bestaat zo iets niet! Daarop antwoordde ik: ik heb nog nooit van nen piepnsniesterd heard. Dat kân ook niet, verklap ik hierbij, want het was een door mijzelf bedacht fopwoord. En, verstandig genoeg, is **thr. H.J.L.** daar niet ingetrapt!

- **Snakker** = slank = ritsig. - „Weleens van gehoord?” vraagt **thr. H.J.L.** Ja, „weleens” van gehoord.

maar ik meen dat snakker en ritsig niets met slank te maken hebben. Waarmee dan wel, dat zet ik maar niet in de krant. Dat heeft met regio en dialect niet veel te maken. Tenzij iemand met een duidelijke woordverklaring aan komt dragen.

Taal en spelling

Thr. W.J.W. te Goor belde mij op, om zijn ongerustheid uit te spreken over het geharrewar over taal en spelling van ons Twente. Ik heb n.l. geschreven dat stampot op z'n Twents duurpot is, maar als **thr. H.J.L.** liever deurpot schrijft, „dan vind ik dat best”. Ik meende, daarmee mijn persoonlijke mening duidelijk genoeg gezegd te hebben. Ik heb dan ook wel wat te veel gezegd, dat het „op z'n Twents” duurpot is. In Goor, aldus **thr. W.J.W.**, wordt beslist geen duurpot gezegd, maar deurpot. En daarover kwam een levendig gesprek met deze r.b.b.-lezer voort. Over het thema: Twents heeft zijn plaatselijke va-

JOHAN BUURSINK

riaties en „laten we dat asjeblijft zo houden”. Ik ben het daar volkomen mee eens. Ik meen dat zelf al eens vaker zo gesteld te hebben. Als we zouden willen proberen, een soort uniform Twents te maken - wat ons nooit zou gelukken! - dan zou dat een verarming van onze eigen taal-„kleur” betekenen. Wel heb ik jaren geleden eens mijn mening gepubliceerd, die ongeveer hierop neerkomt, dat Twents als geschreven taal zowel een uniforme woordvorm als een uniforme spelling nodig zou hebben.

Maar, zegt **thr. W.J.W. terecht**: „je kunt zomaar niet veranderen!” En ik ben ook van mening: dat lukt niet, tenzij het Twents een taalboekjes-Twents zou worden en de kinderen het op school zouden moeten leren, omdat ze het thuis of op straat niet meer zouden horen. „Hoe geleerder, hoe verkeerder”, dat sprak ook deze r.b.b.-lezer aan. En waarom zouden we de spelling uniform willen maken? vraagt hij. Laat ieder het op zijn eigen

manier doen, dat lezen we wel! - Dat gaat natuurlijk niet helemaal op. Uit de brieven, die ik ontvang, heb ik heel veel geleerd. Ook dit: dat de niet ge-

routineerde schrijver in dialect toch wel een zekere mate van houvast moet hebben aan tenminste enige grondregels - En wat de plaatselijke taalkleur betreft: in Goor, Haaksbergen, om maar enkele voorbeelden te noemen, zegt men deurpot. In Enschede zeiden we vroeger: duurpot en veel Enscheder platpraters doen dat nóg. Maar langzamerhand komt ik met dat vuur en duur in plaats van veur en deur voor voor en door toch wel in de antieke taalhoek te zitten hier. Ik ben geneigd, vast te houden aan hoe ik het goed Enscheder plat voel: ik zit vuur het veur (en niet veur het vuur) als ik „voor het vuur” bedoel. Kortweg dus: vuurtveur en niet veurtveur! En ik zeg nog steeds: duur de duur en niet deur de deur. Of tòch wel? - Ik geloof, dat we het inderdaad meeruit het standpunt van **thr. W.J.W.** moeten bezien; dat komt ongeveer hierop neer, als ik zijn mening goed begrepen heb: laten we zoveel mogelijk praten en spellen zoals we het gewend zijn, met alle nuances van het Twents, anders verarmen we onze eigen taal. En hij is het met mij eens: als ik me aan mijn Enscheder Twents houd in spraak en geschrift, dan wordt ik heus wel begrepen in andere delen van Twente, waar men een en ander anders zegt. Als ik zeg: kèrk of kèèrk, dan weet de lezer in Goor en in Almelo heus wel, dat ik karke bedoel!

- Ik heb uit dit gesprek weer veel geleerd: dat de normale dialect-lezer minder problemen heeft, dan ikzelf weleens denk. Mijn vrouw heeft dat trouwens altijd al gezegd: doo mār gewoon, dan doo-j a gek genôg! En zij is mijn beste kritikus, echt waar! Waarom dat verouderde kreenk voor kring en gaank voor gang? Dat zegt men in Enschede niet meer. En hoewel ik mij graag houd aan het dialect uit mijn kinderjaren, moet ik toch ook haar waarschuwing in acht nemen: maak er nou ook geen fossiel Twents van! Hier en daar kan ik het nog wel doen, maar niet overal. En vergeet niet: het Twents is nog lang geen dode taal! Daarom kunnen we niet ontkomen aan allerlei vernieuwingen, hoe graag we onze onze fossielen ook nog in leven hadden willen houden.

En hiermee stel ik de rondvraag over dit onderwerp aan de orde. Met dank aan **thr. W.J.W.**! Loa'w d'r dan mār nen Twentsen duurpot of deurpot van maakn, net noar't e smaakn wil, joa? A'w mekaar verstoat, zô'w mekaar ôk wa begriepn!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.4

De oud-en-nieuw-folklore heeft ons volk, als wij de globale cijfers uit de krantenpublicaties mogen geloven, zeven en twintig miljoen gulden gekost. Of daaromtrent. Als de gemeentebesturen daarop eens bijvoorbeeld 10% vermakelijkheidsbelasting gingen heffen voortaan, wat zouden we dan weer een paar guldentjes beschikbaar krijgen voor wat kulturele aardigheidjes, die nu achterwege moeten blijven. Hoewel... Ik ben zelf vanaf m'n kinderjaren ook razend gek geweest op vuur- en knaleffecten en het toppunt van knalplezier waren knalkurken, die je in een knalfix-pistooltje kon stoppen. Twee van die knalkurken voor een cent, dat was een halve cent per stuk. En daar werd ook nog goed aan verdiend door de handel. Tegenwoordig is een vuurwerkpakket van twintig, dertig gulden zo'n aardigheidje veur de keender. Je kunt ze toch niet achter laten staan bij die anderen! Oma en opa hebben tóch immers a.o.w.! En bij elke vuurpijl, die ik oudejaarsnacht door m'n venster de lucht in zag schieten, dacht ik: daar gaat weer een stukje sociale veiligheid. - Vijfenzestig jaar is vandaag de dag de absolute en algemene sociale veiligheidsgrens, en daarvan profiteer ikzelf ook maar wat graag. Maar hoe was het vijfenzestig jaar geleden? Daarover kreeg ik een brief van mevr. T.N. te Hengelo.

De weerde van nen halven cênt

Mevr. T.N. te Hengelo: „Zunne vijfenzestig joar geleedn stapt ik vrolik met mien zuster Sjaane en 'n paar buurmèekes noar de zustersschool an de Tiemsbrug, um doar 'n betjen geleerdigheid op te doon, zo at de ôole leu dan zêadn. Um tien uur was 't aalt spôlkwateer. En tòn, op nen môrgn, was wiej bieje de bel onder 't ofdak an 't spôlln, en doar lêa nen halvn cênt.

Sjaane had em 't eerste in de haand, mâr Stien en Mien warrn d'r ôk 'al op eduuket. Ik zag hem ôk, zear Stien, mâr oons Sjaane zeg: mâr ik heb em! Stil! Wat zô'w doon? An de zusters geemn? Misschien hef wal 'n eenen of 'n aandern hem verleurn! Bin iej gek! zear Stien, doar goa'w um half twaalf met noar Wooldrink hen. (Dat was 'n snoopweenkelken an de Beukweg).

Dan he'w alle veer ne lekkere steek of nen bal. Goed! zeadn Sjaane en Mien. De bel dee gung wier en wiej allemoal in de riege. Mâr Sjaane zea nog wal gauw teegn mie: um half twaalf bieje de poort stoan, heur! Jà, zear ik. Nôw, töt half twaalf hebt ze gin sumke leerd, want den halvn cênt dwarreln eer allemoal deur 'n kop. Half twaalf! Ik stun al bieje de poort. Doar kwam Sjaane anstoewn, greep mij bieje de haand, en doar vleuge wiej méer da'w leupn oawer de Boornsestroate, 'n Beukweg in en hoast boetn oadem doar het weenkelken in. Wooldrink stun achter de teunbaank en nen reiziger in snoopgood, De Haan, d'r veur. (Beide zijn al overleden, voegt briefschrijfster eraan toe. Ik had ook niet anders verwacht). Wiej veuln hoast oawer zien dokterskôfferken, dat har hee aalt achter op 'n bagaasjdräger van ziene fietse zittn. Wat mut 't wean, wichter? vreug Wooldrink, en tòn begôn 't pas. Woovöl krieg'j d'r dóar van veur 'n cênt? En van déé? En van déé?... töt hee alle flessen of was wes. Wooldrink wordn luk hellig: nôw? wat mut 't wean? - Ik mut 'r wat hebbn van acht veur nen cênt, zêa Sjaane, want doar mu'k met deeln. - Nôw, dan nem iej dee kleine beuntjes, doar za'k d'r ôw acht van doon! - Dee kleine drietdinge dee wi'k nich, zêa Sjaane. - Wooldrink den leup al luk rood an. En doo zêa 'n Haanen: hoald de haan mâr op, dan zal ik ôw d'r wat doon! Dan gewt ôwnn cênt mâr an den baas! - De Haan har mij al ne gapse oet et kôfferke doan, lekkere stroopsteekn, en zêa doo téggen Sjaane: nôw, geef hem den cênt nôw, dan krigs dôw d'r ôk wat! - Joa-mâr, dat is 't em nôw juist: ik heb mâr nen halven cênt! - En dôw vreugs toch: hoeveel krieg ik doar van veur nen cênt? - Joa, zêa Sjaane, mâr wiej hebt met oons veern nen halven cênt vundn, en atte d'r wat har had van acht veur nen cênt dan was dat veer veur nen halven cênt en dan ha'w allemoale eenen steek had! - Nôw Wooldrink, zêa De Haan, da's de mooiste mop dee'k de leste tied heurd hebbe, en hee sleug zik met de haand op de knee, doar he'k wal veur nen stuuwer lol an. Hier kind, zêa'r e an Sjaane, gêw hem halven cênt en dôw krigs van mij ôk ne haandvôl

snooperiej! - Ja, zeg Wooldrink, zuk soort dat zind beste klaantn! - En wiej daansn allebei met ne haandvôl steekn noa boetn hen, woar Stien en Mien oons al stundn op te wochtn, hellig as nen spinnkop. Mâr tòn ze zaggn dat ze best wat mèt kreegn, was de helligheid gauw weer vergettn. En dat is oons nog aalt bieje blewwn van nen halven cênt! En as wiej dan nôw ees proatt oawer de duurte, dan zegit miene aandere zusters: och, oonze Sjaane dee hef gin last, dee kan met nen halven cênt méer doon as wiej met 'n kwartje. En dan geet 't weer oawer den halven cênt bieje Wooldrink in 't snoopwinkelke... - Tot zover laat ik deze briefschrijfster aan het woord over een halve cent. Mijn eigen ervaring met een halve cent heb

JOHAN BUURSINK

©

ik vroeger al eens beschreven. Mijn vrouw, die als kind óók al een haantje-de-voorste was, vertelde dat zij met een troep schoolmeisjes eens een cent heeft gevonden. Dat wil zeggen: samen vonden ze hem maar mijn vrouw had hem! Dat gaat dan zo. En, indachtig aan de lessen van vader en moeder, gingen ze er mee naar het politiebureau. In Almelo. „Meneer de plietsie, ik heb 'n cent gevonden, zou iemand die gevlooren hebben?” -

Nou, van de plietsie mocht z'em houwe! - Ik herinner me nog, dat zo'n kleine zestig jaar geleden de porto voor een ansichtkaart of een drukwerkje tot 20 gram een halve cent bedroeg en nu nog 45 cent, terwijl toen per dag drie bestellingen plaats von-

den plus 's zondags eenmaal, dan heeft de p.t.t. in die halve eeuw die tarieven zo'n slordige honderdmaal over de kop laten gaan en het dienstbetoon navenant verminderd. En in een advertentie uit die jaren las ik van een sigarenwinkelier, dat die bestellingen van tien cent en daarboven gratis thuis bezorgde!

'n Lestn Sunterkloas

Een verlate Sinterklaasmop, maar ik heb hem vandeweek pas bedacht. De vaar was met recht wa'j nen knieperd neumt. Dat stun de moor lang nich an, benaamd umdat aern Sunterkloas d'r aait bieje inscheut en de keender d'r ôk mâr met luk van niks ofkwammn. Doar beun z'em antlestn op zien geweetn: iej hebt mâr te zörgn, dat 'r van 't joar ees 'n moal nen Sunterkloas keump, dee't aern heugn zal en woar ik ôk nich bieje inscheet. En hee har aern dat beloawd, wis en dree. Doo was 't dan Sunterkloasoavend wordn, en de vaar en de moor zattn met 't hele keenderschoer um toafel, of te wochtn wat 'r kommn zól. De moor har ne pan met sôkkelmelk maakt en aller verwochtingen warn vol plezeer um wat kommn zól. - Doar geet de vaar noa boetn um ees te kiekn, woar 't den goein man bleef. Inéens heurt ze nen knal, um kôöld van te wordn, en meteen koomp de vaar binnenstoewn, wit van schrik, en met meute stôttert hee 't oet: doar hebt ze nêt Sunterkloas doodschottn en de gauwdeew bint 'r met al ziene kedootjes vandeur goan! Loa'w mâr gauw noar ber hen goan. Sunterkloas zal wa nooit wêer kommn! Zeg Jenske, 'n öldstn, den al aarig twiefelt an alle spreukkes: haddn ze de óoievaar mâr dood-

Ditmaal gaan we weer eens aan wa woordkloverijen doen, waartoe een nogal uitvoerige brief aanleiding geeft van onze trouwe inzender **dhr. H.J.W. te Hengelo**, als ik me goed herinner de man, die jarenlang in Enschede gewoond heeft en van oorsprong een Hoevenaar (van Sint Isidorushoeve) is. Hij moet dus wel van alle dialectmarkten thuis zijn. Hij reageert op diverse woorden van **dhr. H.J.L. te H.** in r.b.b. 77.3. Wegens plaatsgebrek kan ik niet alles zo uitvoerig opnemen als het in zijn brief staat, maar ik zal proberen met inkorten hem niet te kort te doen.

Dungeln - slungeln

gengeln

Ik heb gezegd, dat ik het woord **dungeln** uit eigen spraakgebruik niet ken, en zo kwamen de woorden **slungeln** en **gengeln** mee aan de orde. Nu schrijft **dhr. H.J.W. te Hengelo**: „Het woord **dungeln** wordt en werd zeer vaak gebruikt in en om De Hoeve, evenals het woord **slungeln**. Wat is nu precies de betekenis van deze beide woorden? Ach, wat doet het er nu toe of dit slenteren of slingerend lopen is?”

Mijn opmerking: Van deze vraag ben ik wel een beetje geschrokken, vooral omdat die gesteld wordt door iemand, die zich verdiepen wil in en misschien weleens wat schrijven wil over volk en taal en gebruiken en historische bijzonderheden van onze regio. Zo iemand moet juist een uitdrukking, een woord, een letter tot op 'n bôt ôfknœwn, zoals een hond een bot afkluift en er al kluivende zijn tanden aan scherpt. Zo moeten wij aan allerlei woordkloverijen ons begrip en inzicht scherp. Als we dat niet doen, dan gaan we de weetgierigen onder de lezers knollen voor citroenen verkopen, en dat is er bij mij niet bij! Zo is dat!

Dhr. W. verder: „Voorzover ik het weet bestaat er wel enig verschil tussen beide woorden. **Dungeln** is niet: sloom slenteren, tenminste niet, indien wij sloom willen gebruiken in de betekenis van **lui-langzaam**. **Dungeln** is: ietwat voorovergebogen slenteren. Dus ongeïnspireerd **slofferig** lopen. Niet te langzaam doch vóoral niet te snel. Want indien iemand zou lopen als boven omschreven en dan op zo'n sloom sukkeldrafje, dan noemt men dit **gengeln**. Ik herinner me nog de uitdrukking van mijn moeder, die, toen ze eens een bekende bij haar uit de buurt over het fietspad zag lopen: woer zól dèn wierhèn gengeln? Oaver 'n paar uur dan keumpe wier dungeln! - Wil men deze zin in behoorlijk Nederlands vertalen, dan zou deze ongeveer als volgt moeten luiden: waar zou hij heen gaan? (Zo gehaast en zo zenuwachtig opzij kijkend, net alsof hij niet weten wil, dat hij daar loopt). Over een paar uur komt hij terug. (Aangeschoten; te diep in het glaasje gekeken; slingerend, enz.). Iemand die loopt, denkt er niet bij na, dat hij loopt. Het is en vanzelfsprekendheid. Hij hoeft er niet bij op te letten als hij na het rechterbeen het linker moet opbeuren, om daar een pas mee te maken, enz. Indien men iemand ziet, die **dungelt** dan zou je dat haast wél gaan zeggen. Dus: alsof hij erbij nadenken moet, om een pas te zetten”. Eerst weer tot zover deze briefschrijver

Mijn opmerkingen: Ik kijk me daar toch even de ogen uit, als **dhr. W.**, na gevraagd te hebben: „wat doet de preciese betekenis van beide woorden (**dungeln** en **slungeln**) er toe?” nu toch op zijn manier haarfijn aan het uitleggen is gegaan. Des te beter! Maar... kan ik het helpen dat die uitleg hier en daar toch aardig rammelt? Ik zal niet in de finesses op een en ander ingaan. Eerst afwachten, hoe lezers erop reageren. Dan zal ik proberen, tot een minder omslachtige, duidelijker definitie te komen. We moeten ook niet vergeten, dat in het woordgebruik vaak spontane slordigheden optreden. Ik wil aan de serie genoemde woorden dan nog toevoegen: **sleppn, sleifern, sluupstärtn, snikkern, stoewn, vleegn, draawn, wupsken, tiejn, straampeln, slóffn, kleppn, kleistern**, (en wie kent er nog meer?), allemaal woorden, die op een bepaalde wijze van zich voortbewegen, betrekking kunnen hebben, dacht ik zo.

Dhr. J.H.W. nog over het woord **slungeln**: „Het beste zou men (bij **slungeln**) een vergelijking kunnen trekken met een gorilla. Als deze aap rechtop loopt, dan loopt hij in werkelijkheid niet kaarsrecht op, doch ietwat gebogen, met zijn armen slingerend langs zijn lichaam. Eigenlijk ietwat onbeholpen en men zou de neiging krijgen te zeggen: met tegenzin. Wij kennen allemaal de uitdrukking: wat nen langn slungel. Uiteraard niet alle lange mensen, doch de meeste lange mensen lopen, zoals mijn vader dat vaak zegt: **met nen hoogn schôf**. D.w.z.: iets gebogen. Omdat zo'n lang lichaam ook vaak op lange benen staat, maakt een lang persoon ook grotere passen. Een fractie van een seconde staat dat lange lichaam slechts op één been bij het lopen. Het lichaam begint dan heel even iets te slingeren en indien dat dan ook nog lui en loom gaat, spreekt men van **slungeln!**” - Hier moet ik **dhr. W.** weer even onderbreken.

Mijn opmerking: In de eerste plaats een zijdelingse aantekening bij dat „men nen hoogn schôf”: wij zijn over het algemeen nogal gevoelig ten opzichte van manlike en vrouwlike woorden; **schôf** of **schoft** (in het Nederlands **schoft** = schouder) is vrouwlik, ook in het Twents; dus niet: **nen hoogn schôf**, maar: **ne hoge schôf(t)**! Verder doet het er niet toe, of een lang persoon al dan niet ne hoge

JOHAN BUURSINK

schôf heeft om te **slungeln**. Het **slungeln** zit hem m.i. hoofdzakelijk in de benen, en nu zal iemand met lange benen eerder **slungeln** dan een kort kereltje. Dan is er nog een subtiel verschil in taalgebruik ten opzichte van iemand die iets een hoge rug heeft. „Hee hef luk ne schôf” wordt gezegd van iemand, wiens rug min of meer gekromd is, als aangeboren afwijking of als gevolg van een ziekte of van jarenlange zware arbeid. Dat is ook voor betrokkene zelf een aanvaardbare, milde aanduiding van een lichaamsafwijking. Dat „de meeste lange mensen” met „ne hoge schôf” loopt, is klare onzin, neem me niet kwalik!

En als zulke mensen dan al wat gebogen lopen en enigszins een gebogen nek hebben, dan zeggen we in mildere bewoording: „hee lóp luk hóóg in de schoolder”, en daarmee vermijden we dan ook liefst nog het wat onplezierig klinkende „schôf”.

Taalproblemen

Nu ben ik, meen ik, (in r.b.b. 77.4) vrij

duidelijk geweest in mijn opvattingen over taal en spelling. Desondanks zit **dhr. H.J.W. te Hengelo** met „een probleem”, waarbij hij van z'n hart geen moordkuil wil maken. Wel, dat doe ik ook niet, bij alle problemen die een mens zoal kan hebben. Maar de uiteenzetting van zijn probleem is nogal verwarrend, zodat ik werkelijk niet weet, waar hij heen wil.

Bijvoorbeeld: „U hebt het vaak over het Enschedese plat. Wat wil dat zeggen...? Enschedees plat bestaat niet, netzomin als er Haaksbergs plat bestaat. Ik ben het wél met u eens, dat er tussen het plat Enschedees en het plat Haaksbergs verschil in uitspraak bestaat”. En verder: „U noemt het Twents een taal en daar zit nu juist de kneep. Men kan erover redetwisten doch men zou er nooit uitkomen, evenmin als dat men De Hoeve een taaleiland zou noemen. In Twente spreekt men een dialect, dat nog weer in zeker vier à vijf streekdialekten zou kunnen onderverdeeld worden”. En verder: „Men spreekt wel van plat Nederlands, maar dat kan óók Limburgs zijn. Men kent óók het plat Duits, wat hoofdzakelijk in Westfalen wordt gesproken, alhoewel daar óók weer zeer veel verschil in zit, wat de regio betreft”.

Mijn reactie: Deze inleiding op een verdere ontboezeming op mijn bespreking van de opmerkingen van **dhr. W.J.W. te Goor** moge voorlopig voldoende zijn, om u van mijn onvermogen te overtuigen, er een zinnig woord over te zeggen.

Voorals als **dhr. H.J.W.** vervolgt: „In neem aan, dat u zelf wel weet, dat Enschede zeer zeker niet het schoolvoorbeeld is van het Twentse dialect”.

Ik heb in de loop der jaren al zo dikwijls allerlei dingen, die nu nog voor **dhr. H.J.W.** een probleem vormen, duidelijk en bij herhaling steeds weer uiteengezet, dat het echt geen zin heeft de warwinkel van deze briefschrijver, wat taalproblemen betreft, uit te puzzelen en in deze rubriek te etaleren. Het bestuderen van enige vakliteratuur op dit gebied (Dr. Bezoen, Prof. Entjes, e.a.) is toch wel voorwaarde om een beetje beslagen op het ijs te willen komen. Laat mij dan van mijn hart óók eens geen smoorpotje maken. De verdere inhoud van deze brief animeert mij wél, erop in te gaan!

Tw Crf

15-1-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.6

Bij herhaling heb ik me afgevraagd, of ik wel de gave heb, om mijn gedachten en opvattingen zó duidelijk uit te drukken, dat ik door een lezer met een normaal verstand, een normale intelligentie en een lagere-schoolopleiding wel begrepen kan worden. En af en toe moet ik konstateren, dat ik te kort schiet. En of u 't geloven wilt of niet, ik vind schrijven nog altijd een moeilijk werk. Psychotechnische tests hebben al eens uitgewezen, dat ik eigenlijk voor boekhouder in de wieg gelegd ben en ik heb dat vak dan ook jarenlang beoefend, zij het op laag niveau. Toen ik vijftig jaar geleden de kans van m'n leven had, chef-boekhouder te worden in een vakature, waarvoor ik qua mijn positie als assistent als eerste in aanmerking kwam, was ik nog te jong. Nú kan ik geen balans meer lezen en van de belastingaangifte snap ik geen moer. Dergelijke dingen rusten nu in mijn verdringings-archief. In dat opzicht heb ik mijn latente gaven aan de kapstok gehangen, omdat ik altijd andere vogeltjes zag vliegen. Ook voor politiek ben ik niet een uitverkorene, daarvoor ben ik óók niet gekompliceerd genoeg. Wat bleef me anders over, dan journalist te worden? Ik ken wel méér journalisten (niet bij déze krant!) die beter fietsenmaker hadden kunnen worden. Vandeweek hoorde ik nog, dat „bandplakken” (vroeger 35 cent), nu al zo'n drie knaken kost. Daar kun je niet tegen schrijven, geloof me!

Piep

Ik heb eens het woord „piepnsnisterd” op het tapijt gebracht. Dat was een plotselinge vondst van een niet-bestaand woord. De bedoeling van mijn woordspeling werd echter niet begrepen. Ik zal haar niet herhalen. Maar wél heeft dit woord **thr H.J.W. te Hengelo** aanleiding gegeven, te schrijven: „Ik ken echter wel het woord **Piepndiekske**. Diekske zou in dit geval het verkleinwoord kunnen zijn voor Dieks. U weet, dat Dieks een oude benaming is voor Hendrieks, dus Hendrik of Hendrieks. In mijn geval is Dieks op te vatten in een bespottelijke betekenis. Wanneer zei men nu tegen iemand Piepndieks? Vroeger werd veel meer een pijp gerookt dan tegenwoordig het geval is. Wanneer men, een jaar of 10-15 geleden, iemand steeds weer opnieuw zag en tegenkwam met een pijp in zijn mond, dan kreeg hij al spoedig de bijnaam van Piepndiekske. Hoogstwaarschijnlijk een plaatselijke uitdrukking, doch ik wilde het u tóch graag even

meedelen”. - En verder weet deze inzender nog te melden, dat men een laampn-glas (van een petroleumlamp) ook „piepglas” kan noemen.

Mijn reactie: Dit is nu weer eens een mededeling, waar wel het een en ander interessants is uit te halen. Eerst de opmerking, dat naar mijn mening (die, zoals u kunt weten ik altijd grif geef voor een betere!) Dieks géén oude benaming is voor Hendrieks, en dat Hendrieks niet voor Hendrik gezegd werd (of wordt) maar voor Hendrikus. Wat brieffschrijver bedoelt met Hendrieks (met sz) is me niet duidelijk. Deze schrijfwijze werd namelijk een paar eeuwen geleden gebruikt als afkorting voor Hendrikszoon, bijv. Laurens Janszoon Koster. Hendrik is in het mij bekende Twents: Hennik of Heenik. Best mogelijk, dat Dieks afkorting is voor Hendrikus, maar niet voor Hendrik. Hendrikus kan ook verkort worden tot Drikus of Rikus. En nu wil ik toch wel graag van mijn twijfel verlost worden. Welke „Dieks” schrijft mij eens, hoe zijn naam in het trouwboekje (of óp 'n botterbrief) staat?

En nu wat **Piepndiekske** betreft: een bijnaam hoeft nog niet altijd een spot-

naam te zijn, al is dat wel vaak het geval. Als ik het woord Piepndiekske tegenkom, zonder dat ik weet (en brieffschrijver zet dat er niet bij), dat daarmee een **persoon** wordt aangeduid, dan kan ik ook veronderstellen, dat met Piepndiekske wordt aangeduid: een **diekske** (dat is een dijkje of weggetje), waar bijvoorbeeld een pijpleiding werd aangelegd. (Onlangs hoorde ik nog de bijnaam **Rabo-diek**, voor een weggetje of straatje, waar om de tweehonderd meter een varkensmesterij staat met een bungalow ervóór, kennelijk zo genoemd naar de hypotheek die de Rabobank daarin geïnvesteerd heeft. Ik ben er helaas niet achter kunnen komen, wáár dat „diekske” is.) Hiermee wil ik maar zeggen, dat de oorsprong en betekenis van bijnamen en scheldnamen vaak moeilijk te achterhalen zijn, en meestal helemaal niet meer.

Maar nu kom ik op mijn thema, waar ik door deze brieffschrijver toe ben geïnspireerd: **hoeveel betekenissen heeft het woord piep of pijp?** Ik geef een paar voorbeelden:

JOHAN BUURSINK

- 1) *Ik hoes rook ik miej aait ne piep.*
- 2) *De gaspiep is lek.*
- 3) *'t Water oet oonze rëegnpiep lóp zó in de grup.*
- 4) *Alle vuurjaar mót ik de kachelpiep schoon maakn.*
- 5) *Alle schossteenpiepn van de febriekn bint ofbrokkn.*
- 6) *'n Kwartje a'j hem óp de bóksepiepn trapt. (Van iemand, die veel te korte broekspijpen heeft.)*
- 7) *Hee is de piep oetgoan. (Oneerbiedig voor iemand, die overleden is.)*
- 8) *Hee hef zik de piep vól slaagn. (Van iemand, die veel gegeten heeft.)*
- 9) *Hee hef nogal wat foesel in de piep. (Veel gedronken.)*
- 10) *Hee zit dustig in de piepzak.*
- 11) *Zee hebt tien keender, allemaal*

zukke örgelpiepkas.

12) *Hee hef 't óp de óampiepn. (Adem- of luchtpijpen.)*

13) *De moor hef soep kokt van ne mooie mērgpiep.*

14) *Onderdelen van een tabakspijp: piepndop, piepnsplitske, piepnzówk, 'n piepnstelln, piepnkop.*

15) *Piepnporcker, piepnrek.*

16) *Piepkuukn.*

17) *Piepverdoekn (verstoppertje spelen).*

18) *Piepgéatken (piepklein gaatje, gaatje waar iets doorheen komt „piepn” of gluren).*

En misschien zijn er nog wel meer voorbeelden te geven.

Bij „Piepndiekske” denk ik echter helemaal niet aan een scheldnaam, maar in de eerste plaats aan de textiel fabriek. In de spinnerij wordt het weefgaren gespoeld op „piepn”, die in de weefspoel gaan. Die piepn komen eerst in piepnkistn en ze moeten verschillende behandelingen ondergaan. Ze moeten bovendien aan- en afgevoerd en opgeslagen worden. Als Diekske nu is aangesteld om de piepn van de spinnerij naar de weverij te brengen, of om de leuge piepn van de laatste garenresten te ontdoen, dan is hij **Piepndiekske**. Dat is zo duidelijk als wat. Hoe moeten ze hem anders noemen.

Bij een (of misschien wel meer) van onze Twentse textiel fabrieken stond vroeger een blok van twee kleine woninkjes, voordien waarschijnlijk wónnershuuskes van een inmiddels verdwenen boerderij, die plaats moest maken voor de fabriek. De kleine huisjes werden niet maar-zo afgebroken (zó gek waren de mensen vroeger nog niet!) maar werden gebruikt als **opslagruimte voor de piepn**. Dat was dan 't **piepnhuuske**. Hoe moet je zo'n bergplaats anders noemen? De man, die met het toezicht daarover belast werd, was ene Graads, en is het dan een scheldnaam als je die man **Piepnhuuskes-Graads** ging noemen? Ik heb een man met die naam gekend. Hij woonde bij ons in de buurt. In Enschede. Zijn familienaam heb ik nooit onthouden. Ik zou er nu naar moeten raden. Ik zie hem nog zó fabriekwaarts en huiswaarts gaan, op het bekende fabrieksarbeiderssukkel-drafje van zestig jaar geleden. Ik kan me voorstellen dat hij altijd een pijp in de mond had, een tabakspijp, maar dat hadden veel arbeiders toen. Dus niks bizonders om hem voor die tabakspijp een scheldnaam te geven. Maar misschien heeft brieffschrijver niet alleen het woord Piepndiekske gekend, maar ook de man zelf?

En dan: als Twente over tien jaar geen enkele textiel fabriek meer heeft, dan weet over twintig jaar niemand meer, wat „piepn” waren en wat „piepn-ópstekkn” was. Dan wordt het pas écht leuk, want het is nú al zo leuk. En zo zijn er honderden zaken en onderwerpen méér, die we nú nog kunnen achterhalen en verklaren. Daaraan ontleent de TC/OD Regio-brievenbus haar unieke waarde. Alleen dank zij de medewerking van brieffschrijvers en telefoneerders. Voorwaarde is daarbij wél, dat ze heel goed lezen, wat ik schrijf.

TC 15-1-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.7

Nog eenmaal wil ik aandacht besteden aan de brief van dhr. **H.J.W. te Hengelo**, ook al zult u merken (en gemerkt hebben), dat ik heel wat kritiek heb op zijn opvattingen. Desondanks waardeer ik zijn brieven zeer, omdat hij een volhouder is, alleen wat te vluchtig en daardoor te onnauwkeurig in oordeel en konklusie.

Enschede geen schoolvoorbeeld?

Dhr. H.J.W. te Hengelo: „Ik vind uw pessimistische opmerkingen wel leuk, doch ik neem aan, dat u zelf wel weet, dat Enschede zeer zeker niet het schoolvoorbeeld is van het Twentse dialect. In het westen spreekt men over de Achterhoek. Men spreekt in de Achterhoek Twents, Gelders, Sallands of om mijn part Germaans, doch géén Enschedees”.

Eerst weer tot zover deze briefschrijver. Wat moet ik daarop antwoorden, als dhr. H.J.W. aanneemt dat ik wel weet ...? Ik krijg hieruit sterk de indruk, dat mijn opmerkingen (als: „ik ken dat woord of die uitdrukking niet uit het Enscheder spraakgebruik”) bij deze lezer (en misschien ook wel bij anderen) overkomen alsof ik daarmee Enschede als maatstaf pleeg aan te leggen. Dan hebt u nooit goed gelezen of begrepen, wat ik daarmee bedoel en dan hebt u nooit in dit opzicht goed de lijn gevolgd, die door al mijn opmerkingen en commentaren loopt. Zo'n opmerking mijnerzijds wil namelijk niets anders te betekenen hebben, dan dat bepaalde woorden en uitdrukkingen niet tot mijn eigen taal- of dialektkennis behoren, dat ik die niet van-huis-uit meegekregen heb uit het Enscheder spraakgebruik. Zoek daar nou geen pretentie achter van, dat woord of die uitdrukking ken ik niet, dus zal het wel niet goed zijn! Laat mij dat nou niet nogeens wéér en telkens wéér hoeven te herhalen. Als ik schrijf: „Met bepaalde woorden en uitdrukkingen kan ik bij de Enscheder platpratere niet of niet meer terecht”, dan bedoel ik daar niets anders mee dan dat ik bij de tegenwoordige platpratere onaanvaardbaar zou maken binnen de eigen kring van mijn platpratende stadgenoten. Datzelfde zal een Hovenaar ook kunnen zeggen. Als ik mij zou aanwennen om niet-in-Enschede-inheemse”-

woorden te gebruiken als **geier** (geer of uier), of **beier** (bier), of **veier** (vier), of **duier** (duur), of **vuier** (vuur) en zo oneindig veel woorden meer, dan zou ik geforceerd dialect spreken en dát accepteert niemand. Ik accepteer dat ook niet van anderen, die tot mijn eigen „spraakgriep” behoren. Als ik in De Hoeve kom, doe ik het verstandigst, mijn eigen Enscheder plat te praten. Omgekeerd hetzelfde. Dat is juist het mooie van onze spraakverschillen, waarmee bijv. **dhr. W.J.W. te Goor** het ongetwijfeld eens is, die ik gister nog aan de telefoon had, om mij even te zeggen, dat ik zijn mening (in r.b.b. 77.3) volkomen juist heb weergegeven. (Ik had trouwens niet anders verwacht ...) Met zijn opmerking: „het Twents vaalt nów eenmôal ôaweral wat aandere oet” geeft hij overigens wel blijk, dat het hem geen moeite kost, de kern van de discussie te begrijpen.

- Terug naar de aangehaalde uitlating van **dhr. H.J.W.:** de gedachte, dat er weleens ergens een „schoolvoorbeeld” van het Twents zou kunnen zijn, is nog nooit bij mij opgekomen. Zo'n twintig jaar geleden heb ik weleens geschreven over een soort gestandaardiseerd Twents, maar dan uitsluitend als **schrijftaal**, maar dat is een illussie geweest, hoewel uitsluitend bedoeld als een genre in het „experimenteren met de moedersprôak”, zowel wat taal als wat spelling betreft. Dat laat ik hier nu verder maar zwemen.

Dan wat de „Achterhoek” betreft, „waarvan men in het Westen spreekt als ze het over Twente en de Graafschap hebben”. Dat is natuurlijk fout. In feite is de Graafschap de Achterhoek, maar Twente apprecieert die betiteling Achterhoek niet, ook al krijgen we er, als het goed gaat, in de provincie Twente een stukje Achterhoek bij. Zeer terecht wordt dan Enschede hoofdstad van Nieuw-Twente. Vijfentwintig jaar geleden heb ik diezelfde suggestie al meermalen hier en daar laten vallen, maar ... hebt u ooit van een profetie gehoord, die in zijn eigen land als zodanig erkend werd? Om van geëerd maar niet te spreken, want eer en roem en geld lap ik aan m'n klompen. Er is niets vergankelijker dan dergelijke futiliteiten in een mensenleven. Als ik maar niet met de rafels ammebroek hoeft te loopn of met een rammelende maag! En wat dát betreft heb ik geen klagen, al zult u me ook nooit horen pochen ...

Als **dhr. H.J.W. verder zegt:** „... Men kan erover redetwisten, doch men zou er nooit uitkomen ...”, dan zou ik in antwoord daarop willen zeggen: laat u dat redetwisten nu maar gerust aan de deskundigen over; dat doe ik ook! Om werkelijk over wetenschappelijke problemen te kunnen redetwisten moeten we heel wat méér in onze mars hebben dan u en ik nu samen hebben! „Hoe geleerder, hoe verkeerder” is wel leuk bedacht, maar dat geldt maar in heel beperkte zin. Laten we ons gelukkig prijzen

dát er geleerden en hooggeleerden zijn, die het materiaal, dat wij aandraagen, als bouwsteentjes kunnen en willen gebruiken om de kennis van onze „platte sprôak” op een betrouwbaar wetenschappelijk niveau te brengen.

Die geleerden hebben dan ook de competentie om uit te maken of er hier of daar van een „schoolvoorbeeld” gesproken kan worden. Die competentie zou ik mij niet durven aanmatigen! - En nu stap ik weer over op een ander onderwerp. Alle dagen bruine bonen is ook zo lekker niet!

JOHAN BUURSINK

Steffen-Dikbeen

Eigenlijk een onderwerp voor mijn collega-vriend Adriaan Buter, maar ik mag er in mijn eigen rubriek toch óók wel iets van zeggen.

Van dhr. G.E. te Oldenzaal een brief: „Gaarne had ik informatie over het volgende. Toen ik nog niet getrouwd was, en bij mijn ouders (afkomstig uit Langeveen) woonde, was het de gewoonte, dat degene, die op tweede Kerstdag (St. Stefanus) het laatst uit het bed kwam, St. Steffensdikbeen genoemd werd. Hoe kwamen ze bij dit gezegde? Had St. Stefanus een dik been en had hij de gewoonte, laat op te staan? Met belangstelling uw reactie hierop” -

Mijn antwoord: Ik vind het bijzonder interessant, dat we nu uit eigen waaneming hoorden van genoemd gebruik in Langeveen.. Vraag: wanneer is dat ongeveer geweest en hoort men dat tegenwoordig nóg wel in 't Langeveen? - Bij Cato Elderink: „Twenter laand en leu en léven” kunt u meer lezen over dit gebruik. Het boek is pas herdrukt en het mag in geen enkele boekenkast van geïnteresseerden in het Twentse volksleven ontbreken. - Welnu: de oude Kerstgebruiken behoorden tot de mooiste van het hele jaar. Het begon al met St. Thomas, 21 december, de korste dag, hier „Stoetnthooms” genoemd, omdat dan het bakken van wittebrood (stoet) voor de komende feestdagen begon. Dan kwam Kerstavond, de avond vóór Kerstmis, in mijn jeugd óók in Enschede nooit anders genoemd dan „Mirweenter” (Midwinter). De eerste Kerstdag was de dag van de grootste devotie en ingetogenheid van het hele jaar. Maar op tweede Kerstdag, Sunte Steffen, sloeg de devotie van de vorige dag vaak om in haar tegendeel-

vrolijke uitbundigheid met dronkenschap en grote losbandigheid. 's Morgens voor dag en dauw trokken de boerenjongens er te paard op uit, de boerschap in. Omdat die dag veel aan Bacchus (Bakhoes) geofferd werd, kreeg Tweede Kerstdag in de volmond ook wel de naam „Soepsteffen”. Niet omdat Sint Stefanus zo „gezopen” zou hebben, maar omdat de mensen op die dag zo zopen! Daarom moeten we in geen geval veronderstellen, dat Sint Stefanus een dik been had en graag laat opstond. Daarvan zullen de overleveringen heus wel niet gewagen (hoewel ik het niet weet), maar ik kan het niet geloven.

Bij Cato Elderink kunnen we lezen van het boerengeloof rond Sunte Steffen. De boerenkinderen werd geleerd, dat zie die dag vroeger moesten opstaan dan op andere winterdagen en dat het vee en de paarden vroeg en goed gevoerd moesten worden. De opvatting heerste, dat Sint Stefanus „veedokter” moet zijn geweest. Wie niet aan die plicht voldeed en het laatst uit bed kwam, werd de hele dag lang gescholden en geplaagd als Steffen Dikbeen. Men geloofde namelijk dat zo'n langslaper nog in het zelfde jaar „met dikke been an 't sökkeln zol kommn”. - Ik hoop, dat briefschrijver met deze summierde gegevens voldoende ingelicht is.

Twent 20-1-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.8

En toch ben ik er niet helemaal gerust op, als ik **thr H.J.W. te Hengelo** ditmaal niet het volle pond geef, want ik wil z'n brieven voortaan niet graag missen. Dan moeten de anderen nog maar even geduld hebben.

Lang vrouwmêns

Dhr. H.J.W. te Hengelo kent het woord **hielske** ook, waarmee **thr. H.J.L. te H.** naar voren kwam, welke benaming deze gebruikte voor een zeer lang iemand, vooral een vrouwmens. Maar **thr. H.J.W.** meent, het meer te moeten toepassen op een zeer **mager** vrouwmens, die dan helemaal niet zo lang hoeft te zijn, bijv. zo'n 1.75 meter. Want als zo iemand zeer mager is, lijkt het alsof ze zeer lang is. Verder wil **thr. H.J.W.** dat **hilske** niet uitgesproken hebben met een korte **i** (van ik), maar met een **niet te lange ie**, zoals de Zuidnederlanders die uitspreken in bijv. Pilske of Pintje. Het kan volgens **thr. H.J.W.** best zijn, dat **hilske** is afgeleid van **hiele** en dat zou dan wel overeenkomen met de uitspraak van die korte **ie**. Tot zover de opvatting van deze brieven. Ik kan er niet over oordelen, omdat ik het woord **hilske** niet ken uit het Enscheder spraakgebruik. **Dhr. H.J.W.** verder: „Van een zeer lang vrouwmens, die ook niet al te dik is, zegt men: wat **nen lange leimpe**. Ik herinner me een aftelversje van vroeger: Lange lange leimpe, dee lóp langs de keimpe, hef gin bene oonder 't gat, roa, roa, wat is dat? - Het antwoord was: een lange beek. Met het woord **keimpe** bedoelde men akkergronden. Hooggelegen akkers: U begrijpt dus wel, dat het woord **leimpe** dus zeer lang betekent vandaar **lange leimpe** voor een lang vrouwmens”.

Mijn commentaar: Eerst weer een correctie: **leimpe** is vrouwlik, mag dus nooit **nen lange leimpe** zijn, maar **ne lange leimpe**. Hiertegen wordt vaak gezondigd, vooral door de jongere platpratere. We zeggen ook niet **nen lange vrouw**, maar **ne lange vrouw**! Hoewel Cato Elderink voor de **ëe-klank** ook wel **ei** schreef, ben ik toch een beetje huiverig om de **ëe** of, zoals ik ook wel spel **ê** of **êe**, te vervangen door **ei**. Het zou me te ver voeren, hier nu verder op in te gaan.

Ik heb vroeger al eens over betekenis en herkomst van **lêmp** geschreven, maar kan me dat niet precies meer herinneren. Ik denk nu even aan de herkomst van **lampe** (glas), evenals **kêmp** afkomstig is van **kamp**, meervoud **kampen**, Twents: **kaamp**, meervoud **kâmpe**, wat lager aangehouden: **kâempe**. Hier hebt u meteen de verklaring, waarom ik in bepaalde gevallen voorkeur geef aan de **âe**-spelling in plaats van **êe**. Maar dat is een zeer

persoonlijke spellingsopvatting.

Wie nog echt ouderwets Twents kent, zal mij moeten toegeven dat men vroeger nog wel sterke meervoudsvormingen gebruikte (vergelijk het Duits), die tegenwoordig allemaal verholandst zijn. Enkele voorbeelden:

Enkelv. znw.: Meervoudsvormen

vroeger: nu:

bal bäl(le) baln

kaamp kâmpe kaampn

daamp dâmpe daampn

stal ställe staln

Dit zijn zo een paar voorbeelden, die me te binnen willen schieten, maar die in mijn herinneringen aan het ouderwetse Enscheder stadsplat van zo'n zestig jaar geleden toen al in de veroudering lagen en niet meer door ons, kinderen, gebruikt werden.

Geboont

Dhr. H.J.W. te Hengelo: „Dan het woord **geboont**. Weer zo'n typisch Twents woord, waarover men discussiëren kan. Men zou de neiging hebben, om te gaan zeggen dat **geboont** een afdeling van een **boerenhuis** is tussen twee gebinten. Als intermezzo even dit: ikzelf geloof niet, dat er gebinten in een boerenhuis zitten of zaten. Men zegt wel een **boerenhuis** maar beter is: **boerderij**. Het woord **geboont** is toch volgens mij een vrij bekend, algemeen woord, doch opnieuw herinner ik mij zeer goed, dat mijn moeder vroeger tegen ons zei en nu nog tegen haar kleinkinderen: kom jôngs, 't wordt tied da'j 'n geboont hoogerôp goat. Ie hebt nou lange genôg ôpwes. - Als we een weekend logeren op De Hoeve dan bedoelt ze met deze zin, dat mijn kinderen (11 en 9 jaar) zo ongeveer om half acht 's avonds naar bed moeten. Dat kan dan niet anders of ze moeten de trap op naar de boven gelegen slaapkamer. Die ligt niet tussen twee gebinten. Een **geboont** betekent hier dus een afdeling van het huis, in mijn geval de zolder. Zolder dan wel tussen

aanhalingstekens”. - Tot zover deze brieven. Ik kan er niet over oordelen, omdat ik het woord **geboont** niet ken uit het Enscheder spraakgebruik.

Mijn reactie: Ik meen dat er wel terdege onderscheid te maken is tussen **boerenhuis** en **boerderij**, al plaatsen we beide in de praktijk wel op eenzelfde lijn. Ik ga daar niet verder op in. Er is ook verschil tussen een huis en een woning. En wat dat **geboont** betreft: we hebben nog niet zo lang geleden nogal veel aandacht besteed aan de boerderijbouw van vroeger, dat ik niet in herhalingen wil vallen. Bovendien is er wel voldoende literatuur over, waaraan brieven schrijvers hun eigen meningen kunnen scherpen. Dat schrijvers moeder het woord **geboont** gebruikt voor de bovenverdieping zou ik een betekenisverplaatsing willen noemen, die in het spraakgebruik wel vaker voorkomt. Ik heb voor „naar bed gaan” ook weleens de uitdrukking gehoord: „achter de klap goan”, of „achter de vetlap kroepn” of „achter de schoeve”, nog afkomstig van de ouderwetse bedsteden, die afgesloten werden met klap- of schuifdeurtjes of met beddegordijnen (die dan van het vele gebruik en het spaarzame wassen vuil en vettig werden en vetlappen werden genoemd).

Snakker en ritsig

Als ik geschreven heb, dat **ritsig** niets met **slank** te maken heeft, dan heeft **thr. H.J.W. te Hengelo** gelijk als hij

JOHAN BUURSINK

©

het daarmee niet eens is, als hij uit het Twentse spraakgebruik althans dat **ritsig** wél als zodanig herkent. Hij schrijft o.a.: „ritsig is meer een spring in het vel(d) d.w.z. lager en klein, ook iemand met een dun middeltje”. Hij vraagt mij, van het woord **rits** de betekenis te geven, gebruikt in de zin: „'t Is aans nog wal 'n schier meakn, alle ne 't is zo rits”. Verder kent hij de uitdrukking: „Dat meakn is zô ritsig da'j 't wal duur 'n laampnglas kônt haaln!”

Mijn commentaar: voor de duidelijkheid zij vermeld, dat ik schreef: **ik meen** dat **snakker** en **ritsig** niets met **slank** te maken hebben! - **Ik vermeldde er niet bij: wat woordaflleiding betreft.** Nu kan men **snakker** op meerdere grondvormen terugvoeren (**snakerig** = koddig, grappig doen; **snakken** = babbelen; **snakken** = snauwen); maar **snakken** is ook: „met korte stoten luid hijgen”, of „hijgend ver-

langen”, of „smachten” (volgens Koenen-Endepols) Volgens Kiliaen is **ritsen** = **ophitsen**. In de moderne volkstaal is **ritselen** iets doen dat niet door de beugel kan. Je kunt met een auto door de bocht **scheuren**, en daarvoor zouden we **ritsen** kunnen gebruiken als het woord nog algemeen gebruiksgoed was. Nu worden de woorden **rits** en **rats** veel naast en met en door elkaar gebruikt en als wij in onze jonge jaren van een meisje zeiden, dat ze „rits” of „rats” was, dan wil dat in fatsoenlike taal zeggen: een jongensgek. En met afleidingen van **snakker** ongeveer hetzelfde. Maar dat betrof dan het platte taalgebruik van de Enscheder schooljongens.

Eloeter seduur

Dhr. H.J.W. te Hengelo grijpt nog terug op een woord, dat vroeger al eens ter sprake kwam als typische uitdrukking uit St. Isidorushoeve. Ik heb deze uitdrukking, ook op inspiratie van een andere lezer, op goede gronden terug menen te kunnen voeren op taalrestanten uit de Franse tijd. „Persoonlik vond u dat („steeds maar door”) ver gezocht” zegt brieven schrijver nu en hij houdt het liever op „al louter zo door”.

Mijn commentaar: als ik destijds deze woordverklaring van **thr. H.J.W.** „ver gezocht” vond, ben ik nu geneigd te zeggen: „niet ver genoeg gezocht”, d.w.z. kritiekloos geaccepteerd. Och, wat mij betreft met uw woordverklaring: als u er tevreden mee bent, vind ik het goed, en als u van een komeet niet meer hoeft te weten dan dat het „een ster met een staart” is, dan blijven we daar even goeie vrienden om.

TC 22-1-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.9

Het weer is de laatste tijd om ziek van te worden. 't Kan vriezen, 't kan dooien. Een paar bezoeken, die ik op korte termijn beloofd had, te zullen brengen, moet ik nog weer even uitstellen, o.a. mevr. J. in Haaksbergen, dhr. G.J.V. te Hasselo, een mij door dhr. J.A.R. opgegeven adres te Vriezenveen e.a. - Ik vertrouw n.l. het weer niet, en als ik van huis wegga met onschuldig uitzieende lucht kan het wel sneeuwen of ijzelen als ik weer naar huis moet. Daar waag ik de man niet aan, die me rijdt en mezelf niet uit eigenbelang. Snappiewà?

Nederlands of Twents?

Ik had een uitnodiging aangenomen, om gisteravond voor een groep bejaarden wat te vertellen over de Twentse folklore. ('t Was vijf minuten rijden, vandaar!). Uitdrukkelijk was mij verzocht, het „niet in het Twents te doen maar in het Nederlands, omdat de meesten geen Twents verstaan...” - Ik stemde erin toe, want folklore van Twente laat zich ook wel wat Nederlands aanleunen, astmôt. Bovendien hou je als Twentenaar toch altijd een slag om de arm met „wezullewelzien”, want zo'n uitnodiging om eens ergens wat te komen praten of vertellen is altijd weer een uitdaging, al wil ik er alstublieft geen dagwerk aan hebben. Wel, we hebben gezien. Van de ruim honderd aanwezigen waren er nog geen tien, die geen Twents kenden, maar die waren er na afloop het eerst bij, om mij persoonlijk te bedanken. Ik had nu eens Twents dan weer Nederlands gesproken, zo tien op één. Zo zie je maar weer.

Dhr. W.J.W. te Goor belde mij zojuist met de mededeling, dat een „geboont” in een boerenhuis wel terdege bestaat, wat af te leiden is uit het gezegde: „de vrouw en de hoond, heurt onder 't eerste geboont!” - Dat wisten we al, want ik heb het pas nog uitgelegd in een der vorige regio-brievenbussen.

Maar belangrijker waren zijn opmerkingen, dat we geen uniform Twents moeten hebben, maar het Twents moet zo rijk plaatselijk gevarieerd blijven, zoals het is. En: het Twents moet blijven. Daarin voelen we een intimiteit en saamhorigheid, die niet door het Nederlands voor ons, Twentenaar, te evenaren is. En wat belangrijker is: men moet de kinderen niet aan het Twents ontwennen door ze te vertellen, dat Twents zo lomp en onbeschaafd is. Men denkt nog maar al te veel, dat onze kinderen in hun ontwikkeling en in hun toekomstmogelijkheden geremd worden door dat „plat praten”. Dat ging vroeger misschien wel op, aldus deze r.b.b.-lezer, maar tegenwoordig niet meer, nu

onze kinderen dagelijks wel met het Nederlands te maken krijgen door radio en televisie.

Van Twents op de lagere school, als onderwijsvak, had ook deze man geen hoge verwachtingen, maar het zwaartepunt moet volgens hem bij de gezinsopvoeding liggen. Als de ouders nog goed Twents kennen, moeten ze hun kinderen op de waarden van het Twentse taalgebruik opmerkzaam maken. Evenals je de natuur moet leren zien moeten de kinderen ook het mooie in het Twentse spraakgebruik leren zien en horen.

Ook voor deze r.b.b.-lezer was het een probleem, hoe je de belangstelling van de jeugd voor het Twents

kunt wekken en blijven boeien. Als je echter iets bij de jeugd wilt bereiken, moet je haar ook goed Twents voorzetten en geen halfbakken verbasteringen. Een onderwerp, waarover wij dan maar eens moeten piekeren, en dat onze man veel belangrijker vond dan het geharrewar over een uniforme spelling.

Is dat goed Twents?

Elke taal is afgestemd op haar omgeving en elke beeldspraak, die een taal kenmerkt, draagt de elementen uit die omgeving in zich. Als zeevarend volk beschikken de Nederlanders (vooral uit het westen) over een enorm arsenaal van woorden en uitdrukkingen, die aan zee en zeevaart zijn ontleend. De mensen „uit de provincie” of uit de periferie (randgebieden) van ons land, hebben misschien minder taalmateriaal te hunner beschikking dan de bewoners van cultursteden als Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, maar we redden ons er wel mee.

Eenvoudige mensen beschikken vaak over minder taalmateriaal dan lieden, die meer met de buitenwereld in aanraking komen en die een wat betere schoolopleiding hebben genoten, maar ook die eenvoudige mensen redden zich wel. Bijvoorbeeld: een oud Twents arbeidersvrouwtje was zo trots op haar kleinzoon, die naar een of andere zeevaartschool ging. Dan placht ze te zeggen: „den jông leert vuur op 't schip!” Dat was voldoende om haar eergevoel te strelen: hij leert voor „op het schip!” Ik heb dat historische voorbeeld al eens eerder gebruikt.

JOHAN BUURSINK

Andere uitdrukking van een moeder, wier zoon „'n betken baas” was in de fabriek en over een soort lessenaar beschikte om het produktieboek bij te houden: „hee steet achter 't boek!” Nog een uitdrukking van een moeder, wier zoon „vuur zikzölwn deu” (zelfstandig ondernemer was): „hee môt iederkeer méér volk anzettn”: hij moet telkens nieuw personeel aanstellen, aannemen. - Toen een jongen gezakt was voor z'n examen, zei z'n moeder: „hee is valln vuur 't exaamn!”

En let nu op het fijne verschil in de volgende uitdrukkingen. Een moeder, die naar het voetbalveld gaat om de prestaties van haar zoon in ogen-schouw te nemen, maar wat „an de late kaant” is, vraagt bij de ingang: „Bint ze al an 't voetballn too?”, waarop ze ten antwoord krijgt: „Ze bint al an 't voetballn an!” - Omge-

keerd kan ze ook vragen: „Bint ze al an 't voetballn an?” waarop het antwoord luidt: „Ze bint 'r an tóó!” - Als ik als kind weleens een boodschap moest doen voor moeder - wat nogal eens gebeurde - en ik had me met een kluitje in het riet laten sturen - wat óók nog weleens voorkwam - dan kon moeder zeggen: „och-och, a'j keender stuurt, krieg'j keender weerum!” - Of, als ik te lang in de winkel had moeten wachten: „He'j ôw weer loatn vúurkroepn?” - Als ik met een of ander slecht bericht thuiskwam, zei moeder: „Iej hebt ôk ááit wát!” of: „d'r is ôk ááit weer wat aans!” - Als ik iets moest doen, waar ik een hekel aan had - wat weleens voorkwam en nu nóg weleens voorkomt (bijvoorbeeld de belastingaangifte invullen) - en als men mij dan vroeg (of vraagt): „doe je dat graag”, dan zeg ik: „môttn is ôk wát!”

Een boer, die op het aardappelland aan het werk was, antwoordde op mijn vraag, wat hij daar aan het doen was: „Ik môr de eerpel ànbouwn (of àngruppn), aans kaan'k 't roet (onkruid) nich de baas! Mår de eerpel wilt wål kommn!” En toen ik hem vroeg, of de eerpel „méér beloafd n as vuurig joar” antwoordde hij: „dat weent nów duch miej wal weer óp!” d.w.z.: me dunkt dat er nu wel weer enige vooruitgang in zit.

En dan nóg een mooie wijze van zich uitdrukken: toen moeder eens tegen een andere vrouw zei, dat ze er zo gezond uitzag, antwoordde deze: „Och-wát: da's ammôal ópdracht!”, wat zoiets wil zeggen: dat lijkt maar zo, dat zit maar aan de buitenkant En van iemand, die eigenlijk onnatuurlijk dik is: „Wat hef dèn nen ópdrachtigen kop!”

Is dat goed Nederlands?

„Is dat goed Nederlands” vraag ik me elke keer af als ik eens televisie kijk en allerlei mensen hoor spreken. Hoe méér ik zulk Nederlands hoor, hoe meer ik van m'n Twents ga houden. Het voorbeeld van de „ggijpggage Ggieken” is ècht niet uit de lucht geggepen, want de keel-r is een statussymbool aan het worden, omdat de rollende r zo ordinair is. Moet u echt eens op letten!

De man die ons het weer voorspelde (mijn notitie is al van enkele jaren geleden) placht steevast te praten over de tempatuur, en een bekende voetbalverslaggever hoorde ik eens (ook volgens een oude notitie, zó van de beeldbuis genoteerd) een voetballer interviewen: „Jan, waarm bejjurmee uitgescheeje?”

Maakt u er eens een hobby van, met notitieblok en balpen radio en tévé te beluisteren. Misschien gaat ú dan óók wel hoe langer zo meer van onze eigen „moodersproak” houden... Maar doet u het dan alléén „als u voelt wat ik bedoel...!”

TWCRT 25-1-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.10

Het wordt hoog tijd, dat we terugkeren tot de oude gereedschappen, die dhr H. J. W. te Hengelo (in r.b.b. 76.101) aan de orde stelde, o.a. het haarspit en het pikstrik. Beide stukkn gereedschöp wordn broekt vuur 't scharp maakn van de zigt of de zeise. - Ik heb hierop meerdere reakties gekregen, die ik nog wat vastgehouden heb om mezelf hier en daar persoonlijk te oriënteren en om de gegevens zoveel mogelijk te ordenen. Beide voornemens zijn erbij gebleven tot nu toe, en het uitziften van ontvangen brieven en telefoontjes plus persoonlijke gesprekken is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Daarom ga ik de inzendingen nu niet uiteenrafelen maar per inzender afzonderlijk opnemen. Daardoor zullen er weleens doublures komen, maar dat moet men dan maar voor lief nemen.

Het pikstrik

Ik ben nog wel niet achter de betekenis van het woord „pikstrik” gekomen, maar wel is er interessant materiaal aangebracht over het gebruik ervan. Een van de mooiste beschrijvingen is die van dhr J. G. F. O. W. te Oldenzaal, uit wiens brief ik elders al iets publiceerde (rbb 76.104 en 76.106). Ik haal er nu het volgende uit:

„Maar nu eerst het pikstrik. Ik heb zo'n ding vaak in mijn handen gehad; het was een plat stuk hout, waarop aan beide kanten wat wij noemden graant was opgebracht. Het boven-einde, dat men het handvat zou kunnen noemen, was meestal rood. Op de houten boom van de zeis had men tussen de beide handvatten twee spijkers geslagen. In het uiteinde van het pikstrik was een halvemaanvormige inkeping gesneden en in het handvat een gaatje geboord. De bovenste spijker kwam door het gaatje in het handvat en de inkeping rustte dan tegen de onderste spijker, waar de kop nog op diende te zitten. Dat zat goed. Wilde de zeis niet meer snijden, wel, dan pakte je het strik eraf en streek hem ermee vanaf de hak tot de punt weer scharp. Het was oppassen, dat je het strik niet te schuin voor de snede heen streek, want dan bereikte je het

tegendeel. Later kwamen de ijzeren zeisbomen meer in gebruik; daar zat geen hout aan. Dus dan boorde ik gewoon in het zgn. handvat van het pikstrik een gaatje, deed er een ijzerdraadje door, waaraan ik dan aan het boven-einde een haakje maakte, en zo kon ik hem dan aan mijn broekriem hangen. Dat vond ik voor mij wel zo gemakkelijk als op de boom, zoals boven bedoeld. Een oude boer zei eens lakoniek tegen mij: bin ie generaal wördn? - Hij zag mijn pikstrik hangen aan mijn dijbeen. Nu ja, een beetje gein kan goed zijn! - Over de vraag: hoe vaak een pikstrik gebruiken? Wel, dat lag er helemaal aan, hoe de ondergrond was: mooi vlak of kwam je soms ook met de zeis in een niet te ziene molshoop terecht, of raakte je een steen. Nu, dan was het effen wier striekn! - Een gebruik van vóór mijn tijd, was, zoals mij is verteld, dat een bindster bij het roggebinden (die twee maaier moest kunnen aanblijven), als de maaier het spit en de haarhamer hanteerde, van een (vermoedelijk zachte Bentheimer) steen graant moest kloppen. Dit moest zij dan met fijngekookte nieuwe aardappels mengen en dan aanbrengen op het pikstrik. Volgens mijn zegsman was dit er met koffiedrinken allemaal al weer af, en hij vertelde mij ook, dat de zogenaamde koopstrikken veel beter waren; die deden het wel het hele seizoen voor gras en rogge maaien”.

Vraagtekens. Tot zover deze briefschrijver over het pikstrik, wat menig lezer tot nu toe onbekend zal zijn geweest. Toch wil ik hier en daar een vraagtekentje plaatsen. Ik weet heus wel, dat je met een koude gekookte aardappel goed kunt plakken; als moeder geen stijfsel had, heb ik vroeger veel vliegers met aardappels geplakt. Maar ... nieuwe aardappels in roggemaaiestijd? Als ik goed ben geïnformeerd, werden hier vroeger - laten we zeggen in de tijd, waarover dhr O. W. schrijft als vóór zijn tijd - helemaal nog geen vroege aardappels verbouwd. En als de boer aan het stekken van de late toe was, zaten er al weer knollen in het roggewild.

Pik op de snede

Van dhr. A. J. R. te Geesteren de volgende al even interessante mededeling over het gebruik van het pikstrik: „Het pikstrik gebruikte men om de zeis af en toe weer pik op de snede te geven, net zoals de slager het mes even over het staal trekt. Dit strijken moest plm. iedere vijf minuten geschieden, maar dat was ook al van verschillende factoren afhankelijk. Bijv.: had men schoon land of zaten er molshopen of andere ongerechtigheden in; de kwaliteit van het staal van de zeis; de vaardigheid en de kracht van de maaier; enz. Maar als men vaker ging strijken dan nodig was, zou de zeis eerder weer dik worden. Goed haren was ook weer een kunst op zichzelf” - Verder duidt deze briefschrijver met een paar woorden

JOHAN BUURSINK

©

(met een vraagteken) op de betekenis van het woord **pikstrik**: **pik** voor scharp maken, en **strik** voor strijken. **Mijn commentaar:** Het trekken van het slagersmes over „het staal” doet me denken aan de methode, die mijn moeder er op nahield om het broodmes luk aan te zetten. Ze ging er dan met een schilmesje of oud broodmes overheen. Het slijpen van de messen gebeurde op de slijpplank, vaak met een weinig wit zand. En ..men sleep

ze ook vaak op 'n saul (drempel) van de keukendeur, waardoor zo'n drempel in de loop van de jaren kon uitslijten. Ik denk bij deze uiteenzetting van dhr. A. J. R. ook aan de vroegere scheerbazen, die vóór het scheren het mes even aanzetten op de riem. Ook zelscheerders deden dat, maar toen ik de baard in de keel kreeg waren juist de veiligheidsmesjes in opkomst. Een zakmes ging je op de palm van je hand weleens eerst even aanzetten vóór je er mee sneed.

Pik veur grôat

In dit verband een vraag. Ik heb meermalen de uitdrukking gehoord: „pik veur grôat”, ongeveer in de betekenis van „lood om oud ijzer”, bijvoorbeeld: „of iej nôw op Den Uyl stemt of op Van Agt: 't is in de polletiek tòch ammôal pik veur grôat!” - Ook wel gebruikt in de betekenis van: „de een na de ander”; of: „zowel de een als de ander”.

Bijv.: „dee hoge heern? pik veur grôat lôat dee zik umkoopn!” - Wie heeft deze uitdrukking vaker gehoord en wie kan mij er zowel de juiste betekenis als de juiste toepassing van verklaren?

Wat dan nog het „pik op de snede geven” betreft, ik ken dat woord in die betekenis niet. En wat betekent dat „pik” dan in het werktuig, dat **pikhaak** wordt genoemd, en in **pikhouweel**? In geen van deze drie benamingen heeft „pik” naar mijn mening dezelfde betekenis. Ik ben benieuwd. **Attentie:** vanavond en morgenavond ben ik telefonisch niet te bereiken.

TWCrt 27-1-1977

brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.11

Intussen zijn er weer een paar aktuele reacties binnengekomen, die ik even vóór wil laten gaan, omdat we anders weer dingen krijgen, die in het vergeetboek zijn geraakt bij de lezers.

Hielsleet en balknsleet

Van mevr. A.B.H. - W. te Hengevelde: „Over lang vrouwmens: dhr. H.J.W. te Hengelo kent het woord hielske. Ik heb het nooit horen noemen als hielske, maar wel als hielsleet, want moeder zei ook wel eens, als ze een lange, magere vrouw zag den is net 'n hielsleet. De hiele was de zolder aan weerskanten van de deel, boven de koeien of varkens, en de zolder boven de deel noemen ze bij de boeren 'n balkn. Als er nieuwe sleten op de hiele moesten, dan werd er gezegd: doar môt ôk aandere hielsleet ôp. Of was er een van 'n balkn stuk, dan werd er gezegd: doar môt 'n aander balknsleet ôp!”

Mijn opmerking: het valt mij op, dat sleet in het meervoud wel gelijk kan zijn aan het enkelvoud: één sleet, twee sleet. Maar ik kan me ook voorstellen, dat in het meervoud zowel sleet als sleete en sleetn gezegd kan worden. Wie kan hierover een verstandige opmerking maken om ons uit de droom te helpen?

Geboont

Over geboont schrijft mevr. A.B.H. - W. te Hengevelde: „Het is dan typisch of niet, maar volgens oud spraakgebruik is er heus in een boerenhuis of boerderij sprake van geboont. Dat is, als je een deel hebt zoals vroeger van zo'n 3 - 3½ meter hoog, dan heb je aan weerszijden van de deel stiels staan, in de lengte van de deel plm. drie meter uit elkaar. Op die stiels worden balkens vastgemaakt en dan vormt dat een geboont. Als iemand nu een stuk bij de boerderij aanbouwt, aan de achterkant (deelkant), dan zet hij er een geboont bij aan, en is het aan de vóorkant, dan wordt er gezegd: hij heeft er een nieuw vuur-end bij aangebouwd”.

Mijn opmerking: In plaats van vóóren achterkant praten we bij een (oude) boerderij over bovenkant en benedenkant (bôvenêand en nienêand met de nienduur). Het beneden-eind staat altijd naar de wegkant gericht, omdat dat de bedrijfsafdeling van de boerderij is. Men moet ook goed erom denken dat een bij het bôvenêand aangebouwde kamer een bôavenkamer is, hoewel die toch gewoon beneden-op de grond gemetseld staat.

Bedsteden

Bij het praten over 't geboont (rbb 77.8) bracht ik de uitdrukking ter sprake: „achter de klap goan” en „achter de vetlap kroepn” en „achter de schoeve kroepn” voor „naar bed gaan”.

Hierop reageert mevr. A.B.H. - W. te Hengevelde aldus: „Wij hadden vroeger ook bedsteden, wel vier, twee in de keuken met heel mooie damast gordijnen, groen, en dan moesten die twee bedden mooi hoog opgemaakt worden met mooie overtrekken en helder witte lakens. Ik vond die altijd erg mooi. In de week mocht ik ze opspreien maar zondags niet, want dan kregen ze hun zondagse pakje aan. Die twee in de slaapkamer hadden ook mooie bonte gordijnen met bloemen, die waren toch ook mooi. Maar met die deuren vond ik verschrikkelijk; wij hadden ze niet, maar als je eens een keer bij andere mensen moest slapen, dan was het net of je stikte in bed”.

Hierop wil ik toch óók wel enig commentaar geven. Tegenwoordig zijn de „dekbedden” „in”, van dons of halfdons of akriel. Vroeger sliepen we onder verenbedden. Wat we nu bedovertrekken noemen, was vroeger het „berretiek”, van blauw of rood Brabants bont. Dat geval kon dan zo mooi hoog opgemaakt worden. Op het stro of de stromatras werd het onderlaken gespreid op een molton deken, op dat onderlaken kwam het bovenlaken met daarop de beddeburen. Als je naar bed ging, kroop je tussen de beide lakens en dan kon je het dekbed zo heerlijk op en om en over je heen kloppen.

Bonenschieuw

Mevr. A.B.H. - W. te Hengevelde vindt een meisje, dat zo slank is en „niet eens een middel heeft”, zodat het wel door het oog van een naald kan, „net zo'n bonenschieuw”.

Alles goed en wel, maar wat is dat: een bonenschieuw? Als Enscheder platprater ken ik dat woord niet.

Wat is 'n pieppötjen

Ik heb voorbeelden gegeven (rbb 77.6) van allerlei betekenissen van het woord piep en de samenstellingen ervan. Nu komt er een telefoontje van mevr. R. - W. uit Vriezenveen met het woord pieppötjen waarmee in Rijssen een melkkannetje wordt aangeduid. Mevr. R. - W. weet dat zo goed, omdat ze „ne geborene Riessender is, mär al zeuwndattig joar ôp 't Vreezenvenne woont”, maar ze „proat aalt nog ôntzettend Riessens”, wat mij het vertrouwen geeft, hier nog met authentiek taal- en volksgebruik van Riessen te doen te hebben. „Ik lêze doar oawer de piepe en ik dênke kiek, vroeger zeadn zê in Riessen teegn 'n melkkânke doar zeadn ze aalt pieppötjen teegn.”

JOHAN BUURSINK

Het was voor ons beiden een raadsel, waarom ze daar juist piep-pötjen zeggen, want aan een melkkannetje zit toch geen, pijp.

Als ik nu vergelijk met „piep gaatje” voor een heel klein gaatje, dan zou „pieppötjen” een heel klein potje kunnen betekenen. Dat lijkt me dáárom ook niet zo onaannemelijk, omdat men vroeger nogal royaal met de melk in de koffie gewend was om te springen en dan kan ik me voorstellen, dat het gebruik van zo'n klein melkkannetje luk pietluttig aandeed. Bij een talrijke visite moest dan zo'n pötjen telkens bijgevuld worden, zo'n piepklein pieppötjen. Maar ... wie het beter weet mag het zeggen!

Klemtoon

Van dhr. H.E. te Rossum een brief (n.a.v. rbb 76.105) over de klemtoon on kat-eeker (=eekhoortje). Aldus:

„U kunt niet tolereren, dat bij kateker de klemtoon valt op de tweede lettergreep. Laat ik u dan vertellen, dat in de hele Noordoosthoek van Twente de klemtoon op de tweede lettergreep valt. Als u de eerste woensdag van september naar de dialektuitzending van het Overijssels programma van de RONO had geluisterd, aan welk programma u nota bene meewerkt, dan had u kunnen horen in een gesprek dat ik met vijf mensen uit Twente heb gehad, dat in Mander, Rossum en Hasselo de klemtoon op de tweede lettergreep valt, in De Hoeve op de eerste lettergreep en in Rijssen spreekt men van een boomleuper. Bovendien legt de Graafschap Bentheim het accent ook op de tweede lettergreep (zie het woordenboek van Sauvagerd). Ik hoop, dat ik u overtuigd heb, dat het zeer zeker mogelijk is om te spreken van katéker”. - Eerst dit gedeelte van de brief.

Mijn reactie: Eerst een vraag: zeggen ze in Rijssen boomleuper of boomleuper, d.z.w. met de klemtoon op de eerste of op de tweede lettergreep? - Dat wat het luisteren naar de dialektuitzending van de RONO betreft: ik ga 's avonds vaak, als het nodig is, na het avondeten een uur of anderhalf slapen, ook al mis ik daardoor de RONO. Sorry. Dan de kwestie zelf. Het gaat mij daarbij niet zozeer om katekerd of katt2éekerd, en dan nog uitgesproken als kà-téé-kerd. Maar het gaat mij om de beklemtoning als zodanig. Uiteraard hebben wij in de stad méér import dan op het platteland. In het Enscheder plat heb ik nooit anders gehoord dan kat-eekerd. Vandaar dat ik mij erger aan het verkeerd leggen van de klemtoon. Wij spreken van werk-loosheid. Die in het westen zeggen steevast werk-loósheid. In Den Haag (of Rotterdam) had ik eens een afspraak met dhr. Klei-boer. Toen ik mij op de afgesproken tijd meldde bij de portier van diens hotel, had die nog nooit van ene meneer Klei-boer gehoord. Na veel heen-en-weer gepraat kwam de portier er eindelijk achter: „Oóóóh, u bedoelt meneer Klei-boer!” Het moge mij vergeven zijn, dat ik dacht: „Verrèk-tochvent!” Historisch, droevig genoeg! Hoewel ik bandopnamen heb van lieden uit noordoost-Twente, die verklaren, nooit anders gezegd te hebben dan kat-eekerd, wil ik de verklaring van dhr. H.B. niet in twijfel trekken. Ik ben misschien bevooroordeeld.

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.12

Het lijkt me goed, de brief van dhr H. E. te Rossum eerst uit te praten, en waarom zouden we dat niet in het openbaar doen? Een opmerking vooraf: **verzoeken niet meer te adresseren: Postbus 298.** Ik heb n.l. mijn postbus opgeheven, omdat ik niet meer zo vlug ter been ben om elke dag naar het postkantoor te kunnen lopen. Bovendien heb ik er niet meer het nut van, zoals ik dat vroeger had.

Spellingsprofeet

Dhr H. E. te Rossum: „Twentespellingprofeet Engelbertink (rbb 76.115): wilt u soms (= misschien) een tenwicht tegen de paus van Twente? Wilt u soms uw naam als paus van Twente kwijt door een ander een titel op te plakken? En op die manier een ander besmet naar voren te schuiven, zodat de aandacht van u afvalt? Ik vind het een minne streek, temeer daar we samen in vergadering bijeen reeds een kerkdienst in de streektaal hebben opgezet? Het lijkt wel of ik een onheilsprofeet zou zijn. U zou maar eens de spellingcommissie, voortgekomen uit de Kreenk van de Twentse Sproak, moeten vragen, hoe we samen nu een viertal vergaderingen hebben gehad; één keer was ook prof. Entjes erbij. Wij hebben met elkaar afgesproken: laten we met elkaar discussiëren, maar laten we ook terwille van de eenheid ons eigen standpunt laten varen, als de meerderheid tegen is. Zonder enige wanklank zijn we nu al een heel eind gevorderd en we denken, dat we nog ongeveer vier vergaderingen zullen moeten houden, waarna we de resultaten op papier zetten en rondsturen, in de hoop dat anderen ons spellingsvoorstel willen overnemen, ook mijnheer Buursink. Wel denken we, dat er reacties zullen binnenkomen in de trant van: op dat punt ben ik het niet met jullie eens, ik zie het zo, waarna wij als spellingcommissie ons over die stelling zullen beraamen. Waar blijft dan uw verwijt van spellingsprofeet? U ziet toch wel, dat ik het vast niet alleen voor het zeggen of profeteren of voorspellen heb? Ik hoop, dat ik zo duidelijk genoeg ben geweest en dat u uw uitlating van spellingsprofeet zult terugnemen” - Eerst weer tot zover deze briefschrijver, waarop ik het volgende **commentaar** wil geven: Dat iemand mij eens meende te moeten aanwrijven, dat ik mijzelf als de paus van literair Twente, (of in woorden van gelijke strekking) beschouwd zou willen zien, heeft me niet gedeerd, alleen geamuseerd. Ik voel mij daardoor niet beledigd, want een verstandig mens zal mij niet beledigen en een betweter kan mij niet beledigen. Dat ik de uitdrukking „spelling-profeet” heb gebruikt, heeft helemaal niets met het mij aangewreven paus-schap te maken. Wel heb ik het betreurd, dat men mijn naam gebruikt heeft om het paus-schap te profaniseren: ik meen dat oprecht. Ik

heb helemaal niet de behoefte gehad, die naam kwijt te raken, en dan nog wel door als tegenwicht „een ander besmet naar voren te schuiven”! Kom nou! Ik vind de man, die zich door mijn betiteling „spelling-profeet” zwaar beledigd acht, te integer om hem bewust te beledigen, laat staan of ik ooit in staat zou zijn een „min spelletje te spelen”. Ik heb de uitdrukking „spelling-profeet” wat speels gebruikt zonder bijgedachten. **Ik neem die uitlating hierbij vanzelfsprekend terug.** Maar ...hoe kan iemand zich beledigd en n.b. „besmet” voelen als hij als profeet betiteld wordt? Als ik mij beledigd zou voelen, omdat iemand mij eens „de paus” van Twente heeft genoemd, wat zou De Paus zich dan door mijn gevoelens gekwetst moeten voelen! En dan wat dat spelling-overleg betreft: ik heb de laatste tijd zo veel over deze problematiek geschreven, dat ik daar nu niet verder op in ga. Ik wacht alleen af, of de verwachting „de meeste stemmen geld” ook uitkomt. Ik ben er niet gerust op.

JOHAN BUURSINK

Dialekt thuis of op school?

Dhr H. E. te Rossum verder: „In de spellingscommissie zitten we met oprechte geestverwanten bij elkaar in pais en vree; dat is in de vroegere Twentse schrieverskring wel eens anders geweest, naar een uitlating van een van de leden; door onenigheid zijn ze niet in hun opzet geslaagd; wij hopen van ganser harte dat het ons wel lukt, want spelling blijft een tere zaak, maar wel nodig, niet alleen voor de leek die Twents wil gaan lezen, maar ook voor de school om daar het dialekt ook in te voeren; u bent er niet zo'n voorstander van, maar misschien blijkt het in de toekomst het enige middel om de kinderen nog dialekt te leren”. Eerst tot zover deze aanhaling uit de brief. Ik kan niet nalaten, hierop te reageren: wat u van horen zeggen hebt van de vroegere Twentse Schrieverskring kunt u beter niet aanhalen omdat u er zelf niet bij geweest bent. Het doet me zo denken aan het Twentse spreekwoord: „'t kuukn wil wieser wëan as de hen!” Of met andere woorden: wij zullen ze eens een poepje laten ruiken waar ze van ach-

terover slaan! - Afgezien nog van de vraag, of alles wel altijd pais-en-vree kan zijn en per se moet zijn, herinner ik mij geen onenigheid van enige betekenis in de vroegere Schrieverskring. Maar dat kan ook aan hersenverweking mijnerzijds liggen. Wat geen indruk op mij maakt, ben ik geneigd, gauw weer te vergeten! - Verder: ik kan het niet helpen - ik ben geen onderwijzman dus ik durf me daarover eigenlijk niet uit te laten - maar ik kan het niet helpen dat ik helemaal geen verwachting heb van Twents op de (lagere) school. Waar haal je de goeie leraren vandaan en de goeie leerstof? Bovendien lijkt mij de huidige jeugd niet meer te boeien voor een taal, die zij hoe langer zo minder als „iets van zichzelf” beschouwen? Het is zo'n krampachtig nastreven van een ideaal: in de toekomst alle Twentse kinderen hun dialekt laten spreken... Ik ben te nuchter, geloof ik, om dat te zien zitten.

Dialekt in jonge gezinnen?

Tenslotte nog dit van **dhr. H. E. te Rossum:** „Al is de stelling nog zo mooi, dat het kind zijn dialekt in huis moet leren, tegenwoordig is het, wat dat betreft, ontstellend droef gesteld: in Rossum wordt er in bijna geen enkel jong gezin nog Twents met de kinderen gesproken, behalve in het onze. Nee, de kinderen leren tegenwoordig een slecht Nederlands in de families, zoals: dan za'k 's eemn koomn kijkn! In Wales wordt op de scholen, waar de schoolbevolking geen Welsh meer kent, weer Welsh geleerd. Moeten wij het in Twente zo ver laten komen?” - Hierop deze reactie mijnerzijds: Ik heb hierover al zo vaak geschreven, dat ik het nu niet meer zal doen. Ik ben over de jonge gezinnen in Enschede niet zo pessimistisch. Hier wordt nog volop Twents gesproken en geleerd, ook in de gezinnen, al is het dan maar Enscheder stadsplat. In dat opzicht ben ik nu eens niet zo pessimistisch. Misschien is er op de dorpen nog steeds grote behoefte aan goed Nederlands spraakgebruik. Ik heb daar ergens op het platteland meegemaakt, dat de kinderen de ouders opvoeden in het goede gebruik van het Nederlands, dank zij het voortreffelijke onderwijs in het Nederlands op de Twentse dorpscholen!! Raar? Maar waar! **Rektifikatie:** In rbb 77.10 stond, dat een mes geslepen werd op 'n saul of-tewel drempel. Toe-nou, altijd zo'n zetfout in een woord, waar het er op aan komt. Een drempel is geen saul maar een sul!

Tw Gt 1.2.77

regio brievenbus

Antoon met den bôk...

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.13

Ik herinner me nog heel goed, dat, als we vroeger - toen er van radio en televisie nog geen sprake was - in de krant lezen, dat er in het oosten van Amerika strenge kou en veel sneeuwval voorkwam, wij er hier ook danig onze portie van meekregen. Als dat nu nog zo is, zullen we er deze maand nog van kunnen lusten. Ik herinner me zelfs nog de winter van ik meen 1929, die op de laatste februari nog inzette met een kou, zoals we in jaren niet hadden meegemaakt. Ik bedoel alleen maar: je kunt het nooit weten....

Brauwen en rollen

Van Mr. J.W.M.R. te Delden een brief: „In 77.9 kaart u een probleem aan over de manier waarop de r nog al eens wordt uitgesproken; blijkbaar hoort u veel brauwende lieden. - Ik niet, maar dat kan toeval zijn. U hebt wellicht een bepaalde gevoeligheid omdat hier in het oosten de tong-r wat meer in gebruik is dan in het westen. - Zelf valt mij als bijzonder hinderlijk op een toenemend aantal lieden, vooral voor radio en TV, die van de hun aangeboren keel-r naar de tong-r proberen over te stappen. Het is geen gehoor, en gelukkig vergissen ze zich ook nogal eens - het is gekunsteld, nooit aangenaam en zelden consequent. - Misschien dat status zoeken in dit opzicht leidt tot een soort dubbeleffect: de een gaat bgauwen en de ander brallen.”

Mijn reactie: Merkwaardig, dat dhr R. precies de omgekeerde hinderlijke ervaring heeft opgedaan als ik. De hele zaak herleidt deze inzender naar mijn mening terecht tot het „status zoeken” en dat is ook voor mij de grote bron van ergernis. Ik ben echt niet uit het hout gesneden van alleen maar te lusten wat de eigen schrale keuken schaft en alles maar af te keuren „wat uit het westen” komt. Ik waardeer ieders aangeboren tongval, briejn en brauw inkuis. Maar ik haal ze er zo uit, die vaak krampachtig en vergeefse moeite doen, hun „banale” „tong-r” kwijt te gaken. In de aangeboren „keel-r” zit voor mij niets hinderliks. Ben ik per slot van rekening honderd procent Nederlander of ben ik het niet? Dat ik daarbij Twentenaar ben, is niets meer dan een accentuering van mijn Nederlander schap. Maar als men mij allerlei „westerse” dialecten (misvormingen) van het Hollands als goed gangbaar Nederlands wil voorschotelen, dan zet ik m'n stekels uit. Zoals: gehouwe voor gehouden, gereje voor gereden, hettie voor heeft hij, nou komtot voor nu komt het, en ga zo maar door. - Help-tut? Kweetneet!

Van dhr J.H.P. te Eibergen de vraag, wat er bedoeld wordt met het woord „seegebok” in het oude, bekende volkslied „Antoon met de bok”. Ik meen, dat ik daarover al eens uitvoerig geschreven heb in deze rubriek, maar wil nog wel even herhalen: een „Ziegebok” is een geitebok, voor mijn part mag je die, zoals deze briefschrijver veronderstelt, ook sikkebok noemen. Maar het kan ook zijn een zaagbok, welke mogelijkheid dhr J.H.P. ook oppert?

Daarmee brengt hij mijn mening, die ik tot nu toe had, aan het wankelen. Want.... als ik het Duitse woordenboek raadpleeg, zie ik dat een „Sägebock” een zaagbok is. En het vertwentsen of vernederlandsen van Duitse woorden is een veel voorkomende zaak, die in de meeste gevallen tot verbastering leidt. Zo is er tussen Ziegebock en Sägebock voor het niet op taal geofende oor zo goed als geen verschil. Ik ken de herkomst van het oorspronkelijke lied niet, ook niet de literatuur die er al of niet over bestaat, maar uit de zin, „is dat dan geen schöne rijerij” zou je kunnen afleiden dat de herkomst van het lied uit het platduits zou kunnen zijn.

- Ik ben met deze brief erg ingenomen, al moet ik voorlopig op de konkreet gestelde vraag: wat is het nu: zaagbok of sikkebok, antwoorden: tot nu toe meende ik, dat het een sikken- of geitenbok was (Ziegebock), maar dank zij deze lezer hel ik nu hoe langer hoe meer over tot de mening, dat het toch weleens zaagbok zou kunnen zijn.

- Daartoe moet ik wel even het eerste vers onder handen nemen, en motieven proberen te vinden, waarmee dat zaagbok houdbaar blijkt te zijn. Het is bekend dat veel volks- of feestliederen op alle mogelijke manieren verbasterd worden, zoals ik hierboven ook al schreef. Welnu, de lezing van het eerste koeplet, zoals dhr. J.H.P. dat inzendt, is:

„En Antoon met de bok
„den wol is rieden learen.
„Toen hatte nog geen peerd
„Toen konne dat neet learen.
„Toen nam zien moo nen seegebok
„Zat doar Antoon boaven op.
„Seegebok - Antoon d'r op:
„Is dat dan geen schöne rijerij?
„Is dat dan geen schöne rijerij?”

-Nu is het algemeen gebruik om te spreken van „Antoon met den bôk”, maar in een feestkring hebben wij er kortgeleden nog een hevige discussie over gehad, dat het niet moet zijn: „Antoon met den bôk'L maar „Antoon met den rok”, dus niet bôk met een b, maar rok met een r!

JOHAN BUURSINK

De oudste lieden, tachtigers, hielden stijf en strak vol, dat het rok moet zijn, met een r! Maar de jongeren, en zij die er verder niets achter zoeken, zeggen: een vent draagt toch geen rok! - Dat kan wel zijn, houden de ouderen vol, maar in onze jeugd zongen

wij nooit anders dan van rok, en bovendien werd vroeger (en misschien nu nog wel) in deftige kringen een geklede jas „rok” genoemd.

- En mag ik nu, op eigen verantwoordelijkheid, eens wat verder gaan fantaseren? Maar laat mij dan eerst de versie geven van het eerste koeplet, zoals wij (wij in Enschede) het zongen en als het goed is, nog zingen! Ziehier:

„En... Antoon met den rok
„den wol ees ruutereeren,
„doo har hee nog nin peerd
„woo môs he dat doo leeren?
„Do nam hee nen siegebôk,
„Antoo² d'r ôp... enzovoort.

- **Mijn gefantaseer:** het kan een spotlied zijn op lieden, hier gepersonificeerd in ene Antoon, die dol waren op de ruitersport, die vroeger alleen aan heel erg rijke lieden was voorbehouden, die daarbij de gebruikelijke „rok” (pandjesjas) droegen. Antoon kan zich de luxe van een rijpaard en van paardrijden niet veroorloven, maar heeft wel ergens een rok op de kop getikt. Daarmee gaat hij nu pronken alsof hij aan paardesport doet. Vergelijkt u het maar met zoveel lieden uit onze moderne tijd, die wel met ski's pronken en misschien ook wel op skivakantie gaan, maar nooit aan de sportbeoefening ervan toekomen.

Ze doen alleen maar alsôf. Voor de lef en voor de bluf!

- **Mijn tweede fantasie:** aangenomen dat het lied uit het Duits stamt, kan Antoon de personifikatie zijn van een gewoon soldaat. Ook wij spraken vroeger van: den soldatenrok aantrekken. Evenzo de Duitsers. Antoon (ook al weer zo Duits, want de Hollander zegt: Anton) heeft hoge militaire aspiraties en wil graag bij de kavalierie. Daartoe heeft hij echter geen kans en nu geeft een „Sägebock” hem de illusie!

-Ik geef toe, dat het een paar zelfbedachte veronderstellingen zijn, en ook al zullen ze onhoudbaar blijken, ik vind van mezelf, dat ik ze dan toch wel aardig bedacht heb. Of niet soms? - De derde veronderstelling, die dhr. J.H.P. nog aarzelend in een post scriptum geeft is: „Kan dit ook een bok zijn van bijv. een koets?”

Mijn mening: Ik dacht het niet. Ook al om dat „rieden”, dat Antoon volgens genoemde inzender moet leren, en het „ruutereeren” uit mijn lezing van het eerste koeplet. Beide woorden duiden duidelijk op paardrijden. De man op de bok, koetsier of voerman, geet „jaagn” met de koets en „veurn” met de vrachtwaagn.

Tenslotte: Ik wil nog wel graag weten, vanwaar het lied van dhr J.H.P. stamt. Het zal de opmerkelijke lezer opgevallen zijn, dat hij schrijft „seegebok” en dat mijn lezing is: „ziegebok”. Dat „seegebok” duidt m.i. zeer sterk op „Sägebock” = zaagbok! - Schijnbare kleinigheden kunnen vaak een raadsel oplossen!

Nu wil ik eerst weer een van onze veteranen aan het woord laten. Het is **thr G.J.W. te Zenderen**, die afgelopen september 85 jaar is geworden, en van wie ik nu een fijne lange brief laat volgen. Ik zou zo graag eens bij hem achter de duur hen willn kommniekn, maar ik heb al eerder geschreven, dat ik alle voorgenomen bezoeken steeds maar weer moet uitstellen, zowel om het onbetrouwbare weer als om gezondheidsredenen. In elk geval hoop ik van deze en ook van andere oudere brieverschrijvers nog heel wat brieven te mogen ontvangen. Als het niet anders kan zou ik af en toe van deze en gene trouwe brieverschrijver eens een krabbelbriefje willen ontvangen, hoe het hün gaat. Ik kan niet alle brieven persoonlijk beantwoorden, maar vaak denk ik: van die-en-die hoor ik de laatste tijd niets meer: hoe zou het hem of haar gaan? - En nu ik toch aan het mijmeren ben over de in de loop van de jaren ontvangen brieven, die mij „lief en dierbaar” zijn geworden, wil ik een andere brieverschrijver bedanken voor een pas ontvangen brief. Het is de bijna **88-jarige mevrouw H.B. te Enschede**, die me enkele maanden geleden ook al een brief schreef, over „birre-Jannöäkn”, en nu over een jodenvrouwje „Netje”, beiden uit het oude Enschede. Ik zal daarover in deze rubriek niet verder schrijven, maar kom er zo spoedig mogelijk wel mee voor de dag, als ik weer eens over oud-Enschede ga schrijven in de Enschede-editie. We houden het in Enschede liever „onder ons”. Als toekomstige hoofdstedelingen van nieuw-groot-Twente mogen we ons immers niet al-te-veel zelf als schoolvoorbeeld stellen. Ook voor haar beste wensen voor mijn gezondheid wil ik **mevrouw H.B.** bedanken, en: „van 't zelfde!” - Ik zou graag eens even bij haar aanwippen - ze woont een paar straten van mij vandaan - maar ik mag mij van m'n vrouw niet teveel inspannen, vooral niet met of bij andere vrouwen... Och-nee, dat was m' n gräpke, maar ze is bang, dat ik onderweg „wat krijg”.

Haren, pikstrik, zeis en zicht

En nu de ervaringen van de **85-jarige G.J.W. te Zenderen**, die mij in november schreef, al twee maal ziek geweest te zijn, maar die nog wel wat op 't gemoed heeft om me weer te schrijven. Ik blijf afwachten en hopen, dat het hem wil lukken. Ik laat zijn brief hier zo volledig mogelijk volgen: „Daar is nu al zoo vaak wat schreven over dat **haarn** van de seise en oyer dat maaien met **pikstrik** en ik heb dat waark ook veel gedaan, tot mijn veertigste jaar, dus nig oet de beuke mer in de praktijk gedaan. Afijn, dat **haarn met de hamer op de seis** dat moet je wel terdege leern. De seis, dat is nog wel een bijzondere oetvinding. Onder de seis lig een beetje echt **staal** en van boven is dat een laagje **ijzer**. En met de hamer: as de seis op **het spit** lig, goed strak vast hooln, en hamer een beetje **schuin** hooln, en dan moet men proberen dat laagje ijzer iets terug te slaan, dan komt er van zelf een klein **ha-pad** op. Je moet wel zorgen, dat

nig te haren, want dan komt er **titten** an, en dat mag nig. Dat laagje staal moet zo dun zijn, als men met de nagel van de duim er onderlangs striekt moet dat lopen over nagel van doemn. En ja, dan komt dat **striken**, dat ligter an, als men ne molshoop treft dan is de seis meteen dikke, mer is dat nig het geval, nou dan kan men er wel 20 a 25 meter met maaien en dan nig te schreep strieken want dat is jammer, dan ben je zoo dat ha-pad kwiet. En gewoonlijk als men de hele dag maait twee keer haarn, mer strieken, ja, misschien wel 50-60 maal per dag. En ja, als men met vier **maaiers** was, die voorop maait moet de toon aangeven. Als die ging strieken, strieken ze allemaal. Zo gaat dat **met de seis maaien**. - En nu nog wat over dat **pikstrik**. Ja, wat er op die latte op zit, ik dacht dat de naam al wel een oplossing was, het is **pik met stoefzant, of kit met stoefzant**. Het is **geen sement**. Een wetsteen heb ik bij de seis nooit gebruikt. Als men een draad ijzer of zoo had geraakt, met een klein fijltje was dat zoo verholpen. Ja, een wetsteen werd wel gebruikt als met **roggen of haver maaien met zich en strikhaken**, die was iets langer dan een meter die strikhaken om de garven er uit te rollen. Een **zich** word ook twee keer scherp gemaakt per dag **op het haarspit**, ook al net als bij de seis. Maar daar slaat men mee in de roggen, dus die vliegt er wel door. Maar een **seis moet snijden**, dat maakt een heel verschil. En een **pikstrik** word ook gebruikt met de zich. Op die lange **strikhaken** werd zelf wel eens wat op gesmeerd dat kan wel eens sement zijn geweest, maar die kon men niet in de winkel kopen. Dat waren meestal zelf gemaakte dingen. Met de **zicht** werd niet zoo vaak gestreken als het stuk land niet al te breed was. Als men op het eind was ging men weer strieken of met de wetsteen, en dan was het ook altijd even uitrusten. Ja, daar waren ook regels bij. Die voorop maaide gaf de toon aan en dat was dan meestal de boer zelf of de grote knecht. - Ik heb nog wel een seis en ok wel een haarspit, netjes met olie bestreken en weg gelegd, iej weet mer nooit of nog te pas koomp. Ik heb zelf gen gras meer, mer oole leu bewaard alles”.

JOHAN BUURSINK

- Tot zover deze brief. Ik weet zeker, dat u hem met evenveel belangstelling hebt gelezen als ik, en u zult kunnen begrijpen, dat ik erg gek ben met zulke brieven. En nu krijg ik weleens brieven of telefoontjes van: zó was het niet, zoals die-en-die dat schreef, maar laten we niet vergeten - en dat is ook bij alle mededelingen, die ik ontvang, mijn uitgangspunt - dat: „driemaaldrie is neeheegen, ieder zingt zijn eigen lied...” En over dit onderwerp komt nog meer uit de bus, maar voor vandaag wil ik het bij deze fantastisch mooie brief laten. Vijfentachtig plus... goat ees anstóan!

Anton met den bok

Nauweliks lag de krant in de bus met rbb 77.13 of ik had alweer beet. **Mevr. Anneke K. te Enschede**, geboortig uit Zwolle, leest weliswaar niet altijd de regio-brievenbus, maar **Anton met den bok** had haar aandacht en belang-

stelling getrokken. Ik heb haar gerustgesteld, dat ze zich daarover niet hoeft te verontschuldigen, want ik ben blij dat ze desondanks de telefoon pakt om te reageren op wat ze gelezen heeft. Als ik in de bijbel lees, sla ik óók hele stukken over die me geen biet interesseren en dan haal ik eruit, wat me aanspreekt. Welnu, dat terzijde. Deze lezeres vertelt me, dat ze genoemd lied óók in **Zwolle** zingen, maar dan wel wat anders, zoiets als:

„Anton met den bok, (waarmee geitebok wordt bedoeld)
„die wou eens ridder worden...”

- Als ik haar goed begrepen heb, wil ze bij haar moeder in Zwolle eens informeren naar het complete lied. Ja? - Dan had ik een trouwe r.b.b.-lezer aan de telefoon, die nog nooit gereageerd heeft, maar van een vrolijke familie is waar dat lied nogal eens gezongen wordt. Ja, hij is een echte Twentenaar, zegt hij, en dus... eerst achterdochtig en dan, als iets of iemand naar zijn zin is, erg enthousiast. Wel, je zult **H.G.A. Oude G.** heten en in **Almelo** wonen en geen echte Tukker zijn! Nou, **thr Oude G.** vond het hartstikke fijn, eens even samen gepraat te hebben, en hij was het volkomen eens met mijn opvatting, dat het inderdaad wel eens een **zaagbok** (en geen geitebok) zou moeten zijn, wat ook al af te leiden is uit de andere dingen, die hem aangemeten worden: fuske grös ónder 'n nös, pispot óp den kop, enzovoort.

- Hij had er zich nooit zo in verdiept, maar nu hij mijn uiteenzetting las, was hij erover aan het nadenken gekomen. Waar deze krant al niet goed voor is.

Motto

Jongstleden maandag stond er als motto boven deze krant: „Dat ze oe bepocht is nich slim; slim is as ze 't nich volholdt”. Ik ben het met deze wijsheid van m'n kollega nu eens niet ééns. Ik zou zeggen: „Dat ze oe bepocht is a slim genóg, m'ar 't slimste is at ze 't ók nog vólhoold!” Geeft u daar maar eens Agt op bij de komende verkiezingen.... maar zoek er verder niets Agter!

TC 5-2-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.15

Vandaag eerst weer een paar oudere brieven, anders kom ik nooit door m'n achterstand heen. Ik kan, ook al vanwege de beperkte plaatsruimte, daarbij onmogelijk herhalen, wat in oudere r.b.b.'s al over de hier weer aangesneden onderwerpen geschreven is, maar ik zal zoveel mogelijk de onderwerpen afronden, zodanig dat ze ook te begrijpen zijn door hen, die het voorafgaande gemist hebben of vergeten zijn. Voor de verzamelaars van r.b.b.-knipsels diene, dat ik eerst refereer aan de r.b.b.'s 75.116 en 75.119. U ziet: wat in het vat zit, verzuurt niet. Of wel?

Kul - kulln - klööt'n

Gekke woorden, dat zijn het: kul en kulln, evenals klööt'n, maar ik wil het er toch op wagen, naar aanleiding van een brief van **dhr L. B. O. te Denekamp**. Welnu: „Oorsprong en betekenis van de naam **De Kul** algemeen bekende Dancing te Denekamp. De vroegere eigenaar heeft door een ongelukkig geplaatst woord deze bijnaam overgehouden”.

Hierop eerst mijn **kommentaar**: het woord **kul**, zoals dat in onze dialecten gebruikt wordt, is nogal „plat”. Het is ontleend aan het Franse woord „cul” (uitspr. kül), dat, als ik het even „plat” vertaal, gewoon „kont” betekent. Etymologen verwijzen naar „kuil”, maar dat is weer zo'n woord, dat we ook in zijn tegengestelde betekenis kunnen bedoelen, in dit geval geen holle ronding (gat) maar een bolle (zitvlak in ons geval). Als u een Frans woordenboek opslaat, zult u zien, dat het Franse „cul” in de platte volkstaal ook zoiets betekent als „lamme vent” (Kramers w.b.). Maar in het Frans heeft „cul” een plaats gevonden in meerdere tientallen van woord-samenstellingen en uitdrukkingen, te veel om hier om te sommen. Zo kom ik hier eigenlijk vanzelf op „flauwekul”, dat gewoon „onzin” betekent. Als scheldnaam komt „kul” in het Twents meer voor dan alleen in Denekamp. Merkwaardig is dat bijv. in Enschede een bepaalde familie die bijnaam heeft, maar hier spreken we dan van 'n **Kulln**, en dan vaak nog voorafgegaan door het eerste deel van de familienaam. Maar in principe behandel ik geen familiescheldnamen, of naamgenoten om nabestaanden niet te kwetsen. Bovendien, u weet het, mag ik het Enschedees niet als schoolvoorbeeld voor het Twents stellen zodat ik ook in dat opzicht wat schrikachtig geworden ben. voorz-

ver dat dan mogelijk is. En om het in het fatsoenlike te houden, zou ik „de kul” (hoewel m.i. al te zeer vernederlandst) en „'n kulln” dan maar met Kramers willen vertalen met „lamme vent”. Maar .. daar heb je meteen óók alweer de poppen aan het dansen, want in het Twents zitten we ook weer niet direkt voor één gat (niet in de betekenis van kul maar van opening) gevangen, want in plaats van iemand 'n kul of 'n kulln te noemen, kunnen we hem ook uitschelden voor „lamling” (zie Kramers' „lamme vent”) of „lamlak” en zelfs voor „lamlul”, waarbij we dan bij deze laatste twee woorden weer op nevenbetekenissen van „kul” (zonder lam) terecht zijn gekomen. Ja vrienden, bij onze taalhobby stuiten we ook wel eens op „platte volkstaal” (Kramers w.b.) maar ik wil die per se niet verder uitlokken. Woorden wisselen vaak van betekenis en/of aanzien: wat vroeger ordinair was, is nu vaak „gewoon” en wat vroeger tot het normale spraakgebruik gerekend werd, is nu vaak ordinair.

Dhr. L. B. O. te Denekamp verder: „Men zei vroeger ook: dat kon hem wal ees kullen - bij twijfel aan een goede uitslag, en ook: dat kon die wal es klööt'n, of: het is mie klööt. Bij 't klootschieten of vechtpartij: he krig 't an de klööt. Men zei ook: den oalen klood (of dee klööt) hoof(t) nig wier te kommen. Bij een kleine gehaaide jongen: dat is 'n klöötke. Een kleinigheid = ne klöterie. Al deze ö's uitgesproken als in het woord flirten. Klootschieten: over figuurlijk en letterlijk gesproken: de kleine man krig aait den klood wierum. Naijver tussen de grote en de kleine man. Dan wordt de klood meut en hij moet opnieuw schieten” - Tot zover weer deze briefschrijver.

Mijn kommentaar: Het Franse woord „cul” kan ook waarschijnlijk terug te vinden zijn in ons Twentse werkwoord „kuuln” en in het met bal of knikker „kuulo spölln” met kleine kinderen, terwijl, als je het verouderde woord „klood” voor bal of bol in een werkwoord gebruikt, t.w. „kloodn” of „klööt'n”, je ook op zoiets als „rollen” terecht komt. Zo komen we, naar mijn mening, op een betekenis terecht van „uit de hand lopen”,

JOHAN BUURSINK

of: niet in de gewenste richting rollen. In plaats van de uitdrukking: „loat mär kuuln” zouden we dan ook wel kunnen zeggen: „loat mär kulln en loat mär klööt'n”.

Maar wat de uitdrukking betreft: „dat

is mär ne klöterie” (= kleinigheid), zou ik me enige twijfel willen permitteren, of dit wel in hetzelfde verband geplaatst kan worden. Ik meen, dat het weleens zou moeten zijn: „klöterie”, dus met een korte ö-klank, ongeveer te vertalen als „kleuterij, kleuterwerk”, iets dat wegens zijn kleuterachtigheid te verwaarlozen is!

Biester

Dhr. L. B. O. te Denekamp: „'t Spoor biester; 't weer is op 'n biester; he is op 'n biester; na biester weer”. Daarmee is nog niet veel gezegd, maar ik wil er toch enig kommentaar

aan verbinden. Biester is Ndl.: bijster, en ook het Ndl. heeft de uitdrukking: het spoor bijster zijn; stakingen hebben niet bijster veel succes; enz. - Maar in het dialect kennen wij het woord ook nog in andere betekenissen, zoals **dhr L. B. O.** al schrijft: biester weer, en: 't weer is op 'n biestern. Vergeet die **uitgangs-n** niet!

Van personen gezegd: hee is op 'n **biestern!** ook weer met die duidelijk uitgesproken **uitgangs-n**. Van personen ook: **wat nen biesternbôs**. Wanneer iemand op 'n biestern is, dan is hij onhandelbaar, onberekenbaar, niet helemaal toerekeningsvatbaar of 't löp d'r hem luk duur! Ook van schrik kan iemand op 'n biestern wêan! Dan is hij verbijsterd, maar dan toch wel in hoge mate! Bij **koeien** kennen we het woord **bissn**, dat is „wild rondlopen”, en in dat verband schiet me het gezegde te binnen, toegepast op oudere mensen, die zich nog te jeugdig willen gedragen, bijvoorbeeld op een feestje: „as ôole beeste bisst dan rapt äer de klauwn!” En misschien is het vandaar tot de „**Ommer bissinge**” nog nich zónnen grootn sproonk?

Roepn ôp 'n moos

Dhr. L. B. O. te Denekamp: „Volgens mij geen enkele betekenis hebbend - loos gezwets bij een drinkgelag”.

Mijn kommentaar: **Dhr L. B. O.** weet evengoed als ik, dat het letterlijk betekent: rupsen op de boerenkool. Elke kwinkslag hoeft nog geen loos gezwets te zijn; laten we zeggen dat de vraag: „heb iejeu nog roepn ôp 'n moos?” vaak een flauwe en misplaatste grap wordt. Mênkenkeender en ôf wiej de vroegerdag vaak roepn ôp 'n moos hadden, en dan moest ik die d'r ôfgaddern! Want die veelvraten konden de hele moosogst bederven. Die rupsen zaten aan de onderkant van de bladeren en ze waren nagenoeg even groen als de kool zelf. Dat ôfgaddern was vingerwerk en de oude lui hadden er vaak niet de tijd voor. Prôat mij nich van roepn ôp 'n moos. Figuurlijk ook heel goed bruikbaar voor: in moeilijkheden zitten. „Dee leu dôar gôak 'k nich weer hèn, dee hebt mij te vól roepnôp 'n moos!” Dan in de betekenis van: daar is iets mis, die zijn onzindelijk, enz. Doch: een rups is nooit zó groen, of éénmaal wordt ze een koolwitje! Want: 't is niet de slèchtste kool, waaraan de rupsen knagen!

TwCt 8-2-1977 regio brievenbus

JOHAN BUURSINK

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.16

We gaan verder met de in de vorige brievenbus aangevangen beantwoording van een paar oudere brieven.

Grupndrieters en struppers

Weer een wat „plat” plat woord, waarmee **dhr L.B.O. te Denekamp** komt opdraven: „Het duitse **Klugscheisser**: bepaalde stedelingen noemde men vroeger hier: bürger gruppndrieters, ook wel stadsge struppers”.

Mijn kommentaar op deze korte mededeling: Bij een oppervlakkige controle vind ik in Kramers' Duits Woordenboek: Klugschwätzer = mooiprater. Verdere konklusies kunt u dan zelf wel trekken. Waarom „bepaalde” stadsmensen uitgerekend „grupndrieters” gescholden werden, vind ik voor mijzelf wel verklaarbaar, maar daarbij zou ik een stuk hygiëne-historie moeten aansnijden, wat ik momenteel liever nog niet doe. Ik wilde wel graag weten, wat ik onder dat „bepaalde” van die stadsmensen moet verstaan. Voorlopig houd ik het maar op „kaklui”. Maar wat mij meer interesseert, is de betekenis van die betiteling „struppers”. Het Duitse „struppig” = ruig, ruw, harig (Kramers) en „strupfen” = stropen. Kan men op het platteland daarmee misschien „stadse stropers” bedoelen, mensen die het platteland afstropen? Of...? Maar nee, die veronderstelling houd ik nog even voor mezelf, ook weer in verband met mijn onderzoek naar bepaalde hygiënische toestanden de vroegerdag.

Stöädig of stöärig?

Dhr L.B.O. te Denekamp is het niet met mij eens, als ik „stöädig” met een **d** wil schrijven, want: „dan zal men later bij úw mening óók vraagtekens plaatsen”. - Hij houdt het op de spelling met een **r**, dus: **stöärig**. En verder deze briefschrijver: „Stöärig deurloopn = en niet vedan lopen. Men zei hier algemeen stöärig, al komt het woord dan ook voort uit gestadig”. **Mijn kommentaar**: Ik zie niet zo'n groot (en helemaal geen principieel) onderscheid tussen: „stöärig” (of „steurig”) deurloopn, en stöärig

„verdän” loopn, in een bepaalde toepassing van die uitdrukking. Dan heeft „stöädig” (ik houd me toch maar aan die spelling voorlopig) de betekenis van gestadig, in de zin van een gestadig tempo: **stöädig deur!** Maar óók: **stöädig verdän**, eveneens in een gestadig tempo verder lopen, dóór blijven lopen! - In een andere toepassing, waarbij de betekenis **niet**, zoals in het vorige voorbeeld, op de aard van het lopen, het tempo, komt te liggen, maar op de te volgen weg: „stöädig verdän”, of: „älverdän verdän” loopn, is dan m.i. beter dan „deurloopn”. - Maar nu vind ik mezelf wel een beetje aan het muggenziften, al zeg ik deze dingen niet, om mij in alle mogelijke bochten te wringen om gelijk te willen hebben. Ten onrechte wordt mij dat weleens verweeten.

- Dat men méér „stöärig (met een r) zegt dan „stöädig” (met een d) geef ik graag toe, maar hier is het een kwestie van een experimenteren mijnerzijds met de spelling. - Dat men bij mijn mening later óók weleens vraagtekens zou kunnen plaatsen, vind ik hélemaal niet erg. Integendeel! Door wrijving der meningen komt de waarheid of juistheid van opvattingen aan het licht. Als we 't altijd allemaal roerend met elkaar eens waren, dan had ik beter een ander beroep kunnen kiezen.

- En dan is er nóg een betekenis, in: „hee vaalt mij stöädig lastig” d.w.z.: hij valt mij telkens lastig. Enkele andere woorden uit deze brief laat ik verder nog even weer rusten, omdat ik anders te fragmentarisch zou worden, of ik zou me eerst weer in de oude r.b.b.-diskussies moeten verdiepen, wat ons weer te veel van andere onderwerpen, die minder aan de orde zijn geweest, zou afleiden.

Kriegn

Dhr L.B.O. te Denekamp: „Hebben is hebben, mär kriegn is de kunst. - Hee löt zich nich önder kriegn, of: bij 't gat kriegn. - Doar zös luuze

van kriegn. - Ze zölt 't wal an 't gat kriegn. - Van 't goode te völ kriegn. - Doe kaans um mij de beres kriegn. - Goat zittn en kriegt an (= tast toe). - Bij een boerenbruiloft: Kriegt oe d'r bie en loat oe nich neugn! - Dat zö'w wal doan kriegn. - Kriegt ze d'r bie, jongns. - Bij ontslag: gedoan kriegn”.

Tot zover deze opsomming over kriegn, waarop ik nog het volgende **kommentaar** wil geven. Zoals algemeen bekend kan zijn, vatten wij woordgebruik dikwijls letterlik op. Zo ook bij kriegn (= krijgen). Als ik als kind voor moeder een boodschap moest doen, en ik vroeg: „waar kaan'k dat dan kriegn?” (d.w.z. naar welke winkel moet ik dan gaan?), was steevast haar antwoord: „at 't kriegn in de moo (= mode) kwam, dan was 't koopn doan!” - In 't westen had ik eens de grootste moeite met iemand, die zich zwaar beledigd voelde. Hij liet me iets zien en ik vroeg hem: „hoe ben je er aan gekomen, van wie heb je dat gekregen?” Immers: kriegn is bij ons: iets ten geschenke krijgen. Bij hem (en of dat overal zo is in 't westen van het land, weet ik niet) was krijgen ongeveer hetzelfde als jatten, stelen, meepikken, achteroawer drukkn, enz. -

©

Wat de uitdrukkingen van **dhr L.B.O.** betreft: de eerste zijn in 't Nederlands nagenoeg gelijk, vandaar dat ik er niet wat van kan zeggen dat niet al bekend is. „Bie 't gat kriegn” is m.i. lang niet hetzelfde als „zich nich önder loatn kriegn”. En dan dat „de beres kriegn” vind ik geen gelukkig Twents. In 't westen zal men het wel zeggen: „krijg de beris” (w.s. afgeleid van de beriberi, een tropische ziekte, volgens Bargoens Woordenboek, uitg. Th. Rap), of „krijg het kanker”, en wie weet hoeveel verwensingen je daar nog méér kunt „krijgen”, maar in het Twents zeggen we liever „**krieg de krèts**”, en als ik het wel heb, is dat zoiets als de schurft. (Het Duitse woord Krätze is inderdaad: schurft!) Maar genoeg van die verwensingen! -

Ankriegn is nief alleen toetasten, maar ook gewoon beginnen met eten of drinken. Toetasten is wat onbeheerster, naar mijn gevoel. - De uitdrukking: „kriegt oe d'r bie!” als uitnodiging, (zoals „schik an!”) was mij onbekend. Weer wat erbij geleerd. - „Kriegt ze d'r bie!” wil, dunkt mij, zoiets zeggen als: „Zorg dat je 't van hen wint!” Of niet? Het zou ook gezegd kunnen worden bij het werven van nieuwe leden of van abonnées voor deze krant. - Tussen „doan kriegn” en „gedoan kriegn” zie ik geen verschil als je van iemand iets „gedaan” krijgt. Maar bij „ontslag krijgen” zeg ik liever „doan kreggn”, omdat wij gewoonlijk bij het verleden deelwoord het voorvoegsel „ge-” weglaten. - Dan in dit verband nog een uitdrukking, zoals ik die in mijn omgeving vroeger nogal eens hoorde, tegen iemand, die zich vreemd, gek, onbehoorlijk gedraagt: „Krieg'j 't of hè'j 't?”, d.w.z.: „Krijg je het of heb je het?” - En zo kunnen we nog veel meer „krijgen”, ook al moeten we het weleens (be)kopen en duur betalen!

Keukenvloer

Dhr L.B.O. te Denekamp: „In een oud boerenhuis (keuken) zag ik jaren terug nog een vloer van veldkeitjes tot plm. 5 cm doorsnee, in leem gelegd. Tilligte”.

Mijn kommentaar: Ik ook. In Loncker.

Historisch

zet **dhr L.B.O. te Denekamp** erboven. Dat was niet nodig, want ik geloof hem zonder die verklaring ook wel. En als het eens niet historisch zou zijn, blijft het er even leuk om. Ziehier: „Tijdens oponthoud bij een processie naar Kevelaer: Woher kommen Sie? - Van Däenekaamp! - Und wo liegt das? - In 'n Achterhook. - Nie von gehört. - Datsäwwa. - Vramer, nadenkend: Datsäwwa? Und wo liegt diese Stadt?”

- **Mijn kommentaar** (hoewel een goede mop of anekdote geen kommentaar mag behoeven): „Von Däenekaamp in 'n Achterhook habe ich auch noch nie gehört. Verzeihen Sie, bitte!”

77.17 TC - 2-1977

regio brievenbus

Onze trouwe r.b.b.-lezer, die zich schuil houdt achter Nr. 100, is er niet erg gelukkig mee, zoals hij me voor de telefoon vertelde, dat we nog steeds niet klaar zijn met het onderwerp **pikstrik**. En dat we over het **bouwstrik** nog bijna niet geschreven hebben. Wel, ook zijn brief en telefonade hierover komen aan de beurt. Alles kan, maar alles kan niet tegelijk. En nu moet ik nog eens herhalen, wat ik eerder schreef: alle inzenders willen graag aan de beurt komen. Sommigen moeten lang wachten, anderen zijn gauwer aan bod. Dat ligt vaak helemaal aan de materie, waarmee ze komen aandragen. Nu kan ik twee dingen doen: 1) uit alle inzendingen over een bepaald onderwerp een samenvatting maken; 2) elke inzender tenminste gedeeltelijk zelf aan het woord laten in de door hem gestelde termen. - Ik volg het liefst de tweede methode, omdat ik bij het maken van een samenvatting volgens de eerste methode de brieven teveel uiteen moet rukken, terwijl ik bij de tweede methode de mensen zelf naar voren haal, Tegen het maken van een samenvatting bestaan bovendien nog de bezwaren, dat daarmee voor mij teveel tijdverlies gemoeid is bij het schiften der gegevens, omdat de meeste brieven zonder enig systeem geschreven zijn door de lezers, wat ik ook niet graag anders zou willen hebben. Het tweede bezwaar is dat reacties niet aan een inzendtermijn gebonden zijn. Dat mag ook niet, want daarmee zou ik m'n eigen rubriek kapot systematiseren. Ik houd van spontane reacties, al komen die ook een jaar later! - De tweede methode is ook de beste, omdat dan de inzenders zichzelf beter terug kunnen vinden in de regiobus, en omdat het persoonlijke woord van de inzenders de betrouwbaarheid van de informatie als zodanig verhoogt. Men heeft mij namelijk weleens ervan verdacht, de meeste of althans veel inzendingen en initialen uit m'n duim te zuigen. Ik wou, dat ik dat kon! Ook al zou ik het dan toch nog niet doen.

Dhr Nr. 100 zegt bijvoorbeeld, dat hij het nog nooit meegemaakt heeft en dat het ook niet nodig is, het pikstrik als een sabel aan de broekriem te hangen, zoals een der inzenders schreef. Hijzelf heeft hem altijd „in de bóksepieptuk” gehad, dat is een naadzak, zoals een timmerman die bijvoorbeeld heeft voor zijn duimstok. Maar hoe vaak heb ik al geschreven, dat we niet allemaal precies hetzelfde werksysteem hoeven te volgen, en dat het heus niet zo is dat alleen „echt” is, zoals wij het zelf doen. Bovendien is er een leeftijdsverschil van bijna dertig jaar tussen beide inzenders en ook nog een behoorlijk verschil in woonplaats. Verder vraagt dhr Nr. 100 zich af, of de lezers wel weten, dat een **bouwstrik** een stuk gereedschap is uit de **land-bouw** en niet uit het **bouwvak**! - Wel, wie dat dan nog niet wist, die kan het dan hierbij aan de weet zijn gekomen.

- Een nieuwe inzender, die er doodgewoon om vraagt, een „lik uit de pan” te krijgen, is dhr J.C.A.R. te Enschede. En hier is dan meteen die „lik”, die hij wel terdege heeft verdiend. Hij schrijft namelijk: „Laat ik mogen beginnen met de vermelding, dat ik steeds met veel genoeg kennis kan nemen van uw Regio Brievenbus”. - Goed, goed, ik heb al eens geschreven, dat ik niet om complimentjes verlegen ben. Ik kan daar weliswaar mee „opschep-

pen”, maar mijn vrouw kan er niet van opscheppen! Van het eerste „opscheppen” houd ik echt niet, van het tweede opscheppen wel, want ik eet er graag goed van! Ik ben ook daarom niet om complimentjes verlegen, omdat ik er altijd verlegen onder word. En achterdochtig. Hoe vaak krijg ik wel te horen: „ik lees altijd met belangstelling uw stukjes in Tubantia!” Ik zeg dan maar: „zo?” En intussen weet ik, dat men mij weer zit te verlakken, want ik schrijf niet eens in Tubantia (hoogstens een doodenkele keer een ingezonden stukje) omdat ik een overeenkomst heb met deze krant: TC/OD. Ik ben bedrijfsgetrouw genoeg, om mij bij deze krant te houden, en Tubantia is sportief genoeg om mij met rust te laten. Maar dat terzijde.

En nu de „lik”: als dhr J.C.A.R. inderdaad steeds (al of niet met veel of weinig genoeg) kennis van mijn Regio Brievenbus had genomen, was zijn brief overbodig geweest, want ik meen toch, meer dan eens geschreven te hebben over de **spelling**, zowel van het Nederlands als van het Twents, en met name nog wel uitdrukkelijk over de moeilijkheid in de spelling: hoe schrijf ik de **toonloze klinker**, waarvoor wij geen letterteken hebben, en die in bepaalde gevallen, meen ik, wel als „stomme e” wordt aangeduid?

Lak - lek - lik - lok - luk - lyk - lijk?

Uit de inleiding van de brief van dhr J.C.A.R. te Enschede, welke inleiding voor mij interessant genoeg is, maar die ik niet in haar geheel zal overnemen, ben ik aan de weet gekomen, dat deze trouwe r.b.b.-lezer geen geboren Twentenaar is, doch hier al vanaf zijn 29e jaar woont en (ge)werkt (heeft) en nu al ruim zeven jaar AOW-er is. In die jaren heeft hij grote belangstelling voor het Twents opgedaan. Nu vraagt hij zich af (en dat met betrekking tot het Nederlands): „...waarom u zich zo veelvuldig bedient van de uitgang **lik**. In uw laatste r.b.b. tel ik die zes maal. Gaat het hier om toepassing van de zogeheten **vereenvoudigde spelling**? Als u echter een fonetische weergave bedoelt, zou het dan niet beter geweest zijn te schrijven: **figuurluk**, **zindeluk**, enz.?”

JOHAN BUURSINK

Eerst tot zover deze brietschrijver. - **Mijn reactie:** Inderdaad ben ik voorstander van een **verbeterde spelling** van het Nederlands, maar wel in die zin, dat ons regionale taalgevoel voor het Nederlands geen geweld wordt aangedaan en dat er geen taalvervuiling plaats vindt, die ons door „het westen” van ons land wordt opgedrongen. Als men wil trachten, ons in het oosten een dialect van het Nederlands uit het westen (dat ik ook weleens als „Hollands” betiteld heb), op te dringen, verzet ik mij daartegen, omdat mij dan iets opgedrongen wordt dat in strijd is met de tongval van mijn streekgenoten en van mijzelf. Enzovoort enzoverder, zie vorige

regiobrievenbussen.

- **Nu die uitgang -lijk.** Die wordt nooit meer door enig Nederlander als **lijk** (of **leik**, om duidelijk te zijn) uitgesproken. Dat zou belachelijk zijn. En hier hebben we nu zo'n geval van een toonloze klinker, waarvoor we geen letterteken hebben. We hebben de keus tussen a-e-i-o-u-y- en ij. Die laatste twee, de ypsilon en de ij zijn ook alweer zulke verwarringscheppers (-of

-schoppers). Wij leren ons alfabet op school (vroeger tenminste) niet als ... x, y (uitspr. ypsilon) en z, maar als: ... x, ij (uitspr. ei) en z. Hoe komt die ij (en niet de ypsilon) dan in onze uitgang -lijk? In het middelnederlands was die uitgang toch: -lic of -lyc, nietwaar? En al houd ik mij dan niet aan de officiële, gangbare, algemeen beschaafde Nederlandse spelling in het geval uitgangs -lijk (ik word er kotsmisseleik van!), ik meen met de -lik-spelling de beste keus gemaakt te hebben voor de voor dit doel geschikte en bruikbare klinkers e-i-u-ij, door de i te kiezen, terwijl de ypsilon misschien beter zou zijn. Hoewel de ypsilon uitdrukkelijk als ie dient te worden uitgesproken. Als u dat -lik stoort, hebben wij beide pech gehad. Maar als ik toch misselijk (-eik) moet worden, word ik persoonlijk liever misselek, liever nog dan misselek of misselek. Maar langzamerhand word ik **luk** m..., maar dan toch liever misselijk dan -lek, -luk, -lyc of -lijk. Omdat ik zo vaak hetzelfde moet zeggen. **Lik** voor meneer R! Nichterum, 't is mār luk ne lik! - Vindt u het niet goed, niet juist, niet leuk, niet verstandig, niet wetenschappelijk, laat het „wendier” in u zich dan maar bij de taal- en spellingslijken houden.

- **Dhr J.C.A.R.** plaatste boven zijn brief als motto een spreuk „naar” (of van?) Guido Gezelle: „De Vlaamsche tale is wonder zoet, voor die heur geen geweld en doet!” en hij meent, dat hetzelfde geldt voor het Nederlands. Ik ben ook die mening toegegaan, en meen bovendien dat hetzelfde ook geldt voor onze oostelijke streekdialekten, o.a. Twents. Daarom moesten we het Nederlands en het Twents dan ook geen geweld aan doen met dat geschreven maar nooit zo uitgesproken -lijk!

Spreuk van de week:

„Loat mij dat nôw ne goeie leer wean vuur de volgende keer!” zea de doodslāger, op weg naar de galg!

TWCrt
12-2-77

We gaan minzaam verder, met eerst een paar korte reacties op een en ander uit de laatste regiobussen.

Roepn ôp 'n moos

Dat er in een „loos” gezegde weleens diepere betekenissen kunnen schuilen, getuigt o.a. de schijnbaar zinloze vraag: „he'j nog roepn ôp 'n moos?” We hebben er al eens eerder bij stil gestaan, doch nu worden we er weer op geattendeerd in een brief van **mej. Ria K. te Beuningen**. Zij hoorde onlangs een andere betekenis in de uitdrukking „roepn ôp 'n moos hebben”, waaronder zij tot dusver altijd alleen verstaan had: „rupsen op de kool hebben”. Zij waren namelijk op bezoek bij kennissen, die ook familie op bezoek hadden, uit Beckum. Plotseling kwam daar een buurmeisje van die kennissen binnen, wat een van de gasten de vraag aan dat meisje ontlokte: „roepn ôp 'n moos?” - In de betekenis van „kapers op de kust”, schrijft Ria. Op haar vraag aan haar moeder, wat die onder genoemde uitdrukking verstond, kreeg Ria ten antwoord: „Dan kômt 'r oe wat bie tussen; dan bint er méerdere leefhebbers”, en dat antwoord wijst volgens briefschrijfster in dezelfde richting.

Mijn kommentaar: Inderdaad! De uitdrukking is bruikbaar ongeveer overal, waar concurrentie in 't geding is en zelfs zou het te gebruiken zijn waar fraudes, diefstal e.d. onregelmatigheden gekonstateerd worden.

Als een jongeman verkering heeft en achter zijn rug om lopen andere jongelui met dat meisje te flirten, dan hef hee roepn ôp 'n moos. Als er in een winkel telkens kleine kruimeldiefstallen gepleegd worden, dan zitt doar roepn ôp 'n moos. Het gezegde in figuurlijke zin wordt voornamelijk ongunstig bedoeld. Ook onverwachte tegenslagen kunnen in bepaalde gevallen als „roepn ôp 'n moos” aangeduid worden, wat Ria's moeder bedoelde met „dan komt 'r oe wat bie tussen”. En zo zult u zelf nog wel meer voorbeelden kunnen vinden.

Bedankt voor de brief, Ria.

Pikstrik

Over het onderwerp **pikstrik** even het volgende er alvast bij tussendoor. **Dhr. J.V. te Enschede** (58) herinnert zich nog heel goed, hoe hij zijn grootvader zag zitten bij het **haren** van zeis of zicht en hoe die een **pikstrik** maakte. Een hard stuk teer werd gesmolten en met die hete teer werd de lat ingestreken, waarna grootvader op de nog natte teer heel fijn scherp zand (rivierzand) strooide.

Als de teer dan weer hard geworden was, was het **pikstrik** klaar voor gebruik. Da's alns Bedankt, Jan, en a'j nog ees wéer wat weet, dan wil ik dat ôk wa weetn!

Vereenvoudigde spelling

Nog éénmaal over een vereenvoudigde spelling, n.a.v. de brief van **dhr. J.C.A.R. te Enschede**, die schrijft: „Het is met woorden als met mode: te

nieuw of te oud is even excentriek; wees niet de eerste die het nieuwe beproeft, noch de laatste om het oude af te leggen. Tegenwoordig heet een theater: **tejater**; winkel: **boetiek** of **boutique** of **shop**; betrekking: **job** of **baantje**; **hoppie** en **ga zo maar door**.” **Mijn kommentaar:** Ik zou zeggen: gaat u alstublieft niet zo maar door, want u haalt verschillende zaken door elkaar. In de eerste plaats staat mij dat citaat over **woorden als mode** niet

aan. Op zichzelf al niet, omdat zo iemand, die niet de eerste en niet de laatste wil zijn, behoort tot de grote middenmoot der kat-uit-de-boomkijkers. Als het op mijn weg komt te liggen, wil ik wel graag een van de eersten zijn met wat nieuws, hetzij techniek, cultuur, beschaving of wátdan-ook, als het in overeenstemming is met mijn karakter en mijn gezonde, nuchtere, kritische verstand, voorzover ik daarover beschik. En ik zal een van de laatsten zijn, om het oude af te leggen, als het in welk opzicht dan ook, bijvoorbeeld uit een oogpunt van historische verworvenheid, van cultuur of van beschaving, niet gemist mag worden.

In de tweede plaats haalt **dhr. J.C.A.R.** twee dingen door elkaar: **modewoorden** en **modespelling**. Om in plaats van theater tejater te schrijven, is naar mijn mening de grootst denkbare taal-, d.w.z. spellingsnonsens. Als je dan toch fonetisch wilt schrijven, doe het dan zo goed mogelijk. Als ik bijv. **tejater** lees, weet ik nog niet, hoe men dat uitgesproken wil hebben: **tujaatúr**, **tujaatèr**, **tujaatúr** enz.

JOHAN BUURSINK

Maar: een **boutique** (modern gespeld **boetiek**, waarmee ik wel vrede heb) is niet zómaar een winkel, een boetiek is een exclusieve modezaak voor artikelen, die je niet in een gewone zaak aantreft, dingen die in een gewone zaak niet rendabel in de verkoop zouden zijn. En **shop** moge dan in het spraakgebruik van een aantal Nederlanders binnengedrongen zijn als kankwoord, ik vind het niet de moeite waard, me aan zoiets te ergeren. **Job** voor betrekking is al vrij algemeen geworden, en dat is nu eenmaal een niet abnormale beïnvloeding van de ene taal op de andere.

Pik

Een in deze rubriek geïnteresseerd lezer uit **Almelo**, **dhr. A.N.**, belde mij met de vraag, of ik wel wist, waarom bij het **haarn** van zeis of zicht men met de nagel van de duim langs de snede gleed om de scherpte te voelen. Hij vergeleek dat met het vleegerôploatn de vroogerdag ôp 't stoppel-laand. De ouderen zullen nog wel weten, dat je een vlieger aan het „staan” had, als je er rustig mee kon gaan zitten en desnoods het vliegertouw met de opwindstok in de grond vast kon zetten, stevig genoeg vanzelfsprekend

om aan de trekkracht weerstand te bieden. Wij zeiden dat de vlieger dan „boven de wind” stond. Het touw was weliswaar strak gespannen bij het „staan” maar hing wel met een grote boog. Welnu, wat ik niet wist maar nu uit de mond van **dhr. A.N.** hoorde, was de kontrôle op het goede staan: met 'n náegel van 'n doem langs 'n droad goan en dan mós -n droad an 'n náegel „pikkn”, net op de maneer van ne magneet. Evenzo moest na het **haarn** de snede van de zeis of de zicht, als magnetisch, iets aan de nagelduim pikken. Dàn pas was de snede scherp genoeg. Ook dát wist ik niet en daarom geef ik deze wetenschap van **dhr. A.N.** hier verder door, in afwachting van wat andere deskundigen hiervan zeggen.

De uitdrukking: „**pik vuur groat**”, die ik gaf in de betekenis van bijv.: lood om oud ijzer, of de een zowel als de ander, enz. geeft **dhr. A.N.** in de vorm: „**pik bie j groat**” in de betekenis van lieden, die zonder onderscheid zijn in het „looie-pijpe-samede” of op z'n Twents naar **dhr. A.N.:** „ze schoeft mekaar 'n bal too!” Desondanks blijft me de oorspronkelijke betekenis van de uitdrukking onduidelijk.

Ne **pikhaakn** kent **dhr. A.N.** ook: in de betekenis van de klemhaken, waarmee in de textielindustrie katoenbalen verplaatst worden. Aan zo'n haak zit een handvat en zo kan men met een paar man een baal verslepen of vertrekken.

Over de hier ingebrachte nieuwe onderwerpen valt voor lezers, die er méer van weten, weer een en ander te schrijven, o.a.: het maken en oplaten van vliegers en de gebruiken daarbij, het interne transport in een textielfabriek, de uitdrukkingen met pik en pikken, enzovoort.

Zedeloosheid

Dominee fulmineerde in z'n preek tegen de zedeloosheid van deze tijd, zo in de trant van „... het menselijk lichaam, geschapen als tempel voor de ziel ... maar dikwels misbruikt ... vaak méer misbruikt dan ten goede aangewend ... waarvoor elk lid van het lichaam geschapen is ... en het allergevaarlijkste lid ... als u wilt zal ik het u tonen ... nééj ... loop nou de kerk niet uit en sluit niet uw ogen voor de realiteit van de waarheid ... het allergevaarlijkste lid ... ten goede geschapen ... maar meer misbruikt voor satanische onzedelijkheden...”

De gemeente zat in even ademloze als angstige spanning en moeders zeiden, tegen haar dochter: „nich kiekkn, nich kiekkn!” - Toen riep de dominee: „... ik zal u dat gevaarlijke lid van het menselijke lichaam tonen ... aan de vrouwen evengoed als aan de mannen...” en toen ... stak hij zijn tong uit! Ik begrijp niet, waarom er toen een zucht van verlichting door de gemeente ging.

Tw Crf 15-2-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.19

Aan deze regio-brievenbus ben ik zelf werkelijk zeer „verknocht”, niet (of althans niet alleen) omdat ik mezelf graag aan het woord laat, maar omdat ik van achter mijn tiktafel en bij de telefoon met anderen aan het woord kan komen, om die anderen dan weer op hún beurt in de krant aan het woord te laten. En elke keer ontdek ik opnieuw, welk een merkwaardige systeemloze rubriek ik ervan aan het maken ben. Er is namelijk nog zóveel te ontdekken en te her-ontdekken in volkstaal en volksgebruiken van onze regio, dat ik het kijken en luisteren naar vaak onopgemerkte kleinigheden niet laten kan. Menigmaal laat ik mezelf inderdaad méér aan het woord dan de anderen. Als u dan maar bedenken wilt, dat de geest niet alleen gewillig maar ook wel eens zwak is, evenals trouwens „het vlees”...

Alleen voor ouderen?

Er werd mij dezer dagen gevraagd, of deze regio-brievenbus niet een rubriek voor ouderen is, misschien zelfs wel alléén voor ouderen. Ik kan daarop onmogelijk een beslist antwoord geven, maar ik weet wel, dat ik ook veel reacties krijg van nog-niet-ouderen, zelfs dikwijls van beslist jongeren. Ik wist op die pertinente vraag niet beter pertinent te antwoorden dan: en wát dan hóg... er komen elke dag weer nieuwe ouderen bij! - Want wie van u wordt niet elke dag een dagje ouder? Nou dan!

Weinig woorden?

Dhr. J.C.A.R. te Enschede is van mening, dat ik teveel plaatsruimte heb besteed aan de „lik uit de pan”, die ik hem in een vorige regiobus gaf. Onder aanhaling van een tekst uit het Prediker-boek: „Laten daarom uw woorden weinige zijn” houdt hijzelf zijn dupliek kort. Wel, als het erom gaat, elkaar met bijbelteksten af te troeven, dan bent u met mij nog niet klaar. En als deze trouwe lezer, in welke hoedanigheid hij ondertekent, om een nieuwe „lik” vraagt (sans rancune, zoals hijzelf verklaard heeft) dan komt die hier: „Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig!” - Mes goed, meneer?

Ik wil u herinneren aan een historische anekdote, die ik al eens eerder verte'l heb.

Een meisje komt een dorpswinkel in het kleinvak binnen en er ontspint zich het volgende „gesprek”.

Meisje: „Dag!”

Winkelierster: „Dag!”

Meisje (haalt een knoop uit haar zak, legt die op de toonbank, vraagt:)

„Knööp?”

Winkelierster (pakt knoop in haar handen, bekijkt hem van alle kanten, legt hem weer op de toonbank, en zegt:) „Nééë!”

Meisje (pakt knoop op, steekt hem in haar zak, en zegt:) „Oóë!”, (draait zich vervolgens om, loopt naar de deur, en zegt:) „Dàg!”

Winkelierster: „Dàg!”

- Ik denk, dat zo'n gesprek wel koren op des Predikers molen zou zijn geweest.

Pientere studenten

Dhr. J.C.A.R. te Enschede stuurt mij een krantenknipsel over lees- en schrijfsproblemen in Amerika. (Trouwe regiobuslezers zullen zich moeten kunnen herinneren, dat ik gevraagd heb, mij toegezonden krantenknipsels te voorzien van naam en datum van het blad, waaruit geknipt werd. Maar dat terzijde). De strekking van het krantenstukje is, dat veel eerstejaarsstudenten van een universiteit zakten voor de door hen gekozen studierichting op het onderdeel, dat met lezen en schrijven te maken had. In de studierichting „journalistiek” zakte 30-50% voor de toelatingstentamens, die betrekking hadden op spellingsleer, punctuatie en woordgebruik. Menige pientere student zou verder niet in staat zijn in eenvoudige en duidelijke bewoordingen op schrift te stellen, wat hij bedoelt. Dhr. R. vraagt zich af: „Gaan wij in Nederland ook al niet aardig die kant op?”

Mijn commentaar: Als oud-eindredakteur van enkele vakbladen heb ik veel bijdragen persklaar moeten maken van niet-beroeps medewerkers, uit het bedrijfsleven. In veel gevallen kwam dat neer op herschrijven van de kopij van bijzonder knappe vaklieden, die „niet met de pen overweg konden”. Ik heb me daar dikwijls aan geërgerd, want voor mij was dat redigeren en herschrijven rotwerk. Maar ik troostte mij met de gedachte, dat, als ik mijn schrijfmachine kapot heb, het me geen biet kan schelen of de reparateur lezen en schrijven kan of niet. Als hij mijn machine maar feilloos repareert. En of hij zijn instructie al of niet op papier kan zetten, laat me koud, al zal hij mij ook met handen en voeten duidelijk moeten maken hoe ik de machine moet behandelen. Als de man mijn machine repareert kan ik altijd voor hem een brief schrijven, als hij die nodig heeft.

Overigens: wie zijn taal niet enigszins beheerst, moet er niet naar streven schrijver of journalist te worden. Als ik 's avonds mijn pilsje drink, denk ik daarbij niet: zou die man z'n taal wel

kennen? Maar ik denk behaaglik: het bier is weer best! En omdat ik 's avonds geen bier drink, maar melk, denk ik: maar goed, dat niet elke melkboer aan het stukjesschrijven gaat, want: melk moet, melk doet je goed!

Over pientere studenten weet ik geen zinnig (en zelfs geen onzinnig) woord te zeggen. Wel over pientere boeren, dee't better met schup en greep um könt goan as met pen en papier!

Tussenbeide komen

In de vorige regiobus vind ik nog een uitdrukking, waarvoor ik even de aan-

dacht wil vragen, n.l.: „dan komt 'r oe wat bie tussen”, en nu meen ik, dat we dat misschien het best zouden kunnen vertalen met: „Dan komt er wat tussenbeide”. Als ik dan aan het plüizen ga, kom ik voor de vraag: is dat een gangbare dialektuitdrukking, of heeft in dit geval Ria's moeder even argeloos als spontaan het Ndl. „Tussenbeide komen” snel vertwentst tot „bie tussen kommn”?

Zeer onlangs

Vorige week hoorde ik voor de t.v. minister Van Agt in de Tweede Kamer de uitdrukking bezigen: „zeer onlangs”. Nu ben ik helemaal geen Charivariaan en nog minder een bewonderaar van wijlen professor Dominicus en hoe die puristen verder mogen heten, maar u zult mij toch ook weer niet als taalpietlut mogen betitelen, als mij dat „zeer onlangs” toch wel even de „kôole rillings” heeft bezorgd. Als „onlangs” zo iets betekent als „kort geleden”, dan moet „zeer onlangs” nóg korter geleden zijn geweest, en dat is nóg onbepaalder dan het onbepaalde „kort geleden” al is. En terugkomend op de pientere Amerikaanse studenten: menig pientere student, die in zijn taalbeheersing een onvoldoende heeft, zouden we ook onpienter kunnen noemen en er zullen dan ook wel zéér onpienteren tussen zitten, wat intussen aan hun vakgeschiktheid niets afdoet. Maar goed: ik blijf me afvragen: heeft „onlangs” trappen van vergelijking nodig? Als de Prediker niet had gezegd: „Laten uw woorden weinige zijn”, dan had de Minister onbekommerd zo iets kunnen zeggen als: „nog niet zo héél erg lang geleden”.

JOHAN BUURSINK

regio brievenbus

TE 17-2-1977
JOHAN BUURSINK

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77-20

(77.20) - Mag ik vandaag eens weer over de „groove” (of „groow” op z'n Enschedees) schrijven? Het is weliswaar geen opwekkend onderwerp, maar ook gebruiken bij de droevige gebeurtenissen in het leven zijn van belang, om geboekstaafd te worden. Als ik daarover dan door anderen hoor vertellen, schieten mij ook weer mijn eigen ervaringen te binnen. Maar die zout ik nog wel wat op tot een andere gelegenheid.

Groove - De laatste eer

Van **dh. A.J.R. te Geesteren** een brief (n.a.v. regiobus 75-122) over het onderwerp „de Groove” of „de laatste eer”. Aldus „Ik weet niet, of het u belang inboezemt hoe of in Vriezenveen voor een 50 jaar terug de gebruiken waren bij een overlijden, dus voor er begrafenisverenigingen waren. Ik wil proberen, het op papier te zetten. - Als er iemand overleden was, kreeg de **naaste buurman** direct bericht. Deze begaf zich onverwijld naar het sterfhuis, waar hem werd verzocht om de andere burens hiervan in kennis te stellen. Maar zijn eerste taak was, om de vensters te sluiten. Dan ging hij de burens rond met de boodschap, dat die of die **uit de tijd** was. Wie dan thuis was, maakte zich direct gereed om naar het sterfhuis te gaan voor het afleggen van de dode. Voor de mannen werd er, meen ik, ook nog 1 borrel geschonken. De buurvrouwen namen bij deze plechtigheid het werk van de huisgenoten over en zetten koffie. Ondertussen werd dan alles geregeld, zoals wie of de kist moest maken en wat verder de begrafenis betrof”.

Aanzeggen - verluiden - uitnodigen - kisten

Dhr. A.J.R. verder: „De volgende dag gingen een paar buurvrouwen met de namenlijst op pad om de bekenden en verdere familie ervan in kennis te stellen dat een man, vrouw, vader, enz. van die-en-die overleden was. Ook op deze dag gingen een viertal buurmänner om elf uur naar de gemeentetoren om de dode te verluiden. Tegen de avond werd dan de kist van de timmerman gehaald en werd, ook weer door de burens, de dode in 't vat gelegd, d.w.z. gekist. Hierbij was dan ook de familie aanwezig en de buurvrouwen zorgden weer voor koffie. De tweede dag gingen een paar buurmänner met een wat beknopte lijst de straat langs voor

uitnodiging op de begrafenis, dus volgens de lijst van de dames aanzegsters, waarvan sommige namen van verre kennissen konden worden geschraapt. De eerste noaber zorgde dan nog voor de nodige dragers uit de buurt en voor een paar man om tijdens de uitvaart te luiden”.

Begraven en handdrukken (kondoleren)

Dhr. A.J.R. vervolgt: „Men had toen in Vriezenveen al een lijkkoets, welke door een koetsier werd gereden met een zwart paard onder een zwarte deken. De lijkdienst werd vooraf door de dominee aan huis, b.v. in een grote kamer of op de deel, gehouden. De dragers verzamelden zich achter het huis of in de schuur, waar dan eerst nog weer 1 borrel werd gedronken. Bij het **handdrukken** door de belangstellenden werd de wens geuit: dat jullie elkaar later ter bestemde plaats mogen aantreffen! - Na de begrafenis ging alleen de naaste familie mee terug naar het sterfhuis, want kondoleren deed men al voor de dienst. - In Vriezenveen waren de grooveneugers en de dragers altijd gekleed in zwart trouwpak met hoge zijden hoed, en zo ook de manlijke belangstellenden. De vrouwen droegen altijd een zwarte doek (regendoek) puntsgewijze over de knipmuts of hoed, welke doek ze dan onder de kin met een hand vasthielden”.

Groove = graf

Dhr. A.J.R. besluit zijn mededelingen: „Als er een begrafenisstoot over de straat ging, werd er gezegd: doar koopt ne grouve an! Dus de **hele plechtigheid** werd zo genoemd en niet alleen het **stoetnmoal** zoals ze wel eens zeggen. Zo zegt de kosterdoodgraver in Geesteren na afloop: familie, burens (enz.) worden in Cafe X. verzocht! Dus groove wordt daarbij niet gebruikt. Is groove misschien plat voor graf?”

Tot zover deze mededelingen.

Mijn kommentaar: Inderdaad kunnen we wel aannemen, dat groove, groeve, graf en zelfs gracht en meer woorden van dergelijke aard tot eenzelfde stam herleid kunnen worden.

Boerenlevensstijl

Over het onderwerp „de laatste eer” zouden we nog wel wat aanvullingen kunnen gebruiken, terwijl er in het bovenstaande wel een paar dingen staan, die bijzondere aandacht verdienen. Om te beginnen is met het begrip „naaste buurman” de traditionele „nôägstste noaber” bedoeld, de familie die vanouds als zodanig erkend was. Maar over de noaberschôp, noaberhölp, noaberplichten, enz. zal ik hier niet verder uitweiden. Daarover zou een heel boek vol te schrijven zijn. En we hebben er aleens eerder over geschreven. Wel is de **boerenlevensstijl** de aandacht waard, die spreekt uit de mededeling, dat de naaste buurman zich onverwijld naar het sterfhuis begaf, waar hem werd verzocht om de andere burens hiervan in kennis te stellen. Maar eerst moest hij „de vensters sluiten”. Mijn vraag is: wordt daarmee bedoeld het laten zakken

van de lancaster gordijnen of het voorhangen van de ondergordijntjes, of ook het sluiten van de luiken? - In Enschede was het in mijn jeugd ook gebruikelijk, dat in het sterfhuis de gordijnen aan de straatkant gesloten werden tot na de begrafenis, maar de burens aan weerszijden deden dat bij zich zelf ook. Wie het afleggen verzorgde, weet ik niet meer; vermoedelijk de begrafenisondernemer of een wijkzuster. Ook heb ik weleens gehoord, dat bij een oude man de eigen kinderen dat wel deden, de zoons zowel als de dochters. Eerbied voor de dood, maar de dood als onderdeel van het leven.

Let u verder ook op de uitdrukking: „uit de tijd zijn” of in dialect: „oet de

tied”. Ik meen dat die uitdrukking nu nog wel wordt gebruikt. Wel zinvol: uit de tijd naar het tijdeloze...

Het „aanzeggen” heb ik in de stad niet anders gekend als door de „aanzegger” oftewel „'n aansprekker”, die lopende zijn lijstje afwerkte, gekleed in zwart met hoge hoed waaraan een lang zwart rouwlint hing. Hij moest bij naaste familie en slechtlopenden vragen, hoeveel personen er van een rijtuig gebruik wensten te maken. Bij de begrafenis vanaf het sterfhuis werden dan de namen van hen, die zich voor een rijtuig hadden opgegeven, afgeroepen. Want in alles werd nauwkeurig de volgorde der familieverbanden in acht genomen.

Dat was allemaal nog een restant van de oude boerenlevensstijl. Was iemand vergeten of om de een of andere reden overgeslagen bij het uitnodigen „ôp de groow”, dan kon dat een levenslange verwijdering tussen families of burens tot gevolg hebben. „Hè'j ok wat van de groow mèt”? was een veel voorkomende vraag. Toch blijf ik er bij, dat de begrafenis als zodanig meer met „begraffenis” werd aangeduid en de bijeenkomst daarna was dan de eigenlijke „groow”. Er werd namelijk gezegd: „ze hield de groow bij 't Vat” (dat was het Lindenhof) of: „bij 'n Dolf” (Dolphia). Over „stoetnmoal” (wittebroodsmaal) werd hier niet gesproken. 't Gaf alleen koffie met 'n möpke (koekje) plus een sigaar voor de heren.

Handdrukken

Dan nog dat „handdrukken”. De boerenlevensstijl, die zich ook nog lange tijd in de stad handhaafde, beperkte het elkaar de hand schudden (of geven of drukken) tot zeer bijzondere gelegenheden. Ik meen dat dat juist markant was in die boerenlevensstijl: een handdruk is zo gewichtig, dat je dat alleen bij belangrijke gebeurtenissen doet. Een handdruk is zoveel als een erewoord. Maar... wät zei men precies in dialect bij het kondoleren? Het woord kondoleren gebruikte men naar mijn mening niet, maar wät dan wèl? Ik herinner me wel, dat moeder zoiets placht te zeggen als: „da'j mekaar ôp de bestemde plaats weer magit treffen!” maar wat ze eraan vooraf liet gaan weet ik niet meer.

Ik meen dat het hier en daar ook nog gebruikelijk is, na de „groow” de rouwdragenden „verder geen leed” toe te wensen, maar uit eigen jeugd herinner ik mij dat niet. Wel was de gebruikelijke troost: „dôw môs 't mâr oawergewwn!” met andere woorden: „je moet het maar van je afzetten!”

22 - 2 - 1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.21

Gevraagd werd naar het nummer van r.b.b. van 12 februari. Het uitgevallen nummer is: 77.18. - Gevraagd werd mij ook, eens wat vaker een goede „mop” te plaatsen. Ach, wat moet ik dáárop antwoorden? De meeste „moppen”, die ik ken, zijn fluistermoppen die je niet in de krant zet. En echt geestig bèn ik van mezelf niet, zodat ik helemaal niet vóór moppen-tapper in de wieg ben gelegd. Maar goed, hier komt er dan een.

Ei

Janns en Mina zitt an de boteram. Mina hef te man 'n ei kokt, dat ze zik eenmoal in de acht daag könt gunnen. Janns zeg: „Mina, mij duch, dat dat ei nich al te fris meer rök...”, woaröp Mina hem bescheed gef: „Mô'j 't ees met de áándere haand roekn!” En vooruit-dan-maar, hier komt er nóg een:

Woar dênk iej an?

Janheenk en Trujkn hebt luk vriejeriej met mekaar. Ze zit óp 'n bôswal, mâr Janheenk weet mâr nich, woar e oawer proatn zal. Trujkn kan dat zwiegn nich langer hardn en vrög: „Zit iej doar mâr te zwiegn, woar dênk iej toch an?” - Janheenk: „An 't zölfde, woar iej ók an dênk”. - Trujkn: „Bah!”.

Ongeluk

Janns koomp al voo óp 'n môrgn 't café in en nog vuurdats e zienen borrel an de lippn brach hef, vrög he an 'n kastelein. „He'j al heurd watvuur verschrikkelik óngeluk 'n veedokter zik gisteroavend óp 'n haals hef haald?” - Nee, dat har de kastelein nog nich heurd. „Wat dan?” vreug he. - „Böh...” zeg Janns, „hee is d'r met miene vrouw tuskenoet!” - „Tja...”, zeg de kastelein deepzinnig, „ik heb al nooit nen hoogn dag had van den veedokter, aans har e zik ja wal wat anders oet können zeukn...”

Kameel

Dieks zit völ met 'n kop in de beuke, wat Dieka ja heelmoal nich zint. Benaamd umdat hee doarbiej leewer lui is as meu! At zee 'n moal óp dèl an 't melkn is, koomp Dieks oet de kökkn en röp: „Dieka, ik heb dôarnet lêzen dat ne kameel acht joar wêrkn kan zónder te drekn!” - Dieka röp weerum: „Ik ken nen kameel, dee kan acht daage soepn zónder te wêrkn!”

Hiernöägn

Trök d'r één bij mij an de bel en vreug, doo'k de duur los har doan: „Ik môr bij Jaansn wéan, is dat hier?” - „Nee, da's hiernöägn”, zear ik. - Doo trök de man bij Jaansn an de bel en vreug: „Ik môr hiernöägn wean, is dat hier?”

Bôrgn

Manns trómt 's oavends laat nog bij Dieks an 't ôpkamerraam, en röp: „Dieks, zij nog wakker?” - Dieks: „Nô, wat hè'j?” - Manns: „Kô'j mij môrgn hónderd daalder bôrgn?” - Dieks: „Ik sloap al!”

Earnst

Heenik en Hanna hebt luk kifteriej en dat löp an 't leste zó hoog, dat Hanna Heenik met den papsleef nen sniesterd gef, liek vuur de plet! D'r koomp voort nen vólwassen buul óp. Heenik vrög: „Hanna, was diej dat ernst of was dat 'n gräpke?” - „Nee”, zeg Hanna, „dat was gin gräpken, dat was mij ernst!” - „Gelukkig”, zeg Heenik, „mô's wettn da'k nich van zukke gräpkes gedènd zól wean!”

Doon

Wat döt Jenske, at hee zien vaar nen grootn moond gef?
Antw.: Hee döt nen dräei-um-de-oorn kriegn!

JOHAN BUURSINK

©

Verstaand

„Wat is nen miljoneer?” vreug de meester.
Jenske: „Dat is d'r één, wel zien verstaand gebroekt!”
Meister: „Mâr ik gebroek mien verstaand ók wal, en tòch bin ik gin miljoneer?”
Jenske: „Meister gebroekt zien verstaand verkeerd!”

Met ne N...

Kaplôan op de keenderleer: Wel kan mij nen naam van nen profet neumen, dee't met ne N begeent?
Jenske: „Enschede!”
Kaplôan: „Mâr dat is toch ginnen profet?”
Jenske: „Mâr 't begeent ók nich met ne N...!”

Troebel

„Dat bier is ja troebel”, moppert Dieks téggn 'n kastelein.
Kastelein: „Och-wat, dat bier is wal goed, alleen 't glas is luk smerig!”

Fraans

Tôn ik nog op de Fraanse les gung, zat Gerrädke nöägn mij. Vrög de meister óp 'n móal an Gerrädken: „Wat is het: le coeur of la coeur?” Gerrädke môt langn tied nòadèkn en zeg dan wiefelnd: „Ik heb aait dacht, dat 't li-keur was!”

Peerd of ezel

Graads: „Ik veul mij mangs zo staark as 'n peerd!”
Dieks: „Ik heb mij eenmóal zo gek veuld as nen ezel!”
Graads: „Wanneer was dat dan?”
Dieks: „Dat was veurig joar: doo heb ik oe tien geuldn leend, dee'k nooit wéerkreggn heb!”

Hoond

Graads: „Ik heb nen hoond had, zó feil, dee vleug iedern óplichter vóort noar de strct!”
Dieks: „Woarum heb iej den dan ófschaft? Hef he oe dan ók bij de strot had?”

Moond

Hanna: „Kiek ees, ik heb mij óp 'n petret lqatn zett...”
Gait: „Momentôpname?”
Hanna: „Woo meen iej dat?”
Gait: „Hes 'n moond ja too...!”

Ooldn ezel

Kantonrechter: „Hoe komt u erbij om uw buurman voor oude ezel uit te schelden?”
Manns: „Ik ken hem ja àl-zien-lèvend! Hee is ja in zien zeuventigste! Is dat dan nog nich ôold genôg?”

Verget-achtig

Benaads téggn 'n sigaarn-koopman: „Van al dat rookn zô'j zo verget-achtig wordn, noar 'n dokter zeg. Wat duch oe doarvan?”
Koopman: „Dôar kôn 'n dokter walees geliek an hebbn! Iej hebt ja aait nog vergettn, mij dee dree kistkes segaarn te betaaln, dee'k oe vuurig jôar um disse tied óp 'n pof lêawerd heb!”

Punt

Mijn vraag: „Zullen we er nu maar niet liever een punt achter zetten?” (Hoest u niet te beantwoorden, het zou mij m'n baantje kunnen kosten!)
Tweede vraag: Welke van de zeventien-moppen vond u de mooiste? De achttiende? Ja, die vond ikzelf óók de mooiste, maar die durfde ik niet in de krant te zetten...

TC 22-2-1977
bladz. 1

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.22

Nu gaan we eens weer op de ouderwetse toer. Van een briefschrijfster, die al enkele jaren vrij regelmatig van zich liet horen, ook wel privé, en dus niet geschikt voor de krant, kwam nu weer een leuke brief die ik meteen maar zal aansnijden. Ook zij wordt een dagje ouder, zodat het schrijven niet zo goed meer gaat, vooral als daar allerlei kwaaltjes en doktersbehandelingen bijkomen. Toch draait ze nog wel luk mee in onze regiobrievenbus. Dat kan ik zien aan haar mooie, regelvaste handschrift en dat constateer ik aan haar leeftijd, nog maar amper 71. Zullen we 't beide nog op zo'n twintig jaar houden, Knollebol?

Humor

Mevrouw Knollebol uit Weerselo is eindelijk dan weer eens in de pen geklommen, na die (zoals zij die noemt) „knalgoede mop” van die dominee, u weet nog wel?, die de kerkgangers per se het allergevaarlijkste lid van het menselijk lichaam wilde tonen (zodat de moeders tegen haar dochters sisten: „nich kiekkn, nich kiekkn!”) en toen... zijn tong uitstak. Ik voegde er de opmerking aan toe: „Ik begrijp niet, waarom er toen een zucht van verlichting door de gemeente ging...” En daar komt Knollebol met de opmerking, tot mij persoonlijk gericht: „Ja, zo iets zie ik u ook wel voor aan???” - Die drie vraagtekens nopen mij, over een mop uit te weiden. Mijn antwoord: Ik zou me niet licht aan zo'n buitenissigheid wagen, om niet aan geloofwaardigheid in te boeten. Ernst en humor laten zich heel goed mengen, maar tot op zekere hoogte en dan ook nog onder bepaalde omstandigheden. Met mijn opmerking, dat ik die zucht van verlichting niet begreep, heb ik de anti-climax willen uitdrukken: in plaats van de les ter harte te nemen dat de tong het allergevaarlijkste lid van het menselijk lichaam is, en niet je-weet-wel wat iedereen verwacht had, in plaats daarvan ging er een zucht van verlichting op: „ooo, het is de tong maar...!” En zo werd de mop onthouden, maar de les vergeten. - En dat was dan weer een stukje van mijn filosofie over wat men humor pleegt te noemen.

Alleen voor ouderen?

Ik heb de vraag opgeschoteld, of deze regio-rubriek alleen voor ouderen is. Knollebol vertelt me, dat ze na zoveel tijd weer eens een brief schrijft, omdat een van haar kinderen had gezegd, dat hij de laatste tijd niets meer van haar in de regiobus tegenkwam. „Dus u ziet”, laat ze erop volgen, „een stimulans van de kinderen doet ook nog wel wat” - Ik trek daaruit m'n konklusie en vat dat voor mijzelf ook weer op als een stimulans.

Waar is de hort?

Knollebol schrijft, met iemand gesproken te hebben, die niet wist wat de uitdrukking betekent: „de weg met eersbilln bezæijen”. Zij meent dat het betekent: vaak de hot op, oftewel meer dan nodig is, dezelfde weg afleggen.

Mijn commentaar: In de eerste plaats is het niet de „hot”, maar de „hort”, met een r. Ook al spreken wij die r niet zo uitdrukkelijk uit, toch vind ik het beter, haar wèl te schrijven, omdat we anders op veel onduidelikheden komen te stuiten. Mijn vriend zei vaak: nu zou ik weleens graag de hort op willen, maar ik weet niet waar die is, de hort. - Wel, de uitdrukking „de hort op gaan” wordt meestal in ongunstige zin gebruikt voor ongeremd op stap gaan. Met horten en stoten. Bij de uitdrukking: „de weg met eersbilln (= aarsbillen) bezæijen” denk ik niet direkt aan „de hort op gaan”, maar het is mogelijk, dat daarmee bedoeld wordt: min of meer rusteloos onnodig vaak dezelfde weg gaan. Ik weet het niet. Ik voel de uitdrukking meer zó aan, dat daarmee een grote drukte op de weg wordt bedoeld. Ik zou hierover graag andermans meningen horen!

Bössel, bösseln

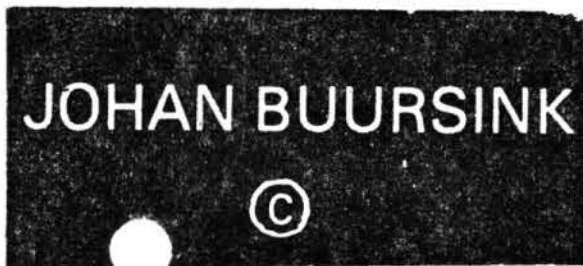
Een mooie uitdrukking van Knollebol: „Ik was met iets bezig, wat niet erg wilde vloten en ik dacht zo bij mezelf: hè, wat bösselt 't mie toch wier! Bössel is natuurlijk ook een borstel, en ook wordt er van een rakker van een knaap weleens gezegd: wat nen bössel!” -

Mijn commentaar: De mooie uitdrukking: „wat bösselt 't mie toch wier” kende ik zó niet. Wel de uit-

Verder op de volgende pagina

TC 22-2-1977
blad 2

drukking: „wat bin iej toch nen wéer-bössel” of: „wat bi’j wier an ’t wéer-bösseln”, d.i. tegen de draad in gaan, de haren de verkeerde kant op strijken, zodat je in plaats van de zaak glad te strijken „tegen het heil in” gaat. Die laatste uitdrukking herinner ik me nu ineens weer sterk van vroeger: „hee döt aii teggn ’t heil in”, met de klemtoon op in. (En daarbij vraag ik me eerst nú af: wat wordt er eigenlijk met dat „heil” bedoeld? Is dat zoiets als de genade tegenwerken?) - Terug op dat bösseln en wéer-bösseln (of wier-bösseln) = téggn doen, tegenstreven. Legt men bij die uitdrukking: „wat bösselt ’t mie toch wier” de nadruk op bösselt, of valt de klemtoon op dat wier (of weer)? Met andere woorden: wordt dat wier bedoeld als weer = tegen, of als weer = opnieuw, dus als het gebruikelijke, vaak nutteloze en functieloze gebruik van „weer” in uitdrukkingen als: „het bier is weer best”... - Als nu in de uitdrukking van Knollebol de klemtoon op dat „wier” (= weer) komt te liggen

(wat ik niet verwacht) dan vinden we daarin het komplette „weerbösseln”, dus: „wat loopt het me toch tegen!”

Over weer en weer wat meer

U moet mij niet kwalik nemen, dat ik nu weer eens van het apropos van Knollebol afdwaal, en weer eens op de wilde taaltoer ga. Want daar heb je nu weer weer, wéer zo’n verleidelijk woord. Al zegt dan Knollebol „wier”, mag ik het op het stadse „weer” houden? -

Maar eerst een woordgrapje dat me daarbij te binnen schiet: - Wat een rotweer weer! Waai maar niet van de weg weg! En pas maar op dat je niet op ’t asfalt valt! ’t Zou zonde zijn van je goeie goed! Moet je in ’t magazijn zijn? Kruipt daar niet wat onder de deur deur? Ja, ik zie twee vliegen vliegen. Er is ook ene bij bij. Als ze maar geen pijpestelen stelen. Kun jij wel

met twee fietsen fietsen? Kan het zijn dat ik rook rook? Ik denk dat je niet over het dooie punt kunt. -

En nu dat „weer”. Wat kunnen we met één zo’n woordje van maar drie letters (de dubbele ee voor één gerekend), toch veel doen. Ik geloof dat we er op z’n Twents nog beter mee uit de weg kunnen dan in ’t Nederlands, maar dat is nôw-weer-nich zó belangrijk. Toch even zien:

- Weer, weer-um = terug. „Wanneer breng iej mij dat boek weer (wee-rúm) da’j van mij leend hebt? = „Wanner breng je met dat boek terug, dat je van mij hebt geleend?”

- „Vergel ’t wéerkommn nich!” - wordt vaak gezegd bij het uitlaten van visite, waarop men gesteld is. Het wil zoveel zeggen als: „vergeet niet, ons nogeens weer te bezoeken” (= óp te zeukn).

- Môt nich wéer nich wieder!” = een oude uitroep bij het knikkeren, en wel bij het „nôaschöttern”. Als wij vroeger van school naar huis, of omgekeerd natuurlijk, knikkerden, deden wij dat al lopende, met twee of meer jongens. Elk had een knikker, of liefst een schötter (van glas) of bikkel (gebakken en liefst geglazuurd, blauwgrijs of bruingrijs), en in noodgevallen kleine veldkeitjes, die je in de stad wel hier of daar kon vinden. Daarmee schoten wij dan door de straatgoot of weg-grup met de bedoeling elkaar te raken, om beurten. Stuitte onder het verder rollen zo’n schötter (of stuitter) op een oneffenheid, zodat hij bleef liggen of afsprong, dan gold, wie het st riep: degeen die geschoten had: „Môt weerôawer”, en als hij de eerste was, die riep, dan mocht hij de worp overdoen, maar was de tegenstander het eerst met zijn: „Môt nich weer nich wieder” dan bleef de knikker liggen waar die was, of als hij terzijde gesprongen was op de plaats waar hij afstuitte. Dat het vaak met veel geschreeuw en geruzie gepaard ging, laat zich denken. Vertaald luidt de tweede uitroep: „Moet niet weer (= over, opnieuw, van dezelfde standplaats) en niet verder” (= geen toegift).

- Misschien komt er nog méer over-en-weer over dat „weer”, als u maar zegt: „Wat ’n weer!” (= zo iets als „nou-en-òf”). En dat wàs het dan weer voor deze keer. ’t Is langer uitgelopen dan ik verwacht had.

TwCrT 24-2-1977 regio brievenbus

bladz 1

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77523

We waren nog in dat zijsprongetje over weer of wier blijven steken, en u zult me niet boos aankijken als ik er nog even verder mee ga?

Nog iets meer over weer

- **wéér-kriegn**: „Haatn mag nich, steet 'r in 'n Biebel", zei een vriend van me, mår van wéér-kriegn steet 'r niks in!" En met deze filosofie luchtte hij z'n gemoed, om te vervolgen: „Al zal 't ôk zeuven, acht jôar doern, wel mij eenmôal bij 'n bôk hef dôan, den zal d'r an geleuwn, a'k de kaans krieg!" - We zouden dit „wéér-kriegn" misschien nog het best kunnen vertalen met: „betaald zetten". We zeggen ook wel: „revaansie haaln", afkomstig van het Franse revanche = weerwraak, genoegdoening en van (se) revanche (de) = zich wreken, vergelden, en van (se) revanche (sur) = zijn schade verhalen op... Nog een overblijfsel uit de Franse tijd of afkomstig uit de hogere kringen toen men daar nog het Frans als societytaal hanteerde om elkanders beschaving te demonstreren?

- **Wéer = terug**: in aansluiting op het weer-kriegn" wil ik nog vermelden het gebruik van „weer" i.d.b.v. „terug", in werkwoorden, waarin een handeling wordt uitgedrukt, misschien duidelijker gezegd: een hand-tastelijkheid. Als we als kinderen ruzie hadden, waarbij het voorlopig bleef bij schelden, door de ene partij, dan zong de andere: „Schêldn, schêldn dôt nich zeer, a'j mij houwt dan houw'k oe wéer!" d.w.z.: „Schelden doet niet zeer, als je me slaat, sla ik terug!"

Ontzettend ontzettend

Vån het ene zijpaadje kom je op het andere, maar dat is juist het leuke van wat een amateur zich kan permitteren omdat hij niet aan enige censuur gebonden is. En omdat hij geen wetenschappelijke status heeft, kan hij die ook niet verliezen. Het is beter, goed te kunnen slapen van armoede dan wakker te moeten liggen van rijkdom. Maar ter zake. Over allerlei stopwoorden heb ik al aardig wat notities gemaakt (maar ik wil er nog wel graag wat bij hebben, op z'n Twents) en over gebrek aan uitdrukkingsvermo-

gen verbaas ik me elke dag steeds meer. Het misbruik van het eenvoudige woordje „dus", waarmee een konklusie wordt ingeleid of begeleid, is wat aan het afnemen. In ruime kring zijn de laatste jaren zulke misbruikers, spottenderwijze als „dus-sers" aangeduid, aan de kaak gesteld. Maar nauwelijks is het ene modestopwoord als stompzinnige uiting van gebrek aan uitdrukkingsvermogen de kop ingedrukt, of er duikt weer een ander op. Een woord, dat je praktisch in elke radio- of t.v.-uitzending tegenwoordig tegenkomt is het al even stompzinnig toegepaste „ontzettend", dat er dan als „ontzettent" uitkomt. Er is haast niets meer te bedenken, dat je niet als „ontzettent" kunt afschilderen, van een „ontzettent" lief meisje af tot een „ontzettent" barmhartige vader-in-de-hemel toe. Ik heb er nog vrede mee, dat in de loop van de tijd woorden in betekenis veranderen, maar ik word er misselijk van dat men een modestopwoord te pas en te onpas gebruikt. Zo hoorde ik zondagavond voor de televisie bij het vergeefs zoeken naar een mij welgevallig programma, een of andere interessante linge de uitdrukking „een ontzettent-intens gevoel" gebruiken. Ik had tot nu toe altijd gedacht dat intenser dan intens niet mogelijk was, dus gewoon „intens".

Gaat u eens op een „ontzettent-jacht" en dan zult u er vast nog meer ontdekken dan ik in m'n argeloosheid zo hier en daar tegenkom. Maar u wordt er wel „ontzettent" „beroerd" van! A propos: wie weet een goed Twents woord voor „ontzettend"?

Stijlbloempje

Wat Nederlandse taal en stijl betreft: Nu ik buiten mijn oevers ben getreden hoop ik niet, dat ik tijdens de redactievergadering van TC/OD met kracht zal worden ingedijkt. (Naar Van Agt over Vondeling).

- **Aanvullend antwoord aan dhr. J.C.A.R. te Enschede** (zie r.b.b. 77.19 van 15 febr.) op diens vraag (naar aanleiding van de vele Amerikaanse studenten, die zakken op het onderdeel, dat met taal, spellingsleer, punctuatie en woordgebruik te maken heeft) of wij in Nederland ook-al-niet aardig die kant opgaan: sôjwaseggn! kôjwaseen!

Over gaarvnscheetn, heujhaakn en nòg wat

Nu ga ik toch eerst de interessante brief van **Knollebol** afwerken. Ze vervolgt: „Dan is 't slop nogal eens aan de orde geweest in de regiobus. Nou, dat weet iedereen onderhand wel. Maar ik heb niet gelezen over **gaarvnscheetn ôp 'n balkn**. De een moest de ander de garven **aanschieten** maar 't gevaarlijkste vond ik 't voor degene,

die vóór aan 't slop stond".

- **Eerst hierop mijn commentaar**: Over 't slop zal misschien toch nog wel meer volgen. Ik weet zo uit m'n hoofd niet, wat er nog allemaal ligt. Ook heb ik nog nooit een bevredigend antwoord gekregen op mijn vraag: waar komt de naam **liekspee(r)** vandaan? Dat briefschrijfster niets gelezen heeft over 't gaarvnscheetn kan ik niet helpen. Ik wil alleen verwijzen naar regiobus 76.119 van 7 dec. 1976, waarin mevr. **A.B.H.-W. te Hengevelde** erover schrijft: „Als dan het hooi of de rogge werd binnengehaald, dan werd er precies midden onder het slop gereden, van alle kanten het midden, en als je dan dat hooi of die rogge naar binnen moest werken dan viel het hooizaad en de rogge-angels bij hals en schouder in en je zag eruit net een zwarte piet of schoorsteenveger,

JOHAN BUURSINK

©

hoe of je het noemen wilt..."

- Maar **Knollebol** vindt, dat een ander haar het gras wel eens voor de voeten wegmaaide, als ze zelf eens weer wat wilde schrijven. Ze vindt dat niet erg, maar ze komt ook vaak dingen tegen, waarover ze zelf vroeger ook al eens geschreven had.

- **Mijn reactie**: Ook al maaien er meerdere lezers in hetzelfde gras, en ook al komen er weleens doublures voor, dat doet aan de waarde van een inzending op zichzelf niets af. Dat er onderwerpen behandeld worden, waarover vroeger ook al eens werd geschreven, vind ik ook helemaal niet erg. In de eerste plaats omdat veel lezers vergeetachtig zijn en in de tweede plaats omdat er ook wel nieuwe lezers in onze kring komen.

Lattroper papsleew

„Wist u", vraagt **Knollebol**, „dat ze in Lattrop de bijnaam papsleew hadden? Ik hoorde 't laatst pas. Dat zijn o.m. pollepel. Vaak ben ik de bijnamen van vele plaatsen tegengekomen, maar die heb ik vroeger ook al vele opgestuurd".

Mijn reactie: Wat nen papsleef is, weet ik al vanaf mijn geboorte. Dat het een pollepel is, geloof ik niet. Dát is een houten keukenlepel. Met een pollepel kun je wel de pap roeren, maar je krijgt er weinig mee op je bord. Maar misschien zijn er ook wel houten **polsleven**? - En wat de bijnamen betreft: ik heb er ook vele gepubliceerd, maar ken ze niet alle meer uit m'n blote hoofd. Komt wel weer voor de dag zodra de regiobus in boekvorm uitkomt.

De heujschöp

Knollebol weet nog iets te vertellen over de **heujschöp** (hooischoor), „en als vanzelf komt dan de naam **misschuur** hier aan de orde" schrijft zij. „Wij hadden bij ons zo'n heel grote, een houten, maar wel met pannen erop. En **hierin** hadden we twee misschuren, een dichte en een open. 't Dichte stond tussen het **tamme** (gemeste) hooi en de ander tussen 't **wilde** en de zgn. **holtloos** (houtloods). In die misschuurn kon met gemak een groot voer hooi. En 't tamme hooi (gemest) werd dan 't eerst vanaf de grond tot hoog aan de pannen gepakt en 't wilde precies zo daarna. Vaak ging men, als men een bui aan zag komen, 's avonds laat nog een voer halen en dat werd dan 's nachts in 't **misschuur** gezet tot aan de volgende morgen, om 't dan af te halen. In beide misschuurn zat vooraan een opening zonder deur om het daar dan met nen **heujhaakn** uit te trekken. Dat was een gewone gladde houten steel met een haak eraan. In de holt-schuur (met hout er in) hadden wij ook de **stôtkôar** stôan en een **keurkn** in de geest van een veel mooier **dog-car** zonder veren. De winterdag werden in de misschuurn de beste wagens gezet. De zeilwagen of later de koets stond in een aparte schuur".

Mijn commentaar: Nu kan de Prediker wel gezegd hebben: „Laat uwe woorden weinige zijn", maar ik had over het bovenstaande toch wel graag wat nadere ophelderingen. Wat betekent **misschuur**? En twee misschuren plus nog een houtloods in één heel grote heujschöp? Hoe moet ik me een open en een dichte misschuur voorstellen? Wat is het verschil tussen voor-schöp en een schuur? - Wie mag ik daarover nog méér het woord geven?

TC 26-2-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

Kijk, dat is nou weer iets, „woar'k de schurft an zeen heb”, dat de Twentse aard zich zo vaak demonstreert in het „too-mär” afwachten. Toe-maar... eerst de kat uit de boom kijken... eerst afwachten wat een ander ervan zal zeggen of schrijven. Ik durf haast niet eens meer te wijzen op het gevaar van het op een ander te laten aankomen, omdat ik bang ben, dat ik de Albergers tegen me in 't harnas jaag en dat zou ik voor geen geld willen. Maar de Albergers hebben - zo werd mij verzekerd, en Hennik Klaassen moet het maar tegenspreken als het niet zo is - nu eenmaal de bijnaam van Alberger bukke (bokken). Nou-ja, ik ben óók weleens bokkig, maar de Albergers staan ervoor te boek. Welnu, over hen gaat het gezegde, dat toegepast wordt op een weifelaar: „'t Geet hem as de Albarger bukke: dee leutn 't óp mekaar ankommn en de sikkn bleevn guste...!”

Hee zal 't er wal um dóón...

Zo ligt er nu weer een brief voor me van **dhr. L.H.J. te H.:** „Nôa mienen lestn breef he'k a wier 'n heel stel aantekeningn maakt um te schrieuwn. Of en too a'k de Regiobusse leese jökt mie de haande a'k 't hier of dôar nich met ééns zun. A'k dan mär effn wochte, dênk ik ók vake: hee zal 't er ók wal um dóón en dus **mut** hee 't er ok nog mär effn um doen. Vake komt 't ók wa oet, en dan kômp 'n aap wa oet de mouwe. Zo as met 'n döske-konink en döske-geubel. Of tön ik in alle fatsoen ritsig as slaank, snakker opvoerdn en ie dachtn an heel wat aans, wat wiej **ral** neumt, as ne moere woar 'n drôad nich meer van pakt. Rats ken ik in dit verbaand nich zo. Ik weet 't: schrieuwn um 't schrieuwn en dan lôat ze mär komm, ie leert d'r aait wat van, aans zô'k zegg: wat he'j an dee flantuutn. Mangs he'j 't dan ók wa 'n luk in 'n pôdn (knu) zittn, mär allà, wat zôl 't?”

Mijn kommentaar: Ook deze brief, waarvan ik de inleiding aanhaalde (aangepast wat spelling betreft aan mijn eigen opvattingen, waar ik hier niet verder op inga) heeft me veel plezier gedaan, en u moogt mij „nen voeln wil” (binnenpretje) niet kwalik nemen. Maar... als men mij zó achter de kaart kijkt, dan is voor mij de aardigheid er gauw af. Inderdaad „doo'k 't er walees mangs um, miej van 'n dômmn te hōaldn” maar lang niet altijd. Men denkt schijnbaar weleens, dat ik alles moet weten en dan krijg ik verbaasd te horen: „dat iej dàt nich wett”. Weet u hoe dat komt? Wel, mien moo zei vrōgger aait: „mags wàl allns ettn, mär nog nich allns wettn!” en dôar ha'k miej an te hōaldn, an wat de moor zea. Maar als ze nu allemaal afwachten tot ikzelf of een ander de zaak oet 'n knup haal, dan blijf de regiobusse guste en dan

Sommige lezers worden ongeduldig, als ik naar hun maak teveel aan het uitrafelen ga. Zo hoor ik ze mompelen: over dat haarn en pikstrik en 't slop enzowieder he'w 't nōw wal zeen. Wieders ~~leuw wiej 't wall!~~ Maar (en nu wil ik ~~zij met op de kaart laten kijken~~) ~~dai~~: er is nog lang niet alles over gezegd en nog niet alle inzenders zijn aan het woord geweest, maar over een poosje kom ik

kan ik in de wilde ruimte gaan schrijven. Maar goed dat er zoveel lezers en lezeressen zijn, die het tòch niet kunnen laten te reageren. Dat doet mij ónmundig vól plezeer en dat doet deze rubriek aan haar doel beantwoorden: uit de „volksmond” horen en boekstaven wat de moeite van het onthouden waard is. Voor nu en later, als wij er niet meer zijn.

Uitrafelen

er tòch ongemerkt wel weer op terug! Met een ander sausje. Ik had vroeger een hond, erg lief en bijzonder intelligent. Dan wou het weleens gebeuren dat hij 't pröske, dat ik hem (nee: haar) had klaargemaakt, niet lustte en dan liet hij z'n voerbakje onaange-roerd. Dan ging ik er even met het melkkannetje boven (hij was dol op melk) zonder er een druppel uit te gieten en dan... vrat hee as nen dös-ker.

Nu zou ik de korte inleiding uit de brief van **dhr. L.H.J.** wel kunnen uitrafelen, maar ik wil mij tot enkele dingen beperken. Om te beginnen: „'n heel **stel** aantekeningn”: wat kan dat woord **stel** een stel toepassingen vinden: „wàt 'n stel” = „wat een vreemd paar”, maar dat is met „stel” in 't Nederlands precies zo. - Dan „jökt mie de haande”... wel, ik zou zeggen: „as ôw de rugge mär nich jökt”. En erger is: a'j oe mōtt krabbn wōar 't oe nich geern jökt! - „Dat döt hee d'r um” is ook weer zo'n prachtige uitdrukking, maar ik kan niet bij elke uitdrukking nakijken of ze dat in 't Nederlands niet óók zo zeggen. (En zo ja, wat dan nog?)

JOHAN BUURSINK

En zo zou ik verder kunnen rafelen, maar ik wil alleen nog die uitdrukking onder handen nemen: „dan he'j 't luk in 'n pôdn zittn”. Ik ken die uitdrukking niet uit het Enscheder spraakgebruik. (U weet langzamerhand wel, dat ik het Enscheder plat niet als „schoolvoorbeeld” stel, maar ik zeg dat alleen omdat ik vanuit mijn eigen taalbezit moet schrijven, en laat dat nou toevallig het Enschedees zijn!). Maar juist dat „uitrafelen” verdiept onze kennis en stelt ons vaak voor verrassingen, waar we eigenlijk nooit zó over nagedacht hadden. - Hé... ik kon die stelling, die ik hier verdedig, tòch weleens trachten te bewijzen. Niet met wetenschappelijke

argumenten maar als gewone jongens-onder-elkaar. Welnu, dat „pōddn”, dat vind ik een boeiend woord. En dat „uitrafelen” heb ik waarschijnlijk nog te danken aan mijn vroegere leraar Frans, die mij daartoe aanmoedigde, omdat Frans nu eenmaal een lievelingstaal van me is. Zijn methodiek (zoals die destijds niet opkwam in het hoofd van mijn leraar Nederlands) heb ik me goed ingeprent. Weinu.

Padde, pōdde, pōddn, pōrk

Wat heb ik me daar op de hals gehaald? Laat de Prediker nou maar praten wat hij wil, maar met weinig woorden kan ik hier niet uit, ook voor de goede verstaanders niet. Briefschrijver **L.H.J.** vertelt ons verder in zijn brief (waarop ik nog terugkom): „Ik was tön nog mär zōnnen pōrk (kortgebeente), mär nen **vir**k of **spraddn** (kriebel) was ik wà...”

Maar mijn goeie, beste, brave briefschrijver... kènt gij waarlijk uw eigen moedersprōake zoals het een goeie Tukker betaamt? „Meejk ik e littel” zou Toon Hermans zeggen. Maak het een beetje... Want: 't kortgebeente, dat zijn de klötterbukkjes, de kleuterkinderen, kleuterbroekjes. Maar een „pōrk” (dikzak) kan nōoit een **vir**k (?) of een „spraddn” zijn. Wat „vir” en „kriebel” betreft: dôar wil'k ôf wēan, de juiste woordbetekenis is me nog niet duidelijk, maar dat „spraddn” ken ik deste beter. (Wéer wat uit te rafelen. 'n Ander mōal!). Hier is **dhr. L.H.J.** volkomen fout! Nu ga ik eerst het woordenboek erbij halen: **G.H. Wanink**, Twents-Achterhoeks Woordenboek. (Als je 't zwart-op-wit achter de hand hebt, sta je altijd veiliger!). Ziehier:

- **pōdde: 1. mestvaalt.** Verwant met Ned. put. Bij Enschede is een mestpadde een gierkuil. In Bentheim betekent padde of pōdde een opgemaakte mesthoop bij 't huis. -

- **pōdde: 2. In 'n pōddn raken:** vervuilen.

- **pōdde: 3. In d'n pōddn zitten:** in een toestand van vervuiling zijn.

- **Mijn aantekeningen hierbij:** 1. Dat pōdde verwant zou zijn met put vind ik een bijzonderheid, die ook weer verder uitrafelen verdient. Sommige Ned. woorden met een u (van put) worden in het oude Twents met een **o** uitgesproken. Bijv.: Ruslaand = Twents: Rōslaand; de Rutbeek = de Rōtbek; kussen = kōssn (vgl.: kōzen); en zo wordt het bekende drieletterige schuttingwoord vanouds ook met een **o** uitgesproken!

Het wordt mij vaak „afgestreden”, maar ik houd voet bij stuk. Zo vertelde een Twentse vrouw van een paar andere vrouwen, die aan het **waterpōtt**n waren, en toen ik later dat woord met zegsvrouw en al eens aanhaalde, werd ik zonder meer voor leugenaar uitgemaakt. Ik kan weleens wat misverstaan, maar als iets mij frappeert, vergeet ik het m'n levensdagen niet weer. Desnoods laat ik het herhalen, als ik de kans krijg.

Maar ik vind het niet leuk, dat **dhr. L.H.J.** mij aanwrijft, dat ik het weleens in 'n pōddn heb zittn. Zie **Wanink**

TC 1-8-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.25

Bij de post van de afgelopen week waren drie verrassingen, waarover ik toch m'n mond niet houden kan en daarom flap ik het er meteen maar uit.

Elite-Sex

De gestencilde brief, die ik uit Neede ontving, zal wel niets met de Regio-Brievenbus te maken hebben vanwege de afzenders, maar ik kan de aankondiging ervan wel gebruiken voor deze rubriek. De adressering liet niets te wensen over, vandaar dat ik vermoed, dat de afzenders de kennis van mijn bestaan uit de Gouden Gids geput hebben. Afijn, het komt hierop neer, dat er lieden in de Achterhoek „reeds geruime tijd bezig zijn met het samenstellen van een maandblad met als toekomstige titel Elite-sex” en dat zij „voor de afdelingen tekst en informatie nog een geschikt persoon zoeken.. enz”.

- Mijn vrouw en ik, wij hebben wel even pret gehad om deze merkwaardige uitnodiging, die barst van de taal-, stijl- en spellingsfouten. Toch was hij type- en stenciltechnisch onberispelijk uitgevoerd!

De afzenders komen echter bij mij voor „elite” te vroeg en voor „sex” te laat, maar ik heb me wel afgevraagd, hoe ik me zoiets moet voorstellen, zo'n combinatie. Kun je het dan óók nog op een „elitaire” manier doen? Maar hoe dan ook, ik zal mie wal wáárn, want as ôole beeste bisst dan rapt ær de klauwn.. En verder: zand erover!

Keurbare wonden...

De tweede verrassing (maar dan ook weer voornamelijk persoonlijk) was een informatieve brief van onze goede vriend **dhr. W. E. ten A. te Hengelo**, die mij weer enkele notities bij mijn stamboom toestuurt. Hartelijk dank! Ik lees daarin o.a. dat in 1554 Herman Wolterdinck (oude spelling voor Wooldrik, als ik het wel heb) voor drie goudgulden gescheiden is van een keurbare wonde gedaan aan Willem Buerskens, dat in 1558 Wolter up de Rijt (Ter Riet) acht goudgulden moest betalen voor een keurbare wonde gedaan aan Willem Buerskens en zijn zuster, en in 1858 Johan ten Nienhuys twee goudgulden betaald heeft voor een keurbare wonde gedaan aan Willem Buersken.

Keurbare wonden blijken wonden te zijn, die beboet kunnen worden, m.a.w. bloedige en strafbare handelingen. Dat je meer dan vierhonderd jaar later nog zó in de krant moet komen.. en dat een van mijn vermoedelijke voorvaders zó op z'n ribben heeft gehad..maar..hee zal 't 'r wal nôa máákt hebbn..

Alles goed en wel, het lijkt me niet verkeerd, hier nog even te attenderen op de uitgave van de Historische Kring Haaksbergen: „Historie van Haaksbergen”, waarvan het tweede deel op 21 maart a.s. zal worden aangeboden aan b & w. van Haaksbergen. Zo u kunt weten, ben ik maar toevallig Enschedeër maar met Haaksbergener historische achtergrond, van vaderszijde. En mij is al eens verzekerd (door wijlen Jonkheer F. W. W. H. van Coeverden) waar dhr. W. E. ten A. nu naar begint te gissen, dat ik inderdaad Jonkheren in de 12e of 13e eeuw op mijn stamboom zou kunnen plaatsen! Voortaan wat dieper de pet voor me afnemen alstublieft!

Gissen = vergissen = missen

Toen ik daar begon te denken: gissen is missen, schoot me een bekend gezegde te binnen: een echtpaar met twee kinderen vertelde me eens: 'n eerstn was nen missen (misgeboorte), 'n tweedn was nen wissen (gewild) en 'n daardn was 'n vergissen (ongewild). Ik vertel dit alleen maar, om zo'n zegswijze te boekstaven. Maar nu kom ik op bissn.

Bissn

In rbb 77.15 (5febr) schreef ik: „Bij koeien kennen we het woord bissn, dat is „wild rondlopen”, en in dat verband schiet me het gezegde te binnen, toegepast op oudere mensen, die zich nog te jeugdig willen gedragen, bijvoorbeeld op een feestje: as ôole beeste bisst dan rapt ær de klauwn. En misschien is het van daar tot de Ommer bissinge nog nich zónnen grootn sproonk?”

Ik heb hierover aleens eerder geschreven. Maar nu merk ik weer, dat ik me argeloos op glad ijs begeven heb, en ik had me nog zó voorgenomen, me niet te wagen aan naamsver-

klaringen, op welk gebied dhr Hekke specialist is. Ik heb echter in die „Bissinge” van de Ommerenaren (dom genoemd) geen historische naam gezocht. Bovendien heb ik in de vergelijking met het bissn van koeien echt niet iets denigrerends willen zeggen over die Ommer Bissinge. Ik raadpleeg even het Woordenboekje van het Overijselsch van J. H. Halbertsma van 1836, waar ik lees dat het bissn van koeien, toegepast op mensen, betekent: „Omdrentelen, druk wezen en niet uitvoeren”. - Welnu, wat doet men op een kermis anders dan druk drentelen zonder iets uit te voeren? Halbertsma laat er dan ook op volgen: „Bizzinge - kermisgewoel. De Ommer bizzinge: de kermis te Ommen”.

Nu wordt ik er door de lezers wel eens (en niet ten onrechte) van verdacht, dat ik door me van den domme te houden, reacties uitlok, wat me

JOHAN BUURSINK

©

vaak wonderwel gelukt, maar in dit geval heb ik geen enkele reactie uitgelokt en nog minder verwacht. En nu kom ik aan de derde verrassing van afgelopen week: een goed gedocumenteerde brief van **dhr. M. M. te Ommen**.

De Ommer Bissingh

Ik wil **dhr. M. M. te Ommen**, die regelmatig lezer is van de regio-brievenbus, erop wijzen, dat ik geen lange tenen heb en dat hij mij met zijn brief met bijlagen een groot plezier heeft gedaan. Hierboven schreef ik al, dat ik de Ommer Bissinge niet heb willen denigreren met die vergelijking en ik heb zelfs aan „het beest uithangen” helemaal niet gedacht.

Dhr. M. M. schreef in het „Nieuws uit Ommen” van 18 febr. (Uitg. Tijl, Zwolle) een m.i. stevig gedocumenteerd artikel in respons op mijn terloopse vraag. En daarin verwijst hij weer naar zijn documentatie in „De Darde Klokke”, een „Driemoandeleks tidschrift veur Ommen, uitgave van de Gemienschop van Oll Ommer”. Belangstellenden kunnen het blad bestellen: Gasthuisstraat 22, Ommen.

- In het kort komt de naamsverklaring hierop neer, aldus dhr M. M.: „Bissingh betekent Bisschopsgeeding. Dat is mijn persoonlijke mening, niet meer, ook niet minder.” En verder registreert hij, dat Ommen, eerder Ummen geheten (vergelijk in dit verband mijn aantekeningen in r.b.b. 77.24 bij u = in dialect ô) „ontleent zijn naam aan de Graafschap Umbalahé waarvan het het oorspronkelijke middelpunt was. Umbalahé betekent: om de heilige grond. Die heilige grond is de immunitet om de oude Ommer kerk, waarvan de naam van ons Vrijthof een overblijfsel is”.

- En verder: „Daar ligt de oorsprong van de Bissingh, die een markt is, ontstaan rondom het bisschoppelijk rechtsgeding (de dinsdag wijst er ook heen) op de immunitet rondom de Ommer kerk”.

- Hierbij valt op te merken, dat de Ommer Bissing op de tweede dinsdag van juli wordt gehouden, zoals dhr. M. M. in „De Darde Klokke” 1977 nr. 22 schrijft: „Die naam en de dinsdag waarop die markt steeds werd en wordt gehouden, moet -alweer volgens mij persoonlijk - worden verklaard uit het Bisschoppelijke geding - door of namens de Bisschop van Utrecht - minstens sinds 13 december 1042, op de oude Immunitet, onder het Vrijkruis, bij de oude Kerk van Sante Brigiden (Stads Willekeur) in het eigenlijke hart van Ommen gehouden”.

- Over de huidige stand van zaken vermeld ik nog van **dhr. M. M.**: „De Ommer Bissingh is in 1976, voor het eerst na vele jaren, weer meer-dagenlang gevierd. De Bissingh werd ook weer met eigen klokgelui geopend. Niet meer met wat hamerslagen tegen een carillon maar met het luiden van de historische stadsklok, ook Bissinghbel genoemd, die sinds twintig jaar op de stadhuizolder lag”.

- Toch maar goed, dat ik argeloos mijn boekje te buiten gegaan ben. Ik meen hier en daar nog enkele aanknopingspunten voor andere onderwerpen gevonden te hebben in het ontvangen materiaal van dhr. M.M., waarop ik nog nader terug hoop te komen. Ik had trouwens moeten kunnen weten dat er méér achter de Ommer Bissing(h) en unieke naam.

- Jammer, dat ik niet eens een bezoek aan de Ommer Bissing kan brengen, want uitgerekend juli is mijn vakantie-maand in 't Sauerland.

77.26

Eerst weer een paar reacties op de laatste regio-brievenbussen, om ze niet op de lange baan te schuiven.

Weerselose knollen en de Vasser hort

Dhr. J.G.F. Oude W. te Oldenzaal schrijft, dat hij met belangstelling heeft gelezen, wat de Weerselose Knollebol schreef over **de hort**, en hij voegt eraan toe, dat men toch spreekt van de **Weerselose knollen?** - Het is heel goed mogelijk, en als het niet zo is dan hoor ik het wel van deze of gene? Ik ken het lijstje van scheldnamen van onze steden en dorpen (dat ik al eerder publiceerde) niet uit m'n hoofd. Ik meen, dat dat lijstje nog lang niet volledig is en houd me voor aanvullingen warm aanbevolen. Hoe heten die uit Haaksbergen bijvoorbeeld, en uit Buurse vooral?

Maar nu: **de hort**. **Dhr. Oude W.**, die zijn jonge jaren bij Tante Sien en familie in Vasse doorbracht, weet méér over Vasse te vertellen: „Ja, de Hort op is iets, dat er bij ons (in Vasse) ook wel eens gezegd werd, bij sommige voorvallen. Zoals bijvoorbeeld, als de man thuiskwam en trof zijn vrouw er niet aanwezig, dan kon hij zeggen: is ze weer de hort op? En dan kon het wel gebeuren ook, dat hij haar achterna ging, want in de regel wist hij dan wel, bij welke noaber ze zat koffie te drinken. Ook omgekeerd kon het wel voorkomen, dat de vrouw in huis kwam en de man was er niet (weer), terwijl ze toch verwacht had, dat hij er wél was, omdat bijvoorbeeld de paarden op stal stonden. Ze kon dan wel vragen: waar is vader? maar omdat zij er dan niet zeker van was, waar die wel kon zijn, ging ze hem maar niet na, de hort op!”

Deze brieftschrijver laat er op volgen, dat het dat is, wat hij ervan weet, maar als er meer lezers zijn, die er méér van weten of die het anders weten, dan zal hij graag hun zienswijze in de regiobus lezen.

Mijn kommentaar: Waar de hort nu precies is, zal niemand mij kunnen vertellen. Wel, dat hoeft ook niet. Ik weet m'n eigen hort héus wel te vinden, als het moet. Maar wat ik wél graag wil weten is: **waarom** zegt men: **de hort op** en niet bijvoorbeeld: de haar op, of: de tuffel op?

En verder: hebt u ook „de fijne nuance” ontdekt in het verhaal van **dhr. Oude W.**? Let u eens op: de man gaat de vrouw wél achterna en dat heeft ze maar te nemen. Maar de vrouw gaat de man niet achterna, want dat zou de man kunnen grieven! Ook nu de vrouw wat méér in de melk te brokkelen heeft dan vroeger, weet ze heel goed waar ze staan moet! In veel gevallen heeft thuis de man nich vól méér in te brengen as leuge breekjes, maar als hij de hort op is zal de vrouw zijn zelfrespekt bij de anderen niet willen schaden en hem dus niet óp de slip stóan!

De hort in Almelo

Onze goede korrespondentievriend **Albert N. te Almelo** vraagt mij: „Uw vrouw is een echte Almelse, welbekend met de Graven Allee oftewel 'n Diek” - en daarop beginnen mijn herinneringen aan het oude Almelo uit

m'n eerste verkeringsjaren omstreeks 1928 weer gestalte te krijgen. Wat was toen de Oosteresch langs de heege van de Groaf een intiem - gezellige buurt, en de Korte Oosteresch langs het Kanaal niet minder. En wat ben ik dáár veel van Almelo gaan houden, zoals het toen nog was en zoals het in de herinneringen van mijn vrouw en mij nog vaak gesprekstof vormt. Bijvoorbeeld toen ze door het ijs zakte van het Kolkje of als ze weer eens gespijbeld had van breiles bij de Zusters of als ze ruzie had met de grote jongens, waarvan ze ereens één afweerde met haar klomp, die ze zó van haar voet schopte, die jongen liek veur de plet. Dat was wel ver vóór mijn tijd met haar, maar haar vertelsels daarover zijn zó levendig, dat ik er zelf bij geweest denk te zijn vaak. Mijn kinderen hebben vaak gezegd: als moeder écht boos wordt spreekt ze alleen nog maar Almeloos! Weet u nú, waarom ik óók een beetje Almeloos ken? Ach, overal heb ik zo'n beetje de hort gevonden, hier in de regio, dáár in het westen, waar geen essen zijn en geen roggevelden en geen eikenwouden en geen Almeloos Paradies ...

JOHAN BUURSINK

Vroeger kwam de jeugd daar, in 'n Diek, 's zomers samen zonder een bepaald doel, maar dan was 'n Diek met äersbilln bezäejd, aldus **dhr. A.N.**, en dan zeiden onze ouders: ze bint 'n Diek in, of ook wel: ze bint de hort óp! - En hij is het helemaal niet met mij eens, zoals ik schreef, dat die uitdrukking meestal een ongunstige betekenis had. - Och, ik wil dáár geen strijdvrage van maken en wil dat **meestal** met plezier veranderen in **welens** vooral nu ik er door **dhr. A.N.** indirekt aan herinnerd werd, dat de Almelse hort ook eens tot mijn **niet ongunstige** intimiteiten heeft behoord. Dank je wel, Albert!

De weg met äersbilln bezäejn

Terug naar de brief van **dhr. J.G.F. Oude W. te Oldenzaal**: hij heeft de uitdrukking: „de weg met äersbilln bezäen” ook welens gehoord en ook welens zelf gebezigd. Hij schrijft erover: „Als bijvoorbeeld de man op het land was en er werd koffie gebracht, 's middags om ongeveer half vijf” (vespern noemde men dat toch, niet-waar?) - „dan is het welens gebeurd, dat de boterham er niet in zat of dat het brood voor het paard vergeten was, dan kon men zeggen: noe möj nog wierúm, dan köj de weg met äersbilln bezäejn!”

Mijn kommentaar: Ik meen, dat ook deze uiteenzetting een juiste weergave is van de betekenis, die men aan de uitdrukking kan geven. Het opvallen-

de hierbij is, dat de uitdrukking „bezaaien” weer een typische plastische weergave is van het denken in landbouwtermen, geprojecteerd op het menselijke lichaam. Boerenwerk is immers lichaamswerk. Het lijkt mij zelfs de mooiste verklaring aan de hand van een voorbeeld voor het anders wat ondoorzichtige gezegde. Wie zegt er nog, dat ons dialect niet beeldend is? Het getuigt van een onschatbaar uitdrukkingsvermogen van de eenvoudige boerenmensen, die met hun beperkte taalmiddelen tòch op tijd en plaats de juiste en zuivere toon weten te vinden! Dáár oog voor te hebben en dáár je gevoelens op af weten te stemmen, dat is deel hebben aan die rijkdom van de gedachtenwereld van de „gewone” man.

Een genoeg

Het was ditmaal een korte brief van **dhr. J.G.F. Oude W.**, maar ik hoop, er nog vele van hem te mogen ontvangen voor de regio-briefbus. Ik wil de lezer dan ook het slot van zijn brief niet onthouden: „Het was maar een korte aanvulling op hetgeen **Knollebolleke** u wat uitvoeriger heeft meegedeeld. En dat was het dan. Met de beste en hartelijke groeten aan u en aan **Knollebolleke** en aan allen, die mij steeds weer vragen: schrief ie nog ees 'n moal wier wat an de Tw. Kraant? - Ja, dat is dan wel leuk om te horen, en zodoende bereiken wij een tweeledig doel: eerst iets van vroeger aan de vergetelheid ontrukken en dan bezorg je er je medemens ook een genoeg mee. Wie volgt er met weer iets uit de oude doos?”

Bössels môt schoene bösseln

„Tô'w nog van die bössels warn”, schrijft **dhr. A.N. te Almelo** (wiens spelling ik aan de mijne luk heb aangepast), „mössn wie um de beurte de Zundagse schoene bösseln. Dôar ha'w allemoal nen hekel an, stuk veur stuk prebeerdn wie, d'r ônder oet te kroepn. Moeder greep ons dan bij de schöbbn (schouders) en zee: „bliksemns bössel, gôaj wier teegn 'n drôad in? He'j nich wat aans te doon as mie te plôagn Zo-zachies-an hang ie mie de strotte oet!” - En dan wusse wie wa, dat 't heur méénens was, en wie an 't bösseln met de schoene en dan mâr vrôagn, um 't weer good te maakn: „Moo ... is 't zò good?” - Dan lachen 't mênse en zear: „Jôa! Ze glemt as twiie Hunnenkleutjes in 'n móaneschiien!”

Wier en weer

Dhr. A.N. maakt wel terdege onderscheid tussen **wier** en **weer**, maar dat **wier** is toch geen algemeen gebruikt **stadsplat** meer? Bijvoorbeeld: **Wierkommn** (terugkomen), **wierdoon** (teruggeven), **wierumme gôan** (teruggaan). Maar wel: **weerhaan**. En as 'n weerhaanen óp 'n biestern is ... Nou-ja, ik weet niet, of dat gezegde ook in figuurlike zin gebruikt wordt. Wie? **En deze** kan er nog net bij (variatie op die van **A.N.**): Een vondeling baarde vannagt zorgen ...

77.27

Eerst even een kleine korrektie in rbb 77.25. Ik maakte een tikfout in de kopij onder „Keurbare wonden”. De drie jaartallen moeten zijn: 1554 - 1558 en niet 1554 - 1558 en 1858, zoals de aandachtige lezer wel begrepen zal hebben. - Nu wil ik eerst weer de ruimte geven aan de herinneringen van **dhr J.H.H.W. te Hengevelde**, die de moeite van het lezen waard zijn. Ik kreeg een volbeschreven brief van zo'n acht kantjes van hem, en daar moeten dan maar weer andere lezers hun herinneringen op scherpen.

Kieftn zeukn en kieftn telen

Voor wie niet zo bijzonder bekneist is in het dialekt, wil ik de titel van het verhaal van **dhr J.H.H.W. te Hengevelde** eerst in het Nederlands geven: **Het zoeken en telen van kieviten**. En zó begint het:

- „Het was op 't eind van de maand maart negentienhonderdveertien, dat ik voor het eerst een kieftennest vond. Op een mooie lentezondagmorgen was ik de natuur in gegaan en kwam ik terecht in een heideveld, waarin veldplasjes waren gelegen. 'k Was uitgegaan om wilde eenden te zoeken, die toen in deze omgeving nogal veelvuldig voorkwamen, evenals krieleenden (dwergeenden). Toen ik daar zo langzaam drentelde door de heide en langs de waterplasjes zag ik vol verbazing vier kievitseieren liggen, met de punten tot elkaar op een sekpol, een paar meter in een veenplas. Met alle moeite probeerde ik, zonder natte voeten te krijgen, te zien of de eieren ook verbreed waren, en toen ik een paar eieren onder water hield, had ik de zekerheid dat ze inderdaad „verbròd” (= aangebroed) waren. Ze werden met de punten tot elkaar weer in het nest gelegd. De kieftenhen vloog eerst, wat angstig roepend, over mij heen, maar verplaatste zich al gauw wat verder-op. De haan duikelde steeds met een luid geroep in de lucht...”

Kopkeukeln ôawer 't heedvêeld

(Kopjeduikelen over het heideveld.) - „...,Vader vertelde wel eens van toen hij nog zo'n jongen was en toen hij met de schapenkudden over de heide was gegaan, dat in deze omgeving in het kale veld met waterplasjes er al enkele kieften waren geweest. Dee hanens könt zo mooi kopkeukeln ôawer 't heedvêeld. Een kievit zoekt de kale eenzaamheid, dat werd ons al geleerd op school. We moesten eens lezen in een boek dat ging over dieren, en dat het lopende gedierte oorlog had gehad met het vliegende gedierte, en daaruit had zich de kievit teruggetrokken en met de angstige kreten van... ik verlies het... ik verlies het... was hij naar de eenzame velden gevlogen. - In mijn kinderjaren wa-

ren hier in wijde omgeving niet zó veel kieften als tegenwoordig, hoewel dat ook wel weer iets minder wordt. Vroeger waren de kale heidevelden, die door de schapen kort werden gehouden, wel mooie broedgelegenheden, maar die kwamen aan voedsel tekort voor die dieren”.

- Hier wil ik **dhr J.H.H.W.** even laten stoppen voor een tussenopmerking. De roep van kievit en grutto „vertaalden” wij vroeger aldus: de kievit roept: „Kiewiet... kiewiet... 'k bin mien ei kwiet...” en daarop antwoordt de grutto: „Grutto... grutto... 't geet mij net zo...!” Daarbij roept de grutto een toontje lager dan de kievit.

Voedsel op de betere gronden

Dhr J.H.H.W. vervolgt: „Dat voedsel moesten ze in hoofdzaak in de weiden en bouwlanden zoeken, maar naarmate er meer woeste gronden ontgonnen werden, vermeerderden zich de kieviten, hoewel nieuw ontgonnen grond lang niet de hoeveelheid voedsel bevat voor weidevogels als oud weide- en bouwland. En het was dan ook dat in zulke streken in de regel elk jaar het eerste kievitsei werd gevonden, met name in Friesland. Maar als gevolg van de steeds zwaardere bemesting op de zandgronden werd daar op de duur ook weleens het eerste kievitsei gevonden.....”

Vogels komen hier broeden

„...,Als na een barre en wat lange winter het weer ineens een ommekeer nam en de maartse zon daags de temperatuur aangenaam maakte, dan kwam de kiewiet uit het zuiden en westen terug, waar hij de winter had doorgebracht. Soms kon men ook koppels wilde ganzen zien, afgewisseld met koppels kieften, die terugvlogen naar hun geboorteplaats, om daar hun broedplaats te vinden. Want in de regel komt de kiewiet in zijn geboortestreek terug, om daar zijn broedgelegenheid te krijgen. Evenzo is dat wel het geval met sommige zangvogels, zoals de boerenzwaluw en de gierzwaluw (bouwmeester of kwikstaart), het roodstaartje en met name de nachtegaal en zo vele vogels meer. - Sommige mensen kunnen aan de weersgesteldheid op een paar dagen nauwkeurig zeggen, dat de kiewiet terugkomt. En zo zijn er ook mensen, die aan het geluid kunnen horen, vooral 's avonds, of de kievit eieren heeft, ja zelfs of hij hoog aangebroede eieren of jongen heeft. Wie de natuur kent, kent de bomen, de struiken en de bloemen, maar ook de vogels. - In de eerste tijd van het legseizoen maken de kieviten soms zelfs speelnesten. De haan maakt met de borst, door zich rond te draaien, een kuil in de grond, waarvan de diepte nogal uiteen loopt. Het weinige strooisel wordt door de hen met haar snavel van dichtbij gehaald en in het nest gelegd...”

Vrienden en vijanden van de kievit

Dhr J.H.H.W. is nog steeds i het woord: „...,Als men op een mooie (zondag)-morgen heel in de vroege de kiewiet gaat zoeken en je wandelt over bouwkampen, weilanden en heidevelden, dan merk je pas, hoe mooi de natuur is: gelijk een hof van Eden! De kiewiet heeft de mens zowel als vijand als als vriend en beschermer. Zijn vijanden zijn vooral kraai en ekster, sperwer en meeuw; deze verslinden nogal wat kievitseieren en kuintjes, want dat zijn echte vleeseters. Naarmate de stand van die vogels groter wordt, krimpt het aantal kieviten in. Zo is het ook met het in aantal toenemen van spreeuw, vlaamse gaai en mus, waardoor zwaluwen en zangvogels in aantal achteruit gaan. En wat de mens betreft: weideslepen, rollen en meststrooiers doen de stand van kieften en andere weidevogels geen goed. Maar gelukkig hebben nog veel boeren een nauwlettend oog en een warm hart voor de weidevogels. De kieviten kennen hun mensen. Als een kievit broedt, en men is geregeld in zijn nabijheid aan het werk, dan zal hij weleens eventjes van zijn nest gaan, zonder geroep, maar als men dan maar rustig doorwerkt dan zit hij alweer op z'n nest vóór men er erg in heeft, vooral in de laatste broeddagen...”

Luchtgevecht

„...,Men kan meermalen zien”..., zo vervolgt **dhr J.H.H.W.** zijn boeiend natuurverslag, „...,dat een roofvogel met listig overleg te werk gaat. Vooral kraaien en meeuwen zijn in dit opzicht wel uitblinkers. Zij beginnen een schijngevecht met elkaar, waarop een der vechters zich door het kieftenpaar laat verdrijven. De andere kaper kan intussen een ei uit het even alleen gelaten nest wegpikken. Meermalen heb ik de noodkreten van de kieften gehoord en het spiegelgevecht gezien vanuit de verte. Dan kwam ik de kieviten te hulp door hard in de handen te klappen om zo de aanvallers te verjagen. Zo nodig ging ik er dan naar toe. De kieviten kennen hun mensen zeer scherp, als men geregeld in de daagse werkkleding in de nabijheid van hun nest komt. Dan blijven ze wel rustig. Maar niet zodra kom je in je zondagse pakje in de buurt dan komt al gauw de haan (het mannetje) naar je toe met heftige kreten en allerlei luchtkapriolen. Intussen heeft de hen zich al een heel eind van het nest verwijderd om zich dan met angstkreten in de lucht te begeven. Een kenner kan aan die kreten vaak horen, of de eieren bebroed zijn. - De kleur der eieren is meestal aangepast aan de kleur van de grondslag: op zwartachtige grond, zoals vochtig zwart bouwland en donkere veengrond zijn de eieren meestal groot zwart gevlekt, daarentegen in gras- en heideland fien gespikkeld. De kuikens zijn nog geen dag uit het ei of ze verlaten het nest ook al. Soms worden ze nog wel de eerste twee nachten weer in hun broednest bebroed, als ze tenminste niet op een of andere manier verdreven of verdwenen zijn...”

- Eerst tot zover dit natuurtafereel van **dhr J.H.H.W.** Ik kan de juistheid van deze mededelingen niet beoordelen, maar ik kan wel konstateren dat deze brieven een uitstekend waarnemer is, wiens brieven mij veel genoegen doen. En de lezers ook, hoop ik!

77.28

Af en toe wil ik er graag weleens wat tussendoor gooien, dat weer heel anders is in deze regiobus, dan de gang van de in behandeling zijnde onderwerpen zou doen verwachten. Wie zich teveel op één onderwerp concentreert, loopt gevaar op 't laatst een monomaan te worden. En daarvoor is het leven te afwisselend om het door eentonig geschrijf vervelend te maken. Welnu.

Boerenwijsheid

Er zijn al ettelike pogingen gedaan, de zogenaamde (Twentse) „boerenwijsheid” te verzamelen en te boekstaven. Daar mogen we wel erg blij mee zijn. Ook gebeurt het wel - en daarvoor heb ik mezelf meer dan eens schuldig gemaakt, en ik zal het blijven doen - dat men eigen wijsheden in boerenkieren steekt, dat wil zeggen: dat men eigen gedachten in dialect uitspreekt en publiceert. Dat zien we dagelijks in de kop van deze krant. Daarbij moet ik er nogmaals uitdrukkelijk op wijzen, dat die aforismen op de krant niet van mij zijn. Herhaaldelijk wordt er door lezers bij mij op gezinspeeld, dat men die spreuken aan mij toeschrijft. Ik vind het niet prettig, om twee redenen. Eerstens wil ik geen lof of blaam, die mij niet toekomen. Tweedens wil ik niet voor uitlatingen verantwoordelijk gehouden worden, die in tegenspraak zouden kunnen zijn tot mijn eigen opvattingen.

Wijsheid op haar kop

Ik heb er voor mezelf een leuk spelletje op gevonden: proberen om de wijsheid eens op haar kop te zetten of iets bij te draaien. Daarvan enkele voorbeelden uit de krantenkoppen van de laatste dagen.

- Zichzölf te vrom of is zichzölf te door of.

Dat zou je kunnen verdraaien tot:
- Zichzölf te slim of is zichzölf te door of.

- Zichzölf te door of is better as 'n aander te slim of.

Tweede voorbeeld:

- 't Vet drif aajt bôaven in 'n pot en 't water löp aajt nôa ôndern.

Je zou dat ook andersom kunnen zetten:

- 't Water löp aajt nôa ôndern um 't vet bôven te lôatn driewn!

- At 't water nich nôa ônder leup, kôn 't vet nich bôaven driewn!

- 't Vet drif van zwôarte nich nôa bôaven!

Nog een voorbeeld:

- 'n Belôawer is rapper as 'n betaler. Dat zou je kunnen variëren tot:

- Nich belôaven is better as nich betaaln!

Een wijsheid van de eerste orde:

- Met lenen kom ie van de ene nood in de andere.

Daarbij hoeven we er niet aan te twifelen, dat hier lenen bedoeld is in negatieve zin: (geld) lenen van iemand. Je kunt ook lenen aan iemand en dat verschil leidt me weer tot de volgende mogelijkheden:

- Iej kônt nich an alleman wat lenen, iej kônt ôk nich van alleman wat lenen.

- Wel nog nooit van één wat leend hef, zal ôk nooit an één wat lenen.

- Van 'n aarm mënd leen iej lichter nen riekdaalder as van 'n riek mēns 'n kwartje.

- Iej kônt better lenen an as lenen van. En als ik dan al die advertenties lees, waarin geld wordt aangeboden, denk ik vaak:

- An lenen vaalt héél wat te verdienen.

Een oude Twentse wijsheid is:

- A'j 't gat oetleent he'j niks um op te zittn.

- Iej kônt aajt nog better 't gêld oetleenen as 't gêld versoepn.

- Better beleend as bestoln!

Nu gaan we eens weer naar een andere krantenwijsheid:

- Alleen Oons Leewn Heer kan allns vanteveurn ôawerleggn!

Als ik over die wijsheid na ga denken, kom ik tot de konklusie:

- Alleen mèt Oons Leewn Heer kan men allns vanteveurn ôawerleggn!

Nóg een spreuk uit de krantenkop:

- Wel van zienen tēggnslag niks leert, hef dubbeln tēggnslag.

Ik maak daarop de volgende variaties:

- Wel van zienen vuurspood niks leert, har better tēggnslag kōnnen hebbn.

- Vuurspood zōnder tēggnslag is slimmer as tēggnslag zōnder vuurspood.

- 'n Oons tēggnslag dōt 'n mēns vaak better as 'n poond vuurspood.

Een beetje een zure wijsheid is de volgende uit de krant:

- In disse wearld mōt 'n vlietigen veur 'n luien wērkn!

Ik zou, in deze tijd van beangstigend grote werkloosheid, deze wijsheid niet graag voor mijn rekening nemen. Want „vlietig” en „lui” zijn zulke oncontroleerbare, betrekkelijke begrippen.

- Daar schiet me een anekdote te binnen, die nog dateert uit de regententijd van tussen de beide wereldoorlogen. Er waren toen nagenoeg nog geen „sociale voorzieningen” en wie toen „zonder werk” was, moest maar zien van een schrale „steun” van „Ome Jan”, oftewel de „moderne beedeeling” rond zien te komen. En nu die „mop”. Zo'n paar, waarvan de man werkloos was, kreeg „malleur” aan de spoeling in de plee. De lood-

gieter werd gewaarschuwd van „de bouw” en die kwam dan ook de volgende ochtend, zo tegen tien uur. De vrouw was al op maar de man, een van de vele werklozen uit die crisistijd, was nog maar wat blijven liggen. De loodgieter meldde zich met de wat ongewone vraag, onderwijl hij zijn werkbak in de gang neerzette: „Is hier dat schijthuis dat nich wērkn wil?” - waarop de vrouw onderaan de trap naar boven riep: „Jan, kom d'r ees oet! Hier is nen kontroleur van 'n steun...!”

- Maar nu zonder flauwekul verder. Weet U, waarom ik een aantal van deze dagelijkse zogenaamde „Twentse” wijsheden onder de loep neem? Niet in de eerste plaats om me er tegen af te zetten om aan te tonen, dat ze onmogelijk van mij kunnen stammen. Maar allereerst om aan te tonen, dat elke wijsheid zijn tegenhanger heeft, die niet minder waar is. Daarom heb ik u een spelletje willen leren met gedachten en invallen, die de geponeerde wijsheid aanvult of op z'n kop zet. Beter dan andermans wijsheden na te praten is: zijn gedachten erop scherpen. Daarna komt in de laatste plaats: zichzelf konfronter

aan die gedachtenspelletjes...

Voorbeeld: Zo de waard is, vertrouwt hij z'n gasten.

Jawel, maar die gasten zijn ook niet gek, want: Zo de waard is, vertrouwen hem z'n gasten! - En: zo de gasten zijn, vertrouwen zij de waard!

- Doch alles goed en wel: de krantenspreuken getuigen wel van een grote mate van abstracte vindingrijkheid, al stammen de belerende ideeën soms

JOHAN BUURSINK

©

nog wel uit een tijd, die zelfs de oudsten onder ons niet meer beleefd hebben, zo van „Jantjen zag eens pruimen hangen...” Bijvoorbeeld:

- „Wel zich behelpn kan, is in aarmood nog 'n riek man”. (Ja, amme laars! Ik hoor het de man, die werkelijk in aarmood zit, al nâzeggen!)

- „Ik hoof 't nich te wettn, zêa de jōng, as de vaar 't mâr wet!” (Dat komt op 't zelfde neer als: „At de pestoor 't nich meer wet, wel mōt 't dan wettn?” - Daar schiet me weer een waar gebeurde anekdote te binnen, die ik niet zelf bedacht heb. De vaar vrōg wat bezōrgd an Jenske, of de meester op 't school walees wat ôphêdering gef ôawer „van ôondern en zo” en wôar't de keender vôt komt... Dôar vrōg Jenske: „wat wo'j wettn, vaar?”

- Nóg een leuke uit de krantenkop: „'n Dômstn is 't eerste oetleerd!”

- Ik fantaseer hierop verder: „Woo geleerder de geleerdn zik maakt, woo dōmmer de dōmmn wordt!” Nich dan? En: „Waart oe vuur dōmme leu dee't geleerdn wordn bint!” Of: „De dōmmn bint de mōatstaf, wôar't de geleerd äere geleerdigheid an ôf kōnt mettn!”

- En nu de laatste voor vandaag: „Met andermans botter smeert men 't zeunigt”. - Dat is een fijn thema voor een studie over de leengewoontes in het Twentse volksleven. Want een Twentse boer of een Twentse fa-

brieksarbeider kan nóg zo arm zijn: hij zal liever met de zijnen droog brood eten, dan dankjewel te moeten zeggen tegen de buurman, die de botter wel wil verschaffen. De grootste profiteur moet men niet in de kleinste huisjes zoeken!

Maar genoeg. Met oprechte bewondering voor de man, die het klaarspeelt, ons elke dag een wijze spreuk voor te zetten, heb ik wat spreuken willen uitpluizen om de lezers op het spoor van erover nadenken te zetten! Meer niet!

TwCrt 10-3-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.29

Na mijn spelen met spreuken in de vorige regiobus ontdek ik aan mezelf dat dat spel inderdaad aanspoort tot nadenken over de geponeerde wijsheden. Mag ik daarom de laatste twee óók nog even wat verfraaien? Ziehier: „Nôa de zeekte he'j ginnen dokter van neude”. - Mijn daarop voortgebouwde filosofie: „A'j nôa de zeekte (kränkte) ginnen dokter meer van neude dênt te hebbn, word 't tied um 'n notaris te lôatn kommn!” Mär wât-leu word nóóit weer better, en ât ze weer better word, dan word ze van blyedschôp weer gek! - Tweede aforisme: „'t Word dreug brood at de gaffel te vaak 'n viemn ingeet!” - Omgekeerd: „'t Word tôai nâegelhôlt en nen gasterigen scheenk at 'n gaffel nich vaak genôg 'n viemn ingeet!”

Wat is Twents?

Ik ben er al jaar en dag aan gewend, dat ik van leerlingen van een of andere school aangezocht word om informatie te geven op vragen, die in een scriptie verwerkt moeten worden. Ik voldoe daaraan zoveel mogelijk, en wel met genoegen, omdat ik altijd blij ben met belangstelling bij de jeugd voor regiotaal en regiogebruiken. Maar ik kan onmogelijk uitvoerig informatie geven. Ik hoef immers geen scriptie te maken en wie werkelijk belangstelling heeft, moet zèlf verder onderzoeken om tot een eigen oordeel en inzicht te komen. Welnu.

- Van de jongedames I.V. en R. v. D. uit Enschede het volgende verzoek: „Wij zijn op de MEAO-school bezig een scriptie te maken over het Twentse dialect. Daar wij moeilijk aan informatiemateriaal kunnen komen, wenden wij ons tot u met het vriendelijke verzoek, ons te helpen. Wat wij graag zouden willen weten is...” - en dan komen de vragen, die ik meteen kort wil proberen te beantwoorden.

- Eerst de opmerking, dat zij moeilijk aan informatiemateriaal kunnen komen. Nou moe: we hebben in Enschede zo'n prachtige Leeszaal en Bibliotheek (in de Klanderij), en daarom vind ik die opmerking maar een doodoener. Sorry! - En nu de vragen:

- „Wat is Twents?” - Antwoord te vinden in Dr. H.L. Bezoen: „Taal en Volk van Twente” en beknopt in mijn „Twente, platteland en stedenband”, en ik beveel dan ook een bezoek aan de Leeszaal aan.

- „Hoe is het ontstaan?” - Antwoord: zie Bezoen, ibidem.

- „Wordt het nog door de Twentenaars gehandhaafd?” - Antwoord: dat zou ik denken. Luistert u de eerste woensdag van elke maand eens naar de RONO-uitzending.

- „Zijn er gedichten in het Twents?” - Antwoord: meer dan me lief is! Enkele voorbeelden: de klassieke Twentse gedichten vindt u in de boeken van Cato Elderink. Deze dichteres is tot nu toe nog niet geëvenaard, naar mijn mening. Van Arend Lam zijn modernere gedichten te vinden in zijn bundeltje „Algerak” (uitg. Twentsche Courant) en ook deze zijn van een voortreffelijk gehalte. Verder: Toon Borghuis: „'n Buske late bleujers” en niet te vergeten enkele bundeltjes in het Hellendoorns dialect van Johanna van Buren. - Gaat u ook eens snuffelen in de boekhandel Witkam in de Kleine Twentse reeks. - Een prachtig stuk uit 1811 is het bekende Brulfteneed van Blijdenstein met veel oud Twents in ondeugend-speelse uitingen van de destijds leefgewoontes. - Verder zijn er nog bundeltjes van K. Jassies, van Legtenberg en de bekende „Pottuffeln” van Graads (= Lex Meuris, Hengelo).

- „Wat is uw oordeel over het Twentse dialect?” - Antwoord: wat is het oordeel van de pastoor over het Evangelie? En wat is het oordeel van een neger over zijn eigen huidskleur? - Beste jongelui: Als u er nóg niet uit kunt komen, belt u me dan eens voor een mondelinge toelichting. Ik kan er schriftelijk moeilijk verder op ingaan. Erover praten kan nog wel wat duidelijkheid verschaffen. Maar eerst: zelf verder zoeken!

Taal en taal en taal

Van dhr. J.C.A.R. te Enschede, de man die zich graag aan het woord van de Prediker houdt: „Laat uw woorden weinige zijn”, ontving ik een tweetal kranteknipsteltjes, die voor zichzelf moeten spreken. Het ene is een stukje uit een blijkbaar groter artikel uit De Telegraaf. Inzender verzuimde erbij te vermelden: de datum en de titel en schrijver van het hele artikel. Nu moet ik voorop stellen, dat genoemd blad nooit tot mijn gewenste lektuur heeft behoord en zal behoren, omdat dat net precies niet in mijn levenssfeer past, maar dat kon dhr. R. niet weten. Het betreffende artikel blijkt te refereren aan de opvattingen van een zekere heer Pille, die hierop neer schijnen te komen, dat „het aanleren van een taal eigenlijk een beperking is van het aantal klanken, die een mens kan uitbrengen”. Nu kunt u weten, dat ik graag probeer, een geponeerde opvatting eens om te draaien. Welnu, zou het niet veeleer zó zijn, dat het aanleren van een taal ons eerst duidelijk maakt, dat het aantal klanken, die een mens kan uitbrengen, zeer beperkt is met betrekking tot het aantal klanken, die er in allerlei talen zijn? Zelfs binnen het beperkte terrein van onze eigen streekdialekten zijn er klanken, die voor de één gewoon zijn maar voor de ander onmogelijk na te bootsen. Ik heb daarop aleens eerder gewezen: als spreker van het dialect van Enschede zie ik me geen kans, bepaalde klanken uit het Hengeloos zó natuurgetrouw uit te spreken als een geboren Hengeler platprater dat kan. Een Hengeloër zal aan mijn oprechte poging onmiddellijk kunnen horen dat ik geen Hengeloër ben, omdat ik zijn klanken niet kan uitbren-

JOHAN BUURSINK

gen zoals dat moet. Nog een voorbeeld: welke Nederlander kan niet onmiddellijk aan de uitspraak van Prins Bernhard horen, dat hij bepaalde Nederlandse klanken nog nooit eigen geworden is?

- Verdere onzin van genoemde geleerde: „Een kind, dat nog niet kan praten, maar nog in het stadium van klanken-uitstoten verkeert, ligt in zijn wieg soms klanken uit negertalen uit te stoten...” - Ach, ik ben bereid, mij veel wijs te laten maken, als het maar „geleerd” is, maar dat is me te gortig om erin te trappen.

- Wel ben ik het hartroerend eens met dhr. Pille, die het „een betreuwenswaardig verschijnsel vindt, dat er zo slordig met de taal wordt omgesprongen. Als je jeugd hoort praten, dan doet het soms pijn aan je oren, hoe mensen een taal verkrachten”.

- Bij herhaling heb ik in deze regiobus geschreven, dat veel woorden, als gevolg van slecht luisteren en nog slechter naspreken, onherkenbaar verbasterd worden.

„De taal is zo'n prachtig expressiemiddel” zou ik dhr. P. wel na willen zeggen, als het maar niet zo'n onnozele opmerking was. Te onbeduidend, eigenlijk een beetje te zielig om daarop verder in te gaan. „Maar sterk afhankelijk van het milieu” laat hij er dan tot overmaat van ramp nog op volgen. Alsof taal en milieu ooit gescheiden zouden kunnen worden,

zonder taal en milieu en mens geweld aan te doen.

Dialect afleren?

De aap komt uit de mouw, als dhr. P. vertelt, dat hij eens een meisje heeft gekend, dat onverbeterlijk plat sprak. Niets of niemand kon haar dat afleren. Tot ze in een winkel kwam te staan en de chef haar te kennen gaf, dat als ze de betrekking wilde houden, ze wel van haar platte taaltje moest zien af te komen. Binnen de kortste keren sprak ze wat je noemt „beschaafd” Nederlands.

- Ik vind het maar een onmogelijk verhaaltje. Maar ik weet niet, wat dhr. P. onder „plat” verstaat. Als het een achterbuurt-taaltje was, hoe heeft men haar dan eerst als winkelmeisje kunnen aannemen, om haar dan op straffe van ontslag te dwingen „beschaafd”-sprekend te worden? En als het „radio- of televisie-plat” was...? „Beschaafd” Nederlands is al lang niet meer het „Hoog-Haarlemmerdijks” van de vroegerdag. Niemand hoeft zich tegenwoordig meer te schamen om het streekaccents in zijn Nederlands.

- Ook het knipsel uit onze eigen Twentsche Courant, dat dhr. R. mij zond, had mijn aandacht. Herman Hofhuizen signaleert daarin (5.3.77) dat minister Boersma zich „rot geschrokken” was, naar diens eigen woorden, en Herman vindt dat (terecht!) geen taal, die je van die kant zo gauw zou verwachten. Dhr. R. voegt als enige kanttekening bij de vraag of die winkeljuffrouw niet misschien een ministersdochter zou kunnen zijn geweest? - Maar meneer R., zelfs met weinig woorden kan men nog teveel zeggen...

- ik oppassen, voortaan plat en dialect zorgvuldig te scheiden!

Tw Cr 12-3-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.30

Nu wordt het tijd, dat ik het kiestenverhaal van dhr. J.H.H.W. te Hengevelde ga afmaken. Het bruiloftverhaal, dat er nog van hem ligt, moet nog maar wat wachten, omdat we al zoveel over bruiloften en wat daar zoal bij hoort, geschreven hebben. Wel wacht ik met belangstelling af, wat hij nog voor ons in de pen heeft. De stukjes, die hij al klaar heeft, mag hij graag opsturen en ook het stuk voor pasen wil ik nu een dezer dagen wel hebben.

Kiewietnesten in het weiland

„'t Is zo'n vijftieng jaar geleden”, zo vervolgt dhr J.H.H.W. zijn boeiend relaas over de kieviten”, dat een kiewiet een nest in een weiland had, ongeveer twee meter van de middendraad. Met kunstmest zaaien werd even de pet op de eieren gelegd, maar toen de pinken in de weide kwamen werd een paal zo'n drieëneenhalven meter van de middendraad in de grond geslagen, twee puntdraden werden aan de paal gedaan en tevens aan twee kanten aan de middendraad, zodat de kiewiet veilig in een driehoekje zat te broeden. Mooi was het te zien als een pink dicht bij het nest kwam: met uitgespreide vleugels ging de kiewiet-hen er op af om hem van haar domein te verdrijven. Kiesten zijn gehecht aan elkaar, er bestaat onder hen grote broederschap. Voor enkele jaren was er een kiewiet, die een van zijn vleugels gebroken had, en als je in het weiland kwam, was er altijd een andere kiewiet bij, die leidde je af door steeds om je heen te lopen. Was de invalide kiewiet weggelopen in het lange gras of in de struiken, dan koos de oppasser het luchtruim. Onze mening was: die komt dit najaar niet met de koppel mee naar het zuiden. Toen we hem een keer in de hand kregen, bleek dat de verwondingen goed waren genezen, en begin van de herfst was zijn vlucht al een kleine honderd meter. Kort daarna was hij verdwenen en we vroegen elkaar weleens: zól hee 't zuudn nog haald hebbn?”

Kiewietnesten in het bouwland

„Ik heb weleens horen zeggen, dat als je een kiewietnest vindt en je neemt de eieren in de hand om ze te bekijken, dat je ze weer met de punten tot elkaar weer neer moet leggen in het nest, anders verlaat de vogel zijn nest. Dit betwijfel ik ten zeerste. Maar wordt een kiewietnest soms een of meerdere malen uitgehaald, dan ver-

plaatst hij zich meestal naar een andere streek met broedgelegenheid. Uit hun vliegen is het soms af te leiden, dat hun eieren weggehaald zijn en ook wel, dat ze naar een andere streek gaan verhuizen. Ze hebben dan een lome vleugelslag en laten af en toe een wat moedeloos geroep horen. Voor enige jaren had een kiewietenpaar hun nest op een stuk bouwland; met één ei werd het gevonden. Het bouwland lag toen nog in de striekvoore (wintervoor) en toen de loonwerker kwam met zijn zware gierketel om het land te begieren, werd een stuk plastic over het nest gelegd, vervolgens werd het land met paard en eg bewerkt. Twee palen werden een eindje van het nest gelegd als waarschuwingsteken, dat daar het nest was. Maar toen moest het land nog geploegd worden, wat toen nog met paarden gebeurde. De palen lagen nog altijd aan beide kanten van het nest. Toen het paard over het vaste, nog te ploegen land dicht langs het nest liep, werd het kiewietnest opgepakt en in een grote bloempot ge-

daan. De bloempot werd met de eieren erin in het omgeploegde land gezet met de bovenrand net iets onder het zand, en ziezo, die zijn het ploegijzer ontweken. Toen men zover met het ploegen was, waar het nest gezeten had werd de bloempot met de vier eieren zo bij dezelfde plaats weer in de grond gedaan, weer met de rand van de bloempot wat onder het zand gedaan en het duurde niet lang, of de kiewiet bebroedde zijn eieren weer. Met het zaaien en na-eggen waren er geen moeilijkheden: om het nest werd met de hand mais gezaaid en met een hark ingeharkt. Af en toe werd er eens naar gekeken of alle vier eieren nog aanwezig waren. Doordat het omgeploegde land nazakte, was de rand van de bloempot duidelijk zichtbaar geworden, maar het scheen hen niet te deren”.

JOHAN BUURSINK

Kiestenkeukentjes

„Het was op een pinkstermiddag, net even vóór het eten, dat ik eens ging kijken of de kiewiet al jongen had. Hier en daar kwam de mais al te voorschijn. En het was net, of ik geroepen was: vier nog niet droge kiestenkeukentjes bedekten de bloempot. Thuis vertelde ik het geval en mijn zoon ging na het eten met het fototoestel naar het land en er werd een foto van gemaakt, zodat de kiestenkeukentjes duidelijk in de bloempot te zien zund. Later hebben we ze in de naaste omgeving geregeld terug gezien. Als een kiestenpaar met hun kleine keukentjes in een weiland loopt en het gras is wat lang geworden, dan zien de ouders er naar uit om een kale weide te vinden. Het duurt soms ook maar enkele uren, na als het hooi of kuilgras uit een weide is gehaald, of ze zijn daar al gretig aan het voedsel zoeken”.

Kiesten komen en kiesten gaan

„Als een ouderpaar hun jongen volwassen heeft, vliegen ze soms wat heen en weer en zo met Sunt Jôapik gaat het al wat op het zuiden aan, naar de grote rivieren met haar grote vlakten. Dan kan men geregeld een ouderpaar met haar jongen in groepjes van vier, vijf, zo zien vliegen, en als het er zes zijn dan denk je wel es bij je zelve: dat paar heeft zijn volle kroost groot gekregen. Als het voorjaar voorbij is, dan komen langzamerhand grotere koppels over. Soms strijken ze tegen den schemer op de gemaaide roggevelden en weilanden om de volgende dag weer wat verder in zuidelijke richting te gaan.

*Als de kiesten koppelt,
dan is 't vuuriôar wier van de haand.*

*Als de kiesten koppelt,
dan steet de rogge wier in gâste op het laand.*

Soms is het, dat met een zachte herfst wellicht ver uit Duitsland nog in december hier kiesten over komen. Het was in negentiennegenenvijftig die droge zomer, dat in de week van kerstmis hier nog een koppel weulpen over kwam en naar het zuiden koerste. - Een kiewiet komt zelden dicht bij een boerderij om voedsel te zoeken. Dan is het te koud of te droog. Als in het voorjaar de kiewiet zijn streek (broedplaats) weer heeft ingenomen en jubelt over haar terrein, dan is dat een verkwikking voor de mens om aan te horen als voorjaarsboden: de lente en de zomer zijn op komst!”

Hulde aan de jeugd

„Onlangs vertelden jeugdige buurjongens, toen we samen wat vogelzang op de bandrecorder beluisterden, waarbij ook de kiewiet zijn noodkreet liet horen, dat zij indertijd die kiewiet met de gebroken vleugel in doktersbehandeling hadden gehad. Ze hadden hem gevonden bij ons in de weide en meegenomen naar hun huis en daar geregeld de vleugel met uierzelf behandeld. Na iedere behandeling hadden ze hem bij hun huis in een weiland gedaan om zijn voedsel te zoeken. Een kiewiet zelf opvoeren valt niet mee. Na enkele weken was hij zover genezen dat de kiewiet weer naar zijn eigen streek terug ging, deels lopend en wat vliegend. Volgende jaren hadden ze die vogel geregeld terug gezien en hem nog duidelijk aan zijn vleugel kunnen herkennen. Hulde aan zó'n jeugd”.

Het eerste kiewitsei

„Na de Tweede Wereldoorlog nam het kiewitseieren zoeken en oprapen weer op grote schaal toe, zodat ze in aantal verminderden. Zodra de kiewiet in het voorjaar zijn broedplaats weer had ingenomen, kwam er weer een wedloop om het eerste kiewitsei te vinden, wat in de regel aan Hare Majesteit de Koningin werd overhandigd. Daarop volgden soms Commissarissen der Koningin, burgemeesters, graven en diverse andere personen. Doordat Hare Majesteit geen kiewitseieren meer in ontvangst wil nemen volgden later meerdere personen

TC 15-3-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.31

Er kwamen op mijn vragen over het lied „Anton met den rok” enkele reacties binnen, maar ik wil ook nog graag enkele lezingen van het lied, zoals het her en der gezongen werd en wordt. Wie helpt mij er aan, en wie wil het eens voor mij op de band voorzingen? Inmiddels kreeg ik een unieke brief van Mös-Dieks, die ik als klapstuk zal plaatsen. Intussen vergat deze inzender, zijn naam en adres te vermelden, die ik toch graag wil hebben om mij hierover nog nader met hem in verbinding te kunnen stellen.

Kraamschudliedje

Mevrouw K. te Borne vroeg mij naar een liedje, dat vroeger bij het „kraamschudden” werd opgezegd (of gezongen?) bij het aanbieden van de gebruikelijke feestgaven als koffie en suiker e.d. aan de kraamvrouw. Van haar overleden moeder heeft ze vroeger zo'n liedje vaak gehoord, maar ze verzuimde het op te tekenen. - Ik ken zo'n liedje niet en weet ook niet van het betreffende gebruik. Ik heb er in Enschede nooit van gehoord, wat nog niet zeggen wil dat het hier niet „inheems” is geweest. Merkwaaardig genoeg heeft moeder mij nooit meegenomen op kraamvisite, terwijl ik er als kind altijd wel bij was, als er ergens gecondoleerd moest worden bij een sterfgeval. En dan mocht ik ook „'t liek bekien”. Misschien dáárom heeft de dood me nooit afgeschrikt. Maar... kinderen krijgen en alles wat daarmee samenhang waren fluisteronderwerpen voor de vrouwen en niet geschikt voor kinderen, al waren die nog zo groot.

De bieste

In regiobus 77.25 van 1 maart schreef

ik over het bissen van de beeste on de Ommer Bissinge, waarop nu dhr. M.M. reageert in het „Nieuws uit Ommen” van 11 maart onder de titel „De Bieste”, met een leuke herinnering uit 1920. - Hoewel die jeugdherinneringen op zichzelf mij hevig interesseren, ook al om de ontwikkelingen in de veeteelt te vergelijken in de verschillende delen van ons gewest, zal ik ze hier achterwege laten vanwege mijn beperkte plaatsruimte. Als die Ommer kinderen 's avond de koeien naar huis dreven, riepen ze al van verre: „de bieste! de bieste!”, zodat de deuren tijdig geopend konden worden.

„De strekking van dit verhaal is”, aldus dhr. M.M. „de lezers te vragen of zij mij kunnen vertellen waarom wij van alle dieren - voor zover mij bekend - alleen de koe als **biestbeest** aanduiden. Wij zeggen zelfs uitdruk-

JOHAN BUURSINK

kelijk het koebeest. De eerste melk van een koe noemen we ook biestmelk of buustemelk. Het gaat mij niet om meerdere schrijfwijzen, maar om het motief dat achter de keuze van het woord zit. Waarom worden schapen, geiten, varkens en paarden niet of niet in dezelfde zin en mate als beest aangeduid? Waarom is speciaal de zachtzinnige koe een **biest**? Het hangt samen met wat ik over de Ommer Bissingh heb geschreven, waaraan de heer Joh. Buursink in de Twentsche Courant op 1 maart nogal aandacht heeft geschonken. In één van de volgende nummers hoop ik u verslag te geven van wat de heer Buursink - in tweede instantie - schreef en van eventueel door lezers gegeven antwoorden op de vraag: waarom is speciaal de koe een beest? - Tot zover dit uittreksel uit het artikeltje van dhr. M.M. te Ommen.

Is „biest” wel „beest”?

Het „naadje van de kous” willen weten loopt bij dhr. M.M. wel ongeveer gelijk met mijn willen weten. Ik heb in deze rubriek dit onderwerp al eerder

aangeroerd, toen ik vroeg naar het meervoud van het dialectwoord „koo”. Daarop kreeg ik ten antwoord: wanneer over meer dan één koe gesproken wordt, zegt men: de **beeste** of „de koobeeste”. En of dat nu „beeste” of „bieste” is, maakt geen verschil. Ik wilde graag weten, of men hier of daar ook sprak van „keuë” of „kuuë”, maar stuit dus op „beeste” of „bieste”. Op mijn vragen aan zegslieden, waarom men bij koeien en niet bij ander vee van „beesten” spreekt, kon ik geen zinnig antwoord lospeuteren. Een tweede merkwaardigheid is, dat men bij het melkvee nooit spreekt van „dieren” en dat bij de boeren een dierenarts nooit anders werd genoemd dan 'n **veedokter**. Of wel?

Nu ga ik zelf eens op onderzoek uit, en ik probeer mijn kennis te putten „oet de beuke” om die te vergelijken met mijn eigen vermoedens. Ik stel voorop, dat de „bissinghe” van Ommen hier niet meer ter zake is, na de aannemelijke verklaring van dhr. M.M. dat „bissinghe” is afgeleid van „bisschoppelijk geding” = rechtspraak.

Welnu: ik wil dhr. M.M. even aan zijn woord houden, waar hij spreekt van „biestbeest”. Dat zou dubbel-op zijn als dat „biest” niet iets volkomen anders was geweest dan „beest”, of voorzigtiger gezegd: hier zouden we weleens een eerste aanknopingspunt kunnen vinden voor mijn theorie, dat „biest” (= de eerste melk van een nieuwmelkte koe) een heel andere herkomst heeft dan „beest” in koebeest, zoals wij daaraan tegenwoordig uitleg geven.

Misschien ben ik duidelijker door te stellen, dat dat „beest” in „koebeest” niets te maken heeft met „beest” (van Lat. bestia) in de betekenis van „dier” maar met „biest” (voorkomend in biestmelk) van welk woord wij dan betekenis en herkomst moeten zien te achterhalen.

Daarbij is het dan tevens noodzakelijk, na te gaan, welke **gebruikswaarde** die „biest” vroeger had in het boerenbedrijf. Eerst wacht in hierover informatie af van lezers, die mij op deze ontdekkingstocht willen vergezellen. En als wij tot een aanvaardbare theorie komen, kunnen we verder zoeken, in hoeverre „bissen” of „bissen” met „biest” in verband zou kunnen staan, wat woordvorming betreft. Wie mij op het spoor van desbetreffende literatuur kan zetten, heeft mijn zegen.

TWCrt 17-3-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

JOHAN BUURSINK

77.32

Ik wil toch nog even het spoor nog verder volgen van „biest” tot „beest”, om te attenderen op het betekenisverschil, dat mogelijk tot spraakverwarring in het taal- oftewel woord- gebruik kan hebben geleid.

Werd „biest” verbasterd tot „beest”?

Eerst willen we de herkomst van het woord „biest” voor de eerste melk van een nieuwmelkte koe proberen op te sporen, waarbij we ons moeten verlaten op de uitspraken van de wetenschappelijke etymologen. Voor het Nederlands gaan we uiteraard te rade bij Franck - Van Wijk - Van Haerlingen. Eerst over „beest”: Ndl. *beest* is evenals middelnederlands *bêst*: „stuk vee”, speciaal „jonge koe die nog niet gekalfd heeft”. Om het kort te houden komen we in deze bron via het Engels en het Frans terecht bij het Latijnse „besta” en „bestia” = „dier”. - Nu in dezelfde bron naar „biest”, dat ik hier in een eenvoudige lijn zal weergeven: „biest”, middelnederlands „biest”, Duits van „biost” tot „biest”, Zwits. elzasch „briest”, enz., enz., waarbij wij bij „zwellen” terecht komen.

- Nieuwsgierig geworden wil ik eens kijken, wat de Engelsen ervan zeggen. Websters New Collegiate Dictionary geeft de volgende verklaringen bij „beast” = „beest”: 1) een dier ter onderscheiding van een plant; 2) een lager dier ter onderscheiding van een mens; 3) een viervoetig zoogdier ter onderscheiding van een mens, lager gewervelde en ongewervelde; 4) een dier onder menselijke controle; 5) een verachtelijk persoon. - Verder kijkende stuit ik in Webster op „beastings”: het colostrum, speciaal van een koe. (Colostrum = eiwitrijke vloeistof, die door de borstklieren af-

gescheiden wordt en de afscheiding van melk vooraf gaat.)

- Tenslotte bij de meermalen door mij aangehaalde Duitse etymologie van Moriz Heyne: „Biest = eerste melk der huisdieren, voornamelijk van de koeien na het kalven”. - Volgens Heyne is het een Westgermaans woord, oudhoogduits: *biost* of *piost*; middelhoogduits en middelnederl.: *biest*; enz.: samengesteld met grieks: *pūs* = eerste moedermelk.

Als nu ook Heyne het Duitse „Bestie” voor ons „beest” afleidt van het latijnse „bestia”, hebben we dunkt mij, bewijzen genoeg zonder er onnodige verdere geleerdigheid bij te halen, om te weten dat „biest” en „beest” een volkomen verschillende afkomst hebben en dus niet over één kam geschoren kunnen worden.

- Blijft de vraag: waarom worden uitgerekend koeien „beesten” genoemd? Omdat uitgerekend de „biest” van de koeien zo’n belangrijk gebruiksprodukt was in de boerenhuishouding? En werd mede daarom dat „biest” min of meer „verbasterd” tot „beest”? Of vereenzelvigd met „biest” = „beest”-?

Die moeilijke „r”

Toen ik een nog-niet schoolgaand kind was (er waren toen nog geen kleuterscholen, en aan de „bewaarschool” dacht een gewone huismoe-der niet) toen kon ik de r nog niet uit-

spreken. Een buurjongen, die een paar jaar ouder was, had daaraan altijd z’n grootste plezier, en vroeg mij dan: „Jōwān, zeg ees Rika”, waarop ik, önnössln döl a’k was, er prompt intrapte en er krampachtig Hhhiēka uitbracht. Vroeger maakten ouders zich daarover geen zorgen en later kampen mijn beide eigen kinderen met diezelfde moeilijkheid. Ook die hebben er geen kompleks van overgehouden maar we zijn wél tot een goed en lekker rollende r gekomen. Dus geen gebriej of gebrouw en geen gējen met een j of een g zoals radio en tévé vaak over ons uitstort als voor onze ongekunstelde smaak een afschuwelijk braakmiddel. Ik heb aleens voorbeelden gegeven van „wij zaten lekker bij de haajd en bgoodje tajtaaj te smikkelen” en ook dat misverstand genoemd van die „topscorjer”, die ik als „topscorer” meende te herkennen.

zie blad 2

TC 19-3-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

Op een bejaardenmiddag bij Tante Sien in Vasse hebben ze 't me niet gemakkelijk gemaakt met vragen, waarop ik zo uit m'n blote hoofd geen zinnig antwoord wist te geven. Wat kan ik anders doen, dan enkele ervan hier aan mijn lezers voor te leggen?

Kent u deze uitdrukkingen?

Ik zal de Vasser uitdrukkingen zo goed mogelijk weergeven, maar dan in mijn eigen spelling en voorzover ik ze goed verstaan heb.

- Dôar kwam 'n mênse langs op de fietse, en dat fietsen zo langzaam en dat keek noa links en dat keek nôa rechts en dat keek alle kaantn hen, en doo zeg 'n eenen buurman téggn 'n aandern: wat is dat toch 'n nejsgerig vrouwmêns, dat kik mij nèt an as 'n heundken met 'n glazen gat! - Vraag: wat is dat: 'n heundken met 'n glazen gat?

- Ik weet daarop geen antwoord, en heb zelf die uitdrukking weleens iets anders gehoord: nejsgerig as ne hen (kip) met 'n glazen gat.

- Enkele van de aanwezige vrouwlui waren van mening, dat zô'n één wa geern van veurtn en van achtern wol können zeen! - Ik meen, dat we misschien ook wel zouden kunnen zeggen, dat zôn één zik wal náá geern van binnen en van boetn zôl willn lôatn bekiekn of... zik duur de klee hèn lôatn bekiekn (exhibitioniste). Wie wil er het zijne van zeggen? Ik houd mezelf nog even op de vlakke.

- Dan de zin, waarmee **dh. B.** voor de dag kwam. Of die van hemzelf is, of dat hij hem ergens uit overgeschreven heeft, weet ik niet. Doet er ook niet toe, dacht ik: **Den doorn bôssel van nen jông geet aait achter 'n viemnhoop zittn, dôar tusschen dee twee sleetnpôale in, dôar vlak bij 'n lôaksteen, atte oet de bôkse môt. De vaa hef hem wa mangs wat an 't gat geven, mâr dan holt e 't 'r oet of hij begint te belken.**

- Ik denk dat de meeste platpratere deze zin wel zullen begrijpen. Zo niet, dan mogen ze de vinger opsteken.

- De volgende zin: 's Weulkedaagns lóp den daasaers van nen jông aait met de steffeln an, net of he naa recht wat in 't zin hef, mâr an 'n dil dat wil he nich, den lechmissn. Dôarbiej is 't nog ne grote kleute, at he oe kan fneukn dan dot he datte. A'k 't recht môt zeggn en leegn nich: hij hef 't gat nich klôar!

- Ook alleen al over deze zin zou ik een regiobus vol kunnen schrijven, maar ik wil eerst daarover de lezers aan het woord laten, het zij met vragen over wat ze er niet van begrijpen, hetzij met toelichtingen over wat ik er niet van begrijp. Hetzelfde geldt voor de volgende zin:

- Steurig loopt die ônmeunigen vête duur de gruungrônd en dôar stôat nog wal stikkn um hèn, 't is æer prinspôals begunnen um grôs vuur de kniene. At ze 't nog mâr biej éénmôal in de wekke leutn, dan wôrdn 'n eerstn snerre nog wa wat.

Moeilike woorden?

Genoemde Vasser heer B. heeft mij nog wat willen opzadelen met wat moeilike (?) woorden, en ik heb niets liever dan dat, want er is altijd wel weer wat bij om over na te denken. Hier volgen ze:

- **Ik kan nich wochtn** - letterlik: ik kan niet wachten, maar door ons gebruikt in de betekenis van: ik heb geen tijd. Ik heb er in Amsterdam zelf wel eens een misverstand om gehad, maar troost me met de wetenschap, dat er zoveel „Hollans” spraakgebruik is, waar wij hier geen snars van begrijpen. „Kôj 't ôk wochtn!” beval moeder mij vroeger, als ik ergens geen zin in had, om iets te doen, wat nogal eens schijnt te zijn voorgekomen. (Die t van wochtn wordt doorgaans niet uitgesproken, maar voor een duidelijk leesbeeld zetten we hem er tòch liever in).

- **Eenpestig** = eigenzinnig. Ik kan dat woord nog niet uitrafelen, maar vraag me wel af, of dat „pestig” iets met „pesterijen” te maken kan hebben. Je kunt aan iets of iemand de pest hebben gezien, je kunt de pest in hebben. - **Acht dagen.** De vraag luidde: als wij een week bedoelen, zeggen we: ôver acht daag; maar een week heeft toch maar zeven dagen. Waar komt dan

JOHAN BUURSINK

dat „acht dagen” vandaan? - Erover nagedacht hebbende, zonder „de beuke” erbij op te slaan, kom ik tot de volgende **veronderstelling**: een week heeft zeven dagen; als je „over” een week zegt, moet eerst die week voorbij zijn en dan heb je de achtste dag. Maar als je **binnen** een week bedoelt, zeg je: **binnen** of **g2in** acht dagen. En dat is dan precies zeven dagen = een week! Het verschil zit dan in het gebruik van **in** of **over**.

- **Nettelees.** Dat woord hebben we kortelings nog onder het mes gehad, als ik me goed herinner. Hier heb je weer een voorbeeld, dat een woord volkomen onbegrijpelijk wordt, als je het verkeerd spelt, of als je het op het gehoor spelt. Wij zeggen in Enschede: **net-âl-èens**, dat wil ongeveer zeggen: net (= precies) allemaal hetzelfde (eens-luidend).

- **Hellig.** Maar dat moet toch elke platprater weten: **erg boos.** Wanink leidt dat in zijn Twents-Achterhoeks woordenboek af van het Oost-Middelnederlands: **hellich**=wild,

woest. 't Mag wêan!

- **Metwillig.** Uitspreken: me-twillig, of: muttwillig. Dat betekent: ondeugend. Ik zie er wel „moodwil” in zitten, maar we maken nog een subtiel onderscheid tussen muttwillig (= ondeugend) en móódwillig (= met opzet), ook: oet móódwil! Hierbij valt de klemtoon op **mood**, bij metwillig valt de klemtoon op **wil**.

- **Tenslotte: hènig!** - Foei, daarover zijn we het in de regiobus nog nooit eens geworden, want de hènige man krig tòch aait den kloot wierùm! - Maar in mijn Enscheder spraakgebruik is **hènig** vooral geen ongunstige betiteling. Misschien nog het best te vertalen met: klein maar dapper!

77, 33

Twent 22-3-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.34

In r.b.b. 77.32 deed ik m'n best, u aan te tonen, dat het woord „biest” voor de eerste melk van een koe, die pas gekalfd heeft, en het woord „beest”, waarmee hier vooral een koe wordt aangeduid, van gehele verschillende oorsprong zijn. Als woord hebben dan ook **biest** en **beest** niets met elkaar uit te staan, hoewel ze veel op elkaar lijken en ondanks het verschijnsel, dat men bijv. in **Ommen** ook wel **biest** tegen **beest** zegt.

Ik kreeg daarop een nogal ongeduldige telefonische reactie van een trouwe lezer, die even trouw „inspraak” heeft in deze rubriek, en die ik pleeg aan te duiden met nr. 100, omdat hij voor geen vijfhonderd gulden wil, dat zijn familie of dorpsgenoten ook maar aan zijn initialen zouden kunnen vermoeden, dat hij het is. Als ik zelf niet van mezelf kon zingen: „...ben ik van Twentsen bloed...”, dan zou ik zulk een huiverige bescheidenheid niet kunnen begrijpen, maar nu heb ik er vree mee omdat ik zo'n dorps-situatie ken. En nr. 100 heeft vaak verduld verstandige opmerkingen, wel zo steengoed vaak, dat hij best toneel- of televisiekritikus bij de eerste de beste krant zou kunnen worden. Want zijn sterke kant is die van de lijnrechte kritiek. - Ik kreeg óók nog een telefonische reactie van **Mös-Dieks oet Hengel**, die al even beslist anoniem wil blijven, zo anoniem zelfs, dat ik zijn naam en adres niet eens mag weten. Want er zijn wel duizenden Hengeloes, die hem kennen, heeft hij mij toevertrouwd, en daarom geen naam noemen. Wel heb ik een afspraak met hem, dat hij mij begin volgende maand (als ik mijn belasting-aangifte getrouw overeenkomstig de waarheid heb ingevuld, zodat ik dáár geen gedonder meer mee kan krijgen) zal komen bezoeken. Ook van deze man sta ik de anonimiteit oogluikend toe, want hij weet ons méér te vertellen dan niks. - Van een briefschrijfster, die ik hier niet zal noemen, kreeg ik een verschrikte reactie op mijn mededeling, dat mij ter ore was gekomen, dat op sommige scholen de kinderen, die moeite hebben met het uitspreken van de **r**, de **keel'r** (in plaats van de rollende **r**) kunstmatig wordt aangeleerd via de **g**, zodat we op de duur weleens allemaal van die **ggoote ggappnmaakegs kunne kgijgge**, die je zo voor de tévé kunt zetten! Op mijn

belofte, er nog nader op terug te komen, is mevrouw enigszins in paniek geraakt, want ze kan wel weten dat ik er geen doekjes om pleeg te winden en dan zou ze er vanwege haar kinderen weleens last mee kunnen krijgen met die geleerde dames en heren van de school. - Ja, dat is wat. Denkt u nou maar niet, dat ik het met die heren (en dames) van het onderwijs aan de stok wil hebben! Ik kijk wel uit om me geen oordeel aan te matigen over het schoolonderwijs, waarvan ik helemaal geen verstand heb. Ik wilde alleen maar een verschijnsel signaleren, en dat mag toch? - En verder was er een leuk telefoontje van, (en met **mevr. H. te Enschede**, die reageerde op mijn vraag: wat is in Twente het meervoud van „koo?” Deze lezeres verwijst me naar Waninks Twents-Achterhoeks woordenboek, waarin het gevraagde meervoud wordt aangegeven als „koone”. Dat zal dan wel meer Achterhoeks zijn dan Twents, maar ik geloof niet dat dat hier in Twente gezegd wordt. Zelfs niet „hier of daar” in Twente. Briefschrijver nr. 100 heeft in dit verband een interessante opmerking, door te zeggen: kiek dee ôole Twentsche Almenakkn d'r mâr ôp nôa. In de aankondigingen van de markten wordt daarin steevast

JOHAN BUURSINK

gewaagd van **p.b.v.-markten**, d.w.z.: paarden-, **beesten-** en varkensmarkten! - Zie-je-wel, dacht ik, dat we toch wel op It goeie spoor waren! - Op mijn spelen met het woord **biester** (Ndl. bijster), in verband met **biest** en **beest** en bissen, reageerde genoemde **mevrouw H.** met mij te attenderen op de uitdrukking: **in de biesterbane**, die ongeveer dezelfde betekenis moet hebben als de door mij aangehaalde uitdrukking: „ôp 'n biestern”, dat zowel van het weer gezegd kan worden als van mensen, die een beetje „in de war” zijn of die „buiten zichzelf” zijn, bijv. van woede of verdriet. Maar wie geeft een verklaring voor die „**biesterbane**?”

- Met r.b.b.-lezer nr. 100 heb ik voorts ee appeltje te schillen, waartoe ik voor de telefoon haast/ geen gelegenheid kreeg, omdat ik er bij zo'n geladen vent, die zijn hart eens uit moest storten, haast geen woord tussen kon krijgen. En wát ik er dan nog tussen kon krijgen, ging bij hem het ene oor in, het andere uit. Nou-ja, hij had mij dan ook gebeld, (dus de kosten voor zijn rekening) méér om te praten dan om te luisteren! en omdat we elkaar nu eenmaal goed liggen, deze man en ik, daarom nemen we el-

kaar zoals we zijn. Welnu, ik wil hem hier dan antwoorden op zijn verdere opmerkingen, die op het volgende neerkomen:

- Ik zou de onderwerpen te veel uitdiepen en hij houdt juist van een kort en krachtig: zó is het en anders niet. Zoals dat „**biest**”, dat is volgens hem hélemaal geen Twents: het Twentse woordgebruik is „**nij-melkende melk**”; basta! - En dat „**weerstro**” waarover we 't onlangs hadden, waarvan die „**heundekes**” werden gemaakt, dat is gewoon „**wæistro**”, oftewel stro dat met een beetje wind gewoon wegwaait en daarom zo gauw mogelijk bijeen geraapt moet worden. - Dan dat verhaal over die **kiefsten**: dat is volgens nr. 100 veel te mooi versierd! Eenvoudig zo'n kiestennest op de bats of schuppe nemen en op een andere plaats deponeren. - en tenslotte: waarom die verhalen uit **Ommen** zo wijdlopijg uitgesponnen?

- Nu zou ik me van deze opmerkingen eenvoudig af kunnen maken met te zeggen: wat u niet aanstaat in mijn brieven, slaat u maar over. Er zijn méér lezers, die dat doen. Maar van tientallen lezers heb ik de raad gekregen: trek je niks aan van zulke kritiek, gewoon dóórgaan, zoals we dat van je gewend zijn. Dat doe ik ja tòch wel! - Toch wil ik kort mijn antwoord geven op de opmerkingen van nr. 100, van welke inzender ik wel weet, dat hij het niet op de spits wil drijven, maar die gewoon zijn mening wil zeggen.

- Welnu: Dat kieltenverhaal van **dh. J.H.H.W.** zou te mooi versierd zijn. Ik heb van nr. 100 nog nóóit een „verhaal” gehad, alleen hoofdzakelijk steekhoudende kritische kanttekeningen. Ik ben daar wel blij mee, maar ik ben even blij met zo'n verhaal van de bejaarde **hr. J.H.H.W.**, die ik er echt niet van verdenk, dat hij het teveel „versiert”. Hij heeft alleen wat meer taal- en stijlgevoel dan sommige andere briefschrijvers, zodat hij prettig en onderhoudend weet te schrijven. Ik heb daar veel waardering voor en zal hem heus nog wel vaker aan het woord laten. - Dan dat geschrijf over de **Ommer bissing**. Ook daarmee ga ik rustig verder, want Salland en Ommen plus een deel van de Gelderse Achterhoek vallen ook binnen het lezersbereik van deze krant. Hoe méér ik van dáár hoor, hoe liever. Die schrijven me tòch al veel te weinig! -

De opdracht, die ik van de redaktie gekregen heb is: het schrijven van een lezersrubriek voor de genoemde gebieden. Vandaar dat ik in 1969 de Twentse brievenbus heb veranderd in Regio Brievenbus!

Tw Cr 24-3-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.35

Er kwamen nog een verlate Nieuwjaarswens en al vervroegde Paaswensen bij me binnen, waarvoor hartelijk dank!

Binnendoor naar de Grenouw

Hoewel onze bejaarde zegsman **Heidevriend uit Overdinkel**, van wie ik gelukkig weer eens een levensteken heb ontvangen, gewoon schrijft **Gronau**, maak ik er eventjes **de Grenouw** van. Ik doe dit alleen maar om te boekstaven, dat wij vroeger nooit anders gewend zijn geweest dan te spreken van de Grenouw. Maar goed, Heidevriend is dan eindelijk eens weer in de pen geklommen, schrijft hij, en ik laat hem dan ook maar weer eens vóórgaan. Goed? Hier komt hij dan:

„En nu komen we aan die al zo'n vijftig jaar geleden nog bestaande **fabriekspadjes**, die voerden van Losser en Overdinkel naar Gronau. Laten we beginnen met het pad van de Zoekeschool naar Gronau, waarvan velen uit Losser gebruik maakten. Ook echter mensen uit Lonneker, 't Hooge Boekel en De Lutte. 't Is haast niet te geloven, zo'n eind die naar de fabriek liepen. 't Pad liep van 't Erve Werges en rechts lag de boerderij Bolhaar Roterman, en dan ging de weg naar de zandweg, de tegenwoordige Pastoor Van Laakstraat. Rechts lag de boerderij van Rodingwönners Olde Heuvel. Je stak de weg over en liet de boerderij van Dingeman links liggen en dan liep er een paadje naar de Kayser Kotter. Je stapte over 't Schaapvonder en dan ging 't verder naar Baring, dan was je op de Lossersstraat en dan ging 't rechtstreeks op de fabriek aan”.

- Eerst hier een tussenvraag: welke fabriek wordt hier bedoeld? Ik ben daar in die omgeving van vijftig-zestig jaar geleden natuurlijk een vreemdeling geweest, zodat ik hier verder geen enkele aanvulling of verduideliking kan geven. Ik hoop echter, dat de ingewijden een en ander thuis kunnen brengen. Hetzelfde geldt voor de rest van de brief:

„De tweede weg liep van de Tiekeneenweg langs de vier woningen waar vroeger 't Wolde, de beide Reuversen en Leeuw woonden. Deze laatste had, geloof ik, een koe en dat was in die tijd héél wat! 't Pad kwam uit bij boer Tieke. De huizen aan deze en gene kant van de grens zijn reeds lang gesloopt.

- Pad nummer drie ging van de Hoofdstraat van Overdinkel bij 't Zolamt rechts over de Zwarte weg door tot boer Bohmers. Achter de schuur lag een paadje naar Markenfort, daar liep je langs het huis tot aan de Benthemerstraat. Daar stond een zware steen met een draaipaal en dan stak je de straat over en stond je bij 't Lukas Krankenhaus. Daar ging weer een weggetje en kon je zo de stad in. Ik kan me wel vergissen, 't is al zo lang geleden. De mensen, die nog in leven zijn, weten 't misschien veel beter als ik. Want ik heb in de twintiger jaren een oude fiets gekregen en de Gronaulopers zijn meest gestorven. 't Weggetje van de Overdinkelsestraat, de Hoofdstraat dan naar Gronau, heb ik als kleine jongen veel gelopen. - Overdinkel stond bekend als 'n smokkeldorp, maar wel 95% moest voor de Marken hard werken...”

- En dat was dan weer onze **Heidevriend!** Hij voegt eraan toe, dat ik er niet over hoeft te schrijven, als ik zijn epistel waardeloos vind. Ik vind niet gauw een brief waardeloos en vooral niet brieven als deze. Waardeloze brieven krijg ik trouwens nooit en als ik brieven niet direkt in de krant behandel, dan komt dat omdat er geen

plaatsruimte voor is. Ook tijdens mijn ziekenhuisopnamen van enkele jaren geleden is er nogal wat blijven liggen. Wat niet in de krant is gekomen, komt later wel in de verzamelbundel(s), als aanvullingen.

Biestmelk

Ik wil toch nog even doormelken over **biest** of **biestmelk**. In rbb 77.31 vroeg ik namelijk naar de gebruikswaarde ervan op de boerderij. Daartoe geef ik het (ant)woord aan onze trouwe brieveschrijver, **dhr. A.J.R. te Geesteren**, melk- en zuiveldeskundige tot-en-mèt:

„Biestmelk heeft een wat andere samenstelling dan normale koemelk. Deze laatste heeft namelijk een eiwitgehalte van plm. 3,40%, welk percentage verdeeld is in caseïne of kaasstof = plm. 2,90% en albumine plm. 0,50%. Deze albumine is zeer licht verteerbaar en komt veel overeen met het eiwit in een ei. Ze heeft ook de eigenschap te stollen bij verhitting

boven 70° C. Biestmelk heeft een hoger albuminegehalte. Sommige bakkers wilden ze vroeger (voor 50-60 jaar) wel kopen om ze te verwerken in de beschuiten meen ik. Men kon er ook lekkere pannenkoeken van bakken, die in de regel wel wat stijf uitvielen, ook al weer door het hogere albuminegehalte. Verder is het zoutgehalte van biest hoger dan normaal, wat in de natuur wel zal dienen om de ingewanden van het kalf te zuiveren van slijm, enz., want de melk is van nature bedoeld als voedsel voor het jong van een zoogdier. Bij biestmelk zal de zgn. kookproef in de regel positief zijn, d.w.z. dat ze bij het koken gaat schiften of klonteren. De zuivelfabrieken willen ze de eerste dag of drie na het kalven dan ook niet ontvangen en wanneer een veehouder het toch probeerde om ze te leveren, werd deze melk als ongeschikt voor zuivelbereiding teruggezonden. Ze is ook nog te herkennen aan de kleur: geel tot geelbruin met soms nog iets rood (bloedbestanddeeltjes). De bakker kon bij gebruik van biestmelk wat bezuinigen op de eieren”.

- Maar tot op heden heb ik nog geen informatie gekregen op wat ik toch zo gehoopt had: het gebruik van biest(melk) bij de vervaardiging van de zogenaamde „roodn-boons”. Er zullen toch wel oudere boeren zijn, die nog weten, wat dat was, hoe die gemaakt werd en waartoe men het gebruikte?

JOHAN BUURSINK

TC 26-3-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77-36

Daar zijn weer een paar lekkere woorden op me afgekomen, waar we weer een aardig kluijfe aan kunnen hebben. En dan zal ik wel weer een beroep op de vindingrijkheid van mijn lezers moeten doen, om mij bij het uitpluizen te helpen.

Van de hak op de tak

We zijn zo vaak vastgegroeid in allerlei spraakgewoontes, dat we dag-in dag-uit ons van woorden en uitdrukkingen bedienen, die geen nadere verklaring behoeven, terwijl we bij nader inzien er toch geen snars van snappen. Hoe meer u daar op let, hoe benauwder het u kan worden bij de gedachte, dat er zoveel onbegrijpelijk gezegd wordt. Voldoende is natuurlijk wel, dat we de bedoeling van een gezegde begrijpen, maar waar komen die gekke zegswijzen eigenlijk precies op neer? Als ik schrijf, dat ik in deze stukken maar een beetje van de hak op de tak spring, dan weet u heus wel dat ik van 't ene onderwerp op 't andere overga, zonder dat er onderling verband in hoeft te zitten. Maar ... ziet u me in werkelijkheid al springen? Ik zal we gek zijn! En ... als u me zich al springende zoudt willen voorstellen, waar is dan die „hak” van waaraf ik dan op de tak is dat een boomtak?) wil springen nog wel!? Als u mij dan een hak zoudt willen zetten, hoe zoudt u dat dan aanleggen? U zoudt mij ook op de hak kunnen willen zitten, maar ik zou het niet prettig vinden, als u voortdurend op mij zoudt zitten te hakken! Ik heb al wel heel wat bij de hakken gehakt, maar u kunt toch ook weer niet zeggen dat mijn geschrijf helemaal niks om de hakke heeft, wel? Maar nu ...

noe verder ik kom, noe naderker het probleem begint te worden, en dan zou ik m'n hachje er weleens bij in kunnen schieten. Mär dan löat ik oeleu wal gauw 'n hach-ênd zeen! En zo ben ik al hikkelende aan het beantwoorden toegekomen van de vraag, die mij onlangs gesteld werd: wat is 'n hach-ênd? Ik heb begrepen, dat 'n hach-ênd van nen boom het onderste, dikke gedeelte is van een omgehakte boom, maar ik weet niet, of dat iets met hakken te maken heeft. Als ik u dan mienen hach-ênd wil laten zien (wat ik natuurlijk nooit letterlijk zal doen!) dan wil dat zeggen, dat ik u m'n rug toedraai. Het dikke onderende van de rug, waar men op pleegt te zitten, wordt namelijk ook wel 'n hach-ênd genoemd! En nu wil ik u heus niet op de hak nemen, maar ik lees in mijn oude, trouwe Kuipers' Woordenboek dat een hacht is: een stuk, een snede: een hacht broöd is: een dikke boterham. Nu wil ik niet weer het risico lopen dat men mij een zeurkous vindt, zodat ik over de herkomst van deze woorden en hun onderlinge verband maar niet verder zal uitweiden. Ik wil wel graag horen, wie er wat meer zinnigs van kan zeggen. Het is echter niet onwaarschijnlijk, dat 'n hach-ênd van een boom zo iets betekent als het afgehakte einde, want het reeds genoemde hacht komt van hachten = splijten, afsnijden, welk woord verder bij hakken thuishoort (De Vries, Etym. Wb.).

Wat is de „Hakte”?

Nu kom ik op het telefoontje, dat ik kreeg van dhr. G.J.K. te Hengelo, die mij het volgende probleem voorlegde:

In Hasselo ligt een hoog stuk bouwland, vermoedelijk geen opgehoogde es maar een natuurlijke hoogte, met knot-eiken eromheen, dat de naam draagt: de Hakte. Wat kan die naam te betekenen hebben? Ik heb al eerder geschreven, dat ik mij niet begeef op het gebied van verklaringen van eigennamen of erfnamen, en dat ik bovendien ook niet deskundig ben op het gebied van veldnamen, maar dat neemt niet weg, dat een naam als de hier genoemde mij nogal intrigeert.

Dhr. K. kwam zelf al met de veronderstelling, dat het weleens iets te maken kon hebben met de knot-eiken, die immers behakt zijn, maar daar wil ik toch aan twifelen. Die zijn, dunkt mij, meer bekapt dan behakt, maar ik wil toch de mogelijkheid open houden. Aannemelijker lijkt het me echter, dat de naam de Hakte iets te maken heeft met de grond of de grondsoort of met het daarop verbouwde landbouwgewas. Is er niet zoiets als hakgewas? En wat de grond of bodem betreft: met een hak of houweel kan men de grond loswerken, waarover Koenen - Endepols als toelichting geeft: een veenland, een heideveld hakken = met de hak bewerken, los-

werken. - Zo'n grondbewerking moet dan wel iets uitzonderliks zijn geweest, waarop dan ook al de uitzonderlijke naam de Hakte duidt.

Wat is een „Voort”?

Uit het telefoongesprek met dhr. G.J.K. heb ik begrepen, dat er in de nabijheid van de Hakte een grondstuk ligt met de naam de Voort. Dat is een laaggelegen stuk grond bij een beek, dat de winterdag onder water staat. Ook hier hebben we weer met een woord te doen, waarover eindeloos gedelibereerd kan worden. Een voort of voort (in Amersfoort zelfs foort) kan zowel een (vaar)water zijn als een doorwaadbare plaats in zo'n water. In het door dhr. G.J.K. gegeven voorbeeld, heeft zelfs de aanliggende grond (aan een beek) de naam de Voort. En als we in 't voorjaar aan „t laand ummaakn” gaan, dan stappen we ook van de ene oor in de andere. Voor en voeren en varen staan allemaal wat woordafleiding betreft, met elkaar in verband. Wij verstaan onder varen in hoofdzaak: te water (voort)gaan, maar de Duitsers gaan ook fahren met het „Rad” of met de trein, zelfs met de vliegmasjien (als het was gelukt nog wel naar Engeland!)

Laatste vraag van dhr. G.J.K.: Wist U, dat het „frênsken” (van een paard) gewoon „hinniken” betekent? Ja, dat wist ik!

TW Cr + 29-3-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.37

Daar heeft briefschrijver Nr. 100 het me wel moeilijk gemaakt door nogal uitvoerig te reageren op mijn opmerkingen aan zijn adres in r.b.b. 77.34, maar die brief als uiterst „privé” te bestempelen, zodat ik niet de vrijheid heb, eruit te publiceren. Hoe ik er ooit toe gekomen ben hem schuilnummer 100 aan te smeren, weet ik niet meer, maar hij begint er nú iets achter te zoeken. Zoiets als „de pot”, en dan moet ik toegeven dat wij een spraakgebruik hadden (of nog hebben?) om iemand af te wimpelen of af te „poeieren”: dan zeggen we: „gôa ôp 't dak zittn”, of: „gôa ôp 'n pot zittn”. Welnu, ik zou zeggen: „wie de schoen past, kan de pot op!”

Ook het feit, dat ik hem af en toe meen te moeten herinneren aan zijn wat onbedachtzaam geuite verklaring, dat hij liever vijfhonderd gulden „ôp 'n pôal” zou leggen dan dat zijn naam bekend werd gemaakt, ligt hem niet lekker. Maar... „ik wil daar dan alleen maar mee zeggen, dat beloven makkelijker is dan doen! Vooral waar het om geld gaat. Nu heeft hij me al een paar keer verzekerd, dat zijn bankrekening geregeld aan de rode cijfers toe is, maar dan kan ik geloven of niet. Niet voor niets zeggen wij: „klagers hebt gin nood en pôchers hebt gin brood!” En daarbij is de oude wijsheid nog steeds van kracht, die ik als kind al eens uit de mond van een van mijn eigen boeren - ooms gehoord en onthouden heb: „'n Värkn word grômmende vet en nen boer word klagende riek!”

Dat hij omgekeerd mij méér toedicht dan ik ooit bezeten heb of zal bezitten, laat ik maar langs me heen gaan. Hij zegt, dat hij met mij geen beklag hoeft te hebben, want: „Wee d'r schrif, dee d'r blif” - Wel, dat gezegde heeft met het schrijven voor of in de

krant of met het schrijven van boeken niks te maken. Onder „schrijven” wordt hier, naar ware Hollandse poetaard, verstaan: het opschrijven van opdrachten en het uitschrijven van rekeningen, het inschrijven in het debiteurenboek, enzovoort.

Dat ik blij ben, als ik weer eens een lange brief van lezers krijg, vindt deze man ook verklaarbaar, want elk ontvangen velletje van een binnengekomen brief brengt mij geld op. Ja, da's nogal logisch. Een boer melkt zijn koeien uit en ik melk mijn lezers uit, zo lang die domme lezers er maar in-trappen. Jawel, ik had al lang begrepen, waarom ik niets uit de brief van Nr. 100 mag publiceren. En nu wil ik u wel een eerlike blik geven in mijn bankrekening: mijn vermogen wordt geschat op zes cijfers achter de komma. En praat me niet van rode cijfers: elke maand als ik een bankafrekening

JOHAN BUURSINK

krijg van de a.o.w., dan denk ik: alweer wat rode cijfers erbij. Als u voelt wat ik bedoel. En dat Nr. 100 erop tegen is, dat ik uit zijn brief iets zou publiceren, is eigenlijk maar een wassen neus. Het zou op hetzelfde neerkomen, als hij de ORMET zou verbieden, **biest** van hem in de verkoop te brengen!

Ik hoop nu maar, dat de lezers begrepen hebben, dat dit twistgeschrijf met Nr. 100 maar een spiegelgevecht is, waarmee ik langs een omweg mijn doel tracht te bereiken: een blik te geven in een bepaalde wijze van kortswijl naar Twentse aard, waarbij het altijd draait om geld en om geld en om geld...

En tóch niet helemaal, want aan 't end wenst hij mij een goede gezondheid toe. 'k Hop dat 't helpt, aans zô'k allêên van de a.o.w. muttn lêven, met de vrouw. En mijn dochter zou zeggen: „een goede wens en een goed gebed zijn nooit weg!”

En tóch kan ik het niet laten, uit deze

lange en hartverwarmende brieven een stukje over te nemen. Gerrad, zoals deze goeie man heet, stond in zijn jeugd voor de keus: boer worden of geleerd worden. Want er zal wel een kop op hem met wat erin. Hij koos voor het eerste en hij werd beestboer. Maar in de crisisjaren en ook later wel, als de tijden voor de boeren niet zo bijster gunstig waren (wanneer zijn ze dat eigenlijk ooit wél geweest...?), kwam de twijfel weleens boven, van: zou ik er niet beter aan gedaan hebben, het boerenvak maar vaarwel te zeggen? Maar zulke ogenblikken van twijfel waren maar van korte duur, want: „als ik de zomerdag tussen de koeien liep, zo 's avonds, in de weide, of de winterdag 's avonds op de deel, vóór het naar bed gaan, als ik dan nog evena achter de koeien heen liep om nog wat te strooien of wat schoon te maken, dan stond ik altijd bij de meesten even stil, en dan dacht ik na over hun afkomst en dan vroeg ik me af: wat zou ze voor 'n kalf brengen, of: hoe zal die combinatie met die stier uitvallen? Dan keek ik zo van voren naar achteren door de stal die rood-bonten eens langs, nou, dan dacht ik vaak: Gerrad, wat zô'j toch dôm hebbn west a'j gen boer wordn warn en a'j bie'j wiez' van sprekn een of aander frikkenbaantje haddn kreggn, as journalist bie'jeurbeeld...”

Mijn kommentaar: Geliek hês! Woo mennigmôal heb ik d'r in miene jônge jôarn zôlfbeklag ôawer had, dat ik gin boer heb können wordn... mâr dan wol mien moo mij walees treustn: mien jeungken, jôá, dát zêa ze eerlikwâor, mien jeungkne, treust diej, a's niks kaans wordn umdat diej ôawerâl de haande verkeerd too staôat, dan kô'j aait nog journalist wordn! - En nu ziet u wel weer, dat ze gelijk had, want ik hoef maar na te schrijven, wat nu ook weer deze boer me vóorschrijft, en de centjes komen wel weer binnen... A propos: als deze briefschrijver, of wie dan ook, mij ooit wêér vijfhonderd gulden zwijggeld in het vooruitzicht stelt, dan houd ik hen aan hun woord! Want er zijn nog zo véél kinderen en ook volwassenen met name in de „derde wereld”, die verrekken van honger, dat ik nog graag wat méér voor hen zou willen kunnen doen... en óók dáárom zou ik nog wat willen blijven om nog wat te kunnen schrijven...

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.38

Een enkel telefoontje of een onnozelijkend briefje kunnen me in een diepgaande verlegenheid brengen, omdat mijn eerste reactie dikwijls is: ik weet het niet. En dan doe ik ook niet net alsof ik het wel weet, want zo'n pose heb ik me nooit eigen kunnen maken.

- Voorbeelden? Een telefoontje met de vraag: kunt u mij de herkomst zeggen van het woord **boterham**? Ik schrik me een hoedje, want dat is weer een woord, waar ik nog nooit over nagedacht heb. Wel over het dialectwoord **brug**, of **bruw**, of **bruggen**, vaak gepreciseerd tot **stoetnbrugge**, d.i. een boterham van wittebrood. En tot op de dag van vandaag weet ik noch over **boterham**, noch over **brug** bescheid. Met boter zal in onze streken vanouds een boterham niets of weinig te maken hebben gehad, want het botersmeersel bestond in de regel uit **smôlt** = gesmolten varkensvet. Met ham zou nog kunnen, maar laat nou toevallig het dialectwoord voor ham **scheenkn** zijn. En hoe kom je erbij, om een snee roggebrood met een plak **scheenkn** een boterham te noemen? Maar verduid: hoe kom je erbij, zo iets een **brug** te noemen? Wie het weet mag het mij zeggen!

- Nog een voorbeeld. Een telefoontje van **dhr. W.W. te Goor**: u hebt enige tijd geleden geschreven over een **mee-penning**, die ook wel **goos-penning** (of **godspenning** werd genoemd. Nu is de vraag: zou de Twentse naam voor **Woensdag** = **Goonsdag** ook zo iets kunnen betekenen als **godsdag**? Ik heb daarop geantwoord: ik denk het niet. Men zegt, dat Woensdag een verbastering zou zijn van **Wodansdag**, dat is dag gewijd aan de Germaanse oppergod Wodan, ook Odin genaamd. Maar waarom zeggen dan uitgerkend de zo aan de Germanen verknochte Duitsers heel nuchter en fantasieloos: **Mittwoch**? En dan blijft nog de vraag over: waarom zeggen wij in het (verouderde) dialect dan uitgerkend Goonsdag met een **G** en niet Woonsdag met een **W**? Daarbij moet ik wel even ppmerken, dat hier in de omgeving van Enschede vroeger werd gezegd **Goonseldag**.

- Maar verbasteringen zijn nu eenmaal aan de orde van de dag en juist omdat onze Oostnederlandse (Saksische) dialecten ontaard zijn in hoofdzakelijk **gesproken taal**, zonder noemenswaardige literaire traditie of **geschreven taalgebruik**, juist daarom zijn onze dialecten zo ernstig in gevaar. En dan herhaal ik voor de zoveelste keer: slecht spreken, slecht luisteren en nog slechter napraten zijn het bederf voor een dialect!

- En dan wil ik een enkel woord pluk-

ken uit mijn Vasser taalervaringen, die ik in regiobus 77.33 al aansneed. Daarin komt het vooral voor de jongere dialektsprekers welhaast onherkenbare want ondefinieerbare woord **'s weulkedaagns** in voor. Dat schoot me daar ineens te binnen toen ik geen weg wist met dat Goonsdag in plaats van - zoals redelijkerwijze te verwachten was - Woonsdag. Dat **'s weulkedaagns**, dat vroeger in het Enscheder spraakgebruik **'s wôlkedaagns** werd uitgesproken, zou kunnen doen denken - zoals ik als kind zelf ook deed - aan zo iets als wolkejesdagen. Maar zie, de duidelijke platprater zal u uit de droom helpen: het is **'s wôrkedaagns**, dat is letterlijk: **'s werkdags**, zoals we ook spreken van **'s zondags**, enz. - Om dat **wôrkel** goed en duidelijk uit te spreken, wordt wel enige tongvaardigheid vereist. Probeer het maar eens met **„de kat dee krabt de kruln van de trap”** en dan zult u ervaren,

JOHAN BUURSINK

hoe licht dat **wôrkel** kan verbasteren tot **wôlke**, en als we gewend zijn, die **ö-klank** wat lang en zangerig aan te houden, dan verwondert ons dat **Vasser 's weulkedaagns** helemaal niet meer. Het ontbreken van elke Twentse **schrijf- en spelling-traditie** doet helemaal de deur dicht!

- Nu ik toch eenmaal weer met mijn gedachten bij het Vasser dialect ben, wil ik meteen maar nog wat meer uit regiobus 77.33 verder onder de loep nemen. U weet nog wel, van dat vrouwmênske, dat zo langzaam op de fiets voorbij reed, dat de twee buurlui haar zo nieuwsgierig vonden en vonden, dat ze net keek als een hondje met een glazen achterwerk, 'n heunden met 'n glazen gat. In tegenstelling

tot een der Vasser dames, die van mening was, dat dat betekende dat die vrouw zo nieuwsgierig was, dat ze wel graag van voren en van achteren ogen had, ben ik van mening dat het juist andersom is. Dat vrouwmênske wilde de aandacht op zich vestigen, ze wilde de nieuwsgierigheid van voorbijgangers en aan-de-deur-kijkers op zich vestigen, zoals ik in die regiobus ook al schreef. En nu komen we terug op een vorig jaar aangesneden onderwerp: hoeveel **„gat”**-uitdrukkingen zijn er wel in dialect? Ik heb er nog heel wat liggen, maar vond het voorlopig wel welletjes. Welnu: van een vrouwmens, dat **„erom verlegen”** is, wordt weleens gezegd, dat die **„met 't gat te koop”** loopt en van een man, die graag een vrouw van onder tot boven opneemt, wordt gezegd, dat hij zo'n vrouw **„oet-trekt töt op 't blote gat”**. Welnu, van straathondjes kunnen we hetzelfde verwachten, maar bij die blijft het niet bij kijken of ruiken. Maar bij een hond kunnen we niet spreken van **„'t blote gat”** en daarom hebben ze er maar **„'n glazen gat”** van gemaakt, want een hond kan nu eenmaal niet z'n kleren uittrekken. Dat is dan mijn mening, die u kunt nemen voor wat ze u waard is.

- Dan **„den doorn jông”**. Over dat **„door”** kreeg ik een telefoontje van **Mevr. W. uit Losser** met de vraag: hoe moeten we dat spellen, met **ao** of met **oa**? - Ik heb geadviseerd, het gewoon te spellen met **dubbel-oo**, dus: **door**, omdat het naar mijn mening wel in verband zal staan met het Nederlandse **dor**! Het probleem **ao** of **oa** doet zich m.i. alleen voor bij **doar** van het Nederlandse **daar**! Maar in elk geval vind ik persoonlijk de **oa-spelling** verkiesliker dan de **ao**. Bij het uitspreken van dat **doar** horen we immers ook duidelijk de **oo-a** klinken. Mijn ervaringen daarover heb ik al eerder in een regiobus uiteengezet.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. Telefonisch bereikbaar 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.39

Voordat ik het vergeet of er niet meer aan toe kom, wil ik toch nog even teruggrijpen op de Vasser uitdrukkingen in rbb 77.33, omdat verschillende woorden en uitdrukkingen de moeite van het napluizen nog wel waard zijn.

Kwajongens

„Kwôajong” is weliswaar een bruikbaar in het dialect ingeslopen hollandisme, maar we hoeven er ons niet mee te behelpen, omdat we zelf ook wel uit de weg kunnen met ons eigen spraakgebruik. In de uitdrukkingen van **dhr. B. te Vasse** komen we er al een paar tegen, die in het Enscheder spraakgebruik ook al geen vreemdelingen zijn vanouds. Zoals deze: „den doorn bössel van nen jông”. Afgezien van dat „door”, dat ik nooit zoveel in mijn stadse taalwereld gehoord heb, is die aanduiding „bössel van nen jông” gesneden koek, evenals bijvoorbeeld „aap van nen jông”. Daarmee wordt in het gemoedelijke een „belhamel” aangeduid.

Een „bössel” (Ned. borstel) hoeft nog niet „door” te zijn. Onder „door” (Ned. dor) verstaan we zoiets als „onbenullig”. Wanink verwijst daarbij naar het Duitse „tor” = dwaas, gek. Maar daar ga ik nu niet verder op in. - En nu het zinsverband: „den doorn bössel van nen jông geet aait achter 'n viemnhoop (= korenhoop op 't roggeland) zittn at he oet de bökse môt”. Hie is de toevoeging „door” best op z'n plaats, want anders ging hij niet achter een korenhoop zitten, zijn behoefte doen. -

Die toevoeging: „dôar tusschen dee twee sleetnpöäle in, dôar vlak bie 'n lôaksteen” is weliswaar overbodig in de mededeling als zodanig, maar interessant genoeg om er even bij stil te

staan. In plaats van „dee twee zou mij beter „dee beide” op de tong liggen, maar dat is een kwestie van spreekgewoonte, dacht ik zo. Wat „sleetnpöäle” zijn, weet u toch? Nee? Wel, een „sleet” is (volgens Wanink): „een lange, dunne stam, gebruikt op de balken, en als afsluiting van weiden, enz. voor het vee; misschien verwant met sluiten” en daarbij verwijst Wanink naar „slijen” = afrasteren, vruchten”. Wel, ik vind die uitdrukking van **dhr. B. te Vasse**: „sleetnpöäle” nauwkeuriger. Ik ben van mening, dat we bij een lange, vrij dunne dennestam pas spreken van „sleet” als hij gekapt is, en dus bruikbaar voor dak of zolder. Zo'n lange sleet is nog te lang voor het afrasteren, vandaar dat er eerst „pöäle” (= palen) van gemaakt moeten worden; dat zijn dan „sleetnpöäle”. - Van een lang, dun meisje wordt wel gezegd „lange sleet”, en dan denk ik onmid-

JOHAN BUURSINK

dellik aan „lange sleef”, met maar een letter verschil! Een sleef of „papsleef” is een grote opscheplepel. Of beide woorden (sleet en sleef) nog aan elkaar verwant zijn, weet ik niet. Ook bij deze woorden ga ik niet verder op herkomst en afleiding. We moeten ook nog iets voor later bewaren. - Nog even de zin verder, nadat we eerst nog dat „lôaksteen” gesignaleerd hebben: laaksteen y-grenssteen. Ik vind het maar curieus, dat zo'n oud woord nog in het levende Vasser taalgebruik opduikt. Tegen die kwajongensgewoonte „hef de vaa hem wa a mangs (= soms, vgl. manchmal) wat an 't gat gevven (= een uitbrander gegeven) mâr dan holt e 't 'r oet (dat is mij onduidelik!) of hij begint te belken (= alarmerend huilen)”. - U ziet, dat ik er nog niet helemaal uit ben en wacht nadere uitleg af.

We zijn er nog niet met onze betitelingen voor onze „lieverdjes”, en we vinden dan ook in het Vasser spraakgebruik (zie rbb 77-33): „den daasäers van nen jông”, en ook die uitdrukking

was/is in mijn geboortestad niet inheems. Bovendien lijkt mij het woord „daasäers” op zichzelf meer gebruikeluk voor meisjes dan voor jongens, en indien voor jongens, dan voor zeer jeugdige leeftijd, laten we zeggen tot tien-twaalf jaar. Let op: ons zitvlak kan worden aangeduid met „äers” (= Ned. aars), wat wel zeer korrek, zo niet luk preuts is; verder met „gat” wat nog net door de beugel kan en dan het minder fatsoenlike „koont”. Betitelingen met een van deze drie als achtervoegsels worden hoofdzakelijk voor vrouwspersonen gebruikt. Voor manlike gegadigden voor een scheldnaam hebben we ter beschikking: **kul** of **kuln**, waarover ik onlangs nog schreef, en dat uit het Frans overgenomen is, in welke taal het o.a. ofwel voornamelijk de betekenis heeft van zitvlak van mens en dier. Mijn bewering kan ik niet staven aan de zegswijzen van de Vasser **hr. B.**, die zegt dat „den daasäers” dôarbiej ôk nog „ne grote kleute” is, waar we in het Twents ook gewoon „kloot” tegen zeggen. De tegenspraak zult u al ontdekt hebben: „äers” en „kleute” horen niet bij elkaar! Voor „daasäers” zou ik dan ook, als het moest, in dit geval „daaskuln” gebruiken. Maar... laten we het verder fatsoenlik houden. Dat „daas” van „dazen” is ook weer geen gebruikeluk Enscheder plat. „Dazen” is zoiets als wartaal uitslaan, en iemand die een beetje overspannen is van het vele praten of discussiëren kan zeggen: „ik bin helemôal daas van al dat geprôat!” - Dazen ofwel blinde dazen zijn vliegende insecten, die je zo gemeen kunnen steken, dat er fnôalweg bultjes op je huid komen. We noemden die vroeger „bleendaawskén”. Maar voor „dazen” heb ik wel altijd „kwazen” gehoord en gebruikt, dat is niet zo zeer wartaal uitslaan als wel onbenullig en onsamenhangend kletsen of lulen. Slap praten.

- Tenslotte nog „lechmissen”, dee nich an „'n dil” wil. **WAT EEN LICHTMIS IS, WEET ZOWAT IEDEREEN, MAAR WAT IS 'N DIL?** Volgens Kuipers' w.b. is „dille”: „dat deel van de spade, waarin de steel zit”, dus zoiets als „'t schuppnstelligat”. Wat verstaat men in Vasse (en elders) eigenlijk onder „dil”?

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.40

In deze stille week wil ik u laten lezen, hoe **dh. J.H.H.W. te Hengevelde** zijn herinneringen heeft opgeschreven aan de paasviering de vroegerdag. In kleine bijzonderheden vermeldt hij hoe de stille week werd doorgebracht, zowel in huis als daarbuiten, en met welke vrome gedachten het paasgebeuren werd herdacht en begeleid. Ik laat deze briefschrijver zoveel mogelijk zelf aan het woord, dat wil zeggen zonder inmenging mijnerzijds, ook alweer omdat ik de juistheid der exacte gegevens niet beoordelen kan.

Oude Twentse paasgebruiken in de praktijk

„De veertig dagen vasten vóór Pasen brachten weer een hernieuwde herinnering aan de lijdenstijd van Jezus: Palmпасen de intocht in Jeruzalem van den Heer, waar de menigte palmen over de weg had gestrooid. Als kinderen liepen we op Pasen met spartakken, waar enkele zwaantjes en wat rozijnen aan waren gebonden. Menigeen ging die dag met palmen naar de kerk, waar we soms later op de weg kleine takjes en blaadjes van vonden. De dagen daarop was het de Stille Week, dan mochten we niet zoveel lawaai maken, want op Stille (Goede) Vrijdag was Jezus gekruisigd. Dan werd altijd, en nog, een vastendag gehouden. Als kind deden we met een hardgekookt ei kuuln. Op Pasen, de dag der opstanding van den Heer, werd 's avonds een groot vuur ontstoken, een vreugdevuur als van ouds her, om een offer te brengen als

dankbaarheid voor den Opgestanen Heer.

- Eerste Paasdag, tegen een uur of drie, vier, na de middag, ging men met een aantal burenen het heideveld in, om dan een hoeveelheid hout (vliegdennen) aan een grote hoop (bôaken) bijeen te brengen om als paasvuur te dienen. Hiervoor werden minderwaardige, meestal kroeze dennen genomen. Rechte, lange dennen, die geschikt waren voor geriefhout, werden gespaard. Ook liet men op het kaalgeworden heideveld op enkele plaatsen een mooie kroeze den staan, om als wachters van de heide over te blijven, evenals een sierlike kwakelbos. De ouderen hakten de slachtoffers met een iep of biele om, en wij, kinderen, sleepten de lichte takken naar de plaats, waar de bôaken zou komen te staan. Sterke kearls brach-

JOHAN BUURSINK

ten het zware hout aan, en als men zo verspreid over de grote heide liep, dan kon je in de verte wel eens horen: nen hazen! nen hazen! als zo'n dier in zijn rust gestoord was en wegliep. - Wanneer men het hout wat ver moest halen, dan werd een paard voor de wagen gespannen. Door de hakwonden gaven de dennestammen en takken, vooral in het voorjaar, de klevrige hars af, waardoor onze vingers weleens aan elkaar gingen kleven. - Had men de bôaken zo'n paar meter hoog, dan ging er een kerel op om het hout terecht te pakken. Als men de bôaken klaar had, dan werd afgesproken om hoe laat hij zo worden aangestoken. Meestal was dat zo om acht uur. Een ieder ging dan zijns eigen huiswaarts.

- Na eerst wat koffie gedronken te hebben werd het avondwerk gedaan: melken, koeien en varkens voeren, stallen strèjen, meestal waren er om die tijd al een paar wetterkalveren (mestkalveren), die kregen in de regel volle zoete melk, moeder verzorgde de keuken (kuikens), maakte water gaar (heet), haalde een hoeveelheid eieren op om die te koken. Zo gauw als het water kokend was, liet zij de

eieren langzaam van een telder (etensbord) in de etenspot met kokend water glijden. Wij kinderen moesten op de klok kijken en de tijd in de gaten houden: voor een kippeï werd vijf minuten koken gerekend als ze in kokend water werden gedaan. Maar door de grote hoeveelheid eieren tegelijk kwam het water wat van de kook af, zodat men daar in de regel zo'n anderhalve minuut bij oprekende. Als men er een ei vantevoren uithaalde en het droogde onmiddellijk op, dan waren de eieren net goed en werden ze met koud water afgekoeld. Als dan alle werk af was, dan kwamen de huisgenoten aan tafel, waar alles klaar stond om het paasmaal te gebroeken. Er werd eerst gebeden en daarna gebruikte men van de meestal twee grote schalen de paaseieren. Er werd stoete en koffie bij gebruikt. Een ieder hield zijn lege eierschalen bij zich om te kunnen onthouden, hoeveel eieren men gegeten had. Het aantal eieren, dat men at, was voor iedereen verschillend. De een had aan één ei al genoeg, terwijl een ander met veertien eieren nog niet verzadigd was.

- Als iedereen genoeg gegeten had, werd weer een gebed gedaan; daarna werden de koeien en de kalveren de laatste hooirestjes aangeveegd. Als dit geschied was, ging men naar den bôaken. Gezamenlik brachten de burenen wat droge houtboesken (takkebossen) en stroschoven mee. Een paar takkebossen werden aan de windkant zo ver mogelijk onder den bôaken gedaan, evenals een gedeelte van het stro. Als alle pòasbôaken-burenen aanwezig waren, stak een van de ouderen het paasvuur aan. Dat werd van jaar tot jaar weleens gewisseld. We gingen zo dicht mogelijk bij de aansteker staan en het duurde niet lang of daar zag men het eerste vuurtje al, waarna de eerste rookwolken omhoog gingen en weldra stond dan de hele bôaken in lichter laaie. Grote vuurkolommen goldden de hoogte in, tot boven een gedeelte in vonken overging, knetterend en sissend zakte de bôaken langzaam in elkaar. De vonken dreven op de wind verder en verder, tot ze als grijze vlokjes in het heideveld weer omlaag kwamen. Voortdurend werd daarbij goed opgelet, dat er geen heidebrand kon ontstaan...!”

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.41

We vervolgen dhr. J.H.H.W. te Hengevelde met zijn herinneringen aan de

Oude Twentse paasgebruiken in de praktijk

„Als kinderen speelden we om de bôaken: opvangen en met de meisjes zakdoekje leggen, en als de heide droog genoeg was verstoppertje. Dat leverde dan wel eens een paar natte voetjes op in een slootje of heideplasje. Dan vroegen we elkaar: hoe völle eier heb ie egettn? en oe vaa en oe moo dan? De ouderen zaten rustig om den pôasbôaken te praten. Hier en daar kringelde een rookwolkje uit een tabakspijp. Sommigen lagen met hun knieën op de grepensteel, die ze plat op de heide hadden gelegd. Zo'n greep werd gebruikt voor het opgooien van het gedeeltelijk verbrande hout.

- De jeugd en vooral de jonge meisjes zongen mooie liedjes bij de brandende pôasbôaken, zoals: 't Zonnetje gaat van ons scheiden, 't avondrood kleurt weer het veld, zoete rust moog ons verbeiden, nog door geen zorgen gekweld. Hoor eens hoe 't klokje, met liefliken klank, ons weer naar huis roept, tot bee en tot dank! Luid dan, o klokje, luid voort, slapen wij straks ongestoord... En dan van het meisje, wier ouders en broers overleden zijn.

Aan den oever van een snelle vliet, een treurend meisje zat, ze weend' en schreide van verdriet, haar droeve oogjes nat...! En ook: Zachtkens luidt het avondklokje, alles keert ter ruste

weer, vogels zingen, treurge liedren, 't zonlicht daalt in 't westen neer...

- Dergelijke liederen herinneren ons aan vervlogen tijden en vooral het oude Twentse paaslied van de onbekende Ootmarsummer wijst op het teikens zich hernieuwende leven:

*Hemel en aarde zijn verheugd,
de heilige kerk smaakt ook die vreugd,
halleluja!*

*Want onze Heer en Koning groot,
is nu verrezen uit den dood,
halleluja!*

Soms maakte het brandende hout geluiden alsof het meezong. Rondom de bôaken was een hele strook heide afgebrand, waardoor men de veiligheid had dat er verder geen heidebrand van zou ontstaan. Af en toe werd ons, de jeugd, gevraagd: he'j 't ôk koold? Als we dan zeiden: jôa!, dan werden we wat dichterbij den bôaken geplaatst, zodat we al gauw met de handen voor het gezicht stonden vanwege de schrijnende hitte. Dan werd ons al gauw gevraagd: zij nôw waarm ge-

JOHAN BUURSINK

nôg? en als we daarop dan weer met jôa! antwoordden, dan liet men ons weer gaan. Geregeld werd het laatste omliggende hout midden in het paasvuur geworpen tot er weinig meer overgebleven was. Dan was het afgelopen en ging men huiswaarts, af en toe nog even omkijkend naar de laatste kleine spelden vlammetjes. In de hele omgeving kon je op de avond van Eerste Paasdag de vuren zien branden van verderaf wonende burenen en dan ging de weg naar huis over smalle kronkelende veldpaadjes met hier en daar karresporen, die ontstaan waren door het weghalen van heedschollen (heideplaggen).

- De opkomende afgaande maan geeft wat verlichting over de donkere heide. Pasen is altijd op de eerste zondag na een afgaande maan... (Juister gezegd: de eerste Paasdag laat men altijd vallen op de eerste zondag na de eerste nieuwe maan na de eerste len-

tedag, dus na 21 maart. Bsk.). „Thuis gekomen werd vóór het naar bed gaan - wat meestal in het kleine uurtje was - vaak nog wat koffie of water gedronken om de dorst te lessen, die je gekregen had van de hitte van de bôaken.

- De volgende dag, tweede Paasdag, gingen wij als kinderen al in de vroege weer naar de bôaken om te zien, of die al helemaal opgebrand was. Midden in de bôakenplaats zat onder de as dan nog weleens wat vuur en er omheen lagen nog wel wat verkoolde houtdeeltjes. Met wat heide werd het vuur weer opgestookt en de laatste houtresten gingen dan nog in vlammen op. Dan gingen we nog eens kijken naar de plaats, waar het jaar daarvoor de bôaken had gestaan: een kleine met mos begroeide verhoging en nog duidelijke sporen van houtskool. De bôakenplaats van voor twee jaar was alweer helemaal begroeid met mos en wat hazenbrood erdoorheen en aan de kanten hier en daar wat heide. Oude bôakenplaatsen waren nog lang als zodanig te herkennen aan de kortere, dichtere groene heide. - Door de vele ontginningen en het daardoor schaarser worden van de vliegdennen zijn door de jaren heen de paasvuren op het platteland veel minder geworden. Toch worden tot heden toe de Twentse paasvuren her en der nog in ere gehouden.

- En wat de paaseieren betreft: tweede Paasdag werden van de overgebleven eieren nog wel een paar gegeten en gedurende de hele week daarop kreeg men wel met vespertied een ei bij de boterham, ook wel eens met het bôskén en met Sint Jôapik in de rogge-oogst, en men kreeg af en toe op zondagmorgen ook weleens eierbotter, maar op het platteland werden vroeger over het algemeen weinig eieren gegeten. Wel als men ziek was, dan kreeg men meestal een gekookt ei. Was men erg ziek dan meermalen een ongekookt geklopt ei met suiker en een weinig cognac. Maar alleen Pasen gaf elk jaar volop eieren!

*Pasen zingt een lied van licht en vrede,
want de Heer is opgestaan!
Dood en donker zijn verdreven,
heel de aarde looft Zijn Naam!*

We wensen u en de uwen goede Paasdagen!"

- Deze wens van dhr. J.H.H.W. geef ik graag aan alle lezers door!

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.42

Nôw wil ik toch ees prebeern, mien eigen herinneringen ônder weure te brengen an 't belêven van Pôaschen doodeetied, doo 't Evangelie nog nich zó in de verwaarlozing lêa as rechtevoort.

Herinneringen an Pôaschen

Aänders is 't ôndergôan van de Liedentied van Christus as de geboorteviering in 'n Advënt, heel aanders. Wat wiej folklore bint gôan neumn, dat lik wal töt ôp 'n drôad verslettn. Iej zölt können zegn, dat dat nich zó slim is, want dat dat gedoo van dee ôole gebroekn niks aans was as de boetnkaant. En à'j dat zegt, zeg mij dan ôk, of dat, wat d'r vuur in de plaats kommn is, of dat better is vuur 's mênshen gemood en vuur 's mênshen zeel!

- Dôar is ginne goeie maneer van samenlêven möggelk zônder alderlei samen-be-lêven! En dôar is netzomin een goed innerlik be-lêven möggelk zônder alderlei uuterlik vertoon, zo lang dat vertoon teminste gin vertoning zônder achtergrônd en zônder inhôld is. Feestgebroek as kiekspul hef gin geestelike weerde meer, ôk al zing wiej den godgaanselken dag dat Christus is ôpgestanden... Iej könt de niejsgierige mennigte nich vôtjaagn, mâr wôarum he'j ze dan eerst anhaald?

- Nôw bedoel ik met geestelike weerde nich 'n zwôarmeudig benemmn en 'n gezicht zett'n van tien daagn slecht weer. Nee man, ôk christelijke feestdagen verdrêgt lekker ettn en drekn en plezeer maakn, as loeter mênshelike uutingen van bliedschôp.

- Miene herinneringen an Pôasfeest oet miene jônge jôarn riegt zik um van dee kleine gebroeklikheedn, dee't gewone gewoontes warn. Dôar is nog ne oetdrukking van van-ôolds: „ôp zien pôaskebest gôan”, en dat döt nog dênkn an de tied, dat 't vanzölven sprök da'j oe met Pôaschen in nieje klee stökkn. Doo'k nog zô'n jeungkn was en 't zat d'r an da'k 'n niej paksken kreeg met Pôaschen, dan reuk dat paksken nog wekkn dôarnôa nôar 'n manufaktuurnweenkel en mij

duchtn dat dat ne lôcht was, dee't bieje Pôaschen heurdn! Mâr dat is nôw zône zestig jôar lèn. At 't dan Stilln Vrijdag was, dan..., ja, dan kwam den eerbeed van 't Pôasevangelie in mien gemood at 't kêrkörgel zo mooi spölde en de geleuvigen in veerkwartsmôat-deemeudigheid zungn:

Is dat, is dat mijn Koning,

dat aller vaadren wens?

Is dat, is dat zijn kroning?

Zie, zie, aanschouw den mens!

En dôarôp ansloetend kwam dan ôp 'n eerstn Pôaskedag 't klassieke ver-

JOHAN BUURSINK

©

haal van 't Grootste Wônder van alle tiedn: „En op den eersten dag der week, zeer vroeg in den morgenstond, gingen zij naar het graf,... en vonden het ledig...!”

- In miene herinneringen zee ik dan nog op 'n vroeën môrgn van den Stilln Vrijdag 't kêrkvolk van de Sint Josef den langen laandelken wandelweg nôa hoes oet de kêrk gôan, meest vrouwleu van ôlderên lêeftied, dee't zölf recht ginnen drôkkn met de hoes-höllinge meer haddn, in langzaam, deemeudigen trad, kêrkboek en palmtäksken in de ôp 'n boek gevôldn haande... Heer ôntferm Diej...

- En dan was dôar et lêven boetn de stad, ôp 't laand en in 't vêld, wôar 'k mij as jông 't meeste nog ôp mien gemak veuldn... 't nieje lêvend dat duurbrök in tak en twieg en knöp van joonk greun... de lôcht van 't niej umgeploogde laand... fluweelzwarte äerde nog fris van 'n vuurjôarsrêgen en ne verlate sneebuj... de boern dee't de

koomest d'r ônder ploogdn en de grond wäerig maaktn vuur 't nieje gewas... dat was Pôasketied... dat was nogees de duurbrôak van 't nieje leven dat de weenterdood achter zik leut. Wel dôar nôw nog pröt van „de dood as meester”, hef den ooit in zikzölwn ôk-mâr éinig begrip ontwikkeld van 't lêven, wôaran gin dood zik weet te onttrekkn?

- Duur de eeuwen hen van 't mênshenbestôan op dizze äer was 't ei 'n doodsimpel simbool van eeuwig leven, en dôarum ette wij ôp den ôavend van 'n eerstn dag van Pôaschen zo völ pôaske-eier a'w meer lôatn könt... wiej beschildert ze met kleuren van lêvensbliejheid en met bloomen van eeuwig bestôan! Wiej teert ôp 't lêven, dat zik wal verdoekn kan in wat wiej dood neumt, mâr dat toch aait weer duur de schel hèn brek wôarat 't inslottn west hef. Want ôk-nog nooit hef de dood meester west ôver 't lêven: ik meen de dood te muttn zeen as middel um 't lêven te beschêrm. De dood as zekerheid van eeuwig lêven, zo at de duusternis de zekerheid is van eeuwig licht! At 'r gin dood was, dan was 't lêven de dood, en at 'r gin duusternis was, dan was 't licht de duusternis... Of zôl ik dat verkéerd begriepn?

- Stilln Vrijdag is de ôpdracht vuur Pôaschen, want de dood is de ôpdracht vuur de verriezenis en de duusternis is de ôpdracht vuur 't licht. Ik begriep et nich, mâr ik kan 't nich aanders ôonder weure brengn...

- Paulus zeg zo iets as: at 'r gin ôpstanding is, wat doo'w dan te geleuven en wat hef 't dan vuur zin um te liedn vuur oons geleuf? Dat bedôd, duch mij, dat, at de dood de meester is van 't lêven, wat hef 't lêven dan vuur zin?

- Mâr nôw: Christus is opgestanden al van de doodse banden, lôat wiej dôarum bliede wêan: Christus zal ôonsn Verlosser wêan... Hee is „Meester Dood” de-baas-of-wes... Halleluja!

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.43

Er gaat haast geen dag voorbij of ik heb wel weer een of meer brieven of telefoontjes naar aanleiding van de regio-brievenbus. Het meest geniet ik van de vriendschap en genegenheid, die uit zulke kontakten naar voren komen en ook al heb ik ze nog nooit persoonlijk ontmoet: ik kèn „mijn” mensen, zoals ze zich doen kennen uit hun gepraat en uit hun geschrijf. Ik let zo graag op elk woord en elke zinskonstruktie, hoe argelozier hoe liever. Ik bedoel: gewoon schrijven en gewoon praten zoals u dat gewend bent spreekt mij het meest aan! - Er schrijft me iemand: „Mag ik oe nen goodn rôad gieuwn? Dat gedissel met Nr. 100 dôar môj nen êend an maakn, dat môj!” En dan denk ik: „He's geliek, ik zal miej luk inteumn, dat za'k!” En ik ben blij met zo'n goede raad, die gesteld is in oprechte Twentse aard, zoals ik die gewend ben en zoals die mij aanspreekt. Dat was dát. Wie volgt? Ik moet een keus maken uit de mooiste brieven van de laatste dagen. Welnu:

Ik heb aait tied te kort!

Dhr. G.B.A.V. te Weerselo heeft in lang niet wat van zich laten horen, want: „ik heb aait tied te kort” schrijft hij. Zo of-en-too wil hij mij weleens een brief schrijven, nich zo vaak! - Kijk, en daar heb je het weer: af en toe maar niet zo vaak een brief, maar ik proef de Twentse stijl, in woord- en taalgebruik: ik heb aait tied te kort!, maar ook in inzicht in aard en karakter van onze streekgenoten. Bijvoorbeeld een gewoonte, die hier normaal is, maar in andere streken van ons land niet. Als ik iets van m'n buurman wil lenen, laten we zeggen de kruiwagen, dan vraag ik eerst: „Gebroek ie vemerrag de schoefkôar ôk?” Dan

krieg ik as antwoord: „Nee! Wol iej 'm wôar broekn, dan nemt 'm mer met!” Maar - zo gaat deze briefschrijver verder - toen ik in militaire dienst was in Indonesië, vroeg ik aan een Brabander (ik wol nen brief schrieuwn, mâr ik har miene pen kepot): „Gebruik jij je pen ook?” - „Nee”, zegt hij, „hoezo?” - Ik zeg: „Kan ik hem dan gebruiken? De mijne is stuk!” - Begint die Brabander te lachen en zegt: „Wat ben jij een slimme broeder: eerst vragen of ik hem gebruik, zeg ik nee, dan vraag je hem pas ter leen; kon ik geen nee meer zeggen. - Een Twentenaar had meteen geweten, dat ik hem wilde lenen! - Eerst tot zover dhr. V.

- **Mijn kommentaar:** Jawel, de Twentenaar had dat meteen geweten, omdat je wel weet dat je mekaar zoiets niet vraagt als er ook maar een schijn van kans is, dat je „nee” krijgt op je verzoek. Kijk, nu vind ik deze ontdekkingen in ons eigen spraakgebruik zo belangrijk. Daarmee kom je onze eigen levensstijl op het spoor, en die van anderen! En het ontdekken van die levensstijl in ons spraakgebruik of in onze spreekgewoontes is misschien nog belangrijker dan het ontdekken van typische oude woorden en zins-

JOHAN BUURSINK

konstrukties. Niet? - Toch kan ik het niet nalaten, nog enkele aantekeningen te plaatsen bij het woordgebruik van deze inzender. Eerst dat „ik heb tied te kort”. Is dat niet veel expressiever dan ons gebruikelijke: „ik kom tied te kort”? En nu we het toch over „tied” (met een d!) hebben: ik had vroeger een kollega, bij wie je niet moest aankomen met de dooddoener: 'k heb gin tied! als hij je vroeg om hem met een of ander te assisteren. Huichelaar! zei hij dan, zonder echter boos te worden, want hij was de goedheid zelf. Huichelaar! zei hij dan, hef gin tied! Mien zuster hef d'r twee! - Maar terzake! Dat „vemerrag” is weliswaar vrij nauwkeurig gespeld volgens de uitspraak, maar ik wil toch wijzen op een nauwkeuriger tijdsaanduiding, die hier vroeger bij de boeren gebruikelijk was. Waar wij

gewoon zijn te spreken van v'môrgn en v'merrag, drukte men zich vroeger „op de boer” nauwkeuriger uit, door de dag te verdelen in de vroege morgen, de voormiddag, de namiddag, de avond en de nacht. Als volgt: **môrgnvroo** = morgenvroeg, d.w.z. de vroege ochtend. Maar **ochtend** is in ons dialectgebruik **môrgen**, en morgen is ook **môrgen**! Als u nu denkt, dat we met de tanden staan te klappen als wij in het Twents moeten zeggen: morgenochtend, dan vergist u zich, want wij kunnen ons veel nauwkeuriger in het dialect uitdrukken dan in het tegenwoordige genivelleerde Nederlands. Morgenochtend is: **môrgnvrôog**, of **môrgnvroo**, als we de vroege ochtend bedoelen: de latere ochtend is: **morgenvoormiddag**, dus **môrgnvuurmeddag**. **Môrgnmeddag** wil zeggen: het middaguur van morgen. **Vemèrreg** of **vemeddag** wil zeggen: vandaag in het middaguur. De middag na het middaguur is: **nôamidag** (**nôameddag**), dus **môrgn-nôameddag**, **vannôameddag** (**vnnôameddag**). Tussen de namiddag en de vroege avond (tweedoonger, in 'n tweedônger = schemering) vallen desnoods nog: 'n vesper of vespertied, gevolgd door 't hoonder-ôpvleegn.

De vesperbrug werd 's zomers op het land gegeten tegen drie uur en dan gaan al vroeg, nog voor de schemering, de hoenders op stok: 't hoonder ôpvleegn. Maar dat zijn al wel zeer verouderde uitdrukkingen, te mooi echter om in 't vergeetboek te raken.

Maar nu ben ik bang, het te ingewikkeld te maken. Ook al begint het wat te dwarrelen voor de ogen, dan is het nog voldoende als u begrepen hebt, dat wij in onze dialecten haarscherp kunnen uitdrukken, wat we bedoelen. Maar ook, dat wij aan de andere kant maar weinig woorden nodig hebben, om onze buurman direkt te doen begrijpen, dat wij zijn kruiwagen willen lenen als hij hem zelf niet moet gebruiken en dat wij wel weten, dat zijn „nee” alleen komt als hij die kruiwagen zelf niet kan missen. - Dan nog dat antwoord: „wol ie 'm wôar broekn”. Dat „wôar” komt hier voor in de betekenis van „ergens” of „voor iets”, en ook dát mooie woordgebruik is aan het uitsterven. „Ne ôole koo deent aait nog woar too!” Een oude koe (ook al haar je haar uit de sloot) kan altijd nog ergens toe dienen.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.44

Dôar bint mij weer 'n paar mooie kôsn in de pap valn, en ik maak er maar meteen werk van. Tussen haakjes: tegelijkertijd is me daar een uitdrukking uit de mond gevallen, die méér inhoudt dan niks: „wêrk van iets maken” en nu moogt u eens uitproberen, in hoeveel betekenissen men „werk” van „iets” kan „maken”. Schrijft u me daar eens een briefje over?

Wat is A.B.N.?

Een nieuwe eend in de r.b.b.-bijt (nou-ja, bij wies van sprekn dan), **dhr. C.M. te Hengelo**, reageerde in een telefoongesprek nog op r.b.b. 77.29, waarin we het hadden over Nederlands en Twents. Een van zijn stellingen: „geschreven taal is een weergave van gesproken taal” wil ik nog eens goed overdenken, alvorens erop terug te komen. In elk geval beter dan omgekeerd, want iemand die boekentaal of aangiftebiljettentaal zou spreken, zou onuitstaanbaar zijn - Waar het echter om ging, was de suggestie van **dhr. C.M.**, om maar liever van het begrip Algemeen Beschaafd Nederlands af te stappen en voor A.B.N. te lezen: (tenminste als we geen ABN-bankrekening of hypotheek hebben) Algemeen Bruikbaar Nederlands. - Wel, ik meen dat „men” over het algemeen niet meer gesteld is op de kwalifikatie Algemeen Beschaafd Nederlands. Of we voor die B. dan maar „Bruikbaar” zullen lezen? Och, van mij hoeft dat niet. Want zowel de „beschaafd”-sprekers als „de anderen” zullen hún Nederlands wel als „bruikbaar” ervaren. - Dezer dagen werd ik weer gesterkt in mijn opvatting, dat we hoe langer zo meer kunnen spreken van „Afschuwelijk Bevoerd Nederlands”, wat wel zou kunnen blijken uit de volgende terloops opgevangen ontboezeming: „We heb-

ben nogal tamelijk ontzettend veel plezier gehad...” - Mot jaaj nog peultjes? Algemeen Bekakt Nebbisj!

Bij wijze van spreken...

Dezer dagen bezoek gehad van een jongere vriend, onderwijsman in het Gelderse toekomstige deel van Twente. Hagenaar van geboorte, maar van het Haagje volkomen vervreemd, kort na de oorlog eerst een periode Enschede, daarna enkele onderwijsjaren op de Ned. Antillen, terug in het moederland en thans gelukkig in onze regio. Hij verwonderde zich erover, dat zijn (school)kinderen zo'n moeite hebben, om voor een „Hollands” spreekwoord of gezegde (voor een groot deel ontleend aan scheepvaart en handel) een goede gelijkwaardige of gelijksoortige uitdrukking te vinden in hun eigen dialect. En laat ik nu, enkele jaren geleden, met een collega bij onszelf eens de proef genomen hebben, hoever wij uit de voeten kunnen met ons Twents spraakge-

JOHAN BUURSINK

bruik en in onze Twentse leefwereld, om de typisch on-Twentse spreekwoorden, die ons op school zijn ingepompt, te vervangen door bestaande Twentse begrippen of ervoor Twentse begrippen uit te denken. Ik heb er destijd zelfs in deze regio-brievenbus over geschreven en geprobeerd, de lezers erbij te betrekken. Zonder resultaat! Konklusie: oost is oost en west is west en nooit zullen die twee (bij wijze van spreken) elkaar „ontmoeten”...

- En nu kom ik op de brief van **Knollebol in Weerselo**, die voor ons geen vreemde meer is. Bedankt voor het persoonlijke stukje en de beste Paaswensen, die ik nu alvast maar zal „reciproceren” met de beste Pinkster-

wensen. Wat zo k aans! - Maar goed, Knollebol komt met een paar vragen en opmerkingen en uitdrukkingen, die ik hier laat volgen.

- Knollebol heeft onlangs geschreven, „dat ze in Lattrop de bijnaam **papsleew** hadden”, maar haar neef in Albergen wist zeker, dat die van **Geesteren** daarmee worden aangeduid. We zullen er nota van nemen en zonder verdere tegenspraak accepteren.

- Of ik weet, wat „**wiedlôchtig**” betekent? Volgens Knollebol wordt dat gezegd van verre familie: **wiedlôchtige familie** - Maar ik „weet dat nog nich zo net”, en nu kunt u wel zeggen: „dat môj zo nauw nich nemn”, ik denk er anders over, want „het stek mij nog op ne letter”, zoals u zult merken. Als ik zeg, dat wij vroeger niet spraken van „**wiedlôchtig**” maar van „**wiedlôftig**”, dan hebben we al een letterverschil te pakken, een onderwerp op zichzelf, vergelijk maar: „ik heb mij dat boek **kof**” met „ik heb mij dat boek **koch**” (= ik heb dat boek gekocht). Dat „kof” is dan het verouderde spraakgebruik, zoals ik me dat nog heel goed herinner uit m'n kinderjaren. - Dan is er verschil in woordbetekenis. Van „**wiedlôchtige familie**” werd bij ons nooit gesproken. Wel kon moeder zeggen: „wat zit iej dôar toch **wiedlôftig** bij tôafel” = wat zit je daar toch breed-uit aan tafel. - En intussen hebt u in deze **wiedlôftige** alinea weer een paar dialectbegrippen om over na te denken.

- Een „**buis**” is een colbert-jasje, weet Knollebol me te vertellen. Akkoord. (Maar wist u, dat een Franse mode-ontwerper, genaamd meneer Colbert, dat jasmodel heeft „uitgevonden”?) En weet u het verschil tussen een „buis” en een „kiel”? En vindt u het te begrijpen, als ik van m'n zoon zou zeggen: „dat buis van nen jông is 'n heeln ôavend an 't buisn west met mien zôndaagnse buis an”? - 'n **Grösmèejerken** is volgens Knollebol een „bolglas” zonder voet. Ze zal bedoelen een „borrelglas”? „Dat werd altijd meegenomen met bruidhalen”, schrijft ze, „maar vooral ook namen de grasmaaiers dit mee (alsmede een half liter jenever) en ze zetten dit dan in de grond met grasmaaien”.

- Wat 'n grösmèejerkn is, wist ik, maar weet u wat een grösmiegerken is?

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.45

We gaan eerst verder met de brief van **Knollebol te Weerselo**, die me wil vertellen, dat

- **umsujns** betekent: het maakt me niks uit. Best mogelijk, maar er zit nog wel méér in, dunkt me. Ik meen, dat dit woord, dat ik niet anders gehoord heb tot nu toe dan als: **umsus**, afgeleid kan zijn van het Duitse **umsonst**, dat vertaald wordt met: om niet, voor niet(s), en tevergeefs. „Dat döt he nich umsus (umsujns)” = dat doet hij niet zo maar, zonder bijbedoeling. Als ik vertalen moet: „het maakt me niks uit”, dan kan ik zeggen: „het maakt mij niks oet” en dat ervaar ik dan als goed Twents, waarom ook niet? Ook wel: „het is mij um 't êven”, of: „het is mij net 't zölfde”. Met dat tevergeefs”, dat Kramers' Duits Woordenboek als vertaling van „umsonst” geeft, moeten we echter voorzichtig zijn. Als ik, in plaats van „vuur niks geet de zun ôp”, zou zeggen: „umsus geet de zun ôp”, dan mag ik in geen geval vertalen met „tevergeefs”. Maar als niemand deze regio-brievenbus zou lezen, daot zou ik kunnen verzuchten: „al mien geschrief is umsus”. Toch kan Knollebol weleens gelijk hebben, want ik kan heel goed zeggen: „het is mij umsus (umsujns) of iej lêest wat ik schrief of nich...”

Eénbeumd - wordt (aldus Knollebol) „weleens gezegd van iemand, waar niet veel aan te verzetten is. Men zou ook haast kunnen zeggen van **éénkennig** of **eigenwijs**. Maar het eerste is volgens mij toch aannemelijker” - aldus nog steeds Knollebol, die vervolgt: „Er liep hier gister één voorbij, die een beetje eigenaardig liep. Ik zeg aan een kennis van ons: 't is net of dèn op eier löp. Jôa, zegt hij, 't liekt mij wa nen éénbeumd!” -

Mijn commentaar: tussen éénbeumd

en éénkennig is een nogal aanmerkelijk verschil. Maar... éénkennig is niet hetzelfde als eigenwijs, al kunnen beide eigenschappen heel goed samengaan. Eénkennig is meer eenzellig, en daardoor verlegen. Het wordt vooral van een kind gezegd, dat schuw is als er vreemde mensen komen of als het in een vreemde omgeving komt. Eén wel ôp eier löp hoeft, dunkt mij, nog geen éénbeumd te zijn. Het is meer iemand, die wat onbeholpen loopt, terwijl een éénbeumd of éénbeumigen vooral stoer is in zijn houding.

Knollebol hoorde laatst haar schoonzoon zeggen: „He, dôar bin ik met 'n auto an 't schoonmaakn west, mâr he was zo smerig, ik kôn d'r gin grond an kriegn!” (Ik denk, dat hij gezegd heeft: gin grond in kriegn?) - Ik vind het toch wel van een goede opmer-

JOHAN BUURSINK

kingsgave getuigen, dat Knollebol zo'n uitdrukking signaleert. Wat mij opvalt, is dat zo'n platprater zegt: „ik **bin** west”. Het taalgebruik, dat spreekt van „ik heb met 'n auto an 't schoonmaakn west” blijkt toch wel in het vergeetboek te zijn geraakt. Jammer voor het verloren gaan van zo'n mooi stukje taaleigen van ons dialect. Ergens „gin grond in können kriegn” is wel mooi uitgedrukt, maar toch geen specifiek dialect, dunkt mij. Of wel? Of niet?

- En verder nog als toegiften van **Knollebol**:

- „**knötterig**” = **kreukelig**, zegt zij, maar ik meen, dat „kreukelig” geen al te best Nederlands is; moet zijn: gekreukeld, of: vol kreukels. Maar ik til er niet zo zwaar aan. Figuurlijk kunnen we dat „knötterig” heel goed gebruiken in de betekenis van: onbeholpen, benepen.

- „**ruuten**” = **woelen (in bed)**, zegt Knollebol, maar ik ken dat woord niet, ook niet in die betekenis. Woelen in bed is in mijn spraakgebruik van ouds: **weuln**, of beter: **beunen**. Ik meen, in **ruuten** iets terug te vinden

van **wroeten**, maar ik gee. mijn mening voor een betere!

We blijven nog even in Weerselo, waar **dhr. G. B. A. V.** nog niet uitgepraat of liever uitgeschreven was. (Zie rbb 77.43). Hij hoorde iemand de uitdrukking gebruiken: „**Ik heb d'r gin stet of stel van wier heard**” in de betekenis van: „ik heb er nooit meer iets van gehoord” - Ziedaar weer een mooie aanwinst voor ons Abecedarium van het Twentse taalgebruik.

„**Stet of stel**” is een goed voorbeeld van alliteratie (= gelijkheid van beginletters), waarin vanouds de Saksers nogal sterk waren. Ik lees eruit staart of steel, en daarbij denk ik aan een „steelpannetje”, dat bij ons ook wel „staartpannetje” wordt genoemd. Als je van een pannetje „gin stet of stel” kunt vinden, dat zit je mooi verlegen. „**Eerdöänig**” - met als gebruiksvoorbeeld: „Dat is 'n eerdeunig meenske, d.w.z. 'n vrouwspersoon, die nogal geëerd wil worden, zich gauw te kort gedaan voelt”. Met deze verklaring van **dhr. G. B. A. V.** ben ik het helemaal eens. Korter zouden we kunnen zeggen: eierzuchtig, op z'n eer gesteld. Deze beide hoedanigheden hoeven nog niet samen te gaan. Ik ben wel zeer op m'n eer gesteld, maar ik ben niet zozeer eierzuchtig. Maar hoe voelt ú de betekenis van dat „**eerdöänig**” aan: óók, evenals **dhr. V.**, als „graag geëerd willen worden?”

- „**Gedôan**” - „Iej kônt op náá vól dinge ônmeunig gedôan wéan”, stelt **dhr. G. B. A. V.** bijvoorbeeld: „He is naa gedôan ôp 't wêrk” (hij is een harde werker), en: „He is naa gedôan ôp 't geeld” (geldwoekeraar), en zo kôj ôp naa vól dinge gedoan wéan!-

- Inderdaad! Ik hoef alleen maar van iemand te zeggen, dat hij „slim gedôan” is, en onmiddellijk weet iedere platprater, dat ik bedoel dat „'t gèeld hem de baas is”. Verder: „hee is gedôan op vrouwleu”, dan is „hij” een vrouwenjager, of, zoals ze vroeger zeiden: „nen bôaigänger”.

- „**Op stik en stieë**” = op stel en sprong, onmiddellik. Weer zo'n mooi voorbeeld van begin- of stafrijm, alliteratie. Maar ik kan het zonder meer nog niet in het Nederlands vertalen! U wel?

TC 21-4-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.46

Toen ik nog 'n kind was, zei moeder weleens tegen me: „Iej môt zeen, da'j later gasfitter word!” Dat zei ze, als ik eens over de betekenis van een woord zat te puzzelen en te piekeren, wat moeder dan begrijpelijk als „zeuren” ervoer. Of als ik haar betrapte op een fout of misplaatst woord. Het heeft er dus als kind al bij me in gezeten, maar de volmaaktheid zal ik wel nooit bereiken. Tóch kan ik het streven er naar niet onderdrukken, al moet ik daarbij opmerken, dat ik niet van overdrijven houd. Er zijn altijd nog mensen, die vies zijn van Germanismen en Anglicismen en zo, maar ik meen dat tegenwoordig voor veel mensen de tijd te kostbaar is, om zich van bereids ingewortelde -ismen te ontdoen. Veel voorkomend Germanisme is „middels”. Ik moet er nóg steeds aan wennen, maar 't is veel hanteerbaarder dan „door middel van” èn even begrijpelijk. Waarom zouden we dan niet?

- Maar ik kan me nóg wel misselijk ergeren aan onzorgvuldige uitdrukkingwijzen, zoals ik er vanavond nog één voor Hilversum hoorde en zag gebruiken. Het ging over de wereldsuikerprijzen. De kopende landen wilden wel met een verhoging van 25 cent (per ?) akkoord gaan, maar de suikerproducerende landen (tot zo ver citeerde ik uit m'n geheugen) verlangden een prijsverhoging, die minstens **1½-2 maal hoger** was. - Toen moest ik ineens aan moeder denken, die mij adviseerde, gasfitter te worden, en ik bedacht, dat ik destijds vergeten had, haar erop te attenderen, dat er misschien tussen **vitten** (met een v) van woorden en **fitten** (met een f) van gas wel enig verschil zou kunnen zijn. Of niet? Afijn, toen ik dat vanavond dan in de Hilversumse nieuwsuitzending hoorde, stakte mijn

adem, want ik dacht: **hoeveel is dat: anderhalf tot tweemaal hoger?** **Misschien** bedoelde de omroeper: anderhalf tot tweemaal **zo hoog**, en heel misschien ziet hij zelfs zèlf geen verschil tussen die twee? - Een vergelijkbare manier van zich uitdrukken heb ik vroeger al meermalen gesignaleerd, toen er in het kader van op handen zijnde gewenste bezuinigingsmaatregelen machines en werkwijzen zouden worden uitgedokterd, die het productieproces **tien- tot twintigmaal goedkoper** zouden moeten maken. En ook tóén dacht ik aan de waarschuwing van moeder. Maar kan ik het helpen, dat ik ook dáár niet uit kon komen! Want reken me maar na: ik koop een paar schoenen voor honderd gulden = f 100,-. Mijn buurman koopt ook een paar schoenen en zegt: ik ben viermaal goedkoper uitgeweest dan jij. Hoeveel heb jij dan betaald? vraag ik hem. Reken maar na! zegt hij dan. En ik aan het rekenen en reke-

JOHAN BUURSINK

nen en rekenen, en kom tot de slot-som: maar man, dan heb jij nog geld toe gekregen? Was 't maar wáár! roept hij uit. De mijne zijn viermaal goedkoper, want ik heb maar vijftwintig gulden betaald. (- Maar nu moet ik wat recht zetten, het was mijn buurman niet, die dat zei. Het stond toen eens in de krant: woningbouw kan viermaal goedkoper!) In een „ingezonden stuk” heb ik toen (het is historisch, d.w.z. echt wáár gebeurd) gevraagd: **wat is het verschil tussen viermaal goedkoper en viermaal duurder?** Ik heb er nog nooit antwoord op gekregen, want de krant (niet deze krant!) heeft het „ingezonden stuk” niet opgenomen!!! - Beste vrienden, antwoordt mij o antwoordt mij: hoeveel is een prijsverhoging, die anderhalf maal hoger is dan het voorstel? En wat is een werkwijze, die viermaal goedkoper is dan de gangbare? - Eerlijk en braaf: als u mij niet antwoordt, dan weet ik heus niet, op wie ik 25

mei moet stemmen: democratisch of... tweemaal democratischer?

- O ja, nu herinner ik me ineens weer een voorbeeld, waarbij moeder me de raad gaf, gasfitter te worden. Wij hebben namelijk in ons Twentse taalgebruik allerlei mogelijkheden om de hoedanigheid van iets variabel te vergelijken met iets anders. Voorbeelden: schoenen van honderd gulden noem ik duur! Die van vijftwintig gulden zijn „**lang-nich-zô**” duur; een paar van negentig gulden is „**hóast-zo**” duur; een paar van vijfennegentig is „**nich-stik-zô**” duur; een ander paar van honderd gulden is „**krek-zô**” duur; een paar van honder-en-vijf gulden is „**jôa-zô**” duur; een paar van honderd-en-tien gulden is „**wis-zô**” duur. Voor **bijna-zo** (**hóast-zo**) duur kunnen we ook zeggen: „**kórt-àn**” zo duur. De bedragen heb ik bij benadering genomen om de toepassing te verduidelijken!

Maar nu...: een paar schoenen van tweehonderd gulden is „**ééns-zô**” duur, zeggen wij dan op z'n Twents. Als kind stond ik beduusd bij die uitdrukking: „ééns-zo-duur”, en dan stampvoette ik (ja, warempel!): „dat môt wêan ééns-zô duur **d'r bie**, aans is 't éven duur!” En ik blijf er nóg bij, dat ik toen gelijk had: **ééns-zo-duur is nooit tweemaal zo duur!** Nôw iej! - Wat dat ge-emmer van zo'n nieuwslezer een jeugdherinneringen vermag op te roepen...

- Maar Hilversum leerde me nog méér, vanavond. In een reclame-„spot” hoorde ik iets beweren over „**kaas-uit-het-vuisje**”. Het klonk zelfs zéér nadrukkelijk: „...uit het **vuisje**”, en je hóorde dat de t eruit wegge-laten was: „...vuisje...vuisje...vuisje” En tóch denkt niemand eraan, die t ook in het **geschreven (of gedrukte) vuisje** maar wég te laten. Dus ben ik er weer gerust op, dat ik in mijn spelling van Twentse woorden (zie hierboven) als „**kórt-àn**” en „**ééns-zo**” respectievelijk **de r en de n** niet weggelaten heb, hoewel we toch gewend zijn te spreken van „**kòt-àn**” en „**éés-zô**” duur.

- Luistert u maar eens naar dat „**kaas-spotje**”, hoe uitdrukkelijk die man **de t weg laat!**

TWCrt 23-4-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.47

Er zijn in deze rubriek de laatste tijd weer een aantal woorden gevallen, waarvoor ik niet direct een woordverklaring voor kan vinden. En daar komen er nu weer een paar bij.

Kent u deze uitdrukkingen al?

Ik heb nog steeds de uitvoerige brief van **dhr G.B.A.V. te Weerselo** onder handen, waarvan ik nu de laatste uitdrukkingen op de korrel ga nemen.

- **Ze könt zich nich êegn.** Dat betekent volgens **dhr V.:** geen geduld hebben; maar ook: ruzie maken: ze kunnen elkaar niet verdragen.

- Voor mij is dat nieuws, want in die betekenissen ken ik die uitdrukking niet. Ik zie er iets in van „eigen”, desnoods „zich eigenen”. Dus: ze kunnen niet **eigen** met elkaar worden; ze blijven vreemden voor elkaar. Even kijken, wat **Wanink** ervan zegt in zijn Twents-Achterhoeks Woordenboek. Welnu: **êegen** = intiem, vertrouwd. (Zie-je-wel!) Voorbeeld: „êegen met iemand wêen”, zegt **Wanink**, maar daarbij maak ik het bezwaar, dat „**ie- mand**” geen Twents is. Beter is: „êegen met één wêan”, dunkt mij.

Verder geeft **Wanink** „êegenen” = zik êegenen = zich ingetogen houden: „kôj ôw neet êegenen, bengel?” En ook dáárbij heb ik weer wat te mekkeren, want: voor „zich ingetogen houden” vind ik, dat we beter kunnen zeggen: „zich in-teumn” en „bengel” lijkt me niet zulk gangbaar Twents als bijvoorbeeld „bössel” of „ôndôog”.

- En nu kom ik ongemerkt weer op dat óverbekende gezegde van die boer, die tegen zijn koe zei: „Rieget oe!” Ik meen, dat het nog niet zo gek is om een werkwoord te maken: „zich riegn”, d.w.z.: in de rij gaan

staan, zich rij-en. Een grappenmaker heeft daarvan gemaakt: „Rieget oe!” zei de boer, en hee har mâr éene koo ôp stal stôan.

- Dat mag wel leuk klinken, maar ik heb al wel veertig jaar geleden of daaromtrent gehoord (uit boerenmond) dat het moet zijn: „leget oe!” En nu kom ik tot een vergelijking met dat „êeget oe!” of misschien ook wel: „êegnet oe!” en dan neem ik heel graag aan, dat die boer dat oorspronkelijk zei tegen z'n koe, die wat onrustig of ondeugend was. In die zin gebruikt, zou dat dan inderdaad kunnen betekenen: „heb wat geduld!”

- **Sloerig in de hoed wêan** is een wel graag gebruikte uitdrukking, waarvan ik dat woord „sloerig” ook weer niet in het Nederlands weet om te zetten. Wie dan nog erg grappig wil zijn, maakt er van: „sloerig in 'n rakkerd”, maar dat vind ik een beetje te ordinaar. Met dat „in de hoed” (letterlik: „in de huid” - en niet „hoed”) wordt in dit geval het hele lichaam aange-

JOHAN BUURSINK

duid. Als je „sloerig in de hoed” bent, dan ben je onpasselijk, misselijk, of ook wel: dan „kolkt et oe luk in 't lief”, dan „bint de dâermn luk in ópstaand” of iej hebt „'t lief luk verkeerd!”

- Maar waar komt nu dat „sloerig” vandaan? Ik denk even aan „slordig”, maar dat wordt door de dialektsprekers vaak verbasterd tot „slodderig”. Dat kan heel goed mogelijk verder verbasterd zijn tot „slôdderig” - „sloederig” - „sloederg” - „sloederg” - „sloerig”. Doch dat is zo maar zo'n poging tot verklaring van mij. Wie weét het?

- „Ik gôa d'r zó nich mêt nôar ber hen” is weer zo'n prachtige uitdrukking, die **dhr V.** daar opdient, en elke goede dialektspreker weet onmiddellijk wat dat betekent. **Dhr V.** zegt ervan: „Er niet gerust op zijn; bij ziekte van koe of familielid...” (toemaar!)... niet rustig (of gerust?) gaan slapen!”

- Zegt de veearts tegen een boer, die hem 's avonds opbelt en vraagt, naar de koe te komen kijken: „maar je

gaat toch niet met een koe naar bed?” Ik ben van mening dat zo'n veearts zich nog wel met wat taaleigen van z'n boeren vertrouwd moet maken. Maar de boer had zich, volgens **dhr V.**, ook wel wat anders kunnen uitdrukken, bijvoorbeeld: „Ik gôa d'r nich ôawer nôa ber hen!”

He'j dissen al heurd?

„Iej haddn 't lest mooi gangs met moppn vertelln”, schrijft **dhr V.**, en hij vervolgt: „He'j dissen al heurd?” om dan een goeie te vertellen, die hij nota bene een paar maanden geleden in deze regiobrievenbus heeft gelezen. Ik vond hem zelf niet eens zó geweldig, maar 't is tòch wel leuk, later eens op je eigen moppen te worden getraceerd! Toch 'n teken, dat ze m'n regio-brievenbus lézen! En dat ze „er-in” gaan! Of ik nog méér moppen ken? Even in 't boekje kijken.... Nou, deze dan maar, anno plm. 1890:

„En.... woo was 't ôp d'school?” vreug de vaar an **Jenske**, dee 'n eerstn schooldag d'r-ôp har zittn. „Och...” zêa **Jenske**, „wat za'k diej zegg'n... ôk al nêt as in hoes... in hoes krieg'k kleppe... en in d'schóol krieg'k kleppe...!”

Vúúrnaam achter 'n achternaam

Tenslotte nog deze opmerking van **dhr G.B.A.V.:** „Wôarum zeg nen Twentenaar altied éerst 'n achternaam en dan pas 'n vúúrnaam? Bijvoorbeeld:

Kempers-Dieks, Hempkes-Frans, Vleerboers-Gait, Pross-Gait, enz.? Verder vraagt een Twentenaar nooit: woo hêet iej?, maar: wôar zie'j van? - Heeft dat te maken met dat 'n Twentenaar graag iets bezit? En dat kinderen óók als bezit worden beschouwd? Evenzo dat de voornaam 'n bezit is van de achternaam? Bijvoorbeeld: De Kemper zienen Dieks, afgekort: Kempers-Dieks, en: de Kemper ziene fiets, afgekort: Kempers fiets?”

- Ik wil met mijn kommentaar daarop nog even wachten of ik er ook reacties op krijg van lezers. Wat is úw mening?

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.48

Zo regelmatig komen er telefoontjes of brieven van „trouwe” of „belangstellende” r.b.b.-lezers en lezeressen, die nog nooit eerder hebben gereageerd. Zo ook nu weer: een brief van de 75-jarige mevrouw A.H.-M. te Enschede, die als volgt schrijft:

Wie zegt dat onze jeugd geen raad meer weet?

„Geregeld lees ik uw regio-brievenbus” - aldus mevr. A.H.-M. - „en ik vind het altijd prettig, nog weer oude Twentse gezegden en spreekwoorden te lezen, omdat het in mijn jeugd (ik ben nu 75) bijna dagelijkse kost was. Maar wat mij dezer dagen overkomen is, daar kan ik nog steeds niet goed mee overweg. Misschien hoort het wel niet in uw brievenbus thuis. Maar het is nu iets van deze tijd en dat is óók wel eens aardig...”

- Mijn tussen-opmerking: ook dingen en gebeurtenissen in de regio uit deze tijd, wil ik weleens opnemen, al zou het alleen maar zijn om een tijdsbeeld te boekstaven, waarvan de mensen over vijftig jaar kunnen zeggen: „zó waren wij in ónze jeugd...!” Welnu, hier volgt wat mevr. H.-M. dezer dagen overkomen is.

- „Ik stond bij een stopplaats van de stadsbus naar de binnenstad. Er was een koude voorjaarswind, die overal doorheen kwam. Naast mij kwam een jonge man te staan, ongeveer 18 of 19 jaar oud, gekleed in een dunne hemdblouse, zodat hem van de kou de tranen uit de ogen liepen. In zijn hand had hij een mooie bromfietshelm. - Omdat ik nogal nieuwsgierig van aard ben, vroeg ik: Wat moet je nu met zo'n helm zonder dat je een jas aan hebt? (Gelukkig waren er niet méér passagiers.). Antwoord: ik wou een

bromfiets kopen hier in de buurt, maar ik dacht dat die gestolen was en daarom ben ik dus maar weg gegaan. Maar geen nood, ik ga nu toch naar de stad en koop maar liever een nieuwe! - Mijn vraag: Gaat dat maar zó? -

Antwoord: Ik heb al twee keer een nieuwe gehad en twee keer afgestolen. Maar met de verzekering gaat dat wel! Maar nu moet ik met de bus, want ik heb een flat op de Wesselerbrink. - Mijn vraag: Heb je dan geen ouders meer? - Jawel, maar dat is toch niks voor mij! - Vraag: Werk je nog? - Antwoord: Soms! Maar ik heb ook wel een sta-caravan op Camping Twente! - Vraag: Waar haal je dan het geld allemaal vandaan? - Antwoord: Mijn vader heeft een lot uit de Staatsloterij gewonnen! - Wie zegt” - zo verzucht deze brievenbusster tot besluit van haar verhaal - „dat onze jeugd geen raad meer weet?”

JOHAN BUURSINK

- Ik geloof, dat het maar het beste is, hierop geen commentaar te geven. Ik heb nog nooit meegezongen in het koor van: de jeugd van tegenwoordig is zo slecht! En dat zal brievenbusster ook niet bedoeld hebben, hoewel ze er nog steeds niet mee overweg kan! - Maar ik moet wel weer denken aan de waarschuwing van mijn moeder, vroeger, dat is zo'n vijftig jaar geleden. „As d'r ooit éés wôar of wát of woodöänig dan ôk êrgens rebullie van koopt, hōald ôw dan an de kookaant, want de pap, dee ôw nich braand, hoof iej nich te poesn! Want 't is aait zó, dat de ôaldern de jōnge leu ôpstokkert en wal zōrgt dat ze zōlven boetn schot blijft!” - Ik wil maar zeggen, dat onze konsumptie-maatschappij onbarmhartig en wreed is. Men spreekt van „de verborgen verleiders” in onze reklamewereld, en die werken veel en veel brutaler dan in onze jeugd ooit het geval is geweest. Bewust worden heel wat jongelui tot slaven gemaakt van bromfietsen en van alcohol en van drugs en voor velen is het geen kunst om aan geld te komen. Kijk de advertentiepagina's maar na waarin geldleningen

binnen een dag voor het opscheppen liggen. At zukke eier nogees 'n móal brekt, wat zal dát ne steenkeriej gewwn...

Van Woensdag tot Goonsdag

Op een probleem, dat ik onlangs stelde: hoe komen wij aan die G in Goonsdag (Goonseldag) voor Woensdag? kreeg ik een telefoontje van mevr. B.A.M.-P. te Almelo, die mij wat aan het frutselen zette met die -od- in Wodan (Wodansdag, Woensdag) en in Odin (= Wodan) en in God en in het begrip Od (een mystieke uitstraling van de mens, of een mystiek fluidum in het heelal), maar ik kom er niet uit!

- Ik dacht, dat Wodan iets te maken had met de „woedende”, en inderdaad krijg ik gelijk van Dr. J. de Vries: „woede... daarnaar is de Germaanse god Wodan genoemd”. En bij Wainink ervaar ik, dat Gōonsdag Woensdag is, en dat gōons zoiets wil zeggen als groeikracht, voedsel; ook wel gōuns, verwant met Ndl. gunst. - Maar daarmee ben ik er nóg niet, tenzij ik aanneem, dat Goonsdag (of Goonseldag) geen verbastering is van Wodansdag, maar (zij het eventueel alleen in de volksmond) een zelfstandig bestaan heeft geleid naast dat Wodansdag. Wodan was de god der gunsten, zijn dag was dan niet alléén zijn „naamdag” (Wodansdag) maar ook de dag zijner gunsten, is Goonsdag. Men kan dan in de ene plaats of streek van Wodansdag gesproken hebben en in een ander gebied heeft men dan Gunstendag gezegd. Maar dit is zo-maar een fantasietje van mezelf, zodat u er niet méér waarde aan moogt hechten dan u zelf goed dunkt!

Boterham

Ik vroeg ook naar de herkomst van het woord „boterham”. Ik meen, dat dat niets met boter te maken heeft, want dan zouden we in het dialect wel zeggen: botterham met dubbele t. - Mevr. B.A.M.-P. te Almelo suggereert: ham met boter, maar dat wil er bij mij niet in. Ik houd het ervoor, dat dat boter verbroddeld zou kunnen zijn van brood - brooder - brooder/ham - boderham, boterham. Maar ook hier wil ik waarschuwen: ik fantaseer maar wat, omdat ik daar lol aan heb!

TC 3-5-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.49

We gaan eerst eens weer een paar regiobrieven terug, om te zien of we intussen wat wijzer zijn geworden over verschillende onderwerpen, waarop ik beloofde, nader terug te zullen komen.

- **Over wiedlôchtig en wiedlôftig** handelde het in regiobus 77.44, en daarin wees ik op het verschijnsel van de **fch**-verwisseling in ons spraakgebruik. Bijvoorbeeld: **wiedlôftig** werd **wiedlôchtig**, **koft** werd **kocht** (= gekocht), enz. En laat ik daar nu, bij mijn speurtocht door „De Navorscher”, jaargang 1867, tegenkomen: **Leydse Graft** en **Heeren Graft**, zonder verdere datering. - Duidelijk is in dat **Graft** de herleiding te herkennen van **graven** en **graf**, terwijl ik in dat **koft** (= gekocht) nog het Duitse **kaufen** terugvind. Zo meen ik niet bezijden de waarheid te zijn als ik in dat **wiedlôftig** nog het Duitse **laufen** ontdek, wat dan aanleiding geeft, **wiedlôftig** te vertalen met **wijdlopend** of **wijdlopig**. In mijn jeugd werd in beide genoemde gevallen nog de **f** gebruikt in het gesproken dialect. Er schieten me zo geen verdere voorbeelden te binnen. Is het u intussen ook opgevallen, dat men in het Nederlands van een paar honderd jaar geleden al schreef **Leydse zonder ch**?

- **Of u weet, wat een grôsmiegerken is**, vroeg ik in dezelfde regiobrievenbus, en daarop kreeg ik geen reactie. Taboe of schaamte? Hindert niet. Ik zal het u in bedekte termen vertellen. Jaren geleden vroeg ik aan een kennis, hoeveel kinderen hij had. Antwoord: „dree, ammôal jôngns!” - Of hij er gelukkig mee was? - „Wat wò'j toch! Mâr 'k har wâl nâa geern nog 'n grôsmiegerken had...” - 't Kan zijn, dat dat woord ontsproten was

aan 's mans eigen vokabulaire. Maar ik vond het te leuk om het te vergeten!

- **Ruutn = woelen in bed**, is een woord dat ik niet uit eigen spraakgebruik ken. In een telefoontje van 19.4.77 vertelde **dhr. B.J. te Almelo** mij, dat **ruutn** inderdaad een goed bruikbaar en ook algemeen gebruikelijk woord is voor **woelen** (in bed). Dergelijke telefoontjes worden door mij de lezers altijd in dank afgenomen, ook al omdat ik dan weer eens weet, dat ik niet voor lege banken sta te preken. Maar... waar moet ik dat **ruutn** in het Nederlands onderbrengen? Daar moet ik echt wel even „de beuke” bij halen. Welnu: in zijn Proeve van een Overijsselsch Woordenboek (1836) schrijft dominee J.H. Halbertsma bijvoorbeeld: **ruut = schurft** ... L.F. (= Plattelands Fries): **rude**; en Isl. (= IJs-

JOHAN BUURSINK

lands of Oud-Noors): **hrûde = roof eener wonde**. Maar... over **ruutn = woelen** geen woord bij Halbertsma. Met een weinig (onwetenschappelijke) fantasie zou je kunnen combineren: van de jeuk niet stil kunnen liggen in bed.

- Misschien komen we verder met de Teuthonista of Duytschlender, het 15e-eeuwse woordenboek (Gelders-Kleefs of Nederrijns), dat ons al vaker op weg heeft geholpen. Daarin vinden we: **ruten, ruytten, dat is myt eyenen swerde of anderen dyngen eyn wynt geluyt to maken**; en verder: **ruten, blencken off ruytende schudden, als eyn swert off spere**. In **ruten** zit dan ook wel iets beweegliks, onrustigs, maar of er verband bestaat is een groot vraagteken. - En dan vind ik in het verouderde woordenboek van Kuipers, dat ik al vaker citeerde: **ruit(er)en = zich verknijzen (verknijzen)**, zich niet op zijne plaats gevoelen.

- **Ik kan d'r gin grond in kriegn...** hoorden we in dezelfde regiobus (77.45) iemand zeggen en ik vroeg of dat een specifiek dialect-uitdrukking is. **Dhr. B.J.W. te Goor** belde mij dd.

20.4 om mij te zeggen, dat hij dat wel een streekeigene uitdrukking vindt. Maar ik meen, dat we het niet over hetzelfde begrip hebben. Onze zegsman bedoelde, dat hij z'n auto niet schoon kon krijgen, en **dhr. B.J.W.** spreekt van **geen vaste grond kunnen krijgen**, welke uitdrukking naar zijn zeggen is ontleend aan de huizenbouw: bij het uitgraven van de grond voor de fundering geen vastigheid kunnen vinden. Overdrachtelijk wordt van iemand, die onzeker is, gezegd, dat je bij hem geen vaste grond kunt krijgen. Aldus **dhr. B.J.W.**, die me nog de vraag stelde, of ik de uitdrukking ken:

- **Wat is dat 'n possenpeerd!** Wordt gezegd van een ruw en onbenullig persoon. Ik ken die kwalifikatie wel terdege, maar dan als **pôspeerd**, (met de ô uitgesproken als korte oo, als in toneel) en ook wel als **pôspeerd** (met de ô uit pot), waarbij wij twijfelen of het moet zijn **pos** of **post**, d.w.z. **mèt of zonder -t**. Want wij zitten verlegen met de herkomst en betekenis van die aanduiding: komt het van een paard voor de postkoets?, is het een verbetering van **pôaspeerd** en zo ja, wat was dan zo'n **pôaspeerd** of **paaspaard**? Of moeten we denken aan een paard, dat aan een (deur)post of een andere post of paal werd gebonden, bijvoorbeeld bij de hoefsmid? In mijn omgeving verstaan we onder een **pospeerd**: een persoon (man, vrouw, jongen of meisje) die lomp is in het lopen en grof gebouwd, ook wel **nen plarkerd**, of een „manwif”, iemand, die met zijn of haar figuur geen raad weet en onbeholpen doet.

- Maar nu komt **dhr. B.J.W.** met een mening, over het ontstaan van dat woord, die volkomen nieuw voor me is. Aldus: In Goor beoefende men in de vorige eeuw (evenals in meerdere plaatsen in onze regio) een drukke paardehandel met Rusland. Er werden veel Russische paarden hier ingevoerd. De Goorse paardenhalers leverden die aan de handelaar Ten Doesschate, die de bijnaam **De Possen** of **De Posten** of **De Pôsse** had. (Dit laatste is me uit het gesprek met **dhr. W.** niet duidelijk geworden, omdat ik gestoord werd tijdens het gesprek.) Vraag van **dhr. G.J.W.**: kan de uitdrukking **postnpeerd** misschien daaraan haar ontstaan te danken hebben?

TC 5-5-1977 regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.50

Het wordt me met de dag duidelijker, dat ik zo langzamerhand een solitariër aan het worden ben. Ik heb dat woord zelf uitgevonden, meen ik, om daarmee een solitair levend individu aan te duiden: zo iets als een eenzame, scheefgegroeide, knoestige denneboom in een wilde natuurweide. Ik wil hiermee geen klaagliederen van Jeremia aanheffen als miskend genie. Zo iets is al historisch achterhaald. Alleen maar een inleiding spuien op mijn mededeling van het feit, dat ik uit onwetendheid mijn premie vanwege een besteding ter gelegenheid van de Twentse Boekenweek misgelopen ben. Dat ik een zaterdagse gala-avond moet missen bij gebrek aan een betrouwbare invitatie, jeukt me geenszins onder m'n klompen. Maar die premie had ik wel graag gehad willen hebben... Niet om het hebben als zodanig maar als erkenning vanwege het besteden van mijn beperkte Twentse-boeken-budget! Ze doen maar, die drukkers en uitgevers en boekverkopers en publiciteitsversierders, want hoe moesten onze dichters en dichtersessen en verdere streekbewustzijnsexhibitionisten anders in de zo begeerde bekendheid geraken? Vrienden, bovenstaand gewauwel is zo-maar zo'n uitlokkertje. Aan de ene kant houd ik m'n hart vast uit vrees, dat we hier nogeens een keer een imitatie van zo'n Amsterdams-Gala-Boeken-Bal zouden kunnen krijgen, dat met kennis van of waardering voor een goed boek geen biet te maken heeft. Aan de andere kant zit bij mij geen hart, dat ik vast kan houden, zodat daar de vraag openblijft, welke bezoekers er zullen komen op de a.s. Twentse boekenavond, meer autochtonen of meer boekenwormen, meer boekverkoopondernemers of meer leesgenieters, meer dichters en essen of meer erudieten, meer platpratens of meer andersdenkenden, meer

agrariërs of meer e.h.b.o.-ers... Maar terzake: omdat ik al enige tijd ijverig aan het sparen was geweest van boeken- en geschenkenbonnen, kon ik me wat toch nog voortijdige aanvulling van m'n regio-bibliotheek veroorloven, waarover ik weleens een en ander zou willen vertellen.

Allereerst nieuws uit Haaksbergen. Bij het (inmiddels bijna uitverkochte) eerste deel van de Historie van Haaksbergen kon ik mij nu ook het amper in omloop gebrachte tweede deel aanschaffen, zodat ik nu van Haaksbergen (mijn familiebakermat van vaderszijde) bezit, behalve beide genoemde delen ook nog: de Historie der Kerken van Haaksbergen, en het in 1975 uitgekomen boekwerkje van H.G.M. Schulten en Jacques Penris: Het uur der bevrijding is thans ook voor u aangebroken, een herinnering aan de bezettingsjaren 1940-1945. -

JOHAN BUURSINK

De eerstgenoemde drie Haaksbergse Historieboeken (uitg. resp. 1973 - 1975 en 1976) zijn produkten ten name van de Historische kring Haaksbergen.

De Historie der Kerken van Haaksbergen is systematisch opgebouwd uit de (logische) onderdelen: Katholieke Kerken, Ned. Hervormde Gemeente, Joodse Gemeenschap, Gereformeerde Kerk, met als Epiloog het memoreren van de oprichting van de Raad van (Christelijke) Kerken op 23 januari 1973. - Dit werk is het resultaat van een jarenlange voorbereiding van enkele leden van de Historische Kring, die elk een geloofsrichting voor zijn rekening nam, t.w. de heren W.E. ten Asbroek te Hengelo (r.k.), D. Jordaan (N.H.), J. Overbeeke (Joodse Gem.) en mr. J. den Boer (Geref.), allen onder kritische begeleiding van dhr. J.B.A. Leusink. Fotomateriaal van dhr. A.J. Temmink. - Ik vind het zeer nuttig, deze namen te noemen, om daarmee het betrouwbare karakter van deze historische studie te accentueren. Hetzelfde geldt voor de samenstellers van de beide delen van de

- Historie van Haaksbergen. Daarin worden de namen van de stoere werkers eveneens vermeld, t.w. de heren W.E. ten Asbroek, L.L.J. Dons, D. Jordaan, J.B.A. Leusink, J.G.L. Overbeeke en A.J. Temmink. De ruimte staat mij niet toe, op de inhoud van deze Historieboeken in te gaan. Ik kan het echter niet laten, de Historische Kring Haaksbergen te komplimenteren met zulke medewerkers, die met zulke zichtbare en leesbare resultaten voor de dag zijn gekomen. Een derde deel Historie is zelfs in het vooruitzicht gesteld. Leesbaar liet ik me daar ontvallen en nu wil ik dat toelichten. Ik heb doorgaans te weinig tijd en te weinig uithoudingsvermogen, een boek van a tot z te lezen, laat staan te bestuderen. Nu is het niet onmogelijk, dat ik geboeid ben bij wat er zo al met Haaksbergen in verband staat, vanwege mijn reeds gezegde historische gebondenheid. Maar ik heb al deze boeken inmiddels met groeiende belangstelling eenmaal gelezen. Helemaal. Aan het bestuderen kwam ik nog niet toe, omdat ik nog te weinig tijd heb voor passief leesgenot. Ik ben echter erg gelukkig met deze aanwinsten. Alleen heel erg jammer, dat er geen mogelijkheden tot continuïteit in de verkoop van deze boeken zit, en dat is verdraaid altijd weer hetzelfde liedje: beperkte oplagen, spoedig uitverkocht, nieuwe geïnteresseerden vissen altijd weer achter het net. Ik heb nog moeite gehad, van het eerste deel nog een extra exemplaar (voor mijn dochter) te bemachtigen. Ik wil maar zeggen: wat heb ik aan een Twentse boekenweek als het neusje van de zalm al uitverkocht is. Want eerlijk gezegd: een regiobibliotheek zonder genoemde Haaksbergse historieboeken is niet compleet! En wat zou ik graag in elke gemeente zo'n stel wroeters in de historie van eigen stad en dorp wensen. Ik wil mijn bewondering voor zulk waardevol standaardwerk niet onder stoelen of banken steken.

- We moesten in Twente eigenlijk een instantie hebben, waarin auteurs, Historische Kringen, drukkers, uitgevers, boekhandelaren en boekengekken financieel deelnemen, om van waardevolle uitgaven voorraden voor de verkoop op de (min of meer) lange duur te financieren. Wat zou zo iets een cultureel fenomeen kunnen worden. Wie neemt het initiatief tot zo'n coöperatieve holding company?

TC 7-5-1977

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.51

Voortbordurend op het thema Twentse Boekenweek, waaromtrent ik verder in onwetendheid ben omdat ik het zonder Boekenweek ook wel zie zitten, kom ik bij de volgende nieuw aangeschafte uitgaven:

- **De Twentsche Watermolens van mr. G.J. ter Kuile**, het bekende, veel begerde en reeds lang uitverkochte standaardwerk van **mr. G.J. ter Kuile**, een ongewijzigde herdruk van de uitgave van 1922, thans uitgegeven door Gysbers & Van Loon, Arnhem 1977. Formaat en uitvoering vergelijkbaar met het Jaarboek Twente, maar dan 117 pagina's en maar dan voor de prijs van f 28,-, een prijs, die er niet om liegt. Na een inleidend algemeen gedeelte van acht pagina's worden in het bijzondere gedeelte de volgende molens behandeld: De Hamölle, de Haaksberger, Marktvelder en Diepenheimer molens, de Ypke-meule, de Hulsbeeke en Welevelder molens, de molens van Herinckhave, Singraven, Lage, Splinterinkhof, Huis Ootmarsum, Vasse en Hezinge, Geesteren, Rijssen, de Almelse molens en tenslotte de Twentse beken.

- Daar tegenwoordig dergelijke herdrukken volgens de fotografische offsetmethode worden herdrukt, zitten we nog opgescheept met de ouderwetse spelling De Vries en Te Winkel, en ik hoop dat dat vooral voor de jeugdige lezers geen moeilijkheden zal opleveren. De fotoreproducties zijn wel wat erg aan de slappe kant, en ook dat moeten we voor lief nemen. De prijs vind ik nog wel even om van te rillen, maar wat doe je, als je zo'n stuk dokumentatie graag wilt bezitten! Als voor herdrukken de foto-reproductie methode niet aanzienlijk kostenbesparend was, vergeleken bij het dure zetwerk en de hoge clichékosten van de traditionele (langzamerhand verouderde) hoogdruk, dan zou een herdruk zeer waarschijnlijk in het geheel niet rendabel te maken zijn. Vandaar ook dat het meer dan een halve eeuw heeft geduurd, voor dit werk weer voor een

groter publiek toegankelijk kon worden gemaakt. We zullen daarom dan ook maar niet mopperen. Dat doen we verder dan ook niet bij de volgende aanwinst van Cato Elderink.

In de afgelopen jaren zijn ook de boeken van J.J. van Deirse: *Uit het land van katoen en heide* en van Cato Elderink: *Twenter laand en leu en leven* herdrukt, maar daarover heb ik in deze rubriek niet geschreven, om de enkelvoudige reden, dat ik hiervan de oude drukken al sedert hun oorsprong bezit, zodat ik niet de behoefte voelde, ook nogeens de herdrukken aan te schaffen. Hetzelfde geldt voor de herdruk van de *Geschiedenis van Enschede en naaste omgeving* van dr. Benthem, eerste druk. Ik blijf het nog altijd jammer vinden, dat de eerste en niet de tweede druk hiervan werd herdrukt. De tweede druk is namelijk nogal herzien en aangevuld en veili-

JOHAN BUURSINK

ger te raadplegen dan de eerste. Dat ik over L.A. Stroink's *Stad en Land van Twente* nu eenmaal niet bijster enthousiast kan doen, heb ik nooit onder stoelen of banken gestoken, al ontbreekt het me geenszins aan respect voor schrijver en diens goede bedoelingen. Ook dit vanwege zijn formidabele papiergewicht moeilijk han-

teerbare boek zal wel weer een glansnummer worden in de Twentse boekenweek. Maar nu wil ik toch wat zeggen van

- **Cato Elderink: Een Twentsch Fabriqueur van de achttiende eeuw**, uit brieven en familiepapieren in 1923 sa-

mengesteld. De toenmalige beperkte opslag, uitsluitend bedoeld voor een select publiek, is nu - ook weer als ongewijzigde fotografische herdruk - in licentie (1977) uitgegeven door Boekhandel Broekhuis en Scholten's Boekhandel te Hengelo, Haaksbergen, Almelo en Enschede. In onberispelijke uitvoering, 299 pagina's zwaar wit offsetpapier, doorschoten met foto's op zwaar kunstdrukpapier, gebonden in bruin linnen met goud-diepdruk titel op rug en plat met dito ornamentversiering, zware chamois stofomslag in twee kleuren, kost deze prachtuitgave maar liefst f 49,50. En toch zal de liefhebber van de Twentse historische publikaties dit bedrag er graag voor neertellen, want het is nu eenmaal een unieke uitgave. Ook voor een dergelijke herdruk van bijvoorbeeld het familieboek van de Ter Kuiles zou ongetwijfeld een goede markt bestaan. Deze en andere boeken, die vroeger onmogelijk voor een groter publiek toegankelijk waren, geven immers allerlei bijzondere aanvullingen op de historie van onze regio en het dagelijkse leven van de vroegerdag.

Cato Elderink's Fabriqueur Jan Bernard Blijdenstein (1756-1826) is een brok lektuur en literatuur geworden, dat ons niet alleen menig prettig leesuurkje bezorgt maar dat vooral boeit om de interessante historische ontdekkingen, die we al lezende opdoen. Aarzelend heeft Cato Elderink het boek destijds (1923) het licht doen zien. Aarzelend, zoals blijkt uit de vraag, zoals wij die weleens zouden willen stellen aan hen, die ons niet meer kunnen antwoorden. Haar vraag luidt: „Vindt gij het wel goed, dat de woorden, die gij in bepaalde tijden en omstandigheden tot de Uwen gericht hebt, thans door zooveel gelezen zullen worden?” Maar toch heeft zij haar twijfel overwonnen, want „er is immers uit die brieven ook voor ons nog veel goeds te halen, dat wij dankbaar willen aanvaarden”.

- Dat schreef zij meer dan vijftig jaar geleden, en nu ook Cato Elderink niet meer kan antwoorden.... blijkt een aarzeling niet meer in ons tijdsbeeld te passen. Gelukkig maar in dit geval, want na twee eeuwen komt Jan Bernard Blijdenstein voor velen zelfs nog beter gelegen in een ruimere kring van belangstellenden dan menig tijdgenoot van nu. Evenals de andere boeken van Cato Elderink is dit een werkstuk om nooit weer uit handen te geven. Kopen!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.52

Mag ik nog éénmaal een regiobrief wijden, ter gelegenheid van de Twentse Boekenweek, aan een paar uitgaven, die ik graag een ruime lezerskring wil toewensen? Eerst dan een betrekkelijk nieuwe uitgave, een bundeling van reeds eerder in de Twentse Courant verschenen artikeltjes:

- **Groeten uit Delden van Herman Haverkate** - Uitg. Boekhandel Broekhuis, Hengelo 1976, 144 pag. A5, geplastificeerde paperback in kleurendruk, prijs f. 17,50.

Ook weer een nogal prijzig boekje, zij het op goed helderwit offsetpapier, behoorlijk geïllustreerd met historische foto's, die qua uitvoering niets te wensen overlaten. Ik wil u met veel genoegen aanraden, dit boek te kopen!

Zo langzamerhand hebben wij in de loop van de laatste jaren heel wat boeken en boekjes zien verschijnen, niet alleen met dialect-verhaaltjes en rijm- en dichtwerk, maar ook plaatselijke historische monografietjes en plaatsgebonden representaties. Daarbij is Delden niet achtergebleven, en nu doel ik vooral op het in 1972 bij Witkam in Enschede verschenen „Portret van Delden” van Adriaan Buter.

Buter is een buitengewoon knap journalist en portrettist, voor mijn begrip onvoorstelbaar diligent en actief met een veelzijdigheid plus navenante parate kennis om van te rillen. Als ik dat niet zo goed wist, dan zou ik hem bijkans van chronische schrijfdiarree verdacht willen maken. Maar.... hoe komt het, dat ik, nu ik over Herman Haverkate wilde schrijven, ineens met Adriaan Buter kom aanzetten? Wel, dat is heel eenvoudig: de Delde-

ner Groeten betekenden voor mij zo'n leesfestijn, dat ik dacht: hé poppelepee, ik zou wel graag wat méér willen weten van Delden, en toen haalde ik het Portret van Delden uit m'n boekenkast om het nog eens te lezen. En vindt u het vreemd, dat toen door Herman Haverkate's Groeten Buters dokumentatie van Delden voor mij een nieuwe dimensie kreeg? Probeert u het ook eens, want ons aller Delden is die proef-op-de-som wél waard!

Nu de „Groeten uit Delden” eenmaal gebundeld zijn, spreken ze mij toch weer méér aan dan in de krant. Waarschijnlijk omdat er nu continuïteit in zit, die toch eigenlijk onmisbaar is om een schrijver en zijn werk beter te leren kennen.

JOHAN BUURSINK

Eigenlijk was het aanschaffen van de „Groeten uit Delden” een impulskoop, toen ik aan het overwegen was, hoe ik het beschikbare boekenbudget het best kon besteden. U kunt weten, dat ik uit ervaring de adviezen van mijn vrouw niet graag in de wind sla. Al had ik aan beide handen maar één vinger, dan zou ik er nog voldoende aan hebben, om de complimentjes, die ik gedurende mijn hele schrijversloopbaan onder vier ogen van haar gekregen heb, op mijn vingers na te kunnen tellen. Welnu, omdat mijn vrouw zich meer dan eens erg lovend had uitgelaten over die „Groeten uit Delden” in de krant, met de spijtige opmerking: „zo moest jij het óók eens kunnen....”, daarom kocht ik de bundel nogal impulsief. En nu is het misschien oneerbiedig - je schranst immers ook niet een lekker diner als een hongerlijer naar binnen - maar ik heb die „Groeten” in één vrije avond in één ruk uitgelezen!

En nu ben ik met het schrijven over deze en andere regionale uitgaven niet aan het recenseren maar ik schrijf er spontaan dit en dat over. U moet dus niet denken dat ik op verzoek van uitgever of redactie aan het leuteren ben, en daarom moet u mijn geschrijf maar nemen, zoals het ongedwongen uitvalt.

Welnu: Herman Haverkate heb ik pas nu beter en echter leren waarderen dan destijds uit z'n krantengroeten. Krantenpapier en krantenindrukken zijn immers vluchtig en bros en vergankelijk. Ik wil in alle gepaste bescheidenheid Delden complimenteren met zo'n goed waarnemer en vlot schrijver.

De indruk die de „Groeten uit Delden” op mij gemaakt hebben? Eén leefgemeenschap zoals overal. Zelfs kon ik een vergelijking met Meyer Sluysen niet onderdrukken: eenzelfde innige verbondenheid met het alledaagse gebeuren in een gemeenschap, waaruit men voortgekomen is en waarin men nog na jaren vastgegroeid zit, al zou het alleen maar in de herinneringswereld zijn die niet meer bestaat en die nooit zo zal weerkeren. Ook Herman Haverkate - wiens antecedenten, naar mij dunkt, overigens helemaal niet vergelijkbaar zijn met die van Meyer Sluysen - kan niet verdacht of beticht worden van sentimentaliteit of zweverigheid. Dat is een winstpunt, omdat de behandelde stof onwillekeurig kan verleiden tot emotionele escapades. Herman Haverkate is even nuchter als gevoelig en hij bezit niet alleen een uiterst scherp waarnemingsvermogen maar een even scherp en subtiel uitbeeldingsvermogen. Zijn schrijversgaven munten uit door een eenvoudige, voor ieder begrijpelijke stijl en onberispelijke woordkeus, een speelse compositie en een in de goede zin geraffineerde toepassing van effecten, zoals daar, waar hij z'n moeder telkens even tussenbeide laat komen met een rake Twentse opmerking.

En, wat me het laatst opviel, was de vergelijking, die ik onwillekeurig ging maken met Anton van Duinkerken, die ik na Haverkate's „Groeten” 's avonds voor het inslapen nog wilde genieten. Toevallig? Dan pleit dat des te meer voor de Deldenaar, die ik nog een lang succesvol schrijversschap toewens. Mogen we een beetje trots zijn op zo'n Twentse publicist? Zulke jongens mogen we niet in de steek laten. Daarom: kopen en lezen! De Twentse Boekenweek is er niet voor niets!

En tenslotte: Hartelijk dank, ook namens m'n vrouw, aan mevr. B.-B. uit Oldenzaal, van wie we een bedevaartgroot kregen uit Banneux. Haar voorbede is aan ons altijd goed besteed.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.53

Als ik me niet vergis, bevinden we ons nog steeds in de Twentse Boekenweek en omdat men de gelegenheid bij de haren moet grijpen, heb ik vanochtend nog eens weer een paar geschenkbonnen omgezet in enkele aanwinsten van onze boekenmarkt. Daaronder een Twentse „turf” waarover ik wel graag een boekje open zou willen doen.

- **G.J. Eshuis: Van Boerenland tot Stadsrand** - een uitgave, „mogelijk geworden mede dankzij de financiële steun van de Rabobank te Almelo, bij gelegenheid van de opening van het nieuwe bankgebouw op 16 november 1976”. - Uitgave van de Twents-Gelderse Uitgeverij W.G. Witkam b.v. te Enschede. Nummer 5 in de „Historische Reeks” - 340 pag., met 56 zwart-wit kunstdrukfoto's en diverse situatieschetsen, met los bijgevoegde kaart, waarop 207 Almelse boerderijen en 15 bijzondere gebouwen zijn gesitueerd, imitatie-linnen band, platte rug, stofomslag met tekening van Everhard Jans, onberispelijke typografische verzorging van Dinkeldruk b.v. te Oldenzaal. Prijs (schrik maar niet): f 57,50.

- Het is al een aantal jaren geleden, dat ik dhr. Eshuis sprak, en in m'n gedachten had ik een voorstelling overgehouden van een vitale middelbare leeftijdgenoot, zodat ik me nu begon af te vragen: zou hij een jaartje jonger zijn dan ik of misschien een jaartje ouder? Toen hij vorige week op een ontspanningsavond van onze Historische Sociëteit Enschede-Lonneker een dia-vertoning met explikatie van zo'n anderhalf uur voor ons hield, steeg mijn bewondering voor deze onknakbare tachtiger met elk beeld, dat hij op het witte doek toverde. Dus toch niet een jaartje jonger maar liefst zo'n elf jaar ouder dan ik.

- En nu heb ik dan meteen vanochtend zijn boek gekocht, waarvan ik de bijzonderheden hierboven vermeldde.

Bij nadere beschouwing zou ik echt van de prijs geen buikpijn hebben gekregen, ook al had ik niet zoveel geschenkbonnen achter de hand gehad. Hoewel ik me wel afvraag, waarom die Rabo-steun het boek niet tien gulden goedkoper in plaats van tien gulden duurder heeft kunnen maken dan de Fabriqueur-herdruk van Cato Elderink, waarover ik in r.b.b. 77.51 schreef. Ik stel hier deze vraag meteen maar aan de orde, niet omdat ik zelf ermee zit, maar omdat menig kooplustige zich dat af zal vragen. Weliswaar zijn we tegenwoordig al aardig gewend aan de onkontroleerbaarheid van de vlucht, die de geldontwaarding bij voortdoring neemt, maar het geld ligt nog steeds maar niet voor het opscheppen.

- Waarom ik nu zo over die hoge prijs lig te zeveren? Doodeenvoudig om te betogen dat de aanschaffing van dit boek helemaal geen kwestie mag zijn van een tientje meer of minder! Want het boek van Eshuis is weer zo'n

veelzijdigheid. en zonder enige pretentie, zij het wel met gerechtvaardigde voldoening, spreekt Eshuis (onder ons) over zijn levenswerk.

- Een van de oorzaken, die de prijs van het boek stellig beïnvloeden, is het betrekkelijk kleine afzetgebied. Almelo en naaste omgeving zal niet in de belangstelling van alle Twentenaren staan. Ten onrechte evenwel, want een groot deel van de verwerkte stof is van algemene betekenis voor ieder, die belang stelt in de historische achtergronden die voor onze gehele regio gelden.

- **Van Boerenland tot Stadsrand** lees je niet in één ruk uit, om het dan voor onbepaalde tijd op de boekenplank te zetten. De fijnproever houdt het voortdurend bij de hand, want het is in waarheid een haast onuitputtelijke bron geworden van gevarieerde gegevens, ook op het gebied van taal, gewoontes en gebruiken, waarnaar we telkens terug zullen grijpen.

JOHAN BUURSINK

Twents standaardwerk van een amateur-historikus, die naam maakt! Op onze bewuste sociëteitsavond heb ik al ongeveinsd mijn bewondering geuit voor Eshuis' veelzijdigheid als amateur: historikus, archeoloog, fotograaf en nu ontdek ik hem in dit boek als vlot stilist. Als ik alleen maar een korte weergave van de inhoud zou geven, zou ik al mijn beschikbare ruimte al nodig hebben. De inhoudsopgave bevat al meer dan honderd hoofdstukjes, en elk hoofdstukje bevat een overvloed van zelf uitgevorste historische gegevens, afgewisseld met uit de volksmond opgetekende anekdotes over mensen, huizen en historische evenementen.

- Wat een werk heeft de man dat gekost en met welk een blijmoedigheid weet deze tachtigjarige over dat werk te vertellen, zijn belevenissen memorerend met een ongeunstelde Twentse zin voor humor. De dia's hebben een goede indruk achtergelaten: de kunstzinnigheid, ook al weer even argeloos accentuerend de motieven, waar het bij de opnamen om gaat, zijn karakteristiek voor 's mans

- Ik kan dit kostelijke boek niet genoeg aanbevelen! Laat het dan toch maar kosten wat het kost!

- **Zo heb ik dan in enkele regiobussen een aantal boeken de revue laten passeren, zoals ik die ook zo graag voor Enschede zou wensen.** Delden en vooral Haaksbergen kwamen uitstekend voor de dag en nu weer Almelo, terwijl in genoemde serie van Witkams Uitgeverij nog verschenen: Uit Twentes verleden van dr. G.J.M. Bartelink, Nagelaten Werk van H.W. Heuvel en verder ook nog uit de Gelderse Achterhoek twee kostelijke werken van Hendrik Odink: Land en Volk van de Achterhoek, en: Uit Kroniek en Volksmond van de Gelderse Achterhoek, van het laatstgenoemde de tweede druk.

- Toen ik zo'n twintig jaar geleden eens een referaat moest houden voor de RONO over Twentse literatuur en uitgevers, moest ik nog verzuchten: als ik als schrijver een uitgever zoek, sta ik in Enschede met de rug tegen de muur (= grens) en dan is er op geruime afstand een halve cirkel om me heen, waarbinnen ik geen uitgever kan vinden, die er wat werk van maakt. Rondziende kan ik pas terecht in Lochem, Zutphen, Deventer, Zwolle, Kampen, Meppel, Assen en daarmee is de ring ongeveer gesloten. - Gelukkig is daar nu wel een verandering in gekomen!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.54

Het gebeurde mij jaren geleden eens. Het was niet lang nadat mijn eerste echte boek verschenen was („'n Rozendaans - Allerhaand oet Twentelaand" - Van Gorcum 1950), toen nog volop verkrijgbaar, zowel genaaid als gebonden en in luxe uitvoering. De winkelprijs was toen zo'n f 6,75 gebonden, meen ik, en mijn royalty ben ik vergeten; in geen geval om rijk van te worden, ook al „vanwege het beperkte afzetgebied". Maar je had destijds ook nog niet zoveel geld nodig. Een pakje met 20 sigaretten van mijn merk „Majorette" kostte dan ook navenant, t.w. 45 cent. Nu kosten die van mijn merk f 2,25 per pakje per dag, maar mijn royalties zijn er dan ook weer naar. Maar daarover doe ik nu geen confidenties. Dat mogen mijn erfgenamen later doen, als het u interesseert.

Het gratis weekblad, dat destijds mijn dialect-literaire scheppingen opnam, als die ruimte tenminste niet „toevallig" door een nagekomen advertentie in beslag genomen (c.q. onteigend) moest worden, zorgde voor een deel van mijn free-lance inkomen, hetwelk maandelijks twintig tot vijftiengulden beliep. Mijn „mooiste" creatie was weer aan de late kant, zodat de „loopjongen" van bedoelde zetterij drie keer heen en weer moest reesen en ik telkens weer een stukje uit de schrijfmachine moest scheuren. En tot op de dag van vandaag ben ik een werker van half een gebleven, dat wil zeggen: eigenlijk te laat om nog opgenomen te kunnen worden maar met enig (voor mij onhoorbaar) gekanker moet het dan toch nog maar mee. Och, ik doe dat heus niet met opzet, maar het is een aangeboren beroepsziekte, waaraan weleens meer collega's lijden.

Een der uitgevers, waarvoor ik een aantal jaren geleden „werkte", kreeg

op een goeie dag een hartverlamming, zodat hij stierf. Daarvan kreeg ik de indirekte schuld, omdat hij zich voortdurend zo over mijn traagheid zou hebben geërgerd, dat hij het niet langer harden kon. In feite had de man zich een stress op de hals gehaald omdat hij een bijzonder harde en voortvarende werker was. Mijn motto is in zulke omstandigheden: Ich guck wohl schwer aus! Vandaar dat brieven en telefoontjes voor deze rubriek weleens zo lang moeten blijven liggen, „tot ze jongen krijgen", zoals een vroegere collega van mij altijd placht te zeggen. Want haastige spoed is zelden goed.

Maar.. dat wou ik eigenlijk helemaal niet vertellen. Doordat ik echter bij herhaling word lastig gevallen met adviezen, nu maar eens een keer aan mijn memoires te beginnen - ik begriep die opgedrongen haast niet - vloeit er weleens argeloos een stukje memoire tussen de regels van wat anders door. Laat dat dan maar als excuus mogen gelden, ja?

JOHAN BUURSINK

©

Wat ik echt vertellen wou is dat geval met die rijksambtenaar bij de indirekte belastingen, invoerrechten en accijnzen. Naam ben ik na zo'n slordige vijftiengulden jaar glad en al vergeten, en dat is ook maar goed. Namen en gezichten kan ik nu eenmaal niet onthouden, vaak nog geen drie dagen, wat al herhaaldelijk tot onprettige en ook wel eens tot komische situaties heeft geleid.

Maar goed, om kort te gaan: die man houdt me op een goeie dag op straat staande met de vraag: „zou ik die „Rozendaans" van u een dag of veertien mogen lenen?" Als debuterend boekenschrijver voel je je wel een beetje geveleid, vooral als hij me verklaart, het nodig te willen hebben om er iets uit voor te lezen voor de (toen nog zo genoemde) ouden-van-dagen, nota bene van mijn eigen kerk en bovendien van mijn eigen rechtzinnige modaliteit, za'k mär zegn. Bovendien

doe ik graag iets voor niks, als het om kerk en ouden-van-dagen gaat en de man kon het boek halen. Na pakweg een maand of veertien had ik dat boek nóg niet terug en toen ik hem eindelijk weer eens toevallig op straat tegenkwam hield ik hem staande met de vraag: wanneer mag ik m'n boek eindelijk eens weer een keer terug hebben? Antwoord: „zeer binnenkort, want ik heb het haast af!" - Wabblief? - „Ja, ik moet nog een paar bladzijden en dan heb ik het helemaal overgeschreven!" - Met de pen? - „Met pen en inkt!" - De man wilde het zo graag bezitten maar... ècht een boek kopen? Kopen? - Ik kreeg inderdaad het boek eerlijk en braaf terug, en de man had er ook niet met bote-ramvingers aangezetten. - En nu ècht veertien dagen later las ik in een overlijdensadvertentie dat de man dood was. Wat ik toen dacht? Ik dacht: nu is nóg al dat werk vergeefs geweest. Het bovenstaande is ècht allemaal eerlijk-waar-gebeurd en gedacht. Hoe kom ik ertoe, dit allemaal te schrijven?

Wel, ik denk weleens: als we in die jaren een of tweemaal jaars een Twentse boekenweekpoging hadden gehad, dan was ik nu misschien niet zo'n eenzame zwerver in het land der leeslustigen geweest. Want zoals ik een echte Boekenweek zie, is het een gecombineerde poging van de handel om de leeslust tot kooplust om te stimuleren. Want: wat een èchte Tukker is, den löt zik leewer nen bonenstok op de knee anschêrpn asdatte zien goeie gèld an beuk verdöt!

Historisch is ook het volgende gesprek met een boer, wiens inkomstenbelasting ongeveer gelijke tred zal houden met mijn a.o.w. plus neveninkomsten. Hij: „ik wol mij 'n book koopn want ik heb zonne boeknbôn krieëgn... wat zól dat book van Cato Elderink kostn? (Let wel: notabene „koopn" met „zonne boeknbôn"). - Ik noemde hem de prijs. - Hij: „Ooooh... dan mô'k nog zonne dikke detteen geuldn biejbetaaln.. nò-jà... dat is dan vuur 'n môal nog wat te doen...!"

Ik hoop, dat u de diepe zin van dit historisch verhaal vat!

Van de boekenkooplust van de Twentenaar zal nooit een schrijver rijk worden. Eerder ziek! Maar toch blijf ik schrijven omdat ik het niet laten kan..

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.55

Omdat ik het vanzelfsprekend zo belangrijk vind, dat er een „Twentse Boekenweek” is (geweest), daarom heb ik er in een aantal regiobrievenbussen nogal uitvoerig aandacht besteed. Ik ben niet gewend, een blad voor de mond te nemen, en dat heb ik dan ook niet gedaan. Ik ben namelijk nog steeds van mening, dat bij een „Boekenweek” of bij welke vorm van boekenpropaganda dan ook, toch in de eerste plaats de daarvoor in aanmerking komende auteurs betrokken dienen te worden. Voorts is het niet zo beslist noodzakelijk dat een boekenweekpremie ook een boek moet zijn, al lijkt me dat wel aantrekkelijker. In de dertiger jaren was er ook bij de jaarlijkse boekenweek een fors boekengeschenk, waarvan ik er nog enige bezit. Ook de Wereldbibliotheek werkt veel met uitstekende boekengeschenken. Maar daar zit de kneep niet, zoals een ingezondenstukjes-schrijver dat suggereerde, evenmin als in het ook propageren in de Twentse Boekenweek van niet in het dialect geschreven werken over de regio.

De kneep zit em in de auspiciën, want de zichzelf respecterende auteur verdraagt geen kulturele beschermers omdat hij ze niet nodig heeft. Hem belijft geen goedkeuringsstempel van een subsidiërende semi-overheidsinstantie. Hij heeft alleen belang bij een goede verstandhouding met een of twee betrouwbare uitgevers, waar hij in geval van nood in plaats van een subsidie een voor-schotje kan krijgen. En in onze regio

ken ik alleen maar betrouwbare uitgevers. Die om mij echt geen filantropen hoeven te zijn. Zaken zijn zaken. Maar verwijten van jongelui vol auteursplannen doch zonder dat ze het eerste ei al gelegd hebben, verwijten uit die hoek aan onze doorgewinterde streekuitgevers zijn misplaatst, en daarmee zal, dunkt mij, ook professor Entjes helemaal niet ingenomen zijn. Jôngns, zôrgt eerst, da'j eier kônt legn, dan koomp 't kâekeln vanzôlf wa!

Nu zou de Twentse Boekenweek geen Twentse Boekenweek zijn (geweest) als er niet nog een woord achterna kwam. Een Boekenweek hoeft, naar mijn mening, niet per se een verkoopje te zijn. Er moet een aanzet uit voortkomen voor een piek. In het

JOHAN BUURSINK

ingezonden stuk van de uitgever Witkam (14.5.77) krijgen we een goed overzicht van wat alleen deze uitgever de laatste jaren gepresteerd heeft met zijn Twents-Gelderse Uitgeverij. Dat liegt er heus niet om. Vooral als men de beperktheid van de afzetmogelijkheden in het oog houdt, zijn deze tien jaar toch wel vruchtbaar geweest. Nu vraag ik me af: waar blijven dan die auteurs in de streektaal, die zo nodig alleen maar dialect op de Boekenweek willen? Make it a little, zou Toon Hermans zeggen.

De belangrijkste faktor van de hele boekenmarkt is de belangstelling van het lezende publiek voor het bestaande boekenaanbod. En daar ik de laatste regiobussen nagenoeg geheel besteed heb aan een aantal boeken over de regio in het Nederlands, wil ik er nu een paar uit de Twentse reeks van Witkam uitpikken, die in de streektaal geschreven zijn door een onzer allerbeste dialect-kenners en -auteurs, om die onder uw aandacht te brengen.

Ik geloof niet, dat ik een auteursge-

heim verraa, als ik de beide deeltjes „Oet et oale doarp” van Bernard Plegt (Uitg. Witkam 1972) situeer in Losser of daaromtrent. De titel ver-raadt al, dat we hier een serie verhaaltjes opgediend krijgen, die in dat „oude dorp” spelen. Anders dan Haverkate in zijn sublieme schetsjes uit Delden, die een zekere herkenbare continuïteit bevatten, staan die dialectschetsjes van Plegt op zichzelf. Noemt Haverkate zijn mensen bij naam en toenaam, en tekent hij precies de omgeving en de gebeurtenissen in het kader van hun tijd, Plegt roept liever met doarumtrênt of zo, en hij werkt vooral met versluiserende bijnamen, zonder evenwel in het kwaad van zogenaamde sleutelfiguren te verzeilen. En dat is een goede opzet, waardoor niet de persoon maar de gebeurtenis en de handeling de meeste aandacht van de lezer krijgen.

Bernard Plegt is een argeloos man, zowel in het luisteren als in het weergeven van het door hem waargenomen. Hij is een zeldzaam goed waarnemer en opmerker en als jurist is hij natuurlijk getraind in het onmiddellijk schiften van wat belangrijk en wat te verwaarlozen is. Plegt kan ook op een benijdbaar boeiende wijze in zijn mondelinge weergave gebeurtenissen en ervaringen aan de man brengen, waarbij hij de gave bezit, gevoerde gesprekken en beluisterde verhalen op het woord nauwkeurig te memoreren. Welnu, zo is ook zijn literaire werk, gebundeld in beide genoemde boekjes, delen 8 en 12 van Witkams Twents-Achterhoekse reeks.

Bernard Plegt heeft zich ontpopt als een dialectauteur van klasse: hij schrijft een ongeunsteld, licht verstaanbaar en lekker verteerbaar Twents, dat uitstekende oefenstof zou zijn voor de Twentse studenten aan de Nedersassische fakulteit in Groningen. Als die en dergelijke jongens, die zo voor het behoud van ons dialect zijn en die de grote trom roeren, zulke boekjes van Uitgeverij Witkam eens zo vaak zouden willen lezen, tot ze de stof van buiten kennen, wat zou dat van onnaspeurlijke betekenis kunnen zijn voor de toekomst van onze dialectcultuur!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.56

We gaan ditmaal eens weer op vogeljacht, en wel aan de hand van een tweetal inzendingen van onze trouwe brieveschrijver, **dhr. J.H.H.W. in Hengevelde**. In de eerste brief verdedigt deze inzender zich tegen enkele opmerkingen van andere lezers naar aanleiding van zijn vroegere geschrijf.

Ik heb daar zo mijn eigen plezier aan. Niet om de lezers tegen elkaar „Op te schuunen”, maar om meningen tegenover elkaar te plaatsen.

Dorskonink

„Een tijdje geleden schreef een lezer”, aldus **dhr. J.H.H.W.**, „hij had nog nooit van een dorskonink gehoord. Wel, dat is best mogelijk. Nu wil ik geen reclame maken, maar zo'n konink is te zien op het Erve Kots te Lievelede, met dit verschil, dat die konink boven een aandrijving heeft van eiken pinnen om de oliemolen te laten draaien, terwijl een dorskonink bovenop voorzien was van een breed zwaar ijzeren tandwiel. Wellicht is deze door die kronink, konink ofwel konings genoemd”. - Tot zover de toelichting van deze brieveschrijver. Ik moet bekennen dat ik er zo niet over oordelen kan. De laatste zin is mij niet duidelijk. Ik leid eruit af, dat het heel goed mogelijk is, dat de naam konink weleens een minder algemeen gebruikte naam kan zijn geweest. zodat lang niet iedereen weet wat een konink is. Maar nu naar de vogels.

Over kieviten en eieren

Dat **dhr. J.H.H.W. te Hengevelde** zich niet zo gauw uit het veld laat slaan, bewijst wel zijn volgende reactie: „De regiobus-lezer Nr. 100

vond het te mooi om een kieftennest in een bloempot te verplaatsen, het had zeer zeker evengoed met ne batse of schuppe gekund. Maar in de regel gaat 't met nen suukerleppel nóg häeniger. Een kieftenei wordt soms op verschillende manieren behandeld. Dat deed me denken aan m'n schooljaren. We moesten uit een leesboekje soms een stukje beurtelings hardop voorlezen, en als we bij het hoofdstuk van Piet Smul waren, kreeg Meester een glimlach over zijn gelaat.

Want Piet Smul ging eens met de trein van Haarlem naar Amsterdam.

Op het perron liep een jongen heen en weer, die met luide stem riep: een kievitsei, een kievitsei, wie wil het voor twee zes d'halven? Dan heb je het mandje erbij. Toen de trein net in beweging was, riep de jongen: meener! haast was me iets ontschoten: je hoeft het niet te koken want m'n grootjen heeft het verleden jaar al gekookt...” - Toen ik deze jeugdherin-

JOHAN BUURSINK

nering van **dhr. J.H.H.W.** las, dacht ik: frek-ja, zó stond het vroeger ook in mijn schoolboekje, maar ik meen dat dáár Piet Smul reisde van Leiden naar Den Haag, mār dóár wil ik óf wēan! **Dhr. J.H.H.W.** vervolgt: „Als we vroeger van school thuis kwamen, moesten we kippen-eieren uit de nesten halen. In de pet en in een klein mandje brachten we die naar de melkkamer, waar we ze in grotere kisten en manden pakten. Daarbij werd er ons thuis op gewezen: die mu'j häenig ôawerpakn! zodat we die eieren niet zo stijf in de hand mochten nemen. - Toen we koeien-melken leerden, moesten we de tepels goed in de handen drukken. Wellicht zou het beter zijn, om geen boeren te laten melken, dan komt men misschien wel aan het water drinken. Wat ik aan u en aan de lezers en lezeressen schrijf, zo is het in het verleden gegaan en zo heb ik de werkzaamheden gezien en gedaan en er over horen vertellen.

Het gaat me er niet om, er eer aan te behalen, maar als de lezers en lezeressen ervan genieten, dan is dat voor

mij ook een genot”, aldus deze actieve brieveschrijver. Zijn verhaal over de nachtzwaalwe moet dan nog maar blijven overstaan. Ik meende, hem eerst de gelegenheid te moeten geven tot een weerwoord.

Kent u deze al?

Lezers hebben gevraagd, eens wat vaker „mopn te tapn”, maar ik ben nu eenmaal geen vakhumorist. Maar ik heb er nog een paar opgezocht.

- A.: A'k koffie dreenk kaan'k nich slôapn!

- B.: Gek is dat! At ik slôap, kaan'k gin koffie dreenk!

Dieks göt 'n zövvenden borrel achter de kneup en döt de kastelein bescheed vuur 'n achtstn.

Kastelein: Iej kriegt d'r nich meer. An oe vaalt tòch gin eer te behaaln! Nauweliks he'j d'r één in of iej dreinkt em ôk-al-weer oet!

A.: Ik begriep d'r niks van: iej spölt alle wekke met de pestoor in de kaartclub en iej göat biechtn bij de kaplôan. Wôarum doo'j dat?

B.: Ik kiek wal oet! A'k bij de pestoor zól biechtn woo'k em alle wek bij 't kaartn besjoemel, dan dötte nich weer mèt!

Oonder vrouwleu: - Sientje van de börgemeister gaat ôk trouwn en ze zegt dat ze hem äer hele verleden ôp ebiecht hef! zeg de één.

- Iej môtt mār dörven, zeg de tweede, wôarôp de derde meent: En wāt 'n geheugen!

Zön töt vader: Vaar, miej duchn, wiej môssen in 't vervolg mār éerlik haandel gôan driewn en nich langer sjoemeln.

Vader: Daank-oe! Ik hôal nich van spikkeleern!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastaat 79, Enschede. Telefonisch bereikbaar: 053 317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.57

Wij vervolgen onze vogeljacht, zoals **dh. J.H.H.W. te Hengevelde** ons die wil leren kennen en waarnemen, voorzover die tenminste nog in onze kontreien wordt aangetroffen. Ik ben wel een echte natuurliefhebber en -genieter, maar mijn kennis van de planten- en dierenwereld reikt niet bijster ver. Het gaat ditmaal over de nachtzwalwe. Ik kan het verhaal niet beoordelen op zijn juistheid, maar ik heb wel zoveel vertrouwen in het herinnerings- en waarnemingsvermogen van **dh. W.**, dat ik het er gerust op waag, hier diens brief weer te geven, zij het hier en daar wat journalistiek bewerkt, zoals gebruikelijk.

De nachtzwaluw of geitenmelker

U hebt zeker weleens gehoord van de nachtzwaluw of geitenmelker, en misschien hebt u hem ook weleens gezien of zijn nest gevonden. Welnu, die vogel was in mijn jeugd jaren nog geregeld te zien, en wel bij kleine veenplasjes, afgewisseld met heide en wat vliegdennen en hier en daar een rustig plekje. Hun nesten waren zeer eenvoudig: een weinig verdroogd sekgrös (buntgras) was al voldoende. Ik heb ze zelfs al gevonden op de bijna kale grond. En toch is hun nest vaak nog moeilijker te vinden dan dat van de kiewiet, vanwege de goede schutkleuren, zowel van de eieren als van de vogel zelf. Als men ze voor de eerste keer vindt, zitten ze zeer vast op het nest. En dan fladderen ze zeer laag over de grond om de aandacht van het nest af te leiden.

De nachtzwaluw houdt zich overdag zeer rustig en hun liefste rustplaats is een omgehakte of omgewaaide dorre

boom. In mijn jeugd jaren kwam hij voor in het Markvelder veld, het Wiernerveld, en ook in het Kerkhofsveld heb ik ze meermalen gevonden. Als de jongen wat groter werden en je ging er af en toe eens naar kijken, dan deden ze hun nest weleens een eindje verplaatsen.

Dat ze in deze streek nogal veelvuldig voorkwamen bleek wel, dat niet voor niets **Meester Bernink**, de stichter en directeur van het Museum Natura Docet in Denekamp, op een avond een tocht maakte van Hengevelde naar Goor, waar hij halverwege in den assenpot (?) van het landgoed Weldam het geluid van de nachtzwaluw beluisterde. Ik weet nog heel goed, dat ik in het (toenmalige) Twents Zondagsblad las - het was omstreeks 1924) wat **Meester Bernink** daarin schreef: dat de nachtzwaluw door de toenemende ontginningen minder werd in aantal, maar dat hij in de omgeving van Goor, en wel in de assepot nog voorkwam en nog te horen was. Ik dacht toen bij mezelf: ik heb ze daar nog nooit gezien, maar wel in het Hengevelde veld, dat aansloot aan de assepot.

JOHAN BUURSINK

©

Als kind vroegen we weleens aan vader - als tegen de avond de sterren aan de hemel kwamen -: wat is dat vuur 'n gerinkel in oons vèeld? Vader antwoordde dan: dat zal wal nen boomkikker wêan, want het is zo hoog in de lôch! - Vader kende de nachtzwaluw veel beter dan wij.

De nachtzwaluw is te horen van ongeveer half mei tot eind juni, op stille en droge avonden. Als gevolg van de grote ontginningen door de jaren heen verdween de nachtzwaluw, maar ook de boomkikker. Misschien is hier of daar in Twente of de Gelderse Achterhoek een of ander landgoed of beschermd natuurgebied, waar de nachtzwaluw in de voorzomer nog voorkomt, maar dat zullen er niet veel zijn.

Tot zover de herinneringen van **dh. J.H.H.W.** aan de nachtzwaluw, die verder nog schrijft, dat hij in zijn jeugd vaak lang heeft staan luisteren naar het geluid van de boomkikker, dat hij altijd zo mooi vond.

Stee, stêa, stieë, stêakn, stie...?

Een moeilijke vraag heb ik nog liggen van **dh. O.T.B. te Delden**, als volgt: „In diverse Twentse boeken wordt een plek of plaats een **stee** genoemd. Fonetisch wordt dit als **stie** of **stee** uitgesproken, al naar gelang de streek, dacht ik. Nu is mijn vraag deze: hoe zou volgens U fonetisch het **verkleinwoord** voor **stie** moeten zijn: **stiecke** of **stiejke**?”

- Mijn mening: Als ik u mijn antwoord zou moeten geven, dan zou dat luiden: ik weet het niet! Daarom hoop ik, dat ik met mijn mening mag volstaan. Wel, strikt genomen, schrijven we voor dagelijks gebruik geen fonetisch Twents, evenmin als trouwens fonetisch Nederlands. Ik zou het ook niet eens uit m'n schrijfmachine kunnen halen. We moeten ons dus zo goed mogelijk behelpen met klanken zo goed en zo kwaad dat gaat in letters van het gewone alfabet weer te geven. Niet het spellen van een woord is afhankelijk van de streek, maar de uitspraak. Zo is in Enschede het normale woord voor het Nederl. **stee**, **stede** of **plaats**: **stêa** (in mijn spelwijze), **verkleinwoord**: **stêakn**, maar u kunt ook spellen: **stèe** en **stèeken** of **stèekn**. Op ons platteland zal men zeggen zoiets als: **stee** en **steeakn**, maar ik zou dat zó niet spellen omdat dat, vooral voor de Nederl.-lezer, finaal verkeerd uitgesproken kan worden, bijv. als „steeja” of iets van dien aard. En omdat die uit het westen de klemtoon anders leggen dan wij, zou men er **stee-akn** van kunnen maken. Elders in Twente zegt men **stieë** en **stieëkn**, misschien nog het best te spellen als **stiejkn**, maar de werkelijke stembuigingen zijn onmogelijk in het bestaande letterschrift te vangen. Ik meen dat dat in alle talen zo is. Ik verbaas me er altijd over, dat de wetenschapsmensen nog nooit een populair fonetisch alfabet ontwikkeld hebben, waarvan jan-en-alleman zich bedienen kan zonder in allerlei dwaasheden te verzeilen. Feitelijk hoort die **j** in **stiejkn** helemaal niet thuis, maar als ik een bungalow kon kopen en er een Twentse naam aan wilde geven, zou ik zonder gewetenswroeging schrijven, bijv.: 't **Tukkersstiejkn**'. Alle rechten voorbehouden.

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.58

Het zal er wel op lijken, en misschien is het ook wel zo, dat ik in het navolgende een oratio pro domo ga houden, maar ik zou het wel op prijs stellen, als u mij dat ten goede zou willen houden. Ik meen echter die vrijheid te mogen nemen, omdat het zaken betreft die mij zeer ter harte gaan, waarover ik iets zou willen zeggen.

U hebt in de krant kunnen lezen, dat a.s. zondagmiddag, eerste Pinksterdag, om half drie een bijzondere kerkdienst zal worden gehouden in de Ned. Herv. (Grote) Kerk op de oude Markt in Enschede. Het bijzondere van die godsdienstoefening is het merkwaardige karakter ervan: de gehele liturgische dienst zal in het Twentse dialect worden gehouden; het zal m.i. min of meer een eukumenische dienst zijn: protestants-katoliek; van protestantse zijde zal aan deze dienst medewerking worden verleend door de plaatselijke afdeling van het Leger des Heils, waarvan het muziekcorps o.a. de gemeentezang zal begeleiden; een plaatsvervanger van kerkorganist Mesdag zal het kerkorgel bespelen. Mevrouw Kloos, vertegenwoordigster van het plaatselijke kerkbestuur zal een gedicht deklameren. Het Pinksterverhaal zal worden gelezen door sergt.-maj. De Boer van het Leger des Heils; de predikatie zal worden gehouden door pastoor Nollen. Afijn, u hebt het allemaal in deze krant kunnen lezen.

Ik wil u aanraden, de reis naar Enschede te ondernemen en deze dienst bij te wonen. Het is de derde dialectdienst (na Delden en Ootmarsum, eerder dit seizoen), georganiseerd door een commissie uit de Twentse Schrieverskreenk.

U hebt in het krantenbericht ook mijn naam kunnen lezen: ik zou daar een inleiding houden met betrekking tot deze kerkdiensten. Na aanvankelijk aarzelend deze toezegging te hebben gedaan, heb ik er bij nadere overweging van afgezien om gezondheidsredenen van mijn vrouw en mij. Mijn getoonde aarzeling had echter ook een geheel andere reden, en daarop kom ik misschien nog terug.

U hebt ook in een krantenberichtje kunnen lezen, dat ik als lid van de Twentse Schrieverskreenk meedoe, maar dat is eert onjuistheid. Ik ben nl. geen lid van de Twentse Schrieverskreenk, al kunnen die wel van mijn

belangstelling overtuigd zijn. Mijn overweging, om daar geen lid van te worden, is van zeer persoonlijke aard.

Laat de jongelui, die het op touw gezet hebben, nu maar eens tonen wat ze kunnen en wat ze kunnen bereiken. Mijn lidmaatschap zou een hinderpaal kunnen zijn.

Als ik de krantenberichten goed gelezen heb, zou op de vergadering van de Twentse Schrieverskreenk collega Vloedveld gezegd hebben dat destijds de Twentedag door de toenmalige Schrijverskring georganiseerd was.

Nu wil ik de toenmalige Twentse Schrijverskring, waarvan meester Vloedveld de eerste voorzitter was (opgevolgd door meester Vredenberg), niet te kort doen, maar de Twentedag was het geesteskind van collega Adriaan Buter en werd georganiseerd door de toenmalige Algemene Vereniging Twente, waarvan

JOHAN BUURSINK

burgemeester Kolenbrander de eerste voorzitter was, opgevolgd door Jan Jans. Dit zij alles terloops opgemerkt, omdat ik mij nu weereens echt realiseer, dat de „geschiedenis” van ons na-oorlogse „regionalisme” weleens goed en betrouwbaar bestudeerd mocht worden door de jongeren. Wist u bijvoorbeeld wel, dat Mieke Tel(gen)kamp „ontdekt” is geworden via een door de sekte „kleinkunst” van de Algemene Vereniging Twente (vraag dhr. Dick Wilmink uit Hengelo er maar op na) voor de AVRO (dhr. Ruth) georganiseerde auditie? En wist u... enzovoort! Maar dat is allemaal al zo'n kwarteeuw geleden, en we leven zo snel...

Maar goed, ik wilde nog wat zeggen over de kerkdienst van eerste Pinksterdag. De dienst in Delden heb ik bijgewoond en meegemaakt. Van die eukumenische dienst heb ik een diepe indruk gekregen en fijne herinneringen overgehouden. Voor de a.s. Pinksterdienst heb ik de uitgezochte liederen voor de gemeentezang in het Twents getransponeerd. Vertalen kun je het strikt genomen niet noemen, meen ik. Wie een gezang letterlijk wil vertalen, blijft nergens. Ook het Pinkster-„evangelie” heb ik voor de Pinksterdienst in Twents overgezet, en hoewel dat niet die problemen

meebrengt, die zich bij een „gedicht” of „berijmde Psalm e.d.” voordoen, gemakkelijk is dat niet. Uitvoerig heb ik daarover geschreven in mijn „Experimenteren met de Mooderspraak” in het Jaarboek Overijssel, (1957), later opgenomen in een boekje voor het onderwijs: „Taal en Spraak in Stad er Streek” samengesteld door B.W. Schippers, Uitg. J.B. Wolters (1961). Daarin zijn echter niet al mijn vertalingen meegenomen.

En om die bijbelvertalingen, die maar gering in aantal en volume zijn, gaat het in de volgende herinnering aan een van mijn lezingen, gehouden voor een heterogene groep van een bepaalde mannenvereniging in Almelo. Het zal omstreeks 1960 zijn geweest. Ik had daar een heel week-end te verzorgen, waarbij dr. Arnold Rakers mij in de steek liet en Henk Entjes (nu de professor) mij die zondagmiddag uitleidde. Ik was in die jaren nogal in beslag genomen (mentaal welteverstaan) door mijn vertaalexperimenten. Ik stond voor de afsluiting van mijn „optreden” en zocht in m'n gedachten naar een goed en passend besluit van alles, wat ik daar gedebiteerd had. Op zondagmiddag! Zou ik daar, voor die mensen, waarvan ik de geestesinstelling en levensbeschouwing niet kende, tot besluit wat van mijn bijbelvertalingen kunnen en mogen lezen, zonder „af” te gaan? Ik wilde zo graag, maar leed onder een hevige twijfel. Een schietgebedje: „O, Heer, rôad mij goed, mâr rôad 't mij nich ôf...!” En ik las mijn Twentse tekst, waarin ik m'n hart gelegd had. Ik las en ik las en het werd stil en het werd stiller. Daarna was het aan de voorzitter, zakenman, mij te bedanken. Hij was geroerd: een paar echte tranen, en hij zei o.a. dit: „Ik heb sedert m'n prille jeugd nooit weer in de Bijbel gelezen. Wat ik nu heb beluisterd, heeft me diep getroffen. Ik heb me nooit gerealiseerd, dat het Twents zó mooi kon zijn. Maar... ik heb me ook nooit gerealiseerd, dat de Bijbel zo mooi is...!”

Misschien is het om deze persoonlijke ervaring, dat ik u een bezoek aan de Pinksterdienst in het Twents in de Grote Kerk in Enschede wil aanbevelen. Om daar in eigen mooderspraak mee te zingen:

*„Geest des Heren, won in mij,
Maak mien lêven daagliks nie!
Lôat mij in Dien wôarheid stôan,
En ôprecht duur 't lêven gôan!
Dat ik in Dien spoor mag trêan,
Mennigeen töt steun mag wêan!”*

En om daar te luisteren naar Petrus' woord:

*„Zo bekeert ôw dan en lôat ôw deupn
in den naam van Jezus Christus, töt
vergewwing van ôwwe zeun, en dan
zôlt ôk iejeu deel kriegn an de gave
van den Heiligen Geest!”*

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.59

Met een nogal uitvoerig „artikel”, dat „**Jacobus de Mindere**” (dhr. J.C.A.R. te Enschede) mij toezond, zit ik een beetje verlegen. Ik neem aan, gezien de enkele keren dat ik al eerder enige mini-correspondentie van hem ontving, dat dit ongesigneerde, getypte stuk van hemzelf is. Maar... aangezien hij me wel vaker een krantenknipsel toezond met of zonder een minimale kanttekening, heb ik het recht, te twijfelen omtrent de herkomst. Het geschrevene in z'n geheel opnemen, gaat niet. In de eerste plaats kan ik in dit geval het niet als een exact persoonlijk relaas beschouwen, dat betrekking heeft op onze regio. Ook daarom valt het, in de tweede plaats, buiten de opzet van deze regio-brievenbus; ik zou dan een terloops door mij ingeslagen zijweggetje tot een sluikgeweg kunnen maken. En in de derde plaats eigen ik het mezelf niet toe als vulstof voor deze rubriek, omdat ik daar geen ruimte voor heb. Ik wil het stuk wel graag behouden als informatiemateriaal voor eventuele volgende gelegenheden.

„**Jacobus de Mindere**” blijkt in te haken op mijn uitingen van ergernis over onzorgvuldig en overdreven taalgebruik en het sjabloneren van ons dagelijkse taalgebruik in radio-, televisie- en krantenkramerijen. Standaardvoorbeelden: de „**dussers**”, liederen die om de drie, vier woorden de stoplap „**dus**” nodig hebben; deze ziekte (of „**dus**”-epidemie) is gelukkig aan het afzakken. Als betrekkelijke nieuwkomer is nu dat „**ontsettent**” goed aan de markt, dat „**dus**” „**ergens**” ons gebrek aan uitdrukkingsvermogen in bepaalde situaties demonstreert. En... hebt u ooit het bijwoord „**ooit**” zó vaak op passende wijze horen misbruiken als recentelijk? (Ik ontdek nú pas, dat het in het nieuwste Nederlandse woordenboek van Elsevier in het geheel niet meer voorkomt, dat „**ooit**”! Heeft Elsevier het te vroegtijdig ten dode gedoemd?) - Ik vraag me af, is dat herontdekte „**ooit**” een exemplaar van de moderne „**nostalgie**”-behoefte? Of is de bruikbaarheid ervan plotseling herontdekt? Ik vind het nog niet zo gek, als het maar niet weer zo'n mode-sjabloon wordt.

En nu die brave Jacobus Minor, beste vrienden! Berouw komt altijd na de zonde (dat was vroeger een veel toegepaste uitdrukking, als men liever niet treiterde met „**boontje komt om z'n loontje**” of leedvermaaksuitdrukkingen van gelijkwaardige strekking), en ik zou deze zelfbespiegeling à la Jacobi de jongeren weleens onder de neus willen wrijven. Aldus: „Nu wij zelf zo gevoelig zijn geworden voor bepaalde woorden en zegswijzen, begrijpen wij, hoe wij, indertijd op het

gymnasium, onze leraar Duits gemeen gepéet hebben, door - als het maar even kon - de woorden **beslist** en **absoluut** te gebruiken, en wij hebben een heel mensenleven nodig gehad om dit te begrijpen en om hem **postuum, beslist en absoluut** gelijk te geven. Hij was, overwogen wij nu, natuurlijk een wijsgerig man, die de **geweldige** betekenis van deze beide woorden doorgrondde en die niet dulden kon, dat kinderen er zorgeloos mee speelden alsof het pepernoten waren. Nu zijn wijzelf zo ver dat wij óók allergisch zijn geworden tegen bepaalde uitdrukkingen, al zit dat niet altijd zozeer in de wijsgerigheid als wel in het schabloon”.

JOHAN BUURSINK

Eerst even tot zo ver dhr. J.C.A.R., bij wiens ontboezeming ik de kanttekening wil plaatsen, dat ik dat „**wij**” van hem maar als pluralis modestatis zal beschouwen, want ik voel er niet voor, ongevraagd tot dat „**wij**” gerekend te moeten worden. Bovendien wil ik „**mijn**” mensenleven nog niet graag als „**heel**” beschouwen; ik zou er maar wát graag nog een „**héél**” eind bij aan willen breien. Mag dat? Intussen zult u wel voelen, dat ik deze vrij uitvoerige inleiding niet geplaatst heb, om daarmee de boutade van Jacobus de Mindere als afgedaan te beschouwen. Integendeel: laat het een inleiding zijn op diens opmerkingen,

waarover ik nog wel een en ander te berde te brengen heb. Een volgende keer dan maar.

Voor vandaag laat het genoeg zijn. Ik ben op dit ogenblik te emotioneel geladen vanwege het gijzelingsdrama in Glimmen en Bovensmilde dan dat ik mij daarvan mentaal kan distantieren. Want wij staan voor Pinksteren. Kan ik nog vertrouwen hebben in de macht van de Heilige Geest in ons? Toch maar vragen:

*Daal as in tiden van ôolds ôp
oons neer,
Heilige Geest, Heilige Geest!
Leg oons in 't hært Diene kracht
van aleer,
Heilige Geest, Heilige Geest!
Want nôar Dien komst heb wiej
lange esmacht,
En um dat woonder, bie dag en
biej nacht,
Biddend Diej smeekt: gew oons
vuur, gew oons kracht,
Heilige Geest, Heilige Geest!*

*Gew oons de macht van Dien
Woord in de haand,
Machtige God, Machtige God!
Gew oons den Geest, dee teggn
allns maakt bestaand,
Machtige God, Machtige God!
Maak ôons vólhardend, vól vuur
en vól mood,
Dat in Dien kracht ja vervluchtigt
de dood,
Tôt ôawerwinning oons voert
oet den dood!
Voert tôt Diej, God! Machtige
God!*

Opdat Pinksteren geen nutteloos feest der illusie moge zijn...

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.60

Tegenwoordig is „echt wel” bijzonder modieus. Aldus Jacobus de Mindere in zijn reeds aangesproken brief. En hij vervolgt:

„Iets is niet gewoon mooi, maar echt wel mooi, en een bepaalde meneer is niet zo maar sympathiek, maar hij moet echt wel sympathiek zijn om sympathiek te zijn. Diezelfde man wordt ook vaak ergens wel sympathiek gevonden. Wáár ergens dat ergens dan wel was zei niemand, maar het wás echt wel ergens, en dat gold dan als een voldoende uiting van waardering. - Het eigenaardige is, dat niemand kan nagaan, waar die schablonen vandaan komen. Het bejegenen van de taal als een voetveeg of een vuilnis-emmer, waarin men alles kwijt kan, is het privilege der on- of semi-beschaafden. Wanneer wij iemand horen zeggen: **echt wel**, hebben wij hem onmiddellijk geclassificeerd. Wij worden er niet, zoals wijlen die leraar Duits, helemaal woedend door, maar wij weten toch onmiddellijk wat voor soort geest of on-geest wij in de kuip hebben”. - Einde citaat.

- Ook nu weer, om te beginnen, het verzoek: laat mij alstublieft echt buiten dat wij. Ik schrijf altijd liever maar ronduit ik, dan weten mijn lezers tenminste waar ze aan toe zijn.

- Welnu: ik distantieer mij hierbij van de konklusie van onze Jacobus, die een gebruiker van genoemde en dergelijke stoplappen onmiddellijk op de hoop gooit van on- of halfbeschaafden, (die aan onze algemeen beschaafd geachte taal als een voetveeg gebruiken), onmiddellijk wetende, dat

hij een soort ongeesten in de kuip (of fles?) heeft. En ik hóór Toon Hermans al wéér zeggen: „Meejk itte litte!” Voeltume?

- Ik wilde liever een beetje relativeren, de problemen tot hun normale proporties herleiden. Ieder mens heeft de behoefte, al naar zijn temperament, zich doel-treffend uit te drukken; persoonlijk heb ik die behoefte wel erg sterk. Mär-ja, ieder hef walees wat, wat em plög! Dat ik nou zeggen kan, dat die behoefte of die neiging een van m'n sterkste Twentse karakter-antecedenten is, nee, dan zou ik liegen. Wil je het voorbeeld van Jacobus de Mindere op de Twentse spraakmaker toepassen, dan kom je bedrogen uit. Want: mooi is mooi, maar als je dát zegt, dan is het wel héél erg mooi. Ik wil enkele voorbeelden van uitdrukkingen geven, al zal mijn mening wel weer diskutabel zijn.

JOHAN BUURSINK

- Ik wil het hebben over zomaar iets. Dat „iets” kan zijn: erg slecht, tamelijk slecht, slecht, tamelijk goed, goed, erg goed, heel erg goed.

Op z'n Twents druk ik me dan als volgt uit:

- erg slecht: dat löt (lik) nêrgns (nànns) nôa (ôp);
- tamelijk slecht: dat har wal better könd;

- slecht: wat za'k dôarvan zegn?
- tamelijk goed: dat mág wal zo;
- goed: dat géét wà;
- erg goed: dat har wa slechter könd;
- heel erg goed: zee, da'j 't zo hōold!

Want uitbundigheden willen ons niet zo glad over de tong komen. En als dat „iets” nou eens een „borrel” is, die „heel erg goed” is, dan zijn we geneigd te zeggen: „dôar köj van nôa-vertelln!”

- U ziet, dat is een heel ander idioom, en zo niet, dan is het een heel ander taalgedrag.

- Onze Jacobus vraagt zich af, waar de door hem gesignaleerde sjablonen vandaan komen. Bedoelt hij daarmee, dat het niet meer na te gaan is, wie voor het eerst zo'n tot sjabloon vergroeid woordgebruik heeft gelanceerd, dan zou ik zeggen: doet er dat wat toe? Veel erger vind ik de neiging, om elkaar na te praten. Dat is iets om kotsmisselijk van te worden. Als een of andere politieke gek het woord driestromenland uit de mond komt rollen, dan moet u eens opletten, hoe gauw dat woord tot algemeen politiek jargon verheven wordt. Het elkaar napraten, waarover ik tijden geleden al meermalen (in andere publikaties dan in deze krant) de fiolen van mijn verontwaardiging heb uitgegoten, is een teken van massaal gebrek aan beoordelingsvermogen; het is een teken van gebrek aan verantwoordelijkheidsmoed. Of niet soms? Gebrek aan moed om de verantwoordelijkheid voor een eigen standpunt of overtuiging te dragen: de pap dee't mij nich braand hoof ik nich te poesn! Ook wel tot uitdrukking gebracht in de waarschuwing: moond dicht, gat los! Hoe gauw wordt niet een schijnbaar voor de hand liggende visie onnadenkend nagepraat en nageschreven! De verkiezings-interviews van de laatste dagen waren er vól van! En de deskundigen-interviews rond de aktuele gijzelingen druipen van napraatbare visies, die beter verzwegen hadden kunnen worden. Beste Jacobus Minor: die zogenaamde sjablonen (ook alweer een nageprate definitie van „iets”; weet u er geen betere begripsomschrijving voor?), die zogenaamde sjablonen zijn als zodanig erger, misseliker, afkeurenswaardiger dan in hun nevenfunctie als taalbedervers. Dáárom vind ik uw onmiddellike klassifikatie van de gebruikers ervan als met een on-geest geladen taalverknoeijs oftewel onbeschaafden... och, wat za'k dôarvan zegn?

Het is als het belijden van een dogma, zonder beléven van het geloof.

Ik vind uw geschrift overigens echt wel interessant, behartenswaardig, echt wel ergens, en, wetende, dat u nu niet helemaal woedend wordt na mijn repliek, hoop ik maar dat u het dan ook maar helemaal niet wordt! Ergens niet, niet ergens! Ik meen het echt wel en ook wel echt!

Een beetje spelen met woorden is ook weleens gewoon: leuk! Niet?

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh Buursink, Javastraat 79, Enschede. Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.61

Wie op het gebied van dialectgebruik en dialectspelling het naadje van de kous wil weten, kan al heel wat wijzer worden als hij bij de oudjes te rade gaat. Van die „oudjes” wil ik met verschuldigde achting Cato Elderink noemen. Jammer, dat zij vaak woorden en gebruiken memoreert, zonder er ver genoeg op in te gaan, naar mijn smaak. Bij haar valt mij ook op, dat ze blijkbaar geen of weinig moeite met „de juiste spelling” heeft gehad. Dan komt bij mij een aanzienlijke mate van zelfverwijt naar boven, en dan denk ik dat de mensen minder moeite hebben met het lezen van Cato Elderink dan van mijn geschrijf. Daarentegen ben ik van mening, dat de aanmerking, die men mij weleens maakt, namelijk dat ik vaak te uitvoerig op bepaalde onderwerpen inga, mij niet hoeft af te schrikken. Immers, bij het raadplegen van oudere literatuur over onze regionalia komen we dikwels onderwerpen tegen, die al te summier zijn behandeld en waarover we wel graag wat méér zouden willen weten. Zo verging het me dezer dagen bij het lezen in Een Fabriqueur van Cato Elderink. Kortgeleden heb ik deze herdruk in deze rubriek aangekondigd en aanbevolen, nu ik echt aan het lezen toegekomen ben, wil ik toch een paar dingen, die ik tegen kwam, hier noemenswaardig brengen, omdat ik ze zo belangrijk vind. Om te beginnen: op blz. 43 schrijft Cato Elderink bij een brief van J. B. Blijdenstein aan diens nicht, waarin hij haar iemand als huwelikspartner aanbeveelt: „... en wij zien J. B. B. er daarom op uit om een hoed te verdienen, zoals men in Twente zegt”. - En daar heb je nu net zo'n geval waarbij je denkt: waarom zei men dat in Twente? Ik heb er al eens eerder over

geschreven in de regio-brievenbus, maar er kwam geen enkele reactie op. We weten wel, dat een huweliksmakelaar met zijn bemoeiingen een hoed kon verdienen, maar... wat was dat nou precies? Wat stak daar achter? Waren daar festiviteiten aan verbonden? - Het schijnt met name in Twentse fabrikantenkringen bij een via een bemiddelaar tot stand gekomen huwelijk een feestgebruik te zijn geweest, „den hoed te verdienen”, maar ook in die kringen is de strekking ervan in vergetelheid geraakt. Ongetwijfeld heeft Cato Elderink er vijftig jaar geleden bijzonderheden van gekend. Maar mijn nasporingen waren tot dusver zonder succes. Nu moet ik toegeven dat mij de tijd ontbreekt, om alle bloempjes, die ik zo mooi zie bloeien, te determineren. Maar ik houd ook niet van de methode van sommige lieden om interessante onderwerpen zo sterk in te korten, dat je maar zéér beknopt wordt inge-

JOHAN BUURSINK

licht. Cato Elderink wil ik daarbij buiten beschouwing laten; haar interessesfeer lag lang niet altijd daar, waar ik (of iemand anders) wel graag de zaak „töt ôp 'n bôt” verklaard zou willen zien.

En nu ik het toch over het al te kort en bondig maken van uittreksels heb, schiet me een schoolvoorbeeld te binnen van hoe het naar mijn bescheiden mening nu net niet moet. Van **dh** Hekket is de laatste jaren een grote hoeveelheid interessante en niet te lange krantenartikeltjes verschenen met toch wel vrij uitvoerige verklaringen van familienamen uit onze regio. Deze zijn nu gebundeld uitgegeven, maar zo besnoeid, dat er per naam maar enkele regeltjes van zijn overgebleven. Maar Hekket gaf bij die naamsveranderingen zo veel algemene informatie, dat zo'n uittreksel in boekvorm van mij niet hoeft. En nu gaat het er niet om, of ik zo'n bundeling waardeloos vind, Hekket's werk verdient een volledige bundeling, ook

en vooral ten dienste van de jongere generatie, aan wie we immers de geschiedenis van onze regio willen, nee: moeten overdragen. Een ereschuld, die alsnog door regionale uitgevers en boekhandelaren ingelost zou moeten worden, want wáár vinden we een tweede deskundige, die er ons zóveel van weet te vertellen? Uitgeversrisiko? Misschien wel. Maar... hebt u ook weleens van schrijversrisiko gehoord?

- Terug naar de Fabriqueur van Cato Elderink. Op blz. 37 komt een aantal woorden en uitdrukkingen voor, overgenomen uit de eerste bladzijden van het copieboek van J. B. B. „in zijn tijd in het Enschedeesch plat gebruikelijk”, en voorzover ze die nog kende, plaatste Cato Elderink er de „Hollandsche vorm” bij. Verschillende van die uitdrukkingen waren in mijn jeugd nog algemeen gangbaar in Enschede, en die pik ik er eerst uit. - „Ik heb der gin smoel op” = (vlgs. C.E.): „ik heb er geen gedachte van”, maar in mijn dialectbegrip is het: „ik heb er geen zin in, geen verwachting van, ik moet er niks van hebben!” - „Het loent em nich” = (vlgs. C.E.): „hij heeft er geen zin aan, 't komt hem ongelegen”. Mijn aanvulling: „omdat hij slecht gehumeurd is”, vergelijk Duits: Laune.

- „Hee eumt er nich noa” = (vlgs. C.E.): „hij denkt er niet aan, hij verlangt er niet naar”. Mijn opmerking: wij zeiden: „hee öänt d'r nich nôar” = ook: hij kijkt er niet naar om, heeft er geen belangstelling voor. De moeder van een vriend zei tegen me, toen ik al wat erg jong op vrijersvoeten ging: „Oons Gerriet öänt nich nôar de wichter”, maar ik wist wel beter. „Op den nikkennakken” = (vlgs. C.E.): „op rug en schouders iets dragen”. Mijn opmerking: de uitdrukking „ôp 'n nikkakkn” kwam in mijn jeugd nog veel voor als aanduiding voor bijv. het dragen van een kind op je schouders, beentjes „gestrits” om de nek van de drager, die het kind aan beide handjes boven z'n hoofd vasthield.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.62

Verder gaande met Twentse aanhalingen uit de Fabriqueur van Cato Elderink, noteren we:

- „Neulen” = (vlgs. C.E.): „zeuren”. Akkoord! Dat is een thans nog algemeen bruikbaar woord. Maar hier moet ik toch terugkomen van wat ik van de eenvoud der spelling van de vroegere dialektschrijvers gezegd heb. Die is me toch te „eenvoudig”, wat die eu betreft. Vooral omdat de platpratere tegenwoordig er een „Hollandse” eu uit zouden kunnen lezen (als in neus), terwijl het ongeveer een ui-klank is, maar dan zonder j aan het eind. Of als een langgerekt ö-klank wordt uitgesproken, maar als je dat met öö zou spellen, zou de lezer weer tot de eu-klank neigen. Hoe lossen we dat beter op dan met een öä-spelling? In dit geval niet omgekeerd: äö, want dan zitten we helemaal in de gewoonte-puree van de ao-spellers, waarover ik al eerder schreef.

- „Tweederweggens” = (vlgs. C.E.): „op twee plaatsen”. Ook die uitdrukkingwijze was in mijn jeugd vrij normaal, maar wij spraken van: tweederweggent, dreederweggent, d.w.z. met een t aan het eind.

- „Heuge en meuge hebben” = (vlgs. C.E.): „trek hebben in (van spijzen)”. Nog algemeen gebruikelijk, zowel in dialect als in het Nederlands, is: „tegen heug en meug” (bijv. iets eten). Wij spraken die woorden niet uit met een eu, maar met een soort öw of öwg (ook alweer zo moeilijk te spellen), dus+: höwg en möwg. We zeiden wel: „iej môt 't nich téggn öw möwg öpetn”, maar niet zoiets als: „ik heb d'r gin möwg in”, al zou dat best bruikbaar Twents zijn. We zeiden: ik heb d'r gin zin in! Als we het wel zouden lusten, als we maar trek hadden! Als we iets niet lustten, zeiden we: dat lus ik nich! Oudere platpratere (in mijn jeugd!) zouden in zo'n geval óók wel zeggen: dat lust mij nich!

- „De linnens zeent slee” = (vlgs. C.E.): „het linnen is ruw”. Eerst dat „slee” maar even: in de betekenis van ruw ken ik dat woord niet. Wel zei moeder, als we „met lange tanden” zaten te eten: „de möl is nog lang nich slee” (d.w.z. stomp). Maar met de verklaring van Cato Elderink (slee = ruw) heb ik wel moeite. Kennelijk een uitdrukking uit de typische fabriqueurs-kringen, waar met „de linnens” de produktie aan afgeweven stukken linnen bedoeld worden. Maar... wat wil het zeggen, dat die linnens „ruw” waren?

Moeder vergeleek de mond met tanden met een molen met molenstenen, zoals ook de Prediker (hfdst.12) dat deed. Wanneer die tanden, evenals die molenstenen, afgesleten waren door het voortdurende malen, dan waren ze niet ruw maar juist glad, slee, ze „pakten” niet meer. Ik blijf nu dus zitten met de vraag: wat zijn linnens, die slee zijn, en wat zijn linnens die ruw zijn? Slee in het textieltechnisch jargon v.h. eind 18e eeuw en ruw in het dito van begin 20e eeuw. - Nu haal ik de dialectwoorden aan

van onze Fabriqueur J.B.B., die ik mij niet herinner, zelfs niet uit mijn prille jeugd, die opgebouwd is temidden van het mooiste denkbare Twentse dialect, aans nich! Welnu:

- „strebbe” en „strebbig” = (vlgs. C.E.) „trotsch, fier”.

- „mik” = (vlgs. C.E.): brood. Ik meen, dat dit woord de laatste tijd nogal eens gebruikt wordt in bijv. krentemik, ook bij de Twentse warme bakkers. Maar ik ervaar het woord meer als Nederlands dan als dialect.

- „achterkousig” = (vlgs. C.E.): „achterhoudend”. Tot mijn spijt moet ik zeggen, dat ik netzomin weet wat „achterhoudend” is als wat „achterkousig” is. Maar nu komt mijn oude, trouwe Kuipers (Woordenboek v.d. Ned. Taal) mij te hulp: achterhoudend: geheimhoudend, geheimzinnig, en: achterhouding: het achterhouden,

JOHAN BUURSINK

geheimhouden, behoedzaam stilzwijgen. En ziedaar, Kuipers geeft óók: achterkousig, (met de aantekening „weinig in gebruik”) = achterhoudend, ergdenkend, angstvallig. En bij ergdenkend: kwaaddenkend, achterdochtig. Via via komen we nu tot de ontdekking, dat achterkousig ook gewoon achterdochtig is.

Wat mij hierbij opvalt is, dat Cato Elderink vijftig jaar geleden nog wel wist, wat achterhoudend was, maar het weinig gebruikte Nederlandse

achterkousig zag ze voor dialect aan. - Ik zal er nu niet verder op ingaan, al blijft mijn nieuwsgierigheid onbevredigd, waar dat -kousig vandaan komt, en al had ik nog graag iets willen zeggen van het woord achterbaks.

Wel wil ik me nog even een misschien wat verwarringwekkende opmerking veroorloven. In het Overijsselsch Woordenboekje van J.H. Halbertsma (1836) vinden we: achterdocht = „aandacht bij 't geen men doet, nadenken”. - Je zou zeggen, dat dat toch héél wat anders is dan ons uitgangspunt: achterkousig = achterhoudend = achterdochtig. Zit in zo'n woord niet een geleidelijke overgang van de ene betekenis naar de andere, in het dagelijkse spraakgebruik? -

En nu herinner ik me ineens een geval dat mij ter ore kwam, maar waar ik mijn zegslieden niet meer op kan navragen. Ik zal het navertellen, zoals ik het mij herinner. Een vader komt op een ouderavond op school in gesprek met een leraar van zijn zoon. Op een gegeven moment zegt de vader: „Ja, oonze Jan is nogal luk achterdochtig”. Leraar: „Daar heb ik nooit iets van gemerkt!” - Vader: „Ja, ziet u, hij vergeet nog weleens wat!” - Daarmee wilde de vader zeggen, dat Jan door zijn vergeetachtigheid meer aandacht bij 't geen hij deed moest hebben, dan een kwieker leerling. U kunt het „gezocht” vinden, maar ik meen hier een voorbeeld te hebben, hoe een al lang verouderde woordbetekenis weer geheel onwillekeurig op kan duiken in het argeloze spraakgebruik van een betrekkelijk ongeletterd man. Toeval? Ongetwijfeld kende de vader het woord „vergeetachtig”, maar dat voldeed hem niet.

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.63

Mag ik nog even verder gaan met de Twentse woorden uit Cato Elderinks „Fabriqueur”, blz. 37? De resterende woorden, die (mij) nu niet meer bekend zijn volgen hier.

- „**toddevos**” = (vlgs C.E.): „iemand, die uit eigen belang iets wegsleept”, en daarbij wil ik opmerken, dat ik uit mijn jeugd wél herinner (en in die betekenis nog wel gebruikelijk, meen ik), de twee woorden „**todden**” (of „**todn**”, met de o van pot) en „**vôsen**” (of „**vôsn**” met de ô van profeet), beide in de betekenis nagenoeg gelijk, t.w. „**slons**” of „**sméerkaatje**”, zoals we ook wel zeggen. „**Todden**” zijn lompen en „**nen vôsn**”, (meervoud „**vôsns**”, verkleinwoord „**vuske**” of „**fuske**”) is een warrige pluk garen of iets dergelijks. Een weversterm is bijv.: „**nen vôsn in 'n drôad**”, d.w.z. een „**nop**” in de (inslag)draad, die er met „**nen vôsntrekker**” (= pincet) uitgehaald moest worden. - Van iemand, die de boel „in de krul” heeft laten lopen, wordt hier gezegd, dat het hem „**an nen vôsn**” is gelopen. Van iemand, die gekke dingen doet, kun je zeggen: „**t löp em an 'n vuske**”. - Maar waar komt bij Cato Elderink dat „wagslepen” vandaan? Wel, „**todn**” is iets zwetend en zwoegend (desnoods slepend) verplaatsen. Van iemand, die voortdurend met een of ander voorwerp rondloopt, kun je zeggen: „**wat löp dèn dôar aait met dee klipkow te todn!**” - Ik meen, dat in het bovenstaande woord „**toddevos**” dat „**vos**” niets te maken heeft met een vos (dier) maar met het genoemde woord „**vôsn**”. - Jammer, dat uit de spelling van Cato Elderink de juiste uitspraak van de beide o's niet op te maken valt. Ik neig er de laatste tijd, zoals u gemerkt zult hebben, toe over om o.a. **de o's te tekenen: ó in boven, ô in onder, ô in vôsn.**

Toch is mijn „verklaring” van „**toddevos**” een mening voor eigen risico, want als we J.H. Halbertsma (Overijselsch Woordenboekje 1836) erop nagaan, dan zien we een heel andere, en naar ik aanneem, wetenschappelijk meer verantwoorde verklaring. Als volgt: „**todde-vos**” = die van alles en dikwerf wegsleept, te zoek maakt. Halbertsma verwijst daarbij naar het Schotse „**tod**” = „de vos, wegsleper”, Angelsaxisch „**tode**” = „(sleep)pad”, Engels „**toad**”. Zo komen we op „**vossepap**”. Toch geeft Halbertsma ook: „**todden** = oude vodden”, IJslands „**tötr** = versleten goed, vodde; eig.: wat afgesleept is” en verder: „**toddig** = voddig, gemeen”. Maar Halbertsma is m.i. weinig systematisch in zijn dooreengehaspelde weergave.

- Merkwaardige vormen ontleen ik nog wel aan Halbertsma (ibidem), t.w.: „**todde-vis** = gemeene visch” (let op: eenmaal vis zonder -ch en eenmaal mèt; waarom?). Verder bij

Halbertsma: **todde-worm** = de wolf in het koorn. Eig.: **vodde-worm**, omdat hij het koorn als lappen en slieren aan elkander hecht. Van daar het platduitse **ry-worm** (die het graag aan elkander rijgt). IJslands **toddi** = een geheel brok van iets”. Verder nog bij Halbertsma, al even merkwaardig: „**Todden**, Hanover, id. slepen, getod, getoog, gesleep”. - En bij deze laatste aanhaling van Halbertsma denk ik onwillekeurig aan de Westfaalse „**Tüödden**”, de vorige eeuwse marskramers met linnens, ook wel „**Tjöd-den**” geheten. Inderdaad „**sleepten**” die (te voet) hun handel tot ver over onze grenzen.

- Maar nu verder met Cato Elderink, anders loop ik gevaar, u méér te vervelen dan mijn bedoeling is:

- „**boszen**” = (vlgs C.E.): „**rumoer maken**”. Misschien, dat dit woord in deze betekenis hier of daar nog voorkomt? Wel ken ik „**Bôskén**”, in de betekenis van: **dof stampen**, stoten, met een zwaar voorwerp luid op iets slaan. Je kunt ook met de vuist op de deur **bôskn**, en ik meen dit woord ook al eens genoemd te hebben bij het schrijven over het **boesken** van eikenhout voor de schorswinning. - Misschien mogen we ook denken aan het „**bôs of bôsz**” (d.i. blut) drinken van iemand, waarover ik al eerder schreef, maar waarop geen reacties binnenkwamen.

- „**donnen kaerl**” = (vlgs. C.E.): „**dronken man**”, een woord, dat ik

JOHAN BUURSINK

persoonlijk uit het oude Enscheder spraakgebruik niet ken. De o wordt hier als ô (uit bijv. **toneel**) uitgesproken. Wij zeiden vroeger gewoon: „**droonkn kearl**” en hoewel „**dronken**” in de regel met „**dik**” werd aangeduid, zeiden we nooit: „**nen dikn kearl**”, want zo-één was werkelijk dik van formaat.

- Bij „**eijerhaandig**” zet Cato Elderink een vraagteken, en ik ook! Maar Halbertsma (ibidem) geeft voor „**eyer-handig**” de verklaring: Twents „**moedwillig**”. En voorwaar: ook Wanink blijkt dat woord te kennen: hij meent, dat „**eierhanig**” (= onhandelbaar, eigenzinnig) een verbastering kan zijn van het middelnederlands

„**eenrehantsch**” (= koppig), en dat daaraan de bijgedachte ten grondslag kan liggen aan een haan, die eieren wil leggen. Wie het beter weet, mag het zeggen!

- Ook bij „**vradig**” een vraagteken van Cato Elderink, en van mij. Jammer, dat C.E. het woord niet in zijn verband geeft.

- Tenslotte „**onnabige**” zonder verklaring der betekenis. Jammer, dat C.E. zelfs geen klemtoon aangeeft! Want ook dat kan belangrijk zijn om het geschrevene ook in de goede intonatie te kunnen uitspreken. Bij Wanink vinden we: „**onnebiege** = **onbuigzaam, hardnekkig**”. Belangrijker vind ik echter in het bekende Brulftleed van 1812 van J.B.B. de zin: „**Nig onnebiige! En eege dy...**” waarbij genoemde Halbertsma als verklaring voor „**onnebiige**” geeft: „**onbuigzaam, hardnekkig**”. Blijft de vraag, of Wanink het woord uit de praktijk en uit eigen omgeving kent, of dat hij het uit Halbertsma heeft overgenomen.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.64

Eerst ga ik nu een paar kortelings aan mij gestelde vragen beantwoorden, wat ik min of meer als „klötterwèrk” beschouw, in de goede betekenis van kruimelwerk, waarover we niet al te ver hoeven uit te weiden.

- Wat is een Ex Libris? Ik had niet gedacht, dat na de afbeelding van mijn Ex Libris in r.b.b. 77.51 vragen los zouden komen als: wat is een Ex Libris? Is dat een sticker? Zijn die te koop? Welnu: een Ex Libris is een eigendomsmerk in een boek, dat van jezelf is. Je zou er een stempel van kunnen laten maken, maar in de regel laat men er etiketjes van drukken, nadat een tekenaar een ontwerp gemaakt heeft, veelal met symbolisch afgebeelde karakteristieken of liefhebberijen van de boekenbezitter. Ex Libris wil dan zeggen: uit het boekenbezit van (volgt naam van de eigenaar). Tegenwoordig kun je die eigendomsetiketjes in de vorm van zelfklevende stickers laten maken. Zo kreeg ik het afgebeelde Ex Libris als stickers aangeboden door een goede vriend van me, die grafisch kunstenaar is. Als ik die honderd stuks met ontwerp en al normaal had moeten betalen, dan was ik daarvoor wel zo'n vijfhonderd gulden kwijt geweest, en waar moet ik die vandaan halen? M'n hele boekenbezit zal zo tussen de twee- en drieduizend exemplaren zijn; ik heb nooit de moeite genomen te tellen, hoeveel ik er sedert m'n verjaardag in 1917 bijeengebracht heb, en de meeste ervan heb ik maar gewoon met een naamstempel gewaarmerkt.

- Wat is „nen vretborrel”? - Dit woord kwam ik zo onder het lezen ergens tegen. Er wordt een glas vruchten op sterke drank mee bedoeld, zo-

als bowl, boerenjongens, boerenmeisjes, kersen op brandewijn, enz. U ziet, dat ik onder „borrel” vooral sterke drank versta, al wordt er bij een lichte alcoholhoudende likeur ($\pm 12\%$) ook wel van borrel gesproken, bijv. „'n bōrrelken zeut”. - „Dōar zit ja niks in”, zeiden de boeren die mij jaren geleden op een boerenbruiloft, als toenmalig streng geheelonthouder, een lekker drankje aanboden. Ik had beter moeten weten, maar ik trapte erin, en voelde me op 't laatst wat je noemt „recht plezeerig”. - Tegenwoordig is het veel gebruikelijk, een „aangeklede borrel” te serveren, dat wil zeggen: een borrel met 'n stuk-of-wat bitterballen of andere smakelijke hapjes, en ik heb geen gewetensbezwaar, zo iets óók een „vretborrel” te noemen. U wel?

JOHAN BUURSINK

- Wat is „biej zien positieven wēan”? Vroeg mi gisteren een r.b.b-lezer en ik wist niet direct, daarop een Twents antwoord te geven, laat staan een Nederlandse verduideliking. Kiek ees, iej bint bieje ôw positieven ‚a'j d'r nich één van de vief ôp 'n lōp hebt! Of ‚a'j ze alle vief wal bieje mekaar hebt! - Als je in het negatieve wilt zeggen, dat je wel bij je positieven bent, dan zeg je bijvoorbeeld: „ik bin gin klein betken 'n haartje bedōnderd”, en als je het in het positieve wilt zeggen: „ik bin nog wal 'n klein betken goed wie!”

Uit Haaksbergen bracht gisteren een vriend de volgende uitdrukkingen mee, met de vraag of ik die kende. We zullen zien:

„Den is bang datte zienen bek eerder verslīt as zien gat!” - Dat wordt volgens mij gezegd van iemand, die bovenmate zwijzaam is. Als ik als kind nukken had (wat nogal eens schijnt te zijn voorgekomen - had u niet gedacht, hè?) en ik moeder niet gauw genoeg antwoord gaf op haar verzoek of bevel om dit of dat op te biechten,

kon ze zeggen: „bin iej soms bang dat ôwn moond eerder verslīt as ôw gat?” Later over dit gezegde nadenkende, ontdekte ik de logika in de beeldspraak: je mond kun je zo lang dicht houden als je maar wilt, met je „gat” móét je wel, of je wilt of niet Een raar verhaal, maar wáár!

„Met de vioele d'r in en met de vlegger d'r oet!” - schijnt gezegd te worden van een pasgetrouwd paar, dat bij de ouders van de bruid is „ingetrokken”. Bij het huwelijk was het één en al plezier en genoeg, maar na korte tijd vlot het niet meer tussen oud en jong. - Ik meen, er nog méér achter te kunnen zoeken, maar als ik het mis heb, moet u het maar zeggen. De beste tijd om te trouwen wat vroeger de meimaand, dan was er de meeste tijd om aan een vrolijke uitgebreide bruiloft te denken met de traditionele viool- en harmonika-muziek. „Met de vleggel” is de tijd van het met de vlegel dorsen van het graan, zo tegen augustus-september. Het eerste goede huweliksleventje is dan met een paar maand al bekeken, als de jongelui niet „op-zich-zelf” wonen en boeren.

„Dōar was wal plaats vuur de gātte (of gatn), mār nich vuur de kōppe” is weer zo'n ondoorzichtig gezegde, waar ik maar naar raden moet, omdat mijn zegsman er niet bij kon vertellen, onder welke omstandigheden zo iets gezegd werd. Vreemd komt me het meervoud van gatgātte of gatn voor, waarnaar ik vroeger aleens geïnformeerd heb. Een enkele maal heb ik dat „gatn” weleens gehoord van iemand, die eens een soft-sex-film had gezien. Hij was niet zo „wild” op dat „blote-gatn-spul”!

Maar nu de betekenis van die uitdrukking? Met „plaats vuur de gatn” zal bedoeld zijn, dat in het gezin (waarop de uitdrukking kennelijk duidt direct nog geen gebrek is aan ruimte voor samenwoning, maar dat de „kōppe” tegen elkaar ingaan, d.w.z. er is te vaak ruzie. Zoals een boerenvrouw zei van het bij haar inwonende jonge paar: „um de hoed kōnt ze zik wal reurn, mār de kōppe, de kōppe” d.w.z. ze hebben nergens gebrek aan, maar de ruzie is niet van de lucht.

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.65

Na mijn vorige regio-brievenbus zal misschien de een of ander gedacht hebben: „wat nen pôch-hàns met ziene twee-, dreedoezend beuke”, want misschien is die mededeling als pocheriej overgekomen. Om de waarheid te zeggen, was dat niet als pôcheriej bedoeld, maar als inleiding op wat ik nu zeggen wil.

- Mijn eerste „eigen” boek, was een jongensboek: „Bert en Bram” door Chr. van Abcoude geschreven. Ik kreeg het van mijn (toen nog aanstaande) nu 81-jarigige zwager op mijn negen verjaardag in 1917. Geleidelijk kreeg ik meer boeken. Mijn eerste echte Twentse boek kreeg ik op Sinterklaas 1924. Het was de tweede druk van „Ons Dinkelland” van meester J. B. Bernink, dat nog steeds in goede staat verkeert, hoewel ik het haast van buiten gelezen heb.

- Dat boek van Bernink leerde mij, de Twentse natuur, ons landschap en „wat dies meer zij” een beetje kennen en erg liefhebben. Dat „beetje” lag niet aan Bernink, maar aan mezelf. Bloemetjes drogen en steentjes zoeken is wel een fijne liefhebberij, maar dat kon me toch niet blijvend boeien. De krantenstukjes van Van Deirse en Snuif deden bij mij de belangstelling voor de Twentse historie ontwakken, maar de meeste eerbied heb ik altijd gehad voor de stukjes en gedichtjes van Cato Elderink, omdat mijn literaire belangstelling en de hang naar romantiek mijn sterkste komponent bleek te zijn. (Vandaar ook misschien, dat ik een groot bewonderaar ben van de detectives van Simenon en de bundels van Carmiggelt!) De Twentsche Almanak met zijn boerenwijsheden, zijn anekdotes en het jaarlijkse Twentse verhaal droegen ook het hunne tot mijn Twentse „vorming” bij.

- Zo ben ik alweer ongemerkt gāngs komn met mijn mémwares, maar ik moet daarvan ook nog wat voor „later” bewaren, voorzover ik dat „later” nog halen mag. Ik wilde hiermee alleen maar zeggen, dat het vooral voor de jongeren nuttig is, aan de opbouw van een „eigen” boekenbezit te beginnen. Wij hadden vroeger geen kans om zo'n uitgebreide kollektie boeken op regionaal gebied te bezitten. Die wāren er eenvoudig niet.

- En nu iets over die twee- tot drieduizend. Wanneer een kind, dat nog niet tot tien kan tellen, in cijfers uit wil drukken, dat er van iets veel of héél veel is, dan telt het bijvoorbeeld: één, twee, drie, tien, hōnderd.. en dan: doezend! Doezend is het einde van alles en wil voor het kind zoveel zeggen als ontelbaar veel.

- Welnu, de volgende anekdote wil ik nog aan mijn mémwares toevoegen. Als ik achter m'n buro of tiktafel zit, zit ik nogal dicht bij het venster, waardoor ik met de buitenwereld in kontakt sta.

Jaren geleden kwam steevast elke vrijdagmiddag een oudere vrouw uit mijn straat voor het venster staan met het goedkeuren en hartelijk gemeente compliment: „jōng, wat ha'j dôar weer 'n mooi stuksken in de kraant stōan!” Nadat ik haar dan een handkusje had toegeworpen, toog ze verder. Tot mijn weigering om de loyaliteitsverklaring voor de moffen te tekenen zowel aan het schrijven als aan het compliment een einde maakte.

- Nu wil het geval (om een ouderwetse cliché-uitdrukking te gebruiken) dat in mijn straat ook een (lage-re) school staat. Tegenwoordig komen de kinderen daarvan zich voor mijn venster verdringen met de onweerstaanbare opdringerige vraag: heb-u-ook-stickers? of: heb-u-ook-sigarendoesjes? en als ik dan heftig „nêé” schud, ballen ze de vuist tegen me of ze steken de tong uit. Ik ben er

JOHAN BUURSINK

namelijk één keer aan begonnen, maar zo'n twintig opdringerige kinderen op m'n stoep is me toch te gortig. Als tegenwoordig de school uitgaat, ga ik naar achter, een kop koffie drinken, zodat ze me niet zien. Dan bellen ze maar, langdurig en onvermoeid, om eindelijk mokkend verder te gaan. - Een jaar of tien, vijftien geleden was dat anders. Kinderen voor m'n venster, die elkaar dit en dat aanwezen en die vooral belangstelling toonden voor die ene boekenkast. Op een dag

tikten ze tegen de ruit: „meneer! meneer..!” - Ik keek natuurlijk op. Een van de knapen vroeg: „meneer, schriew iej beuk?” - Ik knikte: „jōa!” - Zijn verduideliking: „oonze meneer hef zeg: iej schriewt beuk!” - Mooi van die meneer, dacht ik natuurlijk, een weinig gevleid. Na wat onduidelijk heen-en-weer gepraat en gekrijs bij de kinderen, zo'n vijftien, twintig wel, weer een tik tegen de ruit. Een jongensvinger die over het glas langs de boekenwand wijst. Dan de vraag: „Meneer! he'j àl dee beuk zōlwn schrèwn?” - Wat moest ik anders doen dan achteloos „jōa” knikken. Dat leverde onmiddelijk de vraag van dat knaapje op: „meneer! hē'j nog 'n boek vuur miej?” - Ik moest ze natuurlijk teleurstellen. Ze trokken weg en op de hoek waren ze het al lang weer vergeten.

Toch niet, want een dag later kwam er zo'n eenzaam ventje aan de bel, mij om zo'n boekje vragen, dat destijd (1962) alle kinderen uit de hoogste klassen van het gemeentebestuur gekregen hadden. Hij was daar nog te jong voor maar wilde het toch zo graag hebben.

Natuurlijk kreeg hij zo'n boekje van me en hij was er dol gelukkig mee. Nog geen kwartier later komt hij terug, achter adem van het harde lopen, vliegt met deur en al naar binnen, eensigaar in zijn samengeknepen vuist, legt die op m'n buro: „astebleef meneer! en nog wā bedankt vuur 't mooie beukske!” En met dezelfde vaart was hij ook alweer weg. Naar z'n boekje natuurlijk.

- Zo iets durfden wij vroeger niet te wagen. Maar ja, tegenwoordig is een schrijver dan ook maar een gewone jongen.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053 317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.66

Een uitdrukking, die je de laatste tijd ook meer-en-meer hoort, die dan ook wel weer een nageprate cliché-uitdrukking zal worden, en die ik laatstelijk nog weer uit de mond van minister Van Agt optekende, is: hij moet de zaken eerst nog **op een rijtje zetten**. Overigens wel een begrijpelijk en bruikbaar cliché. Ik moest daaraan denken toen ik nogeens weer las, wat **Mös-Dieks** me schreef: „Pas mår ôp, da'j d'r nich van ôp 'n biestern raakt, want at 'n mênse eenmål ôp 't rabat is, hef 't alns nog nich weer in de riego!”

- Dat „op een rijtje zetten” is voor ons, platpratere-van-ouds, blijkbaar helemaal geen nieuws. Wanneer we aan iemands gezonde verstand twijfelen, kunnen we vragen: „he'j ze almål wal ôp 'n riego zitn?” - En belangstellend kunnen we als jongens onder elkaar kwansuis vragen: „kô'j 't nog met de vrouw in eene riego hõoldn?”

- Maar daar gebruikt **Mös-Dieks** in een adem de uitdrukking „ôp 'n biestern raakn” en „ôp 't rabat wëan” en in dezelfde betekenis. Wat dat „ôp 'n biestern” in 't Nederlands betekent, weten we toch langzamerhand allemaal wel, niet? Ik zal dat maar niet vernederlandsen tot: „op den bijsteren raken”, want daarmee zou ik onze landstaal geweld aandoen. Ik zal het maar helemaal niet vertalen, want

dan is de sjeu eraf. Maar met dat „rabat” blijf ik wel even in mijn maag zitten. At Hemman bie'j Mienken ôp 't rabat kommn môt, en dat mênse is luk ôp 'n biestern, bõh, dan wil hee nog van de bõk dreumn, nich dan?

- Voor de woordpuzzelaars heb ik hier dan weer een mooie opgave: waar komt dat „rabat” vandaan? En waarom zal hij „van de bok dreumn” en niet bijvoorbeeld van de dominee of van de pastoor? Weet u het? Ik niet! Heus waar niet! Als ik droom, droom ik nog weleens van nummer 100, of van Jacobus de Mindere, of van Knollebol, of van de Oldenzaalse klootschieters, voorzover die daar nog zijn.

JOHAN BUURSINK

- Maar... van de bõk dreumn? En tòch... wacht eens even. Ja hoor, ik heb van de bok gedroomd, u weet wel: van Antoon! De een zegt, dat het Antoon met den bõk is, de ander meent: Antoon met den rok! Wel, ik denk dat het allebei wel goed is, al houd ik het niet meer op bõk. Maar van die bok heb ik wel gedroomd, tot ik in het bezit kwam van het volledige schone feestlied: Antoon met den rok, waarvan de tekst werd opgeschreven door **Mös-Dieks**, zoals deze volgens hem moeten luiden. Ik geef het hier in mijn spelling aangepast weer:

1. Antoon met den rok,
dee wol gån retirèren
tõn had hij nog gen peerd,
tõn kån hij dat nich leren.
Tõn nam zien moo nen zagebõk,
zetn Antoon d'r bõaven ôp,
zagebõk, Antoon d'r ôp,
is dat dan gen sjõne rijerij,
is dat dan geen sjõne rijerij...

2. Antoon met den rok,
dee wol gån retirèren
tõn had hij nog gen helm,
tõn kån hij dat nich leren.
Tõn nam zien moo nen pispot
zetn den Antoon ôp 'n kop,
pispot ôp 'n kop,
zagebõk, Antoon d'r ôp,
is dat dan gen sjõne rijerij... (bis)

3. Antoon met den rok,
dee wol gån retirèren,
tõn had hij nog gen snõr,
tõn kån hij dat nich leren.
Tõn nam zien moo 'n fuske grõs,
beun dat Antoon õnder 'n nõs,
fuske grõs õnder 'n nõs,
pispot ôp 'n kop,
zagebõk, Antoon d'r ôp,
is dat dan gen sjõne rijerij... (bis)

4. Antoon met den rok,
dee wol gån retirèren,
tõn had hij nog gen bõard,
tõn kån hij dat nich leren.
Tõn nam zien moo nen koffiëtoetn,
beun den Antoon õnder 'n snoetn,
koffiëtoetn õnder 'n snoetn,
fuske grõs õnder 'n nõs,
pispot ôp 'n kop,
zagebõk, Antoon d'r ôp,
is dat dan gen sjõne rijerij... (bis)

En omdat de versjes hoe langer zo langer worden, komt de rest met toelichting in de volgende regio-brievenbus, a.s. donderdag.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.67

Hier is dan de rest van het lied: Antoon met den rok, zoals dat door Mös-Dieks werd opgeschreven:

5.
*Antoon met den rok,
 dee wol gōan retiréren,
 tōn had hij nog gen zadel,
 tōn kōn hij dat nich leren.
 Tōn nam zien moo 'n boeskoolblad,
 beun dat Antoon ōnder 't gat,
 boeskoolblad, ōnder 't gat,
 koffiëtoetn ōnder 'n snoetn,
 fuske grōs ōnder 'n nōs,
 pispot ōp 'n kop,
 zagebōk, Antoon d'r ōp,
 is dat dan geen Sjöne rijerij... (bis)*

6.
*Antoon met den rok,
 dee wol gōan retireren,
 tōn had hij nog gen sabel,
 tōn kōn hij dat nich leren.
 Tōn nam zien moo nen bonenstok,
 beun dēn Antoon ōnder 'n rok,
 bonenstok ōnder 'n rok,
 boeskoolblad ōnder 't gat,
 koffiëtoetn ōnder 'n snoetn,
 fuske grōs ōnder 'n nōs,
 pispot ōp 'n kop,
 zagebōk, Antoon d'r ōp,
 is dat dan geen sjōne rijerij..(bis)*

7.
*Antoon met den rok,
 dee wol gōan retireren,*

*tōn had hij nog gen spoor,
 tōn kōn hij dat nich leren.
 Tōn nam zien moo ne worstepin,
 stök dee Antoon d'r achter in,
 worstepin d'r achter in,
 bonenstok ōnder 'n rok
 boeskoolblad ōnder 't gat,
 koffiëtoetn ōnder 'n snoetn,
 fuske grōs ōnder 'n nōs
 pispot ōp 'n kop,
 zagebōk, Antoon d'r ōp!
 Is dat dan gin sjōne rijerij..
 is dat dan gen sjōne rijerij...!*

Mös-Dieks voegt eraan toe, dat hij het opgeschreven heeft, zoals hem dunkt dat het moet zijn. Hij kan niet voor de authenticiteit instaan, zegt hij.

JOHAN BUURSINK

Wel, dat hoeft ook niet. Want zoals het met de meeste van die liederen gaat, zal het ook wel met Antoon gaan: er komen overal verschillen voor, zowel in zinsopbouw als in woordbetekenissen. Bij dat „worstepin d'r achter in” merkt Mös-Dieks op, dat hij vermoedt dat dit ding achter in z'n klomp gestoken werd. Zo'n worstepin (ik heb er nog enkele van wel honderd jaar oud) was een grote doorn, die vroeger gebruikt werd bij het worst stoppen. Daar werden de uiteinden mee dicht gestoken. Zo'n pin was wel vijf à zes centimeter lang. Nu wat deze Antoon-parodie betreft het volgende. De vader van Mös-Dieks is vroeger (d.w.z. omstreeks de eeuwwisseling) „biej 't peerdevolk west”, zodat Dieksken heel wat van nabij heeft meegemaakt. En terwijl ik

dacht, dat Anteunken wol gōan **rute-reeren** zegt Mös-Dieks dat het wel zal moeten zijn: **retireren**. Retireren is: zich terugtrekken en een retirade is een plaats, waar men zich kan terug trekken. Vroeger stond op de spoorwegstations in koeieletters de aanwijzing: **RETIRADE**, waarmee de w.c.'s aangeduid werden.

- Welnu, zegt Mös-Dieks, bij de cavalerie was een retirade een soort fort, en op retirade gaan was op grote oefening gaan. Zo heb ik het tenminste van hem begrepen. Retireren (op retirade gaan) was iets heel bizonders in het leven van een cavalierist en daartoe moesten uniform en uitrusting compleet in orde zijn. In het lied van Antoon komt dat allemaal uit de verf. -Mös-Dieks stelt zich Antoon ook voor als een jongetje, wiens vader cavalierist is en in vaders oude jas wil Anteunken hem imiteren. Zonder moeders hulp komt hij er echter niet uit, en evenals alle andere moeders weet ook deze moeder overal raad op.

Terwijl ik nog zat te dubben over siegebock of Sägebock komt Mös-Dieks met **zagebok** en daar heb ik evenveel plezier in. (Ik denk hier ook aan het mooie Almelose lied van „Zageboer”. Wie stuurt me dat eens?)

- En dan geloof ik achteraf tòch maar, dat het **Antoon met den rok** moet zijn en niet „met den bōk”. Want Antoon had een rok. dus: Antoon met den rok. Anders zou het moeten zijn: Antoon ōp den bōk! Niet dan? - Een lezer schreef (of belde) mij, dat hij het lied voor de Duitse televisie had gezien en gehoord. Wie kent er een Duitse versie van? Wie heeft (of kent) er verdere literatuur over?

-Het leuke van het lied vind ik nog, dat de koepletten hoe langer zo langer worden en dat de refreinen steeds sneller worden gezongen.

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.68

De laatste tijd heb ik wel al te veel over boeken en woorden en zo geschreven, vanwege de variatie. Maar nu moet ik weer nodig van de ene variatie in de andere vallen, al hoor ik telkens van lezers dat ze er wel begrip voor hebben, dat niet elke regiobrief voor elke lezer even interessant kan zijn. Bovendien wil ik óók wel eens iets „uit mezelf” schrijven, en ook lukt het me niet altijd, de brieven en telefoontjes op onderwerp bij elkaar te krijgen en te houden zonder al te veel tijdverlies. Maar dat zijn úw zorgen niet. Sommige onderwerpen moet ik vaak wel zó lang en breed uitmeten, dat er geen eind aan schijnt te komen. Dan moet ik daar een keer tòch een eind aan máken, en wat er dan blijft liggen komt dan later wel eens.

- Mijn bedoeling met deze regiobrievenbus is: u op een zogenaamd prettige wijze bezig te houden en u óók nog iets leerzaams te bieden. Of omgekeerd. Leerzaam is het soms wel, wat er uit de bus komt, tenminste als het niet leuk of interessant is. Zo hebben alle lezers weleens van 't gróndhólt gehoord? Weet u nog? Dezer dagen had ik een telefoongesprek met een lezer: ja, zegt hij, erg leerzaam, vooral dat gróndhólt waarover u zo vaak geschreven hebt, ja, dát was interessant! Maar... wat wás een gróndhólt eigenlijk ook al weer?

- Nu kan ik niet zonder meer alle reacties verzamelen om die dan onderwerp bij onderwerp afgerond te behandelen. Ik heb het enkele jaren geleden aleens geprobeerd, alfabetisch nog wel. Dat lukt nooit, omdat er meestal weer nieuwe reacties op oude onderwerpen los komen. Daarom kan ik niet altijd refereren aan datums en nummers van brieven, waarop later opnieuw reacties loskomen. Ik zou een administratie van jewelse moeten hebben.

- Zo krijg ik nu een brief in handen van enkele maanden oud, over de betekenis van het woord **spee**. Vroeger aleens uitvoerig toegelicht in de zin: „zónder gediene vuur de ramen zit wiej zo **spee** in de kamer” of iets dergelijks, waaruit de betekenis blijkt van **spee zitn**: open en bloot, d.w.z. te kiek vuur jan-en-alleman. Ik zocht een verband met het woord **spieden**. Wiej zitt zo **spee** = men kan ons zo bespieden.

- Later kwam het woord **liekspee**, **liekspéar**, aan de orde, dat is op de boerendeel de ruimte op zolder ('n balkn) rondom het **slop**. Daarop een reactie van **dhr. L.B.O. te D.**, eerst met **spee**: „Voor het woord **spee** heb ik in mijn jeugd wél een andere omschrijving gehoord, en wel: een kind kon op zeker moment **zuinig**, **zeunig**, **bedretn**, **spee** kijken; **sneu** is weer iets anders”.

- Mijn opmerkingen: ook in die bete-

kenis ken ik het woord **spee** niet. Zou er niet iets in zitten van **spijtig**? (Maar hoe kijk je **spijtig**?) - Wat **bedretn** is, weet iedereen, maar wat is: **zuinig** kijken? Het is voor mij namelijk nog de vraag of je **zeunig** kiekn zomaar kunt vertalen met: **zuinig** kijken. Wat zet **iej** toch 'n **zeunig** gezicht: daarbij raak ik onmiddellijk in twijfel of dat gezicht **zeunig** = **zuinig** of **zeunig** = **zondig** staat. Ik ben geneigd het eerder op **zondig** dan op **zuinig** te houden. Niet voor niets houd ik mijn opvatting staande, dat in de dialekt-spelling ook in veel gevallen een niet

JOHAN BUURSINK

uitgesproken letter wél geschreven dient te worden, want wie kan mij aannemelijk maken wat het moet zijn: **zeunig** kiekn of **zeundig** kiekn?

- De interessante brief van **dhr. L.B.O.** gaat verder: „We weten allen dat het primitieve leven ons vaak primitieve woorden en uitdrukkingen heeft nagelaten. Maar 't lijkt me toch te gek dat er in hét **dagelijkse** leven op de boerderij van een **liekspaer** wordt gesproken als dat betrekking zou hebben op iets, dat slechts enkele keren tijdens het leven op de boerderij kan plaats hebben”. (Mijn toelichting: **dhr. O.** duidt hier op een suggestie, of dat **liekspéa** ook afgeleid kan zijn van

het spieden van de overledene, die onder het slop komt te staan, op de al of niet goed gevulde zolder: het lijk spiedt).

Dhr. L.B.O. verder: „Veeleer denk ik hierbij aan het **schot**, dat op een paar geleiders (**sporen**) met behulp van de **schotvork** open en dicht geschoven kan worden onder het **slop**. En wat het **slop** betreft: om een slop te maken, moet je toch de losliggende delen opvangen tussen de gebinten. Ik heb vroeger in 't bouwvak weleens gehoord, dat dan **slapers** ter versterking aangebracht moesten worden. In 't plat zou men ze **slópers** (**slóapers**) noemen. Tussen die **slópers** ligt het slop. Ik kan het mis hebben, maar kan het woord slop niet van **slópers** zijn afgeleid?”

- Mijn commentaar, eerst op de laatste vraag. Slop is geen specifiek dialektwoord, dunkt mij. Het Ndl. slop wordt wel afgeleid van **sluipen**, en betekent een nauwe doorgang. Maar dat „nauwe” wil ik ook weer „niet zo nauw” nemen, want hoe kan een nogal dikke boer door een nauw slop óp 'n balkn komn?

- Met die **slapers** heeft **dhr. O.** ons op wéer een nieuw thema gebracht en ik moet er even m'n oude Kuipers bij nemen: **slaper** (**scheepsbouw**) = **versterkingsstuk**. (Een hele reis voor zo'n woord: van de scheepsbouw naar de Twentse boerderijenbouw!)

- Rest nog een addertje onder het gras van **dhr. O.**: het **schot** wordt verschoven met de **schotvork**. Nu geloof ik niet, dat hier het schot iets te maken heeft met schotvork. Zo'n schot is afgeleid van **schutten**, en dat schot-in schotvork heeft, dunkt mij iets uit te staan met **schieten**!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.69

Oude en nieuwe lezers van deze regio-brievenbus komen nog steeds met de regelmaat van de jaargetijden aandragen met hun in brieven en telefoontjes tot uitdrukking gebrachte meningen. Of ze pakken zomaar even de telefoon voor een gesprek om hun hart uit te storten waarvoor ze vanzelfsprekend een aandachtig oor vinden. Maar aan een geval, dat de redactie een „ingezonden stuk” niet heeft geplaatst, kan ik niets doen. Ik ben de redactie niet, ik ben maar zo een loslopende medewerker, die al blij is, met dit werk een aow-aanvulling te kunnen verdienen. Ja, dat moogt u gerust weten! Een lezer vroeg mij, of ik wat aan dit werk verdiende. Daarom vertel ik dat hier maar: ik ben zelfstandig publicist, vrije ondernemer met alle aan zo'n ondernemerschap verbonden risico's. Ik werk heel graag voor deze krant, dat moogt u ook gerust weten. Ze laten me nogal de vrije hand, ze verzorgen m'n kopij uitstekend (kompliment aan zettters en korrektors!) en ze betalen goed en prompt en ze geven me verder alle mogelijke medewerking. Ik ben daar niet weinig trots op, omdat deze krant zo'n goeie krant is, redaktioneel. Maar het meest bevalt me aan deze krant de lezerskring. Ik heb door de jaren heen een vriendenkring om me heen verzameld, die een grote rijkdom voor me betekent. Ik houd van m'n werk en ik houd van m'n lezers (en lezeressen vooral!) en 't gèld is d'r zo mooi bij!

- De 62-jarige heer **V. te H.** zal uit het bovenstaande begrepen hebben, dat ik in zijn geval geen competenties heb. Niet blijven wrokken, dat is niet goed voor de gezondheid.

- Van **mej. R.W. te Hengelo** heb ik nog een telefoon-notitie liggen van begin mei met een vraag over „Abram en Sara”. Ik begrijp er de

juiste bedoeling niet van. Het zou verband houden met een feestje?

- Enige tijd geleden werd gevraagd naar de betekenis van de uitdrukking „pospeerd” of „postpeerd” voor een gezet en nogal plomp lopend persoon, man zowel als vrouw. Voorzover ik dit woord (vanaf mijn jeugd) ken, werd daarbij die **o** uitgesproken als in **pot** en **post**. Van **dhr. W.W. te Goor** kwam de vraag, of dit geen betrekking kan hebben op de Russische paarden, die hier vroeger (ik schat zo'n honderd jaar geleden) veel werden ingevoerd en verhandeld. Hij kwam op die gedachte, omdat uit de familie Ten Doesschate veel paardenhandelaren (op Rusland) zijn na te wijzen. Die handelaren werden (volgens **dhr. W.**) bijgenaamd „de Pössen” (de **ô** uitgesproken als in **toeneel**) en nu vraagt **dhr. W.**, of die naam „pôspeerd” daar niet van kan

JOHAN BUURSINK

zijn afgeleid. - Ik weet het niet! Waren die Russische paarden zware, groffe, lompe koudbloed werkpaarden? Of kan het omgekeerde het geval zijn, dat die paardenhandelarenfamilie hun bijnaam aan hun handel te danken hebben?

- Van **dhr J.A. te Neede** een briefkaart ter redactie ontvangen van de volgende inhoud: „Een tijd geleden stuurde ik een brief naar U dagblad. Ik wou iets weten. In Regio Brievenbus. Ik heb tot heden niets gezien of gehoord. Wilt U me een teken geven”. - Dat teken volgt hier. Mijn vraag: wat wilde u weten? Voorzover ik mij herinner heb ik uw briefje aan de redactie (van wie ik het doorgezonden kreeg) teruggezonden. Ik kan niet alles weten. Uw vraag hoorde niet in deze rubriek thuis, maar in de rubriek „U kunt niet alles weten”. Houdt u die rubriek dan even in de gaten. Heeft uw vraag echter wèl be-

trekking op de regio, wilt u die dan a.u.b. nog even herhalen?

- Van een trouw brievenbuslezer en regelmatige brieveschrijver uit Overdinkel kreeg ik het boekje „De Klopjes” toegezonden. Ik mag het houden en ik mag het terugsturen, schrijft hij. - Ja, beste vriend, wat ik eenmaal heb, houd ik graag, als het interessant voor mij is. Hartelijk dank voor deze attentie! Ik moet de brief, waarop u doelt, nogeens weer opzoeken. Ik heb in lange tijd mijn stukken niet geordend.

- **Dhr V. te Hengelo** vroeg, wat de „bôas” is van een varken. Ik heb hierover geruime tijd geleden al eens geschreven. Is het niet de „zwezerik”? Wie van de varkensslachters wil er nogeens weer wat van zeggen?

- Van **mevr. A.-U. te Enschede** de uitdrukking gehoord: „ne wasche en ne lögn vermeerdert zich”. Nooit eerder gehoord. Wie wel? De betekenis ligt voor de hand: in de mand met wasgoed komt steeds méér vuile was bij, wat steeds meer zwaar werk voor de huisvrouw betekent. Zo stapelt de leugenaar ook het ene stukje vuile was op het andere. - Ter attentie van **dhr en mevr. A.U.:** ik had u steeds eens willen bezoeken, maar kwam er nog niet aan toe. Wat de actie voor de St. Jozefkerk betreft: ik heb alleen de eerste bijeenkomsten in gang helpen brengen; om gezondheidsredenen kan ik er, helaas, niet verder aan meedoen. Ik hoop op behoud van de kerk!

- **Jacobus de Mindere** heeft van mij gedroomd, schrijft hij. Ik heb veel belangstelling voor droomsymboliek en voorspellende dromen. Ik hoop, er persoonlijk eens met deze brieveschrijver over te kunnen dilberearn, daar de brief zich niet leent voor deze rubriek. Zou er ook wel eens een aardige vrouw van mij gedroomd hebben? Ik heb er weleens van wakker gelegen.

- Toch spelen dromen ook in de volkskunde vaak een grote rol. De brief van Jacobus heeft me aan het denken gezet, vanwege mijn ervaringen op dit gebied.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.70

Soms ben ik er wel glad naast, met mijn meningen en opmerkingen, hoewel ik die in de regel „onder voorbehoud” geef, al zet ik dat er niet altijd bij. Een enkele keer houd ik me weleens met opzet „van de domme”, maar attente lezers hebben dat in de regel al gauw door. Als schrijver moet je nooit je publiek onderschatten, dan krijg je toch vroeg of laat de kous op de kop. Maar uitlokkertjes helpen weleens, om de lezers los te krijgen. Er is nog heel veel verborgen kennis, die verloren dreigt te gaan, en laat mij het nou als mijn taak beschouwen, die kennis van velen op te sporen en te boekstaven. Helpt u mij?

- In r.b.b. 77.68 ging het over 't slop. Daarbij vroeg ik me af, hoe een dikke boer het klaar speelt, om door 't slop (d.i. volgens het woordenboek: een nauwe doorgang) op 'n balkn te komen.

- Daarop een telefoontje van mijn A.I. (= Agrarisch Informatuur) uit B.: hij is van mening dat ik (inderdaad) met mijn opvatting over 't slop op een dwaalspoor ben. Een boer is niet zo dom om door het slop op 'n balkn te klemn. Nich umdat 't slop te klein of de boer te dik zôl wêan, mâr omdat 'n balkn te hoog is. Een behoorlike deel is minstens drie meter hoog en daarom is zo'n klim op een ladder hem te gevaarlik. Nee, hee geet met 'n ladderske de hieel op en van de hieel met 'n ladderske op 'n balkn. 'n Balkn zal zô'n een meter vievenzeuventig bôaven de hieel wêan, en dat is dan nog wal te doen. 't

Môt wal nen heeln dikn boer wêan, zal he nich duur 't slop können. Mâr wat nen verständigigen boer is, den is wal wieser. Zô'n slop zal nen meter in de bredte wêan met ne lengte van geboont töt geboont, dat is dan zönne drie meter.

- Een lezer had gezegd, dat het schot, dat het slop afsluit (afschut) met de schotvork open en dicht geschoven werd. Dhr. A.I. geeft mij gelijk, dat de schotvork zijn naam niet ontleent aan het schot, maar dat het eigenlijk een schietvork is. Inderdaad: met de schotvork doo'j de rogge-garven op 'n balkn an-scheetn!

- In dezelfde regio-brievenbus de vraag van dhr. L.B.O.: kan de benaming slôaper voor een stutbalk afgeleid zijn van slop, die ik meteen al ontkennend meende te moeten beantwoorden. In het Nederlands kent men de bouwterm slaper, en dat zou slopper moeten zijn als het inderdaad iets met slop te maken zou heb-

JOHAN BUURSINK

ben, of een Twents slop zou in het Nederlands slap moeten zijn, wat óók al niet het geval is. Dhr. H.V. te Albergen, die nogal met het bouwvak op de hoogte blijkt te zijn, vertelde mij enkele bijzonderheden over wat men hier in de bouwwereld slôapers noemt. Stel je voor, dat je een huis moet bouwen met twee schoorstenen beneden, die in één uitmonden op het dak. (Ik kan me dat goed voorstellen, omdat zo'n geval in mijn geboortehuis precies zó geconstrueerd was.) Dan moet boven, op zolder, de ene schoorsteen ofwel in schuine stand, en ook wel eens horizontaal, naar de andere toe (of beide schuin naar elkaar toe?) gemetseld worden. Die metselkonstruktie moet gestut worden (blijvend) en de (houten) balken, die daartoe dienen, zijn de slôapers. De konstruktie van die slôapers is ook weer afhankelijk van het metselwerk. Dat kunnen twee staande en twee liggende balken zijn, maar ook twee staanders met twee stekbâen. - Ik hoop, dat ik het tamelik juist heb

weergegeven; ik moest afgaan op een paar haastig gekrabbelde notities.

- En zo ben ik alweer heel wat wijzer geworden. Nu ga ik verder met andere kleine notities. Soms krijg ik lezers aan de telefoon, die wat aarzelend doen, omdat ze niet véél te vertellen hebben. Het gaat vaak om maar één enkel woord. Alsof dat niet genoeg zou zijn. U moet niet denken: ik zal hem met dat éne woord maar niet lastig vallen! Ik bèn er voor, om ook naar uw éne woord te luisteren!

(Als u me nou maar niet opbelt om „zak” tegen me te zeggen of zówat)

- Dhr. W.W. te Goor vroeg mij onlangs: „geet 't ôw nich mangs ôawer de kôrve hen?” Mijn antwoord: „Mangs wâ, aait nich!” Vertaald zou die vraag in 't Nederlands luiden: „gaat het je niet soms over de korven heen?” - Maar wij weten wel precies, wanneer en in welke omstandigheden we zo'n vraag kunnen stellen, en dan zou je er wel op tien manieren een zinnig Nederlands ekwivalent voor kunnen geven. Maar... zijn er ook zoveel gelijkwaardige dialektuitdrukkingen om hetzelfde te vragen? Löp 't ôw nich mangs in 't hōnderd? en zo. Dezelfde heer W.W. had nóg een paar merkwaardige vragen, waarop ik zo een-twee-drie geen antwoord weet.

1) Het was (en is nóg wel) in verschillende plaatsen gebruikelik, de vóórnaam achter de achternaam (familienaam) te zetten. (Inderdaad: zelf ben ik Jowan van Buursinks Jenske. Vroeger was dat gebruik in de stad ook wel bekend). Maar... hoe komt dat? - Ik moet het antwoord schuldig blijven! Vraag 2): Vóór de Napoleontische tijd werden veel familienamen aan de naam van geboorteplaats ontleend, en daarvan resteren nog veel bijnamen. Begrijpelijk, dat zoiets lang in zwang blijft. Niks bizonders. Maar... wat dhr. W.W. wêl merkwaardig vindt, dat is dat bijvoorbeeld in **Bornerbrook** veel bijnamen aan vogelnamen zijn ontleend, zoals 'n Störk, de Klemmer.

- Ik kan deze bewering niet controleren, maar ik dacht dat zo'n gebruik ook elders wel in zwang was. We zouden er eens een vergelijkend bijnamenonderzoek over moeten houden. In mijn direkte omgeving kan ik in die bijnamen nog geen enkel soort systeem vinden. En ... met bijnamen ben ik nog steeds bijzonder voorzichtig, omdat je zo gauw iemand kunt kwetsen!

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.71

„Hier ister één oet Hengel”, sprak de telefoon, „he’j dissn al heurd?” - Nee, ik had hem nog niet gehoord, meneer J.V., en daarom zal ik „hem” hier plaatsen. Maar tussen twee haakjes: u bent toch die man van dee „roepn ôp ’n moos”? - Hier is dan die mooie uitdrukking, zo één die spontaan in een gesprek komt opduiken, als iemand vanwege zijn luiheid of domheid getypeerd moet worden. „Dèn kearl, dat is nen goeijn um vuur ne dooie koo heui te haaln!” - Ik dacht, dat zo iets ook gezegd kon worden van iemand, die altijd met mosterd na de maaltijd komt.

- Daarna kreeg ik dhr G.H.V., ook uit Hengelo, aan de telefoon. „He’j dissn al heurd?” en hij begon me er eerst een paar te vertellen, waarvan hij zelf zei: „’t kan ôk wêan da’k dee in oene breevenbusse lêzen hebbe”, en dat kòn inderdaad. Maar déze had ik nog niet gehoord (die ik hier in eigen woorden weervertel, omdat ik hem niet zo gauw op papier kon krabbelen): De vaar gef àl ziene drie jôngs ôp verschöt wat vuur de bôks. Eerst ’n öldsten, en ônder de ofstraffing zeg de vaar: geleuw mâr dat mij dat zôlmn zéér döt! - Dat mag wa wôar wêan, huult de jông ônder ’t schreeuwn duur, mâr ikke krieg d’r de zeere plekn van vuur de koont! - Doo kwam den tweedn an de buurt, mâr intuschn begeent ’n jôngstn op vûurhaand zó hard te huuln en àn te gôan, dat den tweedn hem too röp: wêas toch stil iej! De vaar kan nich-éés heurn woo hard of ik wal schreeuw!-

- Toen schoot mij de volgende te binnen, die ik, naar ik meen, nog niet eerder verteld heb. Jenske môt bij de vaar ôp ’t rabat komn en verteln, wat he bij de hakn had hef. Jenske zut, dat de vaar zo achteloos ’n bôksenreem los maakt, en zeg: „eerst den reem weer vastmaakn, vaar, want dat vertrouw ik nich!”

- En deze nog. De vaar is an ’t mest oflaadn en klein-Jenske is ônder dee bedriewn ôp de kôar klomn. Et kan d’r nich weer ôfkomn. De vaar stek ziene arm oet en zeg: spring dan mâr, de vaar zal diej wal ôpvangn! Klein-Jenske döt den sproonk en oonderwiel döt de vaar ’n trad-of-wat achteroet, zodat Klein-Jenske liek ôp ’n snoetn in de friske mest vaalt. En-mâr-huuln, èn-mâr-angôan! De vaar trek et kearlken oet de mest en zeg: lôat dît nôw vuur diej ne goeie les wêan vuur dien hele lêvend, da’j nóoit ’n mêans môt vertrouwn!

- Elke Twentenaar kent de uitdrukking: „wôar-heur-ie!”, als je ergens bent waar je niet mag komen. Dat ter verduideliking van deze: „Woar-heur-ie!” zêa de pestoor, en hee pakt n loes, dee’t em ôawer de kennebak leup, en zetdn zik den weer in ’t hôar. -Maar daarover belde mij dhr G.H.V. niet alleen. Hij wilde alleen maar bevestigen, dat er geen boer zo gek is om met de ladder door ’t balkslop te klimmen. Bij hem thuis deden ze dat vroeger weliswaar niet over de hiel, mâr duur ’t klemgat (= klimgat) in het ziedvak naast de hiel, dus ook met twee ladders.

- Dhr G.H.V. voornoemd herinnerde zich ook, dat ik al zoveel geschreven heb over ’t grôndhóolt. Hij houdt het

JOHAN BUURSINK

ook op de grondbalk vóór de koeien, waarin de reppels staan. Als vroeger een koe uitgehongerd was, kon hij niet weer overeind komen en bleef hij voor het grôndhóolt liggen. Zo herinnert hij zich de vermaning aan een kind, dat niet eten wilde: „a’j nich genôg ett, kom iej vuur ’t grôndhóolt te lign!” - Dat ik voor grôndhóolt ook allerlei andere verklaringen voor mogelijk heb gehouden „kan wa wôar wêan, mâr zó is ’t!”

- Nog een interessante telefoonnotitie heb ik liggen van mevr. R. te Oldenzaal: zich eegen, of zich eegnen (?) = elkaar verdragen. Jongns, ver-

drægt oe mekaar: Eeget oe! - Maar: zich nich können eegn is: het niet met elkaar eens kunnen worden; ook: niet gelijke gedachten, opvattingen hebben over iets.

Verder: sloerig. Wanneer iemand „sloerig in de hoed” is, dan is hij „slauw”, naar, slap. -Mevr. R. vraagt zich af, of dat sloerig ook een verbastering kan zijn van slodderig = slordig.

- Maar nu dat slauw! Het lijkt me het best te vertalen met sloom. En laat ik nu in het Duitse woordenboek vinden: schlotterig = slodderig, haveloos; ook: bevend, knikkend, waggelend. En ik vind nog méér in het Duitse woordenboek: schlurren (uitspr.: sjoerren) = sloffen, van Schlurre = pantoffel. Als er nu ook nog zo iets als schlurrij in gestaan had, waren we een stuk verder geweest. Wel kennen wij de betiteling sloerie voor slons, slet. Daaruit trek ik de gevolgtrekking, dat, als ik mij sloerig voel, ik het gevoel van een sloerie heb. - Kunt u mij nog volgen? Sloerig wêan is aans wat... a’j ’t nich bint!

- Van Knollebol kreeg ik weer een leuke praatbrief, al had ze me niet veel te vertellen, schrijft ze. Ze wet nich vól, en ze geleuft dat ze ’t ôk aaltied nich meer ôp de riege hef. „Ik zól hôast zegn da’k d’r wat hen waterdöschchen heb!” - Ze was er wel verguld mee, geloof ik, dat ik van haar gedroomd had. Nu wil ik haar niet te-leurstellen, maar... ’t was zo bie’j wiez’ van sprekn!

- Als we gezond blijven, m’n vrouw en ik, hopen we over veertien dagen een maand met vakantie te gaan. Houdu daar rekening mee met uw brieven en telefoontjes?

- Ik zal diej „mrmèèèèhh”, zêa de boer, en tòn slachtn hee den sik.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.72

Over de vraag van **dh. W.W. te Goor** (rbb 77.70) waarom wij de voornaam achter de achternaam zetten, hoeven we eigenlijk niet te tobben, dunkt mij. Het is nu eenmaal zo (in de burgerlijke stand) ingevoerd en dat zal wel op oud gebruik berusten. Vandaar ook de onderscheiding: vóórnaam en achternaam. Moet eigenlijk zijn: roepnaam en familienaam. Wel, in verschillende Oosterse landen is het gebruik precies andersom.

Met **dh. A.I. te B.** had ik daarover een gezellig telefoongesprek. Hij is een man van korte metten: niet te lang doordrammen, maar ter zake! Ja, beste man, alle lezers zijn verschillend. En mij interesseert persoonlijk zoveel kleine bijzonderheden, dat ik wel dikwijls door móét drammen, tót da'k hōar-van-de-hoond heb.

Welnu, zegt **A.I.**, wat warn óónze ôale leu aern tied toch ver vuuroet, want wat zie je op 't ogenblik? Op elke officiële brief, die je krijgt, stáát eerst de familienaam en dan de voorletters van de roepnaam.

Als je iemand hebben moet, dan moet je toch eerst z'n „van” (= familie-naam) weten. Eerst mö'j wetn, watvuurēen a'j hebn mōt, van watvuur soort. En a'j den familienaam hebt, dan he'j de persoon vuur 't oetzeukn. De hele wereld heet Bennad of Jowan of Albert, mār nich de hele wereld heet Oude Brunink, of neum mār wat! En at 't ees is, en van nen familienaam bint 'r wā vōl, zo as nen Jaansen of nen Meier of nen Smit, dan gōa'j éerst nāo, wōar den wōnt, dee'j hebn mōt. Dat het: eerst den plaatsnaam, dan den strōatnaam en dan 't hoesnummer. Zo geet alns óp verschōt.

Wat de bijnamen betreft: nich iedereen hef nen schēldnaam as bijnaam, mār nen bijnaam as onderscheiding van alle aandern. Zōnnen bijnaam kan ontleend wēan an de plaats of de stiiē.

Maar nu kwam **dh. A.I.** óók met een probleem, waar hij niet uit kan komen, en dat mij ook weleens heeft bezig gehouden. De vraag betreft de titels van geestelijken. Waarom, vraagt **A.I.**, wordt een bisschop gewoon met z'n achternaam aangeduid: Bisschop Jansen, en een kardinaal met z'n voornaam, zo'n waardigheid en dan z'n achternaam? Bijvoorbeeld: Bernardus Kardinaal Alfrink? - En hier moet ik wéer antwoorden: ik kan niet alles weten! (Misschien wil de redactie deze vraag doorspelen aan de man van de alles-weten-rubriek?). Vroeger zeiden we hier tegen kinderen, die lastig-nieuwsgierig waren: „mags wāl alns etn mār nich alns wetn!” - Maar

daarmee wil ik de lezers niet afschrikken. Het is ook weleens leuk om te praten over dingen, waar je géén verstand van hebt. Wa'j nich hebt kö'j nog kriegn en wat 'r nich is, kan nog komn!

En nu nog even over de brief van **Knollebol** verder. Ik had geschreven, dat, als ik droomde, ik droomde van deze en gene, zo ook van de Oldenzaalse klootscheeters, als die er nog zijn. Nu **Knollebol**: „Mār verget dan ôk nich te dreumn van de klootscheeters hier oet 't dôrp” (Weerselo). Nou, dat kan d'r dan óók nog wel bij. „Dat géét d'r van”, weet **Knollebol** mij te verzekeren, en: „ok de vrouwleu doot d'r an met. Ik heb zōlf ne hele goede vriendin, dee d'r ôk wal an met dōt. Vroeger was 't alleen mār veur de winterdag en dan gung 't mār van: hier mö'j wēan! hier isse hard! en: hallo mār klot, hee lōp zich nich dōad! enz.”

En nu gaat het me niet meer om het dromen, maar om die klootschietende dames. Waaróm ook eigenlijk niet? Maar ...moet je dat nu onder emancipatie rangschikken of onder eukumēne?

JOHAN BUURSINK

©

En nadenkende over die dames, bedenk ik, dat het vroeger voor de vrouwen, die alle nog lange rokken droegen, toch ook wel te bezwaarlijk moet zijn geweest om aan zo'n prestatiesport mee te doen.

En zo kom je van 't één op 't aander. Denkende over die vrouwen met lange rokken, waarmee ze toch wel moeilijk oet de veut komn kōndn, schiet me de volgende te binnen. Ik meen, dat die d'r nog wel bij door kan. Welnu: in een klooster waren drie novicen opgenomen, twee meisjes uit Holland en één van hier, **Diekaatjen** oet 'n Mōs. Op een keer liet **Moeder-overste** de drie bij zich komen om ze nogal primitief te testen op haar moedig, zedelijk en vroom gedrag. Ze stelde ze alle drie dezelfde probleemvraag: wat zou je doen, als...

Als je helemaal alleen in het bos liep en je was verdiept in vroom-gepeins-en-zo, en d'r kwam plotseling een man vanachter de struiken te voorschijn, die kennelijk boze bedoelingen had, een boze man die je wilde overmeesteren-en-zo, wat zou je dan doen? - Ik, zei de eerste, ik zou hem m'n gebedenboek voorhouden en ik zou met hem zingen en bidden en hem bekēren tot zaligmakende voornemens. **Moeder-overste** was zeer tevreden - Ik, zei de tweede, ik zou mooi en luid beginnen te zingen en te bidden, en intussen er vandoor zien te gaan! **Moeder-overste** was zeer tevreden met zō'n koen voornemen. En jij, **Diekaatjen**? vroeg ze. - Ik, zei **Diekaatjen**, ik? Ja, wat zōl ik en wat mōs ik? Wat ik doon zōl? Zo a'k d'r nōw ôawer dēnke... Ik zōl em de lichtn (= bretelles) losknupn... ik zōl em de bōavenbōkse ôawer de knēe lōatn zakn, en zō ók de ônderbōkse...

Moeder-overste verbleekte meer-en-meer, voorzover dat nog mogelijk was en hield van schrik de hand voor de mond, terwijl ze ook de beide oren wel dicht wilde stoppen. Maar haar plicht gebood haar, te luisteren tot het bittere einde. En verder? vroeg ze, met ingehouden adem van ontzetting. - En wieder? vroeg **Diekaatjen**. Ja, wat zō'k wieder doon?... Ik zōl al miene rōkke ôpbuurn tōt ônder de aarm... - Toen kōn **Moeder-overste** het niet langer aanhoren en ze kon er alleen maar vermanend uitbrengen: Maar **Diekaatjen** toch! Hoe verschrikkelijk onzedelijk...! - **Diekaatjen** keek op het onschuldigst. - Hoe kun je zō iets bedenken? vroeg **Moeder-overste**. Hoe verfoeilijk! Hoe kōm je erbij? - Bōh... héél gewōon...! zei **Diekaatjen**. Héél gewōon! Met bidn en zingn allēen lōp 'n wich nog aait risiko. Mār ik... ik kan met miene lange rōkke ônder de aarm hader vōtloopn at den kearl met de beide bōksen ônder um de been mij nōa kan komn!

Opmerking: Er wordt mij dikwijls gevraagd, wanner dát-of-dát in mijn regio-brievenbus heeft gestaan. Ik kan daar onmogelijk altijd op antwoorden. Moet u zelf de oude kranten maar nazoeken. Deze rubriek verschijnt elke dinsdag, donderdag en zaterdag op de pagina Ontspanning.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.73

't Blood krôp, wôar 't nich gôan kan, schrijft dhr. G.J.K. te Hengelo, en hij doelt daarbij op zijn Hasseler afkomst. Meer dan veertig jaar woont hij nu al in Hengelo, maar hij kan Hasselo en de Hasseler spreekgewoontes niet vergeten. Hij vindt, met mij, het Twents een even werkelijke en volwaardige taal als het Nederlands en het Twentse taalgebruik zo rijk aan diepzinnige humor, fijngevoelige benadering van feiten en dingen en nog heel veel meer! Hij wilde ook graag eens een keer zijn bewondering uitschrijven voor deze rubriek, die hij steeds met plezier leest. Vooruit dan maar weer. Dat geeft den schrijver moed, die hij zo hard nodig heeft!

- Maar nu dat bloed, dat kruipt waar het niet gaan kan. Wilt u wel geloven, dat ik die uitdrukking nooit goed begrepen heb? Op school leer je zulke kleinigheden niet. Eindelijk kwam ik er een keer achter: de grap zit niet in het bloed, maar in dat gaan en kruipen. Ik dacht altijd: wôar 't nich gôan kan, kan 't ôk nich kroepn! Maar met gaan wordt hier een snelle voortbeweging bedoeld in tegenstelling tot kruipen. En dan is dat bloed bijkomstig. Ook water en melk en bier en snaps kruipen (graag) waar ze niet kunnen gaan. En als ik er een door m'n keelgat heb laten kruipen, denk ik weleens: nôw wo'k, datte mij nogees weer ópbrekn wol, dan ha'k d'r twee-môal wat an! - Maar bloed? Nee! In de oorlogsjaren hebben we maar al-te-veel bloed-en-bodem theorieën moeten slikken, die bij mij echter nooit hebben willen gaan noch kruipen! Zullen we dan maar zeggen, dat bij mij de melk kruipt, waar ze niet gaan kan? Per dag een kan, daar word je fit van, man!

- Na mijn gereciproeerde vriendelijkheden aan bovengenoemde briefschrijver moet ik hem toch hier en

daar in de steek laten met zijn opvattingen. Dat begint al met zijn mening over het verschil tussen zich eegen en zich eegnen, naar aanleiding van de inzending van mevr. R. te Oldenzaal in r.b.b. 77.71. Zich eegen zegt men in Hasselo ook, aldus dhr G.J.K., maar zich eegnen is volgens hem wat anders. Dat is: zich iets toe-eegnen, iets pakken, wat je niet toebehoort. En hij vervolgt: „Een boer in deze contreien verzette in de es elk jaar 'n lôaksteen en bouwde er een voor bij aan, aan zijn kant natuurlijk. Hij eegnen zich dat too. Men zegt ook wel: hij eegent zich dat too”.

- Mijn repliek: er is maar een klein klankverschil, maar wij zeiden vroeger toch wel duidelijk: zich iets toe-eignen, met een duidelijke ei-klank! Niks bizonders. Ik heb blijkbaar dhr K. op een dwaalspoor gebracht met

JOHAN BUURSINK

mijn vraagteken bij eegnen. Ik wilde namelijk weten, of in het praktische taalgebruik ook wel eegnen (met een n) wordt gezegd in dezelfde betekenis als eegen of eegn. - Dat verhaaltje van die inhalige boer heb ik ook weleens gelezen. Ik neem wel aan, dat zo iets weleens gebeurd zal kunnen zijn, maar dan ver vóór de invoering van het kadaster. Too-eegnen lijkt me hier niet op z'n plaats. Veeleer an-nôädern, dacht ik. Of, in casu: an-ploogn. Op een dergelijk burenbetrog zinspeelt ook een bekend oud boerenrijmpje:

„Hôold God vuur ôgen, woo of 't geet,

Komt nums 'n spier te nôa,
En ploogt, al was 't een voore breed,
Gen laand an 't ôwwe tóo!”

Dhr. G.J.K. laat ik nog steeds aan het woord. Of ik 't niet erg vind, dat hij van de hak op de tak springt? Nee-

man, dat doe ik zelf ja óók zo graag. Je kunt ook zeggen: wiej, stadsche leu, wiej springt as vleu, zo geern van 'n eenen ôp 'n aandern! - Hij geeft een aantal woorden en uitdrukkingen, waarvan ik er enkele al eens uitvoerig besproken heb. Ik pik er hier een paar uit.

- 'n Viel-ôas = een zuinig vrouw, bij 't gierige af, aldus dhr. K., en hij voegt eraan toe: dat viel-ôas hef aait wât te vetteln, sticheln, ruzie zoeken. - Mijn mening: viel-ôas kan evengoed van een man als van een vrouw gezegd worden. Ik zou het willen omschrijven als één, dee't náá slim gedôan is. Dat sluit zuinigheid en gierigheid in, evenals benepenheid, krenterigheid, noem maar op! Ik geloof niet, dat met viel-ôas een ruziemaker bedoeld wordt, wel misschien een vitter, pietlut, nen kniep-köttel. Maar... wat bedoelt dhr. K. met: vetteln? Is dat een soort verkleinwoord van vitten?

- 'n Gewoon ôas of ôasbalg is een ondeugend jongetje of mannetje, aldus dhr K. Akkoord. We zeggen óók wel: ôas-pêns! Of: 'n voel-ôas! Maar dat laatste heeft de bijbetekenis van gemeen ondeugend, geniepig.

- Begaanken = afdekken, aftuigen, zegt dhr. K. Maar dan vraag ik: wat bedoelt u met dat afdekken? Begaankn ken ik niet van eigen woordgebruik. Wel: begengeln, en dat lijkt me dan weer een verkleinwoord van begaankn, als dat woord bestaat tenminste. Ik zal diej met dat talhóltken begengeln! Maar iets afdekken, bijvoorbeeld de bloemen tegen de vorst afdekken is toch niet: begaankn?

- Gieln = opdringerig om eten bedelen, bijv. aan tafel door een hond, aldus dhr K. We hebben het al breedvoerig over dit woord gehad, geruime tijd geleden.

- Taamper = pittig, zegt dhr K., en daar ben ik het niet hélemaal mee eens. Ook dit woord heeft al een beurt gehad, en ik wil er nogeens dit van zeggen: taamper = zuurzoet. Pittig is toch iets anders?

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.74

De vakantietijd is weer aangebroken en omdat er lezers zullen zijn, die de regio-brievenbus de eerste weken niet meer onder ogen krijgen of er hun vakantiegenoegen niet voor willen onderbreken, stop ik een paar weken met het behandelen van binnengekomen brieven en telefoontjes. Niemand hoeft het zijne dan te missen en ik heb gelegenheid, eigen notities met de nodige aantekeningen en verklaringen te spuien. Hoe ver ik er de vakantietijd mee doorkom, kan ik nog niet zeggen, want ik wilde zelf ook nog wel een paar weken rust nemen.

- De nu volgende woorden, uitdrukkingen en taalgebruiken zijn niet systematisch geordend. Veel materiaal laat zich niet of slechts met moeite in een systeem onderbrengen en bovendien geef ik liever allerlei in los verband, om de leesbaarheid te verhogen.

- Wij, Twentenaren, zijn over het algemeen precies in het toepassen en uitleggen van ons woordgebruik. Neem nu het woord **paar**. Een paar is twee bij elkaar passende personen of dingen. Een paar schoenen is een linker en een rechter schoen, die bij elkaar horen. Een bruidspaar is een man en een vrouw. Voor ons betekent in het algemeen 'n paar onwillekeurig twee. Als ik 'n paar beuke koop, dan koop ik twee boeken. Maar als ik 'n paar mensen op straat zie staan die ik zo gauw niet geteld heb, 't kunnen er vijf of zes zijn, dan zeg ik: 'n stuk-of-wat! Soms kun je ook in plaats van 'n paar zeggen 'n luk of luk.

- Toch is hier geen vaste lijn te trekken. Je moet je Twents wel heel goed beheersen om geen vergissingen te maken. Als ik m'n vrouw om 'n paar gulden vraag voor de kapper, dan kan ik niet zeggen: doo mij astebleef 'n stuk-of-wat geulden, of: luk geuldens. Ik vraag haar wèl um 'n paar geuldn. Dat doe ik dan wel 'n paar môal in 't jôar, en niet 'n stuk-of-wat môal!

- In sommige gevallen kunnen we ook spreken van 'n stel. Van een echtpaar, dat zich nogal typisch gedraagt, kun je zeggen: da's 'n mooi stel ôp de kast. Overigens lijkt mij de uitdrukking stel zowel in het Nederlands als in dialect hetzelfde.

- Is 'n paar twee, een enkeling is **nen ênkelden**. En ênkeld is weer te gebruiken in tegenstelling tot **dubbeld**. Enkeldrôads en dubbeldrôads gôarn, nen ênkelden drôad en nen dubbelden drôad. Als ik van dingen, die normaal paarsgewijs gebruikt worden, een paar afzonderlijke stuks wil hebben, kan ik zeggen 'n stuk-of-wat (of 'n paar) ênkelden. Bijvoorbeeld: 'n

stuk-of-wat ênkelde kloomp.

- Een grappig (taalkundig) verschijnsel is een **tweeling**. Moet u eens opletten. In het Nederlands wordt meestal, ook in de kranten, gesproken en geschreven over: **die twee, dat zijn tweelingen**. Mijn ongecompliceerde taalgevoel zegt evenwel, dat het moet zijn: **die twee, dat is een tweeling!** Nu kunnen we daar in het dialect ook wel van maken: **dee beidn, dee bint nen tweeling**, en zelfs zou het nog niet eens gek klinken, misschien zelfs wel beter: **dee beidn, dat is nen tweeling**, mâr a'w richtig plat doott dan het dat: **dee beidn, dat bint êvenôlderkes!** En dat moet wèl in het meervoud. Een tweeling, dat is een stel van twee, en daarom enkelvoud. Evenôlderkes dat zijn er al twee, en daarom meervoud.

- Ik zeg weleens gekke dingen, had u

JOHAN BUURSINK

©

niet gedacht? En daar schiet me een gesprek te binnen, dat ik jaren geleden eens met een stel kollega's had. Het ging over twee heertjes, die altijd ons stadsbeeld sierden, beide in zwart kostuum (overdag, want ze hadden beide een hoge administratieve functie) en beide met een zwarte bolhoed. Ze hadden ook allebei een fikse snor. Ons gesprek ging over de vraag, of dat stel een tweeling was. M'n kollega's kwamen er niet uit, tot ik met de bewuste drogreden kwam: ik zôl 't ôk nich können zegn of dat êvenôlderkes bint; an den éenen zô'j zegn van wâ,

mâr an den aandern mô'k toch twiefeln! - En daarmee hebben we de vraag toen maar als beantwoord beschouwd.

- Nog één waarschuwing over die êvenôlderkes. Zo betitelt men alleen een werkelijke tweeling, die samen dezelfde moeder hebben. Maar u moet zich niet vergissen, als u eens iemand ontmoet, die op dezelfde dag met u jarig is en die even oud is. U bent dan wel êven ôold, maar tòch geen êvenôlderkes.

- Wat is nu iemand, die helemaal alleen staat, die geen „verkering” heeft, niet getrouwd is, enzovoort? Gemakshalve kun je zo iemand **nen éénleuper** noemen. Wil je per se tot uitdrukking brengen, dat hij **vrijgezel** is, dan noem je zo iemand een **éénleupsgezel**, of ook wel: **nen éénleupsgezellenjông**, in tegenstelling tot een **éénleupsgezellenwicht** of **-mêakn!**

- Mijn vrouw heeft me zojuist geroepen voor de koffie, en omdat ik nog eerst die vorige zin af moest maken en zij er niet aan denkt om zònder mij koffie te willen drinken, daarom riep ze opnieuw en nu luk (min of meer) dreigend: „**kóompste nôw of koompste nich?**” En dat zet me weer aan het peinen over de mogelijkheden van ons dialect, wôarmet wiej oons dan toch mâr wât duftig **reurn** kônt.

- Nu moet u dat ook eens doen! Niet alleen maar letten op typische uitdrukkingen, zoals die alleen maar in het dialect gebruikt worden, maar de taal als het ware proeven in de dagelijkse omgang met de taal. En als u goed proeft, krijgt u meer en meer de smaak te pakken. Dat is immers de bedoeling van mijn geschrijf: u deelgenoot te maken van mijn liefde voor onze eigen moedersprôak!

regio brievenbus

77.75

„Koompste of koompste nich?” had mijn moeder me geroepen voor de koffie en ik antwoordde: „wat dachste?” Intussen peinsde ik, dat dat toch eigenlijk geen schrijftaal was, die we spraken. (Heus, ik durf zelfs voor ons „ordinaire” dialect - zoals sommige kaklui onze Twentse taal noemen - de pretentie te hebben, van **schrijftaal** te spreken!). En meteen probeer ik dan, m'n gedachten luk op een rijtje te zetten. Eerst bedenk ik, dat dat „koompste” niet meer is dan een lelijke verbastering van „koomps dow”. Lelijk? Nee, toch niet. „Koompste” is wel karakteristiek zelfs. Be-nadrukkend!

Ik probeer vergelijkingen te vinden met het Nederlands, en ik meen dat die er wel bij de vleet zijn. Vergelijkingen dan in die zin, dat de spreektaal aanzienlijk afwijkt van de schrijftaal en zelfs meer en meer tot schrijftaal verheven dreigt te worden. Voor de hand liggende voorbeelden: **heppie** (= heeft hij), **hattie** (= had hij), **kajje** (= kun je), **kannie** (= kan hij), **komtie** (= komt hij), en erger nog: **sawdie** (= zou hij)... ga-zo-maar-deur... en als je dan een maand lang alleen maar de nieuwslezers, verslaggevers en interviewers op de teve beluisterd hebt en je notities gemaakt hebt, dan kajje'r 'n boek mee vulle!

- Het eerste probleempje is er intussen al: waarom kan ik dergelijke verwilderingen in het Nederlandse spraakgebruik niet uitstaan (ik krijg er de seenuwe fan) en waarom vind ik die verbasteringen van m'n eigen dialect wel charmant zelfs? (U ziet: ik ben een eerlijk man, die z'n opvattingen en gevoelens zoveel mogelijk wil trachten te relativeren!) Ik denk, dat het komt, omdat het Nederlands als omgangstaal mij niet erg vertrouwd is en ik teveel aan het literaire Nederlands hecht, dat ik zo goed en zo leerboekgetrouw mogelijk tracht te

spreken. Verdialektiseringen van het Nederlands, de taal die ik hartstochtelijk lief heb, vind ik een gruwel. Ik kan ze namelijk niet objectiveren. Dat kan ik met de Twentse miskramen wellicht ook niet helemaal, maar die zijn mij vertrouwd omdat het Twents mij ingebakken is.

- Verder bordurende op dat **koompste** en **wat dachste** als versterkingen van het tamme **koomps-doe** en **dachtes-doe** of **dachs-doe**, constateer ik veel meer mogelijkheden, die nog dagelijks toepassing vinden bij de „klassie-

JOHAN BUURSINK

ke” platpraters (= dialectsprekers). Voorbeelden: **wat wòste?** (= wat wou je) - **zaste?** (= zül je, i.d.b.v.: wil je weleens gauw...) - of **zàste!** (= dat zül je, als gebiedende wijs) - **döste?** (= zül je dat doen?) - **káánste?** (= kun je dat of kun je dat niet?) - **heurste?** = hoor je? i.d.b.v. wil je weleens gauw luisteren, gehoorzamen) - ook: **wiste walees heurn?** (= wil je weleens gauw gehoorzamen?) - **wiste op mij heurn** (= wil je naar mij luisteren, i.d.b.v. letten op wat ik te zeggen heb) - **döfste wa?** (= durf je wel?) - **heste gin oorn** (= heb je geen oren, i.d.b.v. heb je me niet gehoord?) - **begripste wa** (= begrijp je wel?) - en zoek er in de vakantie nog maar eens meer bij!

- Nu kunt u mij terecht vragen: waar maak je je dik om? Of... zeggen wij dat alleen maar in 't plat: „**woar maak iej ów dik um?**” En daar heb ik meteen alweer nieuwe aanknopingspunten voor on s taal „onderzoek”: wat kan ik allemaal met „dik” doen? En: waar komt dat **zich dik maakn**

vandaan? - Eerst maar dat „**dik doen**”, dat toch nog weer wat anders is dan **zich dik maakn**. Hier heeft **dik** de betekenis van welgedaan, welgesteld. We weten allemaal, wat **nen dikn boer** is, niet? En **ne dikke knip** (= volle portemonnee)! Maar ... **nen dikn kearl** is heel wat anders. Hoe wij er ooit toegekomen zijn **dik** te gebruiken in de betekenis van **dronken** is mij (nog) een raadsel. (**Dón** voor **dronken** ken ik niet uit mijn oude stadsplat.) - Eerst dan maar een zijweggetje, anders vergeten we het straks misschien. Van dat **dón** zal misschien wel het werkwoord **dönkn** of **dönneken** zijn ontstaan? Onder **dönkn** heb ik altijd verstaan: lekker dutten (bijv. na het eten), maar anderen verstaan er iets anders onder: ik durf haast niet te zeggen wat... nou-ja... nogal behaaglijk steunen (stönnen), onder het drukken op 't **pleeschöpken**...

- Terug nu naar dat **dik**. Dat is ne dikke tante. Dat zit 'r dik in. Hee is d'r dik bie! Hee zit 'r dik bie. Dat bint dikke kammeräo. Maak ów toch nich zo dik, dun is de mode. Ne dikke doezend geuldn. Dat beeske weug ne dikke doezend kilo. Wiej gôat duur dik en dun. Hee is óp 'n dikn ênd valn. Dat was weer dik vuur mekaa. Dat is dik-àn met dee beidn. 't Dik van de koffie. Zich dik etn. Hee hef 'n dik vel. Hee huuldn dikke trôanen. Dee ròw is te dik zæjd. De lôcht is dik (bewolkt). De roetn bint dik (beslaagn). Dikkop. Dikharsens. Dikzak. Poepiedik. Hee is zo vlug as dikn stroop duur nen nauwn trechter, Dat ligt d'r doemendik bôvenôp. Hee is zo dik as doezend man (= dronken). Zo dik as 'n driethoes. (= dronken). Hee is een dik uur vôt wes. Ik bin dik an de zeuventig. En in al deze voorbeelden komt **dik** in verschillende betekenissen voor. Kunt u uitvinden in welke? Nen dikn mist. Dikke weur. Dik hôar. Enzovoort. Ik hoop, dat ik u weer even aan het nadenken heb gezet.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.76

We kregen bezoek van een oud-tante van tegen-de-negentig. Het is al meer dan veertig jaar geleden; we waren nog niet zo lang getrouwd. Zij was een stoere boerenvrouw. Op mijn vraag: „zeenste heel-môal te voot komn, Miet-meuj?” antwoordde ze lakoniek: „Bôh-jôa... wat dach iej dan, met de vleege mesiiën?” - Nee, dat nôw voort nich”, zei ik weer, „mâr wajste nich leewer met nen taxi komn, kaans 't toch wa betaaln?” - Ze lachte dat haar hele lichaam ervan schudde. In haar tempo was het minstens drie kwartier gaans geweest en ze toonde geen enkel teken van vermoeidheid. - „Has toch wa met 'n tram können komn?” aarzelde ik, bezorgd. - „Eerst nôa 'n tram hen loopn, dan dat wochtn töt den d'r àn-keump, dan dat in- en oetstapn... intusken zeenk ók ôawer!” - Vooruit dan maar, dacht ik, better één dee nich wil as één dee nich zâl! - „Nee, jông”, ging ze verder, „nôa 't middagetn he'k mie efkes hèn-leg, doo he'k mij de klier anschotn en nôw zeen'k hier. Nôw lôat ik mij daal (= nu ga ik zitten) en kaan'k mij ja wa rôstn. En temèt (= straks) nem ik mij wier óp (= sta ik weer op) en dan gôa'k weer ôp-hoes-ôp-àn, ók wier ôp beide been!”

• Veel boerenwerk deed ze niet meer.

Hoefde ook niet. Eerpel wèèdn moest nog wel nodig gebeuren, maar ook dat begon haar zwaar te vallen. „Dat bôkkn en in de knee gôan, dat geet nog wa, mâr dat wier in 'n êend komn (= overeind komen), dat vaalt nich meer met, dat wiste leuwn!”

- „En 't melken dan?” vroeg ik verder. Ze hadden nog twee of drie melkkoeien. Veel meer hadden ze er eigenlijk nooit gehad, en daarmee hadden ze dan toch maar in de loop van enkele tientallen van jaren een duftig boerenbestaan gehad, met wat aardappel- en roggeverbouw, nen toom hoonder en 'n stuk-of-wat kuurks (= varkens). „Melkn?” vroeg ze, en wéer schudde ze van 't lachen”. A'k dat ók a nich meer kôn, dan zeug 't 'r wa slim oet. Melkn... dat mag ja gin naam hebn! Dat môt ja gebuurn! Mâr dóar is wa rôad too! Dat kan wa plaats hebn, 't zôl ja wat móois wêan!” En, opnieuw lachend, toelichtend: „D'r môt ja wat in 'n emmer komn, dôar mô'w 't ja van hebn!”

JOHAN BUURSINK

En omdat ik al even nieuwsgierig ben als welke Twentse boer dan ook vroeg ik maar verder: „As dan nog zo goed kaan stripn, dan wil 't diej wis nog wa duftig in 'n emmer struln?” - Haar lach echode nog na in haar buik. „Zô's nog niejs-gierig wêan”, zei ze. „Dat is ôw van nen vrömdn nich anwæjd!” - „Zôl 't ók gin zeun wêan!” gaf ik terug.

- Toen bekeek ze ons nieuwe meubilair. We waren nog niet zó lang getrouwd. Ze tilde even aan één van de zware eiken stoelen. „Dat lög d'r nich um!” zei ze goedkeurend. - Toen moest ze ook naar boven, de slaapkamers met inhoud bekijken en goedkeuren. Alles kon haar ongeveinsde bewonderende goedkeuring wegdragen. Alleen toen m'n vrouw de linnenkast niet gauw genoeg openmaakte (we waren ook nog zo jong en onervaren in dat soort aangelegenheden) vroeg ze heel fijntjes: „Zit 'r ók 'n speegel an de binnenkaant van de kastnduur?”

In die dagen moest een jong gezin een goed gevulde linnenkast hebben: vierentwintig lakens en achtenveertig slopen, enzovoort enzoverder, anders stond een huwelijk min of meer op losse schroeven.

- Een aantal jaren later moesten we bij haar op bezoek, onze jongste telg laten zien. Een mooie zomervrijdagmiddag. Ze was alleen thuis, Miet-meuj. Ze zat bij de tafel, onder die prachtige Friese hangklok, die verloren tikte. Ze deed een hazenslaapje, want ze had ons best horen aankomen. Zien kon ze ons niet, want ze zat daar met haar slög (= onderschort) over het hoofd geslagen. „Woo is 't Miet-meuj?” vroeg ik, nadat ze de schort teruggeslagen en onze groet beantwoord had. „Woo is 't? Zeenste bang vuur bôäh-kearls, daste 'n slög ôawer de oogn hes?” - En weer klonk haar lach van een tevreden boerenbestaan. „Nee”, zei ze, „mâr ik zal 't ôw verteln wôarum: at ôole leu zitt en slôapt dan wil æer umsgelieks 'n moond walees luk los valn. En dat is nich zôn mooi gezicht at 'r ees volk in môch komn!”

- Toen ze onze wiegeling bekeken en geprezen had, vroeg ze naar de bekende weg: „En woo het den jông dan nôw?” - „Paul!” zei m'n vrouw trots. - „Pôal... pôal...” mompelde ze, „wel neumt 'r nôw zó'n keend Pôal? Dat stêlt ja niks vuur... Pôal...!” - Tòch lachte ze. 't Was ja tòch/gen erfgenaam... - „Wiej hebt hem Paul neumt”, zei m'n vrouw, „nôar 'n apostel Paulus...” Ze liet zich niet door een ouwe tante uit het veld slaan. Maar dat sloeg bij Miet-meuj hélemáál niet aan. Apostel of geen apostel, dat liet haar volkomen koud. En nen pôal gebroek iej bie 't ofrikn van de koo-môat! „Den har ja Jân mötn heetn!” besliste ze. „Jân, nôa zien vaa zien vaa! Mâr Pôal... fôj-toch...!” - „De hele wearld het Jân”, zei m'n vrouw dapper, „en dèn hier den het Paul... wat heb ik met zien vaa zien vaa te maakn?”

- Ik hield me koud, want ik wist wel, dat het niet ernstig bedoeld was. Ik kon bij Miet-meuj nog wel 'n potje breken. Ik was ja 'n jôngstn van Jânns... en ik was nich oonder ne oele oetbrod... Jowânke red zik wal, had ze immers al eens gezegd... en hee hef zik ginne kat in 'n zak kost... àllà... 'n fleenk wiefke, dat heffe... dóar kôj 't lêven met duur, dat kôj...

Miet-meuj was midden tussen de negentig en honderd toen ze stierf. Zo precies weet ik dat niet meer. Wat heeft ze me een boterhammen (bruggen) gesmeerd in de honger-jaren van de Eerste Wereldoorlog: boerenstoet met boerenboter en vette melk... Meuj is moei... en is van 't zelfde stamwoord afgeleid als moeder...

TC 9-7-1977

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.77

Wij hebben toch wel vaak merkwaardige konstellaties in ons spraakgebruik, die we onmogelijk voor goed Nederlands kunnen verkopen, ook als wij ze in nóg zulk zuiver Nederlands zouden vertalen. Andere uitdrukkingen daarentegen komen volledig of nagenoeg volledig met het Nederlandse overeen, zodat ik weleens opmerkingen heb gehoord van: ja, dát laat je nu wel voor echt Twents doorgaan, maar we zeggen dat precies zo in het Nederlands. Ik heb daarop stevast geantwoord: dat is dan mooi meegenomen voor het Nederlands! Ik heb ook nooit beweerd: zo zeggen wij dat in het Twents maar niet in het Nederlands! Ik geef alleen (naar mijn beste weten) goed Twents.

- En nu ik deze laatste zin spontaan neergeschreven heb, zie ik weer ineens hoe verraderlijk onze taal is, Twents evengoed als Nederlands. Als ik schrijf: ik geef alleen goed Twents, dan kan ieder daaruit lezen, dat ik alleen en niemand anders goed Twents geeft. Dat is natuurlijk niet zo door mij bedoeld, maar het stáát er, voor wie het eruit wil halen. Mijn bedoeling zult u wel begrepen hebben uit het voorgaande en wel, dat ik mij bepaal tot het geven van goed Twents. Mijn rektifikatie luidt dan ook: ik bepaal mij tot het geven van goed Twents, en ik bekommer er mij voor het moment niet om, of het misschien óók goed Nederlands is. Dagelijks komen wij in alle kranten dergelijke formele onduidelijkheden tegen en daarom wilde ik er hier tussen haakjes op attenderen.

- Zo wilde ik ditmaal dan eens een aantal uitdrukkingen naar voren brengen, die ik in de loop van de jaren heb opgetekend omdat ze mij in het dagelijkse spraakgebruik opvielen. U moogt hierop uw commentaar geven.

Wát-leu hebt aait vól an 't woord, zónder dat ze vól te zegn hebt. Dit kan gezegd worden van praatgrage mensen, zonder dat daar nu direkt een praatjesmaker mee getypeerd hoeft te zijn. Ik ken zulke lieden, die je een hele avond gezellig kunnen bezig houden, zónder dat 't d'r deep duur hoof te góan. Ik vind zulke lieden onmisbaar in het sociale verkeer, want zij kunnen de praatleegtes zo goed opvullen. Waar mensen bij elkaar zijn moet gepraat kunnen worden. Ik heb dat wel eens „praatvertering” genoemd. Te vergelijken met onze spijsvertering. Het voedsel, dat wij tot ons nemen, bevat vaak voor een groot deel onvoedzame en onverteerbare stoffen, die alleen nuttig en zelfs noodzakelijk zijn voor een goede maag- en darmwerking en vulling. Zo

moet ons denkapparaat zijn regelmatig - ook inhoudloze en onverteerbare - vulling hebben om niet leeg of ral te draaien. Dan zou men er toe komen, „zich gedachtn te maakn”! We kunnen die uitdrukking, dunkt mij, het best vertalen met „zich iets in het hoofd halen” of teveel over iets piekeren. Daarvoor moeten ter afleiding andere gedachten ingegeven worden, je moet zo iemand „óp nen aandern teks helpn of brengn”! - Ook wordt wel gezegd, dat iemand „an 't prakkezearn sleet” en dat duidt dan op een nerveus gedachtenleven. Ik zeg

JOHAN BUURSINK

©

het erg primitief, maar ik probeer de gebruikelijke uitdrukkingen zo goed mogelijk toe te lichten.

Iemand, die „vól an 't woordhef” (en niet: is!) hoeft daarom nog niet te **rebbeln**. Dat heeft al iets in zich van **roddelen**. Merkwaardig vond ik jaren geleden een naam, die ik ergens in Westfalen tegenkwam als familie- en firmanaam: **Rebbelmund!**

- En nog even terug naar die **darmvulling**. Uit de mond van een Twentse volkswrouw tekende ik jaren geleden een uitdrukking op, die er niet om loog. Zoonlief **zeurde** z'n moeder **de kop gek** om 't een of ander dat geld moest kosten. Maar moeder had de knip (portemonnee) leeg en beet de

jongen **luk kósselig** (korzelig) toe: **ik kan nich drietn met 'n leug lief!** Wel geen salontaal, maar ik geef het precies zo weer als ik het gehoord heb als voorbeeld van spraakgebruik. Ik zou dat ook willen toepassen op onze konversaties: **ik kan nich dênken met nen leugn kop!**

- Ik heb eens iemand op zijn nummer horen zetten door een vrouw in het gezelschap, die met haar hart op de tong placht te lopen. Een der aanwezigen zat op nogal hoogn toon óf te gèven óp nen kollega, totdat het die dame te vól wór en ze beet de praatjesmaker dan ook toe: **dóar he'j nów wal aait 'n groot woord óawer, mār nem ees eerst bie'j ów zólven of!**

- En in dit verband schiet me weer een uitdrukking te binnen, die ik jaren geleden hoorde van mien Hennik-oom. Hij was al diep in de negentig en im mijn kinderlijke onschuld vroeg ik hem: Hennik-oom, veens 't nich fijn, daste zó óold wordn beens? Daarop antwoordde hij: och jong, dat loopn dat geet nog wa, mār dat heurn en dat zeen, dat mag gin naam meer hebn. En dan loop ie'j ówzólwn in de weg. Nów wo'k dat oons Leewn Heer mār ees **bie'j zik daal wol kiekn!** - Hij bedoelde: dat onze Lieve Heer maar eens notitie van hem zou willen nemen, om hem tót Zich te nemen!

- In plaats van die zegswijze: **nemt ees eerst bie'j ów zólven of** zou ook gezegd kunnen worden: **kiek ees eerst bie'j ów zólven daal!**. Dat wil zeggen: let eens eerst op jezelf!

- En ik meen, niet teveel te zeggen, dat we de grootste begripsverwarring zouden krijgen, als we dergelijke uitdrukkingen woordelijk in de Nederlandse taal zouden vertalen. Vooral dat „bij zichzelf afnemen” is in deze constructie niet te begrijpen, meen ik.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.78

Nog vóór ik afgereisd was op de valreep, nog een brief van een nieuwsgierige lezer met de vraag: Quo vadis? Mijn antwoord: „Ex urbis ad montis, waar geen kat en geen hond is!” En nu kan hij z'n brief wel mooi versieren met de spreuk - want hij is langzamerhand een vakantiethuisblijver geworden -: „Wel hebn wil groot gemak, dan höld zich 't best ónder eigen dak!”, maar hij weet niet, dat het in mijn eigen straatje wemelt van blaffende honden en krijsende katten. Praat me dus niet van gemak. Ja, un cabinet d'aisance is nergen beter dan in je eigen huis, waar je je niet met een camping-emmer hoeft te vermoeien... tel-uit je winst!

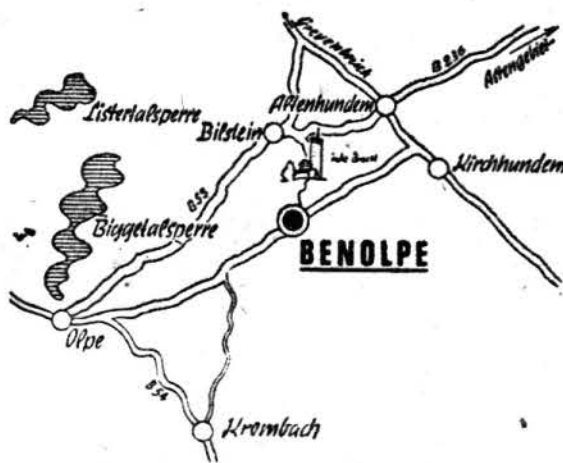
Welnu, beste Jacobus Minor... (na Petrus en Jacobus komt Johannes pas, al heb ik pas Petrus, Paulus, Johannes gevierd!)... mijn „beschermengel” en ik hopen weer naar het Sauerland te gaan, dat moogt u gerust weten. U bent „nu eenmaal” zo nieuwsgierig als een ekster, dan zaije geen Twentse boerejonge zijn!

En verder durft zo-n „niejsgierigen troef” ook nog te schrijven: „Als trouwe lezer van de RBB en vurig fan van de auteur hoop ik toch op een mooi gekleurde ansichtkaart te mogen rekenen. Het liefst van dat leuke hotel waar het u zo goed bevallen is vanwege de voortreffelijke bediening, de betaalbare prijzen en het prachtige uitzicht. Maar geen kerken of musea a.u.b.! Daarvan heb ik er genoeg gezien toen wij zelf nog zo reislustig waren. Bij voorbaat hartelijke dank!”

kijk wel uit! Zo'n ansicht met postzegel kost maar even dik over een gulden en ik heb al meer dan zestig familieleden, dierbare vrienden en dergelijke op mijn lijstje staan! Waar moet ik het weghalen? 't Geld wast mij nich óp de rugge! Dat betekent al twee pilsjes per dag minder dan ik me had voorgenomen! - Als ik terugkom staat m'n postrekening bloedrood en bij geen van die zestig lieverds, die een kaart van ons hebben gekregen hoef ik aan te komen om een kleine bijdrage.

Vakantiegeld is smartegeld, zoals een vroegere buurtgenoot erover dacht, vroeger. Als we van ons jaarlijks vakantiefestijn terugkwamen wachtte hij ons al op om te bedanken voor de ansicht. Steevast was zijn zuinige retorische vraag: „Hé'j 't weer versnóópt?” Dat was óók een échte Twentse jongen. Had u al begrepen, wat?

Daarbij komt nog, dat ik een „fan” als een vrijwillige vrijgestelde dona-

teur beschouw, of misschien beter: een supporter, die nog niet eens hoeft te bewijzen dat hij bona fide volwaardige abonné van deze krant is. Maar hij hef dan-òk niks aans in te brengn as leuge breekjes!

Het slot van Jacobus Minors brief moge dan ook nog bij deze de geschreven historie ingaan: „Een heel fijne vakantie wens ik u van ganser harte toe, waar u ook heen gaat.

Voor al ook uw „beschermengel” (hoe weet die man dat zo goed?) die een maand lang niet hoeft op te scheppen, hoewel ze daarin een „kei” is, zoals u eens in uw rubriek hebt verteld”.

Mijn besluit: In de bijbel staat zo iets als: „Een droge bete broods en vrede daarbij is beter dan alle vettigheden der aarde en een kijvende huisvrouw!” Hoe gezegend moet ik mij dan voelen met een vredelievende huisvrouw en een vette stampot! En bovendien op vakantie een richtige Westfaalse keuken und Eisbein mit Sauerkraut.

Wat ik nog zeggen zou: In Krombach, das Dorf des Bieres, komt het Pils als water uit de grond. Heb het zelf gezien!

En voor nieuwsgierige eksters: een plaatje van het leuke pension met een kaartje, hoe u er kunt komen. Dat spaart mij ansichten uit.

JOHAN BUURSINK

Mijn reactie op rustige tevredenheid achter een glas Grolsch (ik kan er in komen...) moge duidelijk zijn: hebt u weleens van Krombacher Pils gehoord? Ik wel! En dat stadje Krombach met de jaarlijks spuitende bron is nebenan! Zal ik u dáárvan dan maar een gekleurde ansicht sturen? Ik

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77-79

Toch is het Twents wel een moeilijke taal, want toen ik daar een brief kreeg van iemand, die zich een „fan” noemde, dacht ik: wat zou dat in het Twents wel zijn? Toen ging ik voort met denken, en zie, ik dacht: **daar is geen Twents woord voor, want in het Twents zijn er geen Twentse woorden voor zaken, die we niet kennen!** Nieuwsgierig geworden zijnde, sloeg ik een Collins en een Webster open bij „fan”, en zie ik las dat dat een afkorting is van „fanatic”, een fanatiekeling, a devoted admirer, a wildly enthusiastic follower, and so on! Nou-moe dat hoeft van mij niet. Ik denk in zulke omstandigheden onwillekeurig: „**Koekoek delfie nog méér?**”

Kijk, ik zal dat uitleggen, en dan zult u begrijpen, waarom ik die duistere woorden denk. Een oud-collega vertelde mij eens, hoe hij als klein jongetje (dat zal nu zo'n vijftig jaar geleden zijn geweest) met zijn ouders naar Twente was gekomen, waar het gezin zich in Glanerbrug vestigde. Op de eerste dag dat hij zich een stel straatvriendjes uitzocht in zijn nieuwe omgeving, werd hij meteen aan een inwijding onderworpen, die even geniaal als simpel was. Het spelletje werd gespeeld op dezelfde wijze waarop we vroeger verstoppertje gingen spelen. Eerst „ófteln”: „**ót-bót-kat-vót**” en wie het laatst overbleef was het verneukte haasje. Die moest dan met gesloten ogen en zijn hoofd voorover liggende op de gevouwen armen, die op een vensterbank steunden, tot honderd tellen. Dan mocht hij roepen: „ik kóm!” en de anderen opzoeken, die zich intussen „verstopt” hadden. Zodra hij er een ge-

vonden had, was het met deze een rennen om het eerst bij „het pak” te zijn. Wie geen zin had om lang te zoeken, riep doorgaans: „Kom-mär-oeht, 'k heb oe al lange zéééén...!” Als die truc lukte, dan liet er zich wel één verleiden om voor de dag te komen en die was dan meestal de pineut!

- Bij dit inwijdingsspelletje, dat de nieuweling niet kende, werd hem niet meer verteld, dan dat hij met de ellebogen op een vensterbank moest gaan liggen en in plaats van tot honderd te tellen, moest hij dan alsmaar roepen: „**Koekoek delfie nog méér?**” Hij heeft nooit de betekenis van die woorden ontdekt. Maar wél ontdekte hij wat anders, na vijf, zes keer roepen. Hij dacht: verrek, wat wordt me

JOHAN BUURSINK

dat warm en nat om de billen...” en toen hij het niet langer vertrouwde en omkeek, zag hij die vijf, zes andere kornuiten in een rondje achter hem staan, die tegelijk tegen hem deden wat een hondje tegen een boompje pleegt te doen!

Ik bedoel: dáaraan en dát moet ik altijd denken, als eens iemand het nodig vindt, mij zo uitbundig te prijzen. Eigenlijk had ik dit wel „onder-ons” kunnen regelen met Jacobus de Mindere, maar ik zal daar gek zijn. Als ik hem dat in een persoonlijke brief schrijf, gaat daar mijn kostbare tijd maar in zitten, maar als ik hem in de krant zet, krijg ik er m'n geld voor, omdat dan alle vijftigduizend abonneés er wat aan (**kunnen**) hebben... Intussen wil ik dan óók nog wel graag van lezers horen, of die dat spelletje van „Koekoek-delfie-nog-méér?” ook nog kennen van vroeger.

- Natuurlijk hield het nieuwe inwonertje van Glanerbrug zich „groot”, al wol 't hem „begrootn” dat hij de dupe van eigen onnozelheid geworden was. En als ik nu op ontdekkings-tocht uitga om achter de betekenis

van dat woord „begrootn” te komen, blijkt mij, dat dat toch ook wel een goed Nederlands woord is, in dezelfde betekenis als in het Twents. Kuipers zegt ervan: **begrooten**, w.zw. overg.: de vermoedelijke grootte van iets opgeven, nl. van de som die iets zal kosten; ramen, schatten, waarden; **dat begroot mij**: dat is mij te duur; (in deze laatste betekenis hoort men m.i. het woord niet meer gebruiken, ook niet in het Twents); verder: ook fig.: **dat begroot mij om hem** = ik heb medelijden met hem, ben met hem begaan. En juist in deze figuurlike betekenis kunnen wij er in het Twents nog wel mee uit de voeten. Bijvoorbeeld: **dat wil mij ja begrootn vuur hem, ik heb zo met hem te doen!** = dat kan mij nog vuur hem spietn! = dat vind ik erg naar voor hem, ik leef zo met hem mee, ik vind dat zo jammer voor hem!

- En nu kan ik u wel zeggen, dat ik na zo'n veertig jaar praktische beoefening van het Twents als schrijftaal en literaire taal nog elke dag weer nieuwe notities maak uit de dagelijkse gesprekken in dialect. Telkens komen er weer typische zinskonstrukties of oer-echte uitdrukkingen uit de volksmond voor de dag, die ik kan koesteren als vondsten van grote waarde. Ik schrijf ze dan op om ze voor verloren gaan te beschermen. En als ze eenmaal in de krant gestaan hebben hoe ik later niet te zeggen: ze bint mij weer vótkomn!

En daarmee geef ik weer een voorbeeld van ons spraakgebruik, waar u eens acht op moet slaan, zo onder het praten door. Ik geef enkele voorbeelden, om te beginnen met „miene vrouw, dee hef zich nen moojn clivia kocht óp mienen verjôardag!” Tón heb ik mij de piep mär oet lôatn gôan en mij ne segaar ópstokn! - In plaats van: ik heb mijn pijp... zeggen wij: ik heb mij de piep.. En van de letterlijke op de afgeleide betekenis: ik heb mij de piep vótslaagn óp de brulft van ... = ik heb mijn buik volgegeten...

Zo zijn we weer terecht gekomen bij lekker eten en drinken, maar dat wil ik toch maar liever bewaren tot later.

regio brievenbus

Brieven voor deze rubriek bij voorkeur rechtstreeks aan de samensteller te adresseren: Joh. Buursink, Javastraat 79, Enschede. - Telefonisch bereikbaar: 053-317902. Ontvangen brieven worden niet teruggezonden, noch aan derden ter inzage verstrekt. Geen contactbemiddeling.

77.80

Mijn zoon was weer eens een week-end over en hoewel hij al bijna tien jaar Amsterdammer is, pleegt hij nog een formidabele kennis van het hem in zijn kinderjaren ingepompte Twents te hebben. In feite is dat niks bijzonders, want er wordt vooral in Amsterdam nog veel Twents gesproken door oud-Twentenaren, dat heb ik ja zelf meermalen ervaren! Welnu, hij is al wel even in de dertig, maar toch probeer ik af en toe het restant van mijn vaderlijk gezag nog even te doen doorschemeren. Hij vat dat dan nogal gemoedelijk op zonder evenwel nog blij te geven van kinderlijke serviliteit. Hij kan dan wel even zijn mening zeggen, zoals vanmiddag: „Och, oons-leewn-heer en ôw ôale leu mō'j nooit tēgn-doon!” En toen liet hij er ook nog opvolgen: „Tēgn grote leu mō'j zwiegn of jōa zegn!” Ik zet dit meteen maar op papier, dan heb ik weer een goede aanloop.

- Het is dan ook gebruikelijk, dat hij een of ander technisch klusje zoals dat bij ons weleens wil voorkomen, op te knappen krijgt, want **dōar drāejt hee ziene haan nich vuur um**, d.w.z. dat kost hem geen moeite. Op zijn gebruikelijke inspectietocht door de ouderlijke woning en daarbuiten, geeft hij dan zijn op- of aanmerkingen. Vandaag was het tuintje een woord van goedkeuring waard: „Miej duch iej hebt 't hōfke d'r aardig netkes **biej lign!**” Vervelend wordt het, als hij me zo opvallend monstert en een opmerking maakt als: „**Wat he'j dōar toch vuur 'n ēps strōpke vuur!**” Wat in goed Nederlands zou moeten luiden: wat-heb-je-me-nou-toch voor (een?) grappig dasje .. (voor, om of aan?) ... Ik meen dat ik hem dan toch wel op passende wijze van repliek moet dienen: „Dōar hoow iej nich ôawer in te zitn! Koomp mijj dōar eenmōal in de

dree, veer wekke 'n mōal met 'n kop **achter de duur hen kiekn** ('n nōs achter de duur hen stekn) of dōar geet 't voort weer an met ziene keunstn (=daar begint hij direct weer met zijn gekke manieren).

't Kan wēan dat miene vrouw dan zeg: „nōw wol ik ôw toch wiizer hebn ...” en dan beend ik mār in, want de vrouw en den jong, dat ik ôk-al **één-pot-nát!** Dat hēt (=dat wil zeggen): twee haan op éenen boek, mār nich ôp 'n mienen!

En dan mag 't walees wēan, dat den jōng zienen kop ôpstek en duur 't hoes hen banjert met 'n gezicht van **wel-dōt-miej-wat ...mār dat maakt mijj niks oet**, want zō gauw stek ik nich an (=ik ben niet zo lichtgeraakt) ...mār atte dan ineēns zōnnen drōkn (=drukte) krig um vōt te komn, dan kan ik dat nich best veeln!

- Och, at de keender tōt vōlwassenheid komn bint, dan is alsn vōl aan-

JOHAN BUURSINK

ders wordn. 't Gezag met de dōad is d'r nich meer, zo at dat de vrōggerdag nog 't geval was. Ik ken nen man, zō'n betken tēgn mienen lêaftied lôat-e-wēan: den vertēldn mijj van zienen trouwdag. Zo-at dat dan māngs zo gōan kan harre 's ôavends vante-vuurtn zō'n klein ofscheidsfeestken hōaldn met ziene kammerōar. Hee was nogal laat in hoes komn um 'n lestn nacht ônder 't ôaldersdak in te gōan. Onbekwōam astetoo. Zien vaar har hem ôpwocht. En of hee nōw ôp trouwn stun of nich, en of hee nōw al 'n êndken in de dertig was of nich ...,mien vaar hef mijj 'n spier ôp 'n balg gēwn”, verteldn hee mijj later, „da'k 'n hemmel vuur nen doedelzak ankeek, vuurzover mien benul dōar nog too in stōat was!”

Nee, dee ôale leu van de vrōggerdag warn nich zo zachtzinnig met âer kroost en nōakomlingschōp. 't Heugt mijj zōlwn nog, wiej warn al trouwd, dat ik en de vrouw ôp nen zōndag-nōameddag bij mien moo op vesiet warn. Ik gaf mien vrōwken luk nen grootn moond, 'n luk ônvrendelik woord, en zōnder zich te bedēkn gaf mien moo mijj nen kliesterd an 'n snuffel dat 't mijj greun en gel wōr vuur de oogn. „Dat gef gin pas”, zēa ze, „dat he'j mijj nooit hoown te lapn, dat hoof iej ôw vrouw ôk nich an te doen!” Astebleef! Mien moo was ja māngs nog wiezer met miene vrouw as met mijj, en dōar been'k aait nōg luk greuts ôp, mag dat?

- Woo met 'n paar jōar de dingen zich veraandern kōnt. Tōn mienen zōn nog zō'n jeungkn was en ik gung zōaterdagsmeddaagns met hem de stad in, of tōch, dan kōn 't wēan dat de leu zēadn: dōar geet Jowan ôk hen met zienen zōn. 'n Jōar-of-wat later zēadn ze: dōar geet den jōng van ding-es ôk hen met zien vaa!

Wat ze rechtevoort zegt, dat weet'k nich. Ik kom ja nich zōvōl meer ôp strōat... dat mag ja gin naam hebn. 'k Heb aait 't leefste nog, dat de leu mār helemoal nich wat van mijj zegt. En nōw kō'j dōar wal tēgn-in brengn: zo lang at de leu ôawer mijj prōatt, prōat ze nich ôawer 'n aander, mār wat mijj betreft: ik heb vōl lewer, dat ze ôawer 'n aander prōat.

- Mien moo gaf oons vrōgger aait den rōad: at 't ees is en 't mōch ees wēan da'j êrgns oet word neudigt, hōold ôw dan achterof tōt z'ôw misschien vuur-ràn haalt. Zo lang a'j ôp 'n achtersten stool zit, kō'j van 'n vuurstn nich ôf-valn. En lôat ôw nich verbleendn duur mooie en priezende weur: dee't ôw van vuurtn bepōcht dee besmeert ôw van achtern! Doot wa'j doen mōtt en a'j kōnt nog luk mēer! En hōold ôw bij wa'j hebt en wat in reedlikheid ôw deel mag wordn, want... zij, die rijk willen worden of geērd, vallen in velerlei verzoekingen...
- Zo zēa mien moo dat.